

לוח
שנה
בשנה
ילקוט יוסף

תשפ"א

עפ"י פסקי
מרן פוסק הדור
רבינו עובדיה יוסף זצוק"ל
ומרן הרשל"צ עמוד ההוראה
רבינו יצחק יוסף שליט"א

כל הזכויות שמורות

הארות והערות ניתן לפנות:

052-7653308

055-6776366

zviro08@gmail.com

עורכים:

צבי רוט וישראל אלול

עימוד: יצחק אזולאי 050-4188044

גרפיקה: א. אלול 058-3240516

אבי אבי רכב ישראל ופרשיו

הספר מוקדש לעילוי נשמתו הטהורה של
מורנו ורבנו, פוסק כל הדורות
מרן פאר הדור והדרו

הגאון רבנו **עובדיה יוסף** זצוק"ל

שריבה וזהרביץ תורה בעם ישראל
אשר כל הדור חייב לו

אוי לנו על שאבד חסיד מהארץ
אין לנו חליפתו אין לנו תמורתו

ובעז"ה נזכה שהי"ת ישלח לנו משיח בקרוב
ונזכה לחזות בנועם פניו
של מורנו ורבנו הגדול

נלב"ע ג' במר חשון תשע"ד
(תהא שנת עניות דאוריתא)

ת.נ.צ.ב.ה.

Yitzchak Yosef
The Rishon Lezion Chief Rabbi of Israel

יצחק יוסף
הראשון לציון הרב הראשי לישראל

בס"ד, כ"ד כסלו תשפ"א, 4-402/פ"א

דברי ברכה

הנני בא לחזק את ידי הרבנים היקרים והחשובים, מזכים את הרבים, שמם מפארים, כבוד העילוי המצויין הרה"ג רבי **צבי רוט** שליט"א, ועמו לעזר כבוד הרב רבי **ישראל אלול** שליט"א, אשר נתעוררו לערוך את לוח "שנה בשנה" התואם לפסקי מרן הבית יוסף זיע"א שקיבלנו הוראותיו, והכל עשה על פי דעתו הרמה של מרן אאמו"ר רבנו עובדיה יוסף דעוק"ל, ועל פי המבואר בספרים "ילקוט יוסף" וערכו את הזמנים על פי הוראותינו, ועשו הכל על הצד הטוב ביותר על פי ההלכה, וכל הזמנים נעשו לפי שעות וזמניות, והוא דבר נחרץ ביותר לעשות לוח שנה לכל עיר בפני עצמה, לפי האופק שלה, הן לזריחה הנראית והן בשאר זמני היום, וראוי לחוש ולהחמיר בזה בעניינים דאורייתא, ולפעול טבא אמינא איישר חילם לאורייתא.

האברכים הנ"ל נתעוררו לרבר זה, אחר שבשנים האחרונות מופצים בכתי הכנסת לוחות של דינים ומנהגים הכותבים הלכות ונוסחאות נגד דעתו של מרן אאמו"ר זיע"א, שכל מטרחה לקעקע את הלכותיו ודרכו של מרן אאמו"ר, ואשר על כן באו האברכים הנ"ל ונתעוררו לרבר מצוה לערוך לוח דינים ומנהגים על פי שיטתו של מרן הב"י, ומרן אאמו"ר.

ויש מהם שנתלים בדבריו של הרב בן איש חי, וטוענים שאסור לחלוק עליו בשום אופן וכו', הנה יש להרגיש בואת את דבריו של הגאון הצדיק המופלא רבי עמרם אביריע זע"א, בספרו נתיבי עם (סי' תקפב אות ג) שכתב: ואנו לא נוזז מעמדתנו, ורק הבבלים תפסו בזה מנהג האשכנזים, כמו בכמה עניינים אחרים, למשל ברכת שהחיינו לנשים המדליקות נר של יו"ט, והפטרת וערבה בכל שבת הגדול, וכן בעשיית אם טועים בברכת השיבה וא"י מלך אוהב צדקה ומושפט, וכן בכלי זכוכית בפסח, שתפסו בכל אלה כמנהג האשכנזים, בשל כך שבתקופה מסויימת היו תחת השפעת גאון אשכנזי, וא"כ לא משום כך נגזר אחריהם אנחנו הספרדים בכלל, ע"כ. וידוע, כי בתקופת הרב בא"ח היו חכמים גדולים בעלי הלכה כמו רבי שמעון אגסי, רבי עבדאלה סומך, ועוד, אבל בעבר הרחוק, כמו לפני מאתיים שנה, היתה תקופה שלא היו הרבה חכמים כבבל בעלי הלכה, והוצרכו להביא חכם באשי מרמשק, הגאון רבי צדקה חוצני, ולאחר מכן הגיעו לשם רבני האשכנזים, והם אלה שהנחינו בדברים רבים כמנהגם, ודלא כהב"י, כמו שעשו במרוקו ובוכרן, עד שרבנו הגר"ח סבר שכן היה המנהג כבגדאד מזמן רב, וחשב שאלו מנהגים קדומים, ולכן החמיר בכלי זכוכית בפסח והרבה הלכות בעניני טהרה וכדו'. ולא ידע שאלו מנהגים חדשים שהונהגו ע"י רבני האשכנזים הרגילים להורות לכל כדעת רבם, רבנו הרמ"א ודעמיה.

ומלבד ענין זה, ידוע שהרב בא"ח היה חסידא קדישא יחיד ומיוחד בצדקותו וחסידותו, ובעקבות כך הלך הרבה אחר המקובלים, אולם שיטתם של חכמי הספרדים מדורי דורות, שכתבו לילך אחר הפשטים כשנחלקו עם המקובלים, ובהם, הרא"ם, הרב"ז, הכנה"ג, פרי חדש, שער המלך, דברי יוסף אירגאס, מאמר מרדכי, החקיר לב, שלמי צבור (דף נג), שו"ת מעט מים (סי' כ אות יט, טהרות שיויר טהרה מערכת א אות עב), הגר"א וישראל בשו"ת קול אליהו (סי' מ), לקט הקציר בשם מרן החיד"א, שו"ת כנסת ישראל למוהר"ר ישראל ששון (דף ג), שו"ת ירך יעקב (סי' לג), ספר פקודת אלעזר (ח"ב סי' קעד, דף מז), ספר פרי צדיק למהר"ש קצין (ויני ברכות אות כד), ספר בריית כוונה ח"ג (מע' ת אות יז, עמוד רסג), הרב יש"א ברכה, ספר ברכת יוסף למהר"י ידיד בח"א (דף קא), ועוד רבים. ובפרט ברורות הסמוכים למרן הש"ע שהכל הלכו ע"פ הפשטים. וכן רבני האשכנזים לדורותיהם רובם ככולם הורו ע"פ הפשט, כמו הסמ"ע, הש"ך, הט"ז, הנו"ב, השאג"א, הגר"א, רעק"א, החת"ס, ועוד רבים רבים מגדולי האחרונים. וגם מרן החיד"א הורה לרבים כמו דעת מרן הב"י, ולא כדעת המקובלים, כמו שכתב הראשון לציון בחקרי לב, שהחיד"א לא כתב כך כדי להורות לכל כדעת המקובלים, אלא למי שירצה לחוש לדבריהם. וזכה לכיוון למ"ש לקט הקציר, שבשנת תקס"ד פגש בליוורנו את החיד"א פא"פ, ושאלו על פתגמא דא, וענה לו שהוא מורה לרבים תמיד כדעת מרן בין להקל בין להחמיר, וגם במקום שהארי"ז ז"ל חולק, מורה ובא לרבים כדעת מרן.

Yitzhak Yosef
The Rishon Lezion Chief Rabbi of Israel

יצחק יוסף
הראשון לציון הרב הראשי לישראל

ובדברים אלו נדחה גם מ"ש בהקדמה לסידור תהלת יצחק, שבכל מקום שנחלקו המקובלים עם הפשטנים, יש לתפוס כדעת המקובלים, ושכן נהגו להורות חכמי הספרדים. אולם להמבואר אין הדבר נכון.

ועכ"פ עלינו להיצמד לדברי כל גדולי הדורות, כלא להמציא דברים מדעתנו. וזו גם היתה דעתו של מרן אאמו"ר ע"ד צדוק"ל, שמעולם לא הורה לחמון העם כדעת המקובלים נגד דברי התלמוד אור גדולי הראשונים והאחרונים והש"ע.

צא וראה למ"ש הרב יעקב הלל [עורך הסידור בית תפלה] בספרו "קבלת הוראות האר"י-גבורת האר"י" שחידש שיש להורות תמיד כדעת המקובלים, וטען שכן היו פוסקים "כל" חכמי הספרדים [דבר שאינו נכון כלל]. וכתב וז"ל: "וכמה אני מיצר על כך שיש רבנים שאומרים 'קבלנו הוראות מרן'. וח"ו לומר כן, אלא קבלנו הוראות האר"י ז"ל, ואותם חכמים נעדרה מהם האמת הנהדרת. ומנסים להרחיק את שלומי אמוני ישראל מלנהוג בשי' הפוסקים האחרונים של הספרדים, אשר כולם פה אחד החזיקו בשיטת הפסיקה שע"פ האר"י, ובהיות שראיתי שיש מהם שדבריהם עיוות האמת והעמדת השקד וכו'... ובעוה"ר בא היצר לקטרג ולערער בדור עלוב זה, קמו להם אחדים אשר נעדר מהם אור החכמה הפנימית וערכה... ואין ספק בלבי שבקרב בימינו כל השוגים והטועים יחזרו לדרך האמת ע"פ האר"י ז"ל". עכת"ד.

ראשית יש לציין דברי מוהר"ר עזרא עטייה זצ"ל אל מרן אאמו"ר שדבר עמו באיזה ענין, ואמר לו מרן, לא כתבתי בזה מפני שאני חושש מהבבלים הרבקים בכל עוז אחר הוראות הגר"ח, אמר לו רבנו עזרא עטייה, א"כ תכתוב בשבילי. שוב אמר לו, שמע בני, מי שלא למד בילדותו אפי' ילמד כל הזמן שבעולם, לא ירד לעומקה של הלכה, ואתה יודע עומקה של הלכה, לכן לא תחוש. [אביר הרוצים ח"ג]. וע' בעין יצחק ח"ג, ובס' מעתיקי השמועה, שהוכחנו למעלה מ-200 חכמי הדורות שכולם כתבו שקיבלנו הוראות מרן הש"ע, ובראשם המהר"א, מהר"י מינץ, מהר"ם גלנטי, מהר"ם בן חביב, רבי שמואל אבן דנאן, הכנה"ג, גנת ורדים, חוות יאיר, בית דוד, הפר"ח, מהר"ח אבולעפייא, מהר"י פראג"י, הלק"ט, רביד חזקיה, צדקה ומשפט בעיקב, בקש שלמה, היעב"ץ, פמ"ג, רבי יהונתן אייבשיץ, דברי חיים מצאנז, מהר"ש לניאדור, ועוד ועוד.

וא"כ הדברים מבחילים לכתוב לשונות כאלה על גדולי עולם, "שח"ו לומר שקבלנו הוראות מרן". ואותם חכמים "נעדרה מהם האמת הנהדרת" "עיוות האמת והעמדת השקד". שוגים וטועים, איך אפשר לומר כך על חכמים גדולים. וע' בעין יצחק שם משבחיו של מרן הב"י, והרמ"א בתשו' (סי' מה) כתב עליו שהשכינה מדברת מתוך גרונו, וכל החולק עליו כחולק על השכינה. וגם רבינו האר"י ז"ל הוקיר במאד למרן הב"י, ובוש"ת אבקת רוכל (סי' קלו) איתא בזה"ל: שאלה למהר"ר יצחק אשכנזי המקובל האלהי צדוק"ל, ילמדנו ובינו וכו'.

ואמנם בשו"ת רב פעלים (ח"ג סוד ישרים סי' טו) כתב, שברור לו שחש"ו זו אינה להאר"י ז"ל, שהיה חכם גדול וכו', אלא תלמיד אחד שאל כן, וכדי לזכות לתשובה הציג הדברים בשם האר"י.

אך בספר טוב מצרים (ערך מוהר"ר יצחק לוריא) דחה דבריו, וכתב, שא"ז פלא אם רבינו האר"י לא היה בקי בחו"מ, כי לא נרפס בזמנו ב"י. וע' ברב פעלים ח"ד (סוד ישרים סי' ב') שחזר לדחות דבריו, שלא יתכן שרבינו האר"י לא היה בקי בחו"מ. אחר שתלמידו מעיד עליו שהיה מעיין וכו', ומקטגונו נתפרסם וכו'. ומין החר"א בשם הגדולים (ערך רבינו האר"י) ראה תשובה מרבינו האר"י למרן, ומרן דן בדברי רבינו האר"י ז"ל ודוחה אותם מניה וביה, ואינו טורח ליישבם.

ובענין הסידורים הג"ל, שהתעקשו לכתוב בנוסחאות הכן איש חי, למרות שהתגלו פוסקים רבים שלא היו בזמן הבא"ח וכתבו לתחת זדים, כמו סידור רבי שמואל ויטאל, וכך היה הנוסח בדורות קודמים, ורק בזמן הבא"ח שינו את הנוסח, והם כופים את כל הצבור להמשיך בזה, ובסידורים שלפני מאה שנה ויותר, היה הנוסח בחתימת מכניע זדים, לתחת "זדים" וכן להוסיף ועל זקניהם, וכן כמה דברים שהובאו בסידור חזון עובדיה.

Yitzchak Yosef
The Rishon LeZion Chief Rabbi of Israel

יצחק יוסף
הראשון לציון הרב הראשי לישראל

ואין לנו לחשוש לאיסור לשון הרע וכדו' כאשר אנו מעוררים בענין, דו"ל החזון איש (אגרות ח"ב קלג):
"ראוי להמחזיקים בתורת ד' לדעת את גדוליה באופיים האמתי, ואם הותר לדבר לה"ר על אומן
באומנותו להאיש הדרוש עליו לצורך, על מי שתורתו אומנותו לא כ"ש שמותר להודיע להמחזיקים
בתורה וצריכים לדעת. כי הידיעה של חכמי הדור לבס ומדתם, הן הן גופי תורה....".

והנה ענין פלג המנחה ראיתי שעשו על פי שיטת מו"א זצוק"ל, שהורה להחמיר ולחשב השעות הזמניות
מהזריחה לשקיעה, וכמ"ש בספרו הליכות עולם (ח"א עמ' ק), ושוב לחשב שעה וחמישית מצאת
הכוכבים של הגאונים וכמבואר בשו"ת יביע אומר (ח"א ס"ג מג בליון, הערה 19), שלא לברך אלא מפלג
המנחה שלפני צאת הכוכבים. ואף שכמה מעורכי הלוחות תמהו בזה על מרן זצוק"ל בכמה תמיהות,
אין לנו אלא דעתו, שנתברר ששמע טענות אלו, ובכל זאת חשב משום סב"ל.

וגם בענין נץ החמה, הביאו את הזמן האמיתי שהוא זמן יציאת גלגל השמש וכפי הנראה ממקום הגבוה
ביותר שיש בעיר שבו נראית השמש לראשונה, וכפי שכתב מרן החיד"א בברכ"י (ס"ג שלא ס"ו) שכל
שנראה השמש אפי' משהו ואפי' בראש המקום הגבוה ביותר שיש בעיר, מוניה מאותו היום, וכן נתפשט
המנהג בעיר קדשנו ירושלים ת"ו ובחברון ת"ו מזמן גאוני הדורות שלפני דורנו. וגם באשל אברהם
מבוטשטש (מהד"ת א"ח ס"ג פט) כתב אודות זמן הנץ, י"ל שכל העיר מקומו בכך, וכל שבשום מקום
מעירו נץ החמה נראית בראש האילנות או ההרים דסביב הו"ל נץ החמה.

וברכתי לרבנים שליט"א שיהי רצון ותפץ ה' בידם יצלח, ללכת מחיל אל חיל בזיוכי הרבים, באורך
ימים ושנות חיים, בטוב ובנעימים, שובע שמחות וכל טוב.

בבית התורה,
יצחק יוסף
הראשון לציון
הרב הראשי לישראל

אקדמות מילין

זה היום עשה ה' נגילה ונשמחה בו שזכינו להוציא לאור לוח הלכות מסודר לפי זמני השנה על פי פסקי מרן רבינו עובדיה יוסף זצוק"ל גדול הדורות האחרונים כפי שמבוארים בספריו הכבירים של בנו ממשיך דרכו ברא כרעא דאבוהא מרן עמוד ההוראה הראשון לציון רבינו יצחק יוסף שליט"א.

לוח זה הוא דבר נצרך באשר ההלכות שבו מסודרים לפי חדשי וזמני השנה דבר חודש בחדשו ודבר מועד במועדו, כמו בחודש כסלו שהכנסנו בו את הלכות חנוכה ובחודש שבט הלכות הנוגעים לט"ו בשבט כגון הלכות קדימת הברכות וכן על זה הדרך, וגם לרבות זמני הלכה כמו ברכת הלבנה וכדו'.

ועתה הרוצה לדעת את הלכות החודש ומנהגיו כדי לדעת את הדרך אשר ילכו בה, אך אין עיתותיו בידו לחפש ההלכה במקומה ובמקורה, יוכל בקלות לפתוח לוח זה באותו החודש ולעיין בהלכות שמופיעים בו בסדר ראוי, הגון ונעים. ומי שחשקה לבו להרחיב דעתו ילך לו אל באר המלך אשר משם ישקון כל העדרים הם סדרת הספרים האדירים 'ילקוט יוסף' אשר הם לנו לעינים.

ואמנם ידענו שפלות ערכינו שאין אנו ראויים וזכאים לגשת למלאכה יקרה זו להתעסק בקדשים, מ"מ אחר ששמענו פעמים רבות לאין מספר מפה קדוש של מרן רבינו הראשל"צ שליט"א בדבר נחיצותו של לוח זה אשר מבוסס כולו על פי פסקי אביו הגדול מרן אור העולם זצוק"ל, נשא ליבנו אותנו להכנס לעובי הקורה וליטול על שכמינו אחריות עצומה זאת.

אשר על כן נכנסנו אל הקודש פנימה ושאלנו את פיו של מרן מורינו ורבינו שליט"א, וכפי אשר ציפינו אכן כששמע על כך שמח שמחה גדולה ועודד וחזק וזירז אותנו

לקחת משימה זאת ביתר שאת וביתר עוז כדי לזכות את הרבים, ובירכנו שנוזה לברך על המוגמר. ולמותר לציין שהכל נעשה בהתייעצות עם מרן רבינו שליט"א על כל צעד ושעל, ולא סטינו ימין ושמאל מכל אשר הורה לנו.

והואיל ולא איסתייע מילתא להוציא דבר זה כבר בתחילת השנה, ורבים אומרים מי יראנו טוב, אף שלכאורה אין זה מן הענין להוציאו כעת מ"מ לחיבת הקודש והחשק אורנו עוז ותעצומות ונגשנו אל המלאכה להוציא עתה לקראת חודש שבט ועד לסוף שנת תשפ"א. ובעזרת ה' לקראת שנת תשפ"ב הבעל"ט נוציא מתחילת השנה ועד סופה וכך בכל שנה ושנה.

אנו תפילה לפני בורא עולם שלא תצא תקלה תחת ידינו ולא נמעול בשליחותינו, ולוח זה יוסיף להרמת קרן התורה וההלכה הצרופה כפי מסורת רבותינו מצוקי ארץ זכותם תגן עלינו. אמן.

העורכים

חשון

חודש חשון

המולד: ליל שבת כט תשרי שעה 4:23

ל' תשרי \ יום ראשון \ א' דראש חודש

מהלכות ראש חודש

תפילת ערבית

¹**ערבית** שחרית ומנחה מתפלל שמונה עשרה ברכות, ואומר ²**יעלה ויבוא ברצה**. ואם לא אמרו בערבית ³אינו חוזר, לפי שאין מקדשין את החודש בלילה. ואין הבדל בזה בין ליל ראש חודש הראשון לליל ראש חודש השני. [ילקוט יוסף שבת ה' עמ' רסה]

מי שטעה בערבית ליל ראש חודש, ולא הזכיר "יעלה ויבוא", ונזכר לאחר שהזכיר "ברוך אתה ה'" (שבסוף רצה), אינו רשאי לסיים: "למדני חוקיך", כדי לחזור ולומר יעלה ויבוא, אלא יסיים "המחזיר שכינתו לציון". וגם אינו

1. ואפילו אם מקדים להתפלל ערבית מפלג המנחה, אומר בה יעלה ויבוא. [שם]

2. בנוסח יעלה ויבוא שאומרים בראש חודש, נכון יותר לומר ביום ראש החודש הזה. (ולא ראש חודש). [ילקוט יוסף תפלה ב' עמוד תקלה. וכ"ה במחזור ויטרי ושבולי הלקט, ובזבחי צדק]

בנוסח יעלה ויבוא יש האומרים באופן כזה: יעלה ויבוא, יגיע יראה וירצה, ישמע ויפקד ויזכר וכו'. וכן הוא הנוסח בסיפורים ישנים. והרוצה לדקדק יאמר כן. [ילקוט"י שבת ה' עמ' תטז]

הנוסח הנכון לומר ביעלה ויבוא כמנהגינו: "לחן ולחסד ולרחמים, לחיים טובים ולשלום". [ילקוט יוסף שבת כרך ה' עמוד תטז]

3. המתפלל ערבית בליל ראש חודש, אינו רשאי לדלג על אמירת "יעלה ויבוא" או לקצרו כדי להספיק לענות קדיש שלאחר תפלת שמונה עשרה, ואף על פי שאם לא אמר יעלה ויבוא בליל ראש חודש אין מחזירין אותו, מכל מקום לכתחלה אין לו לדלג על אמירתו, או לקצר את הנוסח. [שו"ת יביע אומר חלק א' סימן לד. יחזה דעת ח"א סוף סימן עז]

רשאי לומר "יעלה ויבא" אפילו בלא חתימה, בין המחזיר שכינתו לציון, למודים, משום דהוי הפסק, אלא יסיים כל תפלתו ללא הזכרת יעלה ויבא. [ילקוט יוסף תפילה א סימן קז יז]

צריך אדם להיות זריז לומר יעלה ויבא, ויתן דעתו שלא לשכוח מלאומרו, והשוכח אמירת יעלה ויבא בראש חודש, אינו סימן טוב, ולכן טוב שהשמש יכריז בקול רם על אמירת יעלה ויבא להזכיר לצבור. ובמנחה יכריז קודם העמידה, ובשחרית וערבית ידפוק על התיבה קודם העמידה. [ילקוט יוסף שבת כרך ה' עמוד רעב]

תיקון חצות

אין אומרים תיקון רחל. [ילקו"י על הלכות השכמת הבוקר, מהדורת תשס"ד, עמוד קצט]

תפילת שחרית

מנהגינו באמירת הקרבנות לאמרם בראש חודש כרגיל, ואין מוסיפין בו פסוקי "ובראשי חודשיכם" אחר פרשת התמיד. לפי שעתידין לקרוא אותה בספר תורה. [ילקוט יוסף קצוש"ע אורח חיים סימן תכא-תכב א]

טעה בשחרית ולא הזכיר יעלה ויבא, ונזכר אחר "ברוך אתה ה'", יסיים "למדני חוקיך", ויחזור לרצה להזכיר יעלה ויבא. ואם לא נזכר עד שסיים: "המחזיר שכינתו לציון", בטרם יתחיל תיבת "מודים", יאמר שם "יעלה ויבא" עד "כי אל מלך חנון ורחום אתה", (ללא חתימה), וימשיך מודים וכו'. אבל אם לא נזכר עד שהתחיל במודים, אפילו לא אמר רק תיבת "מודים" בלבד, חוזר לתחלת⁴ רצה כדי

4. מי ששכח לומר יעלה ויבא, והתחיל מודים, ובאמצע נזכר שלא אמר יעלה ויבא ופסק וחזר לומר יעלה ויבא בלא חתימת ברכת המחזיר שכינתו לציון, והמשיך באמירת מודים, חייב לחזור לרצה ולומר שוב יעלה ויבא עם חתימת המחזיר שכינתו לציון, שדינו כמי שדילג ברכת רצה. ואם סיים את כל תפלת שמונה עשרה, יחזור להתפלל בתנאי של נדבה, וקודם שיחזור יאמר שאם הוא חייב להתפלל, תהיה

להזכיר יעלה ויבא, וימשיך: "ואתה ברחמיך הרבים וכו' ברוך אתה ה' המחזיר שכינתו לציון", ויסיים מודים וכו'. והוא הדין אם נזכר באמצע שים שלום או באמצע אלהי נצור חוזר לרצה וממשיך משם והלאה. ⁵אבל אם סיים יהיו לרצון אמרי פי האחרון, אף על פי שעדיין לא פסע ג' פסיעות ⁶לחזור לראש התפלה. [ילקוט יוסף תפלה א סימן קז יז]

יחיד שטעה בשחרית בראש חודש ולא אמר יעלה ויבא וסיים תפלתו, ונזכר **לאחר שהתפלל מוסף**, אף על פי כן חוזר ומתפלל שחרית להזכיר יעלה ויבא. וראה לעיל סימן קז סעיף יט. [ילקוט יוסף שבת כרך ה' עמוד תי]. וטוב ונכון לחזור ולהניח תפילין. [ילקוט יוסף שבת כרך ה' עמוד תיא]

מי שלא אמר בשחרית של ר"ח יעלה ויבא, וגם לא התפלל מוסף, ונזכר בזה אחר שהגיע זמן המנחה, יתפלל מנחה, ואחר כך מוסף, ואחר כך שמונה עשרה לתשלומי שחרית. ואין צריך להניח תפילין בעת שחוזר להתפלל תשלומין לשחרית. [ילקוט יוסף שבת כרך ה' עמ' רפא]

אשה ששכחה לומר יעלה ויבא בשחרית ומנחה בראש חודש, דינה כדין האיש [ילקוט יוסף שבת ה' עמ' רעט, שו"ת יביע אומר חלק ו' סימן יז]

תפלה זו לחובה, ואם לאו תהיה התפלה לנדבה. [יביע אומר חלק א' סימן כח אות ז'. יביע אומר חלק ח' סימן מ]

5. אם טעה ואמר נוסח "יעלה ויבא" קודם ועל כולם, וסיים תפלתו, חוזר ומתפלל ומזכיר יעלה ויבא ברצה במקום שתיקנו חכמים. וכן מי שאמר יעלה ויבא קודם רצה, וסיים תפלתו, צריך לחזור ולומר שוב יעלה ויבא במקומה, קודם ואתה ברחמיך הרבים. אך טוב שיתנה שאם אינו חייב לחזור ולהתפלל תהיה תפלתו תפלת נדבה. ואם אמר יעלה ויבא בשומע תפלה, מן הדין אינו חוזר, ומ"מ אם סיים תפלתו ורוצה לחזור, יתפלל בתנאי נדבה. [יביע אומר ח"ח סימן מ]

6. תלמיד חכם שהצבור ממתינים לו שיסיים תפלתו אם שכח לומר יעלה ויבא באופן שצריך לחזור מתחלת רצה, וחושש לטורח צבור, אסור לו לרמוז לשליח צבור שיתחיל בחזרה. אבל אם הוא נטרד ע"י שממתינים לו, ואינו יכול לכוין היטב, רשאי להסב פניו לשליח צבור ולרמוז שיתחיל בחזרה. [ילקוט יוסף קצוש"ע אורח חיים סימן תכא-תכב י]

מי שלא הזכיר יעלה ויבוא בשחרית, אם ירצה יוכל **לצאת ידי חובה בשמיעת החזרה** ויאמר עמו סדר קדושה, ולא יענה "ברוך הוא וברוך שמו", ולא יאמר "מודים דרבנן" עם הצבור, אלא ⁷יקשיב וישמע "מודים" מפי הש"צ, ויוצא בזה ידי חובת התפלה, מדין "שומע כעונה". ואם יש שם כהנים שנושאים כפיהם לברך את ישראל, יכוין לברכתם ויענה אחריהם אמן. ובסיום התפלה יפסע ג' פסיעות לאחוריו, ויאמר עושה שלום במרומיו וכו'.⁸ [ילקוט תפילה א' סי' קז טז]

מי שמסופק אם הזכיר יעלה ויבוא בתפלת שחרית או מנחה של ראש חודש, דינו כאילו ודאי לא הזכיר יעלה ויבוא. ואם נזכר אחר שסיים תפלתו, כשחזור להתפלל יעשה תנאי ויאמר, שאם שכח להזכיר יעלה ויבוא תהיה תפלה זו לחובה, ואם הזכיר יעלה ויבוא תהיה תפלה זו לנדבה. ואם אירע דבר זה בשבת, אף על פי כן יחזור ויתפלל, ויחשוב בלבו תנאי של נדבה. [ילקוט יוסף חלק א' מהדורת תשמ"ה עמוד ר. יביע אומר חלק ב' סימן ט אות ח - ט, וסימן י' אות א']

שליח צבור שטעה ולא אמר יעלה ויבוא בתפלת הלחש שלו בשחרית או מנחה, וסיים תפלתו, סומך על החזרה שמתפלל בקול רם ומזכיר בה יעלה ויבוא. ולא יחזור להתפלל לחש, מפני טורח צבור, שיצטרכו להמתין לו עד שיסיים התפלה השנייה. [ילקוט יוסף שבת ה' עמוד תכג]

ואם לא נזכר עד שהגיע בתפלת החזרה למקום שטעה בו, ונתן בדעתו לצאת ידי חובת התפלה, יצא ידי חובתו,

7. ובלבד שיהיה שליח צבור הגון שבקי ויודע לכוין להוציא את האחרים ידי חובה. וגם מבטא היטב את כל התיבות והאותיות שבתפלה כדת וכדין. ואם יש שם כהנים שנושאים כפיהם לברך את ישראל, יכוין לברכתם ויענה אחריהם אמן. ובסיום התפלה יפסע ג' פסיעות לאחוריו, ויאמר עושה שלום במרומיו וכו'. [שם]

8. ומכל מקום לכתחלה יותר טוב ונכון מאד שהוא בעצמו יחזור להתפלל עם השליח צבור ויזכיר יעלה ויבוא. ורק אם קשה לו להתפלל בעצמו, ובפרט כשיש לו ספק בדבר אם הזכיר יעלה ויבוא או לא, יוכל לסמוך על שמיעתו מהשליח צבור. [שם]

ואין צריך לחזור ולהתפלל. [ילקוט יוסף שבת כרך ה' עמוד רפ, ובמהדורת תשס"ד עמוד תכד]

שליח צבור שטעה בתפלת החזרה ושכח לומר יעלה ויבא
בראש חודש (שחרית או מנחה), והשלים תפלתו, אין מחזירין אותו מפני טורח צבור, שהרי תפלת המוספין לפניו שהוא מזכיר בה ראש חודש. אבל אם נזכר שלא אמר יעלה ויבא אחר שחתם המחזיר שכינתו לציון, יאמר שם יעלה ויבא. נאם התחיל בתיבת מודים ונזכר שלא אמר יעלה ויבא, או שהמשיך בברכות שלאחר מכן, וקודם שהשלים תפלתו נזכר שלא אמר יעלה ויבא, ⁹חוזר לרצה, ואין בזה טורח צבור. [ילקוט יוסף שבת כרך ה' מהדורת תשס"ד עמוד תכג]

יש נוהגים שכאשר השליח צבור אומר בחזרת התפלה "יעלה ויבא" זכרנו ה' אלקינו בו לטובה, ופקדנו בו לברכה וכו', עונים אחר כל משפט "אמן". ויש להם על מה שיסמוכו, אך אין חיוב בלענות אמן זו, אלא ממנהג בעלמא. ולכן מי שנמצא באמצע פסוקי דזמרה, וכל שכן בקריאת שמע וברכותיה וברכות ארוכות, לא יפסיק לעניית אמן זו.
[יחזקאל דעת ג' ס' ט]

טעה בראש חודש ובשחרית התפלל תפלת שמונה עשרה של מוסף, בחושבו שכבר התפלל שחרית, ונזכר אחר כך שלא התפלל שחרית, לדינא, או שיאמר לשליח צבור לכוין עליו בתפלת החזרה, ויעמוד ויקשיב ויענה אמן לברכותיו של השליח צבור, או שיתפלל תפלת שמונה עשרה ויאמר קודם שיתפלל, שאם הוא חייב להתפלל שחרית הרי זו תהיה תפלת חובה, ואם אינו חייב להתפלל שחרית תהיה זו לתפלת נדבה, ויתן בדעתו לכוין היטב בתפלה זו. וכן הדין אם התפלל שמונה עשרה במקום מוסף,

9. ואם לא נזכר אלא בשים שלום ולאחר שהכהנים ברכו ברכת כהנים, שאז דינו כיחיד ששכח שצריך לחזור לרצה, כשהוא חוזר וממשיך משם על הסדר ומגיע לברכת כהנים, אין לכהנים לישא את כפיהם. [ילקוט יוסף שבת כרך ה' עמוד רפ, ובמהדורת תשס"ד עמוד תכד]

והזכיר יעלה ויבא בעבודה, שיכוין לחזרת הש"צ כנז'. [ילקוט
יוסף תפילה א סימן קז כא]

אמירת תחנון

אין אומרים וידי ונפילת אפים בראש חודש, ואין אומרים
בו מזמור יענך ה' ביום צרה, ומזמור תפלה לדרוד. [ילקוט
יוסף שבת ה' עמ' רסא]

הלל

קוראים את ההלל בדילוג, בין ביחיד בין בצבור. וצריך
לאומרו בשמחה ובנחת ובקול רנה ותודה, ולא
במרוצה.. אולם אין להאריך בניגונים, שהרי ראש חודש
הוא יום שאין בו ביטול מלאכה לאנשים. [ילקוט יוסף שבת כרך
ה' עמוד רפז]

מנהג האשכנזים לברך על הלל בראש חודש "לקרוא את
ההלל", אך ¹⁰הספרדים אין מברכים על ההלל בר"ח.
ואין לספרדי לשנות ממנהגינו. [ילקוט יוסף שבת כרך ה' עמוד רפז,
ועמוד תח. וראה עוד בזה ביביע אומר חלק ב' סימן לב אות ז'. וראה עוד
בילקוט יוסף על הלכות השכמת הבוקר מהדורת תשס"ד במבוא, ובירחון קול
תורה אב תשס"ג, עמוד יד]

מצות קריאת ההלל מעומד, ולא יסמוך עצמו לכתל או
לעמוד. ומכל מקום בדיעבד אם קרא את ההלל
מיושב, יצא. וכן זקן או חולה שאינם יכולים לעמוד בעת
קריאת ההלל, מותר להם להשען על איזה דבר. ואם גם זה
אי אפשר להם, יכולים לאומרו בישיבה או בשכיבה. [שו"ת
יחווה דעת חלק ה' עמ' כג]

10. ספרדי המתפלל עם אשכנזים בראש חודש, ושומע ברכה על ההלל
מפי שליח צבור אשכנזי, לא יענה אמן. [ילקוט יוסף שבת כרך ה' שם].
ואם עבר לפני התיבה כשליח צבור, אינו רשאי לברך על קריאת ההלל
כמנהג אשכנזי, אלא יתן לאחד מהצבור שיברך על ההלל במקומו. [ביביע
אומר ח"א סי' כט אות ו - ט, וח"ד סימן ט אות ו', וחלק ח' סימן כג אות יא, ובחווה
דעת ח"ד סי' לא]

מנהגינו לכפול את פסוקי ההלל מהפסוק "אורך כי עניתני וכו'" עד סוף ההלל, וכדעת האר"י ז"ל, ושלא כמנהג ספרד הקדמון. ואם שכח מלכפול פסוקים אלה, אין צריך לחזור. [שו"ת יביע אומר חלק ו' סימן ה' אות א'. ובתוספת נופך בילקוט יוסף שבת כרך ה' עמוד רצא]

מי שטעה ובאמירת ההלל בראש חודש אמר פרק "לא לנו", או פרק "אהבתי", לא חשיב כהפסק. [שו"ת יביע אומר חלק ו' סימן ה' אות ה']

מי שקרא את ההלל ושינה מסדר הפרשיות, שקראן להיפך שלא כסדר, לא יצא ידי חובה. [שו"ת יביע אומר חלק ג סימן יד חלק יורה דעה אות ג']

אחר קריאת ההלל אומרים לסגולה פסוק ואברהם זקן בא בימים. ורשאים לומר את פסוקי ההלל בעל פה, וכן פסוק ואברהם זקן, מאחר שהם שגורים בפי כל. [ילקוט יוסף שבת כרך ה' עמוד רחצ. ועיין עוד בחלק ב' עמוד קצו]

זמן קריאת ההלל הוא כל היום, ואם קרא קודם עמוד השחר יחזור ויקראנו אחר עמוד השחר. [ילקו"י שבת ה' עמ' רצו]

ראוי לכתחלה לחוש לאומרים שיש לקרוא את ההלל בצבור, ואם נאנס ואינו יכול לקרוא את ההלל עם הצבור, יאמר ההלל אף בינו לבין עצמו. ויחיד שאחר להגיע לבית הכנסת בראש חודש, והצבור היו קוראים את ההלל, וחושש פן לא יוכל לקרוא את ההלל אחר כך עם הצבור, דשמא לא ימצא אחר כך מנין אחר, נכון שיקרא את ההלל עם הצבור, אף שעדיין לא התפלל. ואם מצא אחר - כך מנין אחר והתפלל בצבור יכול לחזור ולקרוא את ההלל עמהם, ואין בזה משום "כל הקורא הלל בכל יום הרי זה כמחרף ומגדף". [יביע אומר חלק ה סימן לה]

מותר לענות אמן גם על "תתקבל" ו"על ישראל", וכן על אמן דברכות, גם באמצע הפרק. אבל אין לענות "ברוך הוא וברוך שמו". וכל שכן שאין להפסיק בדברים בטלים באמצע ההלל. [שו"ת יביע אומר חלק ה' סימן לב]

מי שהפסיק בהלל ושהה זמן שהיה יכול לגמור את כולה, אינו צריך לחזור לראש. [ילקוט יוסף שבת כרך ה' עמוד רצה]

נשים פטורות מקריאת ההלל, ואם ברצונן לאומרו בראש חודש רשאויות, ואין בזה שום חשש. [ילקוט יוסף שבת כרך ה' עמוד רצו]

מנהג הספרדים לומר את ההלל בראש חודש **בבית האבל**, ורק האבל עצמו אינו אומרו. **ובירושלים** נהגו הצבור לצאת לחדר אחר, או לדירה אחרת, וקוראים שם את ההלל, ואחר כך חוזרים לחדר שנפטר שם המת. **ובשעת הדחק** כשאין חדר אחר רחב ידים, יצא האבל לחדר אחר והם יקראו את ההלל. **וכל** זה כשהמת נפטר בבית האבל, אבל אם נפטר בבית חולים וכדומה, אף בירושלים רשאים הצבור לומר הלל בבית האבל, ורק האבל עצמו לא יאמר ההלל. **ואם** חל ביום השביעי לאבלות, נכון שיאמרו לאבל פסוקי נחמה קודם ההלל, "לא יבוא עוד שמשך וגו'", ואז גם האבל יוכל לומר את ההלל. **ובראש חודש טבת** (חנוכה) גם האבל יגמור את ההלל. [יביע אומר ח"ד חלק יורה דעה סימן לג, ובחזון עובדיה חלק ב' עמוד קפו]

קריאת התורה

מוציאין ספר תורה וקוראים בו ד' גברי, אין פוחתין מהם ואין מוסיפין עליהם. ואין מפטירים בו בנביא. והיכא דאפשר נכון **להשתדל לעלות לספר תורה** בראש חודש, ואם ר"ח ב' ימים העלייה של יום שני דר"ח מעולה יותר מהיום הראשון. ומצוה להשתדל לעלות לספר תורה בראש חודש, עליית רביעי, ובלבד שלא יגרום למחלוקת. [ילקוט יוסף שבת כרך ה' עמ' רצט]

הכהן קורא שלשה פסוקים שהם וידבר, צו, ואמרת. **ולוי חוזר וקורא** ואמרת, וקורא את הכבש אחד, ועשירית האיפה. וישאל קורא עולת תמיד עד ובראשי חודשיכם, והרביעי קורא ובראשי חודשיכם עד הסוף. [ילקוט יוסף שבת כרך ה' עמוד ש']

גם כשאין לוי בבית הכנסת, אין לשנות מן המנהג הפשוט שבקריאת הספר תורה, שבראש חודש בקריאה השניה מדלג לפסוק ואמרת להם. וכן יעשה הכהן שקורא במקום לוי. וכן עיקר להלכה, שהכהן עולה במקום לוי ומברך וקורא. [שו"ת יביע אומר חלק ו' סימן כה אות ד']

אחר קריאת התורה אומרים חצי קדיש, ומנהגינו על פי דעת האר"י ז"ל להחזיר את הספר תורה למקומו מיד אחר הקדיש, ואחר כך אומרים אשרי ובא לציון. [ילקוט יוסף שבת כרך ה' עמ' שא]

מוסף

זמן תפלת מוסף לכתחלה עד סוף שבע שעות, ואם התפלל אותה אחר שבע שעות נקרא פושע, ואף על פי כן יצא ידי חובה, מפני שזמנה כל היום. ולכן אם עברו שבע שעות, עם כל זה יתפלל מוסף. ואם שכח ולא התפלל עד שעבר כל היום, אין לה תשלומין. ויש בה נשיאת כפים. [ילקוט יוסף שבת כרך ה' עמוד דש. וראה עוד בשו"ת יביע אומר חלק ז' סימן נד]

נוהגים ¹¹לחלוץ את ¹²התפילין כשרוצים להתפלל מוסף. ויחלצום אחר אמירת חצי קדיש, ולא קודם הקדיש. ומי ששכח לחלוץ את התפילין והתפלל עמהם מוסף, אינו צריך לחזור ולהתפלל מוסף. ואם נזכר בזה באמצע תפלת

11. **המניח תפילין של רבינו תם**, יניחן קודם קריאת התורה, ואפשר להניחן בעת שאומרים בריך שמיא עם פתיחת ההיכל. ויקרא עמהן שתי פרשיות של קריאת שמע. ואותם הנוהגים להניח תפילין של רבינו תם אחר התפלה וללמוד עמהם, בראש חודש אין נכון לכתחלה להניחן אחר תפלת מוסף. אולם השליח צבור שאינו יכול לשהות בהנחת תפילין של רבינו תם, מפני טורח צבור, יכול להניחן אחר מוסף. וכן מי שהוא כבד פה, ואם יניח תפילין של רבינו תם לפני מוסף, יפסיד תפלה בצבור, רשאי להניחן בראש חודש לאחר מוסף. [יביע אומר חלק ג סימן ה]

12. אף במקום שנהגו שאבי הבן והסנדק מניחין תפילין בשעת המילה, מכל מקום בראש חודש אין להניח תפילין, לאחר מוסף. [שו"ת יביע אומר ח"ג ס"ה אות ד', ושו"ת יחווה דעת חלק ו' סימן ו]

מוסף, יכסה את התפילין שבראשו בטלית שעליו. [ילקוט יוסף
שבת כרך ה' עמוד שה]

יש לעשות חזרה גם במוסף, ובקדושה אומרים "כתר",
וכשמגיע למלוא כל הארץ כבודו אומר: לעמתם
משבחים ואומרים, כמו בקדושת שחרית, ואחר שסיים חזרת
התפלה אומר קדיש תתקבל, ואומר מזמור ברכי נפשי את
ה' וכו'. ואין אומרים תפלה לדוד הטה ה' אזנך. [ילקוט יוסף
שבת ה' עמ' שז. ויחזה דעת חלק ה' סימן יב]

נשים פטורות מתפלת מוסף בראש חודש, אך טוב
שתשמענה תפלת החזרה של מוסף מפי השליח
צבור. ואם מתפללות מוסף אין למחות בידן, שיש להן על
מה שיסמוכו. [ילקוט יוסף שבת כרך ה' עמוד שע. ושו"ת יביע אומר חלק
ב' סימן ו' אות ד']

**יש אומרים שאין לומר במוסף של ראש חודש "את מוסף
יום ראש החודש הזה"**, אך מנהגינו לומר תיבת הזה,
ואין לשנות מהמנהג בזה. [ילקוט יוסף שבת כרך ה' עמוד תיח]

**בנוסח מוסף של ראש חודש יש האומרים: זכרון לכולם
יהיה.** ויש אומרים: זכרון לכולם יהיו, ויש אומרים
זכרון לכולם היה, ויש סמך לכל הסברות הנ"ל. [ילקוט יוסף
שבת ה' עמוד תיט]

תפילת מנחה

**מי ששכח לומר יעלה ויבוא במנחה של ראש חודש, ונוצר
אחר שעבר זמן תפלת מנחה**, ובלילה כבר אינו ראש
חודש, יש לו להתפלל ערבית שנים, אך קודם שיתפלל
תפלת שמונה עשרה השניה, יאמר שאם אינו חייב להתפלל
ערבית שנים הרי זו תהיה לנדבה. [ילקוט יוסף ח"א מהדורא קמא,
תשמ"ה, עמוד רלה]

**מי שלא התפלל מוסף ונוצר סמוך לצאת הכוכבים, ויש לו
פנאי או מנחה או מוסף**, יש לו להעדיף להתפלל מנחה,
ותפלת המוספין תדחה. [ילקוט יוסף תפילה א סימן קז יד]

תענית

מצוה להרבות בסעודת ראש חודש, ואף שמעיקר הדין אין חיוב לאכול בו פת, מכל מקום המוציא הוצאות על סעודת ראש חודש, וסועד את לבו בטוב, הרי זה משובח, ובלבד שיכוין למצוה. [ילקוט יוסף שבת ה' עמוד רסב. ושם בהערה אם יש מצות שמחה בראש חודש]

ראש חודש אסור בתענית, אפילו תענית של יום פטירת אב ואם. ולכן אם חל יום פקודת השנה בראש חודש, יקדימו להתענות בערב ראש חודש. [חזון עובדיה חלק ב' עמוד ד']

מתענים תענית חלום בראש חודש. ומכל מקום צריך להתענות אחר כך בימי החול לכפר על שהתענה בראש חודש וביטל עונג ראש חודש. ואם קשה לו להתענות יכול לפדות את הצום כפי שווי האוכל שיאכל באותו יום. [ילקוט יוסף שבת ה' עמ' רס]

ברכת המזון

מזכירין יעלה ויבוא בברכת המזון. ואם לא אמר אין מחזירין אותו, ואם נזכר קודם שהתחיל בברכת הטוב והמטיב, יאמר שם בלי שם ומלכות ברוך שנתן ראשי חדשים לעמו ישראל לזכרון. והשוכח לומר יכול לאומרו בהרחמן. (וירא שמים יצא ידי חובת כל הדיעות ויאכל פת בסעודת ראש חודש). [שבת כרך ה' עמוד שיג]

אם היה אוכל בראש חודש, וחשך היום, מזכיר יעלה ויבא או על הנסים בברכת המזון, שבכל כיוצא בזה הולכים אחר תחלת הסעודה, וכיון שהתחיל סעודתו ביום, אומר מעין המאורע בברכת המזון, אף לאחר כמה שעות. אולם אם התפלל ערבית באמצע סעודתו, אינו מזכיר מעין המאורע בין בשבת בין ביום טוב, בין בראש חודש ובין בחנוכה ופורים. [ילקוט יוסף ברהמ"ז וברכות עמוד שנט]

13. מה שמרבה בסעודת ראש חודש ביום, די בכך, ואינו צריך להרבות גם בסעודת ליל ראש חודש, שעיקר מצות סעודת ראש חודש היא ביום. [ילקוט יוסף שבת ה' עמוד רסד]

הספד עליה לקבר וחקמת מצבה

מותר לערוך הספד בראש חודש על תלמיד חכם [ילקוט יוסף שבת כרך ה' עמוד רסא בהערה]. ומלמד תינוקות של בית רבן וקובע עתים לתורה, דינו כתלמיד חכם. [ילקוט יוסף קצוש"ע אורח חיים סימן תרע ו]

אין עולים לבית הקברות בראש חודש, אם מתעוררים לבכי. ואבלים המסיימים את שבעת ימי האבלות שלהם בראש חודש, לא יקדימו לעלות לקבר בערב ראש חודש שהוא תוך השבעה שלהם, אלא ידחו את העלייה לקבר לאחר ראש חודש. אולם אבלים הצריכים לנסוע לחוץ לארץ מיד בסיום השבעה, יש להקל להם לעלות לקבר בתוך השבעה.

אין להקים מצבה בראש חודש אם מתעוררים לבכי. [ילקוט יוסף ח"ז על הלכות אבלות מהדו"ק עמ' קפה, ובמהדורת תשס"ד עמ' תקנד ותרל]

מלאכה

ראש חודש מותר בעשיית מלאכה, ויש נשים שנוהגות שלא לעשות בו מלאכה, והוא מנהג טוב. ומכל מקום מותר להן להכניס בגדים לתוך מכונת כביסה ולהפעילה, או לשטוף כלים ולנקות את הבית. ואין חילוק בין נשים נשואות לרווקות. [ילקוט יוסף שבת ה' עמ' רמח]

וכן נשים העובדות לצורך פרנסת הבית, אינן צריכות להתבטל מעבודתן בכל ראש חודש. ובלאו הכי הרבה נשים כיום אינן נמנעות מלעשות מלאכה בראש חודש, ויש להן על מה שיסמוכו. ואין מנהג זה רק לנשים ולא לאנשים. [ילקוט יוסף שבת ה' עמ' רנא]

מעיקר הדין מותר להסתפר ולגזוז הצפורניים בראש חודש, וכן המנהג כיום. ובפרט הנשים שאינן נזהרות בזה. אך יש החוששים לצוואת רבי יהודה החסיד ואינם מסתפרים בראש חודש, ותבוא עליהם ברכה. [ילקוט יוסף שבת ה' עמ' רנב]

ג' חשוון \ יום רביעי

יום פטירת רבנו הגדול מרן רבי עובדיה יוסף זיע"א.

ו' חשוון \ שבת פרשת נח

הפטרה: רוני עקרה (ישעיה נד)

תחילת זמן ברכת הלבנה: מוצאי שבת.

מהלכות ברכת הלבנה

הרואה לבנה בחידושה מברך: אשר במאמרו ברא שחקים וכו'. ואין מברכים **שהחיינו** על ברכה זו. ומעיקר הדין אין צריך **לומר לשם יחוד** קודם הברכה, אבל כבר נהגו בזה. [ילקוט יוסף קצוש"ע אורח חיים סימן תכו - דיני ברכת הלבנה]

צריך לברך ברכה זו בשמחה, שכל המברך על החודש בזמנו כאילו מקבל פני שכינה. ויש שנהגו **ללבוש בגדי שבת** או בגדים מיוחדים, בעת שמברכים ברכה זו, אך אין מנהגינו כן. ומכל מקום אם הוא רגיל ללבוש כובע (מגבעת), טוב ונכון שילבש הכובע בעת הברכה. [ילקוט יוסף שבת כרך ה' עמוד שיח]

ראוי להחמיר שלא לברך ברכת הלבנה **כשרואה אותה דרך ראי**, עד שיראה גוף הלבנה ממש. [שו"ת יחווה דעת חלק ב סימן כח. וח"ד עמ' קג]

אין צריך להוציא את המשקפיים בעת שמברך על הלבנה. וכן המברך ברכה זו ביחידות, וכגון מי שהוא חולה קצת ומצטער מהרוח, וכדומה, יכול לברכה **כשרואה את הלבנה דרך חלון זכוכית**. ובלבד שיראנה מאירה ובהירה. [יחווה דעת הנ"ל]

כשיש ענן דק על הלבנה, אף שהלבנה נראית דרך הענן, מנהגינו להמתין עד שהענן ילך, אלא אם כן יש חשש שיפסיד את הברכה לאותו חודש. והאשכנזים נוהגים לברך. אך בענן עב לכולי עלמא אין מברכים. [ילקוט יוסף שבת כרך ה' עמוד שכ. ושו"ת יביע אומר חלק ה' ס" כד אות ב - ז]

לכתחלה אין לברך ברכת הלבנה באופן **שיודע בבירור שתוך כדי הברכה הלבנה תתכסה בעננים**. ולכן צריך להתחיל לברך כשמשער שהלבנה לא תתכסה בעננים באמצע הברכה (דספק ברכות להקל). [ילקוט יוסף שבת כרך ה' עמוד שכא]

נהגו הנשים שלא לברך ברכת הלבנה, מפני שהן גרמו לפגם הלבנה. ואף הנשים מבנות אשכנז הנוהגות לברך על כל מצות עשה שהזמן גרמא, נהגו שאינן מברכות ברכת הלבנה מהטעם הנזכר. [ביע אומר חלק ה' סי' לו אות א', ושו"ת יחוה דעת ח"ד סי' יח, ובחזון עובדיה ח"ב עמ' ח]

אין לסומא לברך ברכת הלבנה, (אף כשהוא שומע מהצבור הנמצאים אתו המברכים ברכה זו). [יחוה דעת ח"ד סי' יח עמ' קא. וילקו"י שבת ה' עמ' שכד. ושם בהע' בדין אם יצא מוציא בברכת הלבנה]

צריך לברך ברכה זו **מעומד**. ואם בירכה מיושב, יצא. וכן זקן או חולה שאי אפשר להם לעמוד, יכולים לברך ברכה זו בישיבה. ובעת שמברכים ברכת הלבנה צריך **לישר את רגליו**. [ילקוט יוסף שבת ה' עמ' שכו]

קודם הברכה תולה עיניו לשמים ומסתכל בלבנה. [שם]. אך לא יסתכל עליה בעת הברכה. [ילקוט יוסף שבת ה' עמ' שכו]

נהגו לומר קודם הברכה מזמור השמים מספרים כבוד אל. ואחר כך אומרים מזמור הללויה הללו את ה' מן השמים, עד חוק נתן ולא יעבור. ואחר כך יסתכל רגע בלבנה ויאמר כי אראה שמייך וגו'. ה' אדוננו מה אדיר שמך בכל הארץ. [שם]

צריך לעמוד במקום שהלבנה נראית ממנו, ולא **אחר כותל** וכדומה. [שם]

אחר הברכה אומרים ג' פעמים בסימן טוב תהי לנו ולכל ישראל, ברוך יוצריך וכו'. והנוסח הנכון לומר סימן טוב תהי לנו וכו'. [ילקוט יוסף שבת ה' עמ' שכח]

בכל פעם שאומרים כשם שאנחנו מרקדין, ירים גופו מעט על ראשי האצבעות ג' פעמים דוקא. וגם אם אומר ברכת הלבנה ביחיד צריך לומר שאנו מרקדין, ולא כשם שאני מרקד.

אומרים תפול עליהם אימתה ופחד, וחוזרים ואומרים למפרע, כאבן ידמו וכו', שלש פעמים. [שם עמ'

שכט]

יש המוסיפים: "לא יוכלו ליגע בנו, לא בגופינו, לא בממונינו, ולא בכל אשר לנו, ולא יהיה לנו כאב שיניים". [ילקוט יוסף שבת ה' עמ' שכט]

נהגו לומר פסוק דוד מלך ישראל חי וקיים ג' פעמים, ואומרים לבסוף, תנא דבי רבי שמעאל "אלמלא זכו" וכו'.

[ילקוט יוסף שבת ה' עמ' של]

יש נוהגים לנער את שולי הבגדים אחר כל סדר הלבנה, (כדי להבריח החיצונים והקליפות שנבראו מקטרוג

הלבנה). [ילקוט יוסף שבת ה' עמ' שלא]

ואחר הדילוגים אומר שבע פעמים פסוק לב טהור ברא לי וכו', ואחר כך שיר למעלות אשא עיני וכו', ומזמור

הללויה הללו אל בקדשו. [שם]

לכתחלה אין מקדשין הלבנה תחת הגג, אלא מברכין תחת כיפת השמים, אבל מי שחושש באיזה מיחוש שאינו יכול לצאת לחוץ, אי נמי שהמקום אינו נקי, או ששרוי בין העכו"ם, יקדש בביתו דרך החלון או פתח הפתוח נגד הלבנה. ואם אפשר טוב לעמוד על מקום שיש מעליו אויר, ולא תחת תקרה. [ילקוט יוסף שבת ה' עמ' שלא]

מותר לברך ברכת הלבנה כשהוא עומד תחת ענפי אילן.

[שם עמ' שלב]

אין מברכין על הלבנה עד שיעברו עליה ז' ימים שלמים מהמולד. וכן מנהגינו להקפיד בזה בדרך כלל. ומכל מקום אם חסרות כמה שעות במוצאי שבת להשלמת שבעה ימים שלמים מעת לעת, אין צריך להחמיר בזה, וכן ראוי

להורות בפרט בימי החורף ובעונת הגשמים. ובמדינות שעננים מצויים שם ברוב ימי החדש, ויש חשש שאם ימתינו להשלמת שבעה ימים מהמולד יפסידו ברכת הלבנה מכל וכל, יש להורות להם שיברכו ברכת הלבנה מיד לאחר שלשה ימים, כדברי התלמוד והפוסקים. [שו"ת יביע אומר חלק ו' סימן לח אות א'. ושו"ת יחווה דעת חלק ב סימן כד]

לכתחלה אין לברך ברכת הלבנה אלא עד שיגיע זמן צאת הכוכבים ויחשיך באופן שתהיה הלבנה ראויה להנות מאורה. אולם בחדש שזמן הברכה הוא מצומצם ויש חשש שיפסיד הברכה לאותו חדר, אין צריך להמתין שיהיה לילה ודאי, אלא כל שהוא **לאחר שקיעת החמה**, וראויה הלבנה שיאותו לאורה יכול לברך. ואמנם קודם השקיעה אין לברך ברכת הלבנה. [יביע אומר חלק ה' סימן לו אות ג'. וע"ע בילקו"י שבת ה' עמ' שלה. ושם אם אפשר לברך בבין השמשות]

חודש חורפי שהלבנה מתכסית ברוב החודש בעננים, ובסוף ליל ט"ו לחודש זרחה הלבנה **לאחר שכבר עלה השחר, קודם הנץ החמה**, עד שאפשר ליהנות מאורה, רשאי לברך ברכת הלבנה בשעה זו, שאף על פי שאחר עלות השחר יום הוא, לענין זה יכול לברך כל שנהנה מזריחתה, ועדיין לא האיר המזרח. [שו"ת יביע אומר חלק ה סימן לו]

לכתחלה אין מברכין על הירח אלא במוצאי שבת כשהוא מבושם ובגדיו נאים. ומכל מקום אם חושש שעל ידי שימתין למוצאי שבת יש חשש שיפסיד את המצוה, ובפרט בחודשי החורף שאין רואים את הלבנה מדי לילה, אין צריך להמתין למוצאי שבת, ויכול לברך ברכת הלבנה גם **בימי החול**. [ילקוט יוסף שבת כרך ה' עמוד שלח]

לכתחלה ראוי לחזור לאמרה לכל הפחות במנין, משום ברוב עם הדרת מלך, וגם כדי שיוכלו לומר אחר סדר הברכה קדיש על ישראל. ומיהו אין זה מעכב, ואם לא מצא עשרה רשאי **לברך ביחיד**. [יביע אומר ח"ב חיו"ד סימן ח' אות ג']
יכול לקדש את הלבנה **קודם ערבית**, כדי לאומרה בצבור. אך לכתחלה צריך לאומרה אחר התפלה, שהרי קריאת

שמע היא מן התורה, וגם היא תדירה, וברכת הלבנה אינה תדירה, ותדיר ושאינו תדיר תדיר קודם. ובחודשי החורף שאין הלבנה נראית ברוב החדש, מותר לכתחלה לברך ברכת הלבנה קודם התפלה, אם חושש שלא יוכל לברך על הלבנה אחר התפלה. [ילקוט יוסף שבת ה' עמ' שלט]

לכתחלה יש לחוש שלא לקדש את הלבנה בליל שבת ובליל יום טוב. אולם אם היו עננים והלבנה לא נראתה אלא בלילה האחרון שבו אפשר לברך ברכת הלבנה, מותר לקדשה בליל שבת ובליל יום טוב. [ילקוט יוסף שבת ה' עמ' שמ. וע"ע ביביע אומר ח"ח סימן מ"א]

נכון שהאבל לא יברך ברכת הלבנה תוך שבעת ימי אבלות. וכל זה אם ישאר לו זמן שיוכל לברך ברכת הלבנה לאותו חודש אחר האבל, אבל אם חושש שלא יוכל לברך על הלבנה אחר שבעה, יכול לברך תוך ז'. ורשאי לצאת מחוץ לביתו כדי לברך ברכת הלבנה בעשרה. [ילקוט יוסף על הלכות אבלות, מהדורא ראשונה ח"ז עמוד קעג, ובמהדורת תשס"ד עמוד תקעו]

מי שלא יכול לברך ברכת הלבנה עד ליל ששה עשר בחודש, אין לו לברך ברכת הלבנה בליל ט"ז לחדש, שיש בזה ספק ברכה לבטלה. ואף כשקורא הברכה בשם ומלכות מתוך הגמרא או הרמב"ם דרך לימודו, אסור. אך רשאי לומר ברכת הלבנה בלי הזכרת שם ומלכות. [שו"ת יביע אומר חלק ו סימן לח]

נכון לומר: ברוך יוצרך, ברוך עושך, ברוך קונך, ברוך בוראך, בניקוד ציר"י. וכן אומרים לנגוע ב"ך. ואומרים: "אלמלא זכו בני ישראל". ולא אלמלא לא זכו וכו'. [ילקוט יוסף שבת כרך ה' עמוד תיט]

בברכת הלבנה אומרים: ששים ושמחים לעשות רצון קונייהם וכו'. (ולא לעשות רצון קונם). [ילקוט יוסף שבת כרך ה' מהדורת תשס"ד עמוד תכ]

מי שאינו יודע לברך ברכת הלבנה בעל פה, אין לו לברך בנוסח הקצר "ברוך אתה ה' אלהינו מלך העולם מחדש חדשים". [ילקוט"י שבת ה' (מהדורת תשס"ד עמ' תכא). ירחון קול תורה

(תמוז תשס"ג עמוד מד). ושם דחה דברי מי שכתב שיכול לברך בנוסח הקצר, אחר שראה דברי המאירי וכו'. אולם גם החיד"א במחז"ב (סימן תכו סק"ד) ראה את דברי המאירי ועכ"ז נסתפק בדבר, ואיך לא נחוש לדבריו בענייני ברכה לבטלה]

ז' חשון \ יום ראשון

מהלכות שאלת טל ומטר

זמן שאילת טל ומטר

בארץ ישראל שואלים את הגשמים בברכת השנים לומר "ותן טל ומטר לברכה", החל מליל שבעה בחשון, בתפלת ערבית, עד המנחה של ערב יום טוב הראשון של פסח, ועד בכלל. [ילקוט יוסף מהדורת תשס"ד, תפלה כרך ב, סימן קיז הערה א, עמוד עו]

אבל בחוץ לארץ כגון בבל ומצרים וסביבותיהם שאינם צריכים לגשמים כל כך, אין שואלים טל ומטר אלא עד יום הששים אחר תקופת תשרי. ויום התקופה מכלל הששים יום. ומתחילים לשאול בתפלת ערבית של יום הששים. ובמקומות שמזג האויר והאקלים שלהם דומה לשל ארץ ישראל, כגון מדברות סיני ואל עריש והגולן ודמשק וסביבותיה שואלים טל ומטר בז' בחשון, כתושבי ארץ ישראל, כי מזג האויר שלהם דומה לשל ארץ ישראל. [ילקוט יוסף מהדורת תשס"ד, תפלה כרך ב, סימן קיז הערה ד, עמוד פא]

גם במדינות שהאקלים ומזג האויר שלהם הוא להיפך מהאקלים ומזג האויר שלנו, שהחורף שלהם הוא מפסח עד סוכות, והקיץ שלהם הוא מסוכות ועד פסח, כגון מדינת בראזיל ואוסטרליה, יש להם לשאול טל ומטר בברך עלינו החל מיום ששים לתקופה, עד ערב פסח, כמנהג אחינו שבחוץ לארץ. ורק לענין הזכרת הגשם נראה שעדיף להמשיך במנהגם הקודם להזכיר מוריד הטל לעולם. [ילקוט יוסף מהדורת תשס"ד, תפלה כרך ב, סימן קיז הערה כ, עמוד קא]

בן ארץ ישראל שיצא לחוץ לארץ קודם שבעה בחשון, אם דעתו לחזור לארץ ישראל בתקופת הגשמים או אפילו במשך השנה, או שהשאיר אשה ובנים בארץ ישראל, ישאל טל ומטר בשומע תפלה. [ילקוט יוסף מהדורת תשס"ד, תפלה כרך ב, סימן קיז הערה טו]

בן ארץ ישראל שהתחיל לשאול טל ומטר בשבעה בחשון כדינו, ואחר כך יצא לחוץ לארץ על מנת לחזור במשך השנה, ימשיך לומר טל ומטר בברכת השנים גם בהיותו שם, אף על פי שהוא קודם ששים יום לתקופה. ורק כשהוא עובר לפני התיבה כשליח צבור, יאמר "ברכנו", ובברכת שומע תפלה, קודם "כי אתה שומע תפלת כל פה", יאמר בלחש "ותן טל ומטר לברכה".

ואם עקר דירתו עם משפחתו להתגורר בחוץ לארץ, יפסיק מלשאול טל ומטר מיד כשיגיע למחוז חפצו בחוץ לארץ. [ילקוט יוסף מהדורת תשס"ד, תפלה כרך ב, סימן קיז הערה טז, עמוד צח]

תייר שבא לבקר בארץ ישראל בימים אלה, ודעתו לחזור לחוץ לארץ לעירו ולשער מקומו, בקרב ימים, צריך לשאול טל ומטר בברכת השנים בשבעה בחשון כמנהג המקום שנמצא שם, וכשיחזור לחוץ לארץ יפסיק מלשאול טל ומטר עד ששים לתקופה. וטוב שימשיך שאלת טל ומטר בשומע תפלה. [ילקוט יוסף מהדורת תשס"ד, תפלה כרך ב, סימן קיז הערה יז, עמוד צט]

נוסח ברכת השנים

מנהג הספרדים ועדות המזרח בברכת השנים, לומר בקיץ "ברכנו", ובחורף "ברך עלינו", וכוללים בה שאלת טל ומטר. והוא מנהג נכון על פי הקבלה. [ילקוט יוסף מהדורת תשס"ד, תפלה כרך ב, סימן קיז הערה ב]

מי שרגיל להאריך קצת בתפלתו, ולפעמים בגלל כך אינו משיג לענות קדושה עם הצבור, והוא מעדות המזרח, אינו רשאי לקצר ולשנות הנוסח של ברך עלינו, לומר

הברכה כנוסח בני אשכנז, כדי שיספיק להגיע לקדושה, אלא יתפלל כנוסח המקובל שלנו, וכמנהג אבותיו. [ילקוט יוסף מהדורת תשס"ד, תפלה כרך ב, סימן קיז הערה יד, עמוד צו]

שאל טל ומטר קודם הזמן

מי שטעה ושאל טל ומטר בברכת השנים תיכף ומיד לאחר התג, קודם שבעה בחשון, אינו צריך לחזור ולהתפלל, כיון שעל כל פנים עונת הגשמים היא. ואפילו נזכר באמצע התפלה, יכול להמשיך להתפלל. ומכל מקום אם ירצה יוכל לחזור ולהתפלל בתנאי דנדבה, שיאמר: "אם אני חייב לחזור ולהתפלל, הריני מתפלל לשם חובה, ואם לאו תהיה תפלתי זו לנדבה", ואינו צריך לחדש בה דבר. [ילקוט יוסף מהדורת תשס"ד, תפלה כרך ב, סימן קיז הערה ג, עמוד עח]

וכמו כן בן חוץ לארץ שטעה בתפלתו ושאל טל ומטר לפני שיגיע יום ששים לתקופה, אינו צריך לחזור ולהתפלל, ולא עוד אלא שאפילו אם טעה בחוץ לארץ ושאל טל ומטר קודם שבעה בחשון, גם כן אינו צריך לחזור ולהתפלל, כדין בן ארץ ישראל שטעה. ומכל מקום אם רצה יכול לחזור ולהתפלל בתנאי דנדבה וכו'. [ילקוט יוסף מהדורת תשס"ד, תפלה כרך ב, סימן קיז הערה ה עמוד פג]

טעה ולא שאל טל ומטר

אם טעה ולא שאל טל ומטר, אם נזכר בסיום ברכת השנים, לפני שיזכיר "השם", חוזר ואומר ותן טל ומטר לברכה וכו', ומסיים על הסדר. ואם לא נזכר עד שחתם ברוך אתה ה' מברך השנים, לפני שיתחיל ברכת תקע בשופר, יאמר שם בין ברכה לברכה "ותן טל ומטר לברכה", וימשיך ברכת תקע בשופר וכו'. ואם לא נזכר עד שהתחיל תקע בשופר גדול, ימשיך בתפלתו עד ברכת שמע קולינו, ולפני שיאמר "כי אתה שומע תפלת כל פה", יאמר שם: "ותן טל ומטר לברכה". (ואם הוא בתענית שצריך לומר עננו, יאמר תחלה ותן טל ומטר לברכה, ואחר כך יאמר עננו). ואם שכח לשאול גם בברכת שמע קולינו, וחתם "ברוך אתה ה'",

ומיד נזכר, יאמר "למדני חקיך", וחוזר ושואל טל ומטר, ומסיים שנית "כי אתה שומע תפלת כל פה" וכו'. **ואם חתם שומע תפלה**, ואחר כך נזכר שלא שאל טל ומטר, יאמר שם קודם ברכת רצה, "ותן טל ומטר לברכה". **ואם אמר תיבת רצה**, חוזר ל"ברך עלינו", וממשיך תקע בשופר ויתר הברכות על הסדר. וכן הדין אם נזכר באמצע מודים, או באמצע אלהי נצור, שחוזר לברך עלינו. אבל **אם סיים פסוק יהיו לרצון האחרון**, אף על פי שעדיין לא פסע שלש פסיעות לאחוריו, חוזר לראש התפלה. [ילקוט יוסף מהדורות תשס"ד, תפלה כרך ב, סימן קיז הערה ו, עמוד פה]

והוא הדין גם במי שטעה בתפלת ערבית בימות הגשמים, ולא שאל טל ומטר בברכת השנים, וסיים תפלתו, אף על פי שמעיקר הדין תפלת ערבית רשות, אף על פי כן חייב לחזור ולהתפלל שנית. ואם נזכר באמצע תפלתו חוזר על דרך שנתבאר. [ילקוט יוסף מהדורות תשס"ד, תפלה כרך ב, סימן קיז הערה ז, עמוד פז]

גם אשה שטעתה בברכת השנים ולא שאלה טל ומטר, בין בשחרית - ובין בשאר תפלותיה, דינה כדין איש שטעה ולא שאל טל ומטר, וחוזרת להתפלל על דרך שנתבאר [ילקוט יוסף מהדורות תשס"ד, תפלה כרך ב, סימן קיז הערה עמוד פח]

אם טעה ולא שאל טל ומטר בערבית של ליל שבעה במר - חשוון, יש אומרים שאינו צריך לחזור ולהתפלל, ויש חולקים וסוברים שצריך לחזור ולהתפלל. ונראה להלכה שאם נזכר קודם שומע תפלה, ישאל שם טל ומטר, ואם התחיל רצה, יחזור לברכת השנים. ואם סיים תפלתו ונזכר שלא שאל טל ומטר, יחזור ויתפלל בתנאי של נדבה. [ילקוט יוסף מהדורות תשס"ד, תפלה כרך ב, סימן קיז הערה ט, עמוד פח]

מי שטעה בתפלתו ושכח לשאול טל ומטר, ונזכר רק באמצע אלהי נצור, ובינתים הגיע שליח צבור לקדיש או לקדושה, אף על פי שבדרך כלל מותר לענות קדיש וקדושה באמצע אלהי נצור, הואיל ונסתיימה עיקר התפלה, מכל מקום בנידון זה יש להורות שלא יפסיק לענות קדיש

או קדושה, שאם יענה נמצא שגילה דעתו שסיים תפלתו לגמרי, שהרי באמצע התפלה אסור לענות קדיש וקדושה, ואם כן יצטרך לחזור לראש התפלה בשביל שאלת טל ומטר, ולכן ישתוק ויכוין לקדושה או לקדיש שאומר השליח צבור, ואחר כך יחזור לברך עלינו. [ילקוט יוסף מהדורת תשס"ד, תפלה כרך ב, סימן קיז הערה יא, עמוד צ']

מי ששכח לשאול טל ומטר וסיים תפלתו, מן הדין רשאי הוא לכוין לתפלת החזרה של השליח צבור ולשומעה מתחלתה ועד סופה, ויוצא בזה ידי חובה. ובלבד שיהיה שליח צבור הגון שבקי ויודע לכוין להוציא את האחרים ידי חובה. וגם מבטא היטב את כל התיבות והאותיות שבתפלה. ואז יוצא היחיד ידי חובה, אף על פי שהוא בקי ויודע להתפלל בעצמו. ויזהר שלא יענה "ברוך הוא וברוך שמו", וגם לא יאמר "מודים דרבנן" עם הצבור, אלא ישמע מודים שבתפלה מפי השליח צבור. ואם יש שם כהנים שנושאים כפיהם לברך את ישראל, יכוין לברכתם ויענה אחריהם אמן. ובסיום התפלה יפסע ג' פסיעות לאחוריו, ויאמר עושה שלום וכו'.

ומכל מקום לכתחלה יותר טוב ונכון מאד שהוא בעצמו יחזור להתפלל עם השליח צבור וישאל טל ומטר. ורק אם קשה לו להתפלל בעצמו, ובפרט כשיש לו ספק בדבר אם שאל טל ומטר או לא, יוכל לסמוך על שמיעתו מהשליח צבור.

ואם לא נזכר שהחסיר טל ומטר בתפלתו אלא עד שהגיע השליח צבור ל"ברך עלינו", אינו מועיל שיכוין משם ואילך לתפלת השליח צבור, כיון שהיה סבור שהתפלל כהוגן, ולא כיון כלל לצאת ידי חובה בחזרת השליח צבור מתחלתה, לפיכך חוזר לראש התפלה ושואל טל ומטר. [שאריט יוסף חלק ג עמוד קג. ילקוט יוסף מהדורת תשס"ד, תפלה כרך ב, סימן קיז הערה יג, עמוד צד]

מי שטעה בתפלת שבת והתחיל בברכת אתה חונן וכו', שהדין הוא שכאשר נזכר באמצע אחת הברכות של

שמונה עשרה שהוא שבת, מסיים אותה ברכה שהתחיל בה, ואחר כך חוזר לתפלת שבת, ויקר מקרהו שטעה בימות הגשמים ואמר ברכנו, ואחר כך נזכר שהוא שבת, אם נזכר קודם תקע בשופר, יאמר שם ותן טל ומטר לברכה, ויחזור לתפלת שבת, אבל אם נזכר אחר שהתחיל תקע בשופר, או בברכות שלאחר מכן, לא יחזור לברך עלינו, אלא יפסיק באמצע הברכה שנזכר בה, ויחזור לתפלת שבת. ואף על פי שיש חולקים בזה, ספק ברכות להקל. [ילקוט יוסף מהדורות תשס"ד, תפלה כרך ב, סימן קיז הערה יב, עמוד צא]

שליח צבור שטעה ולא שאל טל ומטר, וסיים תפלתו, סומך על החזרה שמתפלל בקול רם ומזכיר בה יעלה ויבוא. ולא יחזור להתפלל לחש, מפני טורח צבור, שיצטרכו להמתין לו עד שיסיים התפלה השניה. [ילקוט יוסף שבת ה' עמוד תכג]

ואם לא נזכר עד שהגיע בתפלת החזרה למקום שטעה בו, ונתן בדעתו לצאת ידי חובת התפלה, יצא ידי חובתו, ואין צריך לחזור ולהתפלל. [ילקוט יוסף שבת כרך ה' עמוד רפ, ובמהדורת תשס"ד עמוד תכד]

מי שנסתפק אם שאל טל ומטר בתפלתו או לא, אם נזכר להסתפק לפני ברכת שמע קולינו, שואל טל ומטר בשומע תפלה, ואם נזכר לאחר שהתחיל רצה, אם הוא בתוך שלשים יום מיום שמתחילים לשאול בו טל ומטר, חוזר לברכת כרך עלינו, שחזקה עליו שאמר ברכנו כפי שהיה שגור בפיו קודם זמן שאלה. ואם הוא לאחר שלשים יום אינו חוזר, שחזקה עליו שאמר כהוגן. ושליח צבור קבוע שאומר החזרה בשחרית ובמנחה, די לו בשמונה עשר יום להרגיל לשונו לומר כרך עלינו, לפיכך אם נסתפק לאחר מכן אינו חוזר. [ילקוט יוסף מהדורות תשס"ד, תפלה כרך ב, סימן קיז הערה י', עמוד צ']

יג חשוון \ שבת פרשת לך לך

הפטרה: למה תאמר (ישעיה מ)

סוף זמן ברכת הלבנה: מוצאי שבת עד שעה 21:45.

ב' חשון \ שבת פרשת וירא

הפטרה: ואשה אחת (מלכים ב ד)

כז חשון \ שבת פרשת חיי שרה

הפטרה: והמלך דוד (מלכים א א)

כט מרחשון \ יום שני \ ערב ראש חודש כסליו**מהלכות ערב ראש חודש****העניי**

חסידים ואנשי מעשה נוהגים להתענות בערב ראש חודש, ואם חל ראש חודש ביום ששי או ביום שבת או ראשון, מקדימין להתענות ביום חמישי. ותלמידי חכמים שהתענית עלולה לגרום למיעוט בלימודם, אין להם להתענות בערב ראש חודש, שאין להם דבר גדול יותר מלימוד התורה. [ילקוט יוסף שבת ה' עמ' רנ"ג. ושם בהערה אם קוראים פרשת ויחל כשאין עשרה מתענים, ואם מתענים בערב ר"ח טבת, ובערב ר"ח אייר, ועד מתי זמן התענית]

בתענית ערב ראש חודש אין לעשות נשיאות כפים במנחה, ומכל מקום אם הכהן עלה לישא כפיו לא ירד.

[ילקו"י מועדים, עמוד תקנ"ב. ושבת ה' עמ' רנז]

אפילו מי שדרכו להתענות בכל ערב ראש חודש נכון לקבל **התענית** בכל פעם במנחה ביום שקודם ערב ראש חודש, וכל שכן מי שאין דרכו להתענות בכל ערב ראש חודש שצריך לקבל את התענית מראש. [ילקוט יוסף שבת כרך ה' עמוד רנז]

הנוהג להתענות בכל ערב ראש חודש, ולא אמר בלי נדר קודם שהתחיל במנהגו, אם נאנס בערב ראש חודש אחד ואינו יכול להתענות, אינו צריך התרה, ורק אם רוצה לבטל מנהגו לגמרי יעשה התרה על שלא אמר בלי נדר.

[ילקוט יוסף שבת כרך ה' עמוד רנח]

תפילת יום כיפור קטן

יש נוהגים להתפלל במנחה של ערב ראש חודש תפלת יום כפור קטן, לפי שבו מתכפרים עוונות כל החודש, דומיא דשעיר ראש חודש, וכמו שאמרו במוסף, זמן כפרה לכל תולדותם. ואומרים **סליחות קודם מנחה**. ובמקומות שנוהגים לומר דברי התעוררות ומוסר, נכון שיאמרום קודם תפלת מנחה. [ילקוט יוסף שבת כרך ה' עמוד רנו, הלכות ראש חודש, הערה ט']

אם חל ערב ראש חודש בשבת, הנוהגים לעשות יום כפור קטן מקדימין אותו ליום חמישי. כמו שמקדימין את התענית ליום חמישי, כשחל ראש חודש ביום שישי או שבת או ראשון. [ילקוט יוסף שבת כרך ה' עמ' רנו]

בני ישיבה ואברכים אינם צריכים להתבטל מלימודם לצורך תפלות יום כפור קטן, דבלאו הכי לימוד תורה מכפר עם תשובה. [ילקוט יוסף שבת כרך ה' עמ' רנו]

אף מי שאינו מתענה בערב ראש חודש מכל מקום יראה **להרהר בתשובה ביום זה**, ולתקן את אשר עיוות בכל החודש, מאחר שהוא יום האחרון של החודש, כמו ערב ראש השנה שהוא יום האחרון של השנה. ואז בודאי יהיה לו יום ראש חודש זמן כפרה לכל תולדותיו.

עליה לקברי צדיקים

יש נוהגים לעלות לקברי צדיקים בכל ערב ראש חודש, **ותלמידי חכמים** ובני ישיבות אין להם להרבות בזה ולהבטל מלימודם כדי להתפלל בקברות צדיקים, שאין לך דבר גדול יותר מלימוד תורה. [שם. וילקוט יוסף על הלכות אבלות, מהדורת תשס"ד. ויביע אומר חלק ד' חלק אורח חיים סימן לה סק"ז]

התרת נדרים

חסידים ואנשי מעשה נוהגים לעשות התרת נדרים בכל ערב ראש חודש, ומנהג טוב הוא. [יל"י שבת כרך ה' רנח]

כסלו

חודש כסלו

כסלו

המולד: יום ראשון כח חשוון שעה 16:07 וחלק אחד

א' כסלו \ יום שלישי \ ראש חודש

דיני ומנהגי ראש חודש מובאים בר"ח חשוון, קחנו משם.

ה' כסלו \ שבת פרשת תולדות

הפטרה: משא דבר (מלאכי א)

ו' כסלו \ יום ראשון

תחילת זמן ברכת הלבנה: בערב. דיני ומנהגי התבארו בחודש חשוון.

ח' כסלו \ יום שלישי

מלאחר שהתפלל תפילת ערבית של יום זה ואילך, אם מסתפק אם אמר 'ברכיננו' או 'ברך עלינו' אינו חוזר. כיון שכבר הזכיר שלושים יום חזקה שאמר כהוגן. (התבאר בז' חשוון)

יב כסלו \ שבת פרשת ויצא

הפטרה: ועמי תלואין (הושע יא)

יג כסלו \ יום ראשון

סוף זמן ברכת הלבנה: כל הלילה.

יט כסלו \ שבת פרשת וישלח

הפטרה: חזון עובדיה (עובדיה א)

ב' כסלו \ יום ראשון

בני חו"ל מתחילים לומר 'ברך עלינו' (התבאר בז' מרחשון)

בד כסלו \ יום חמישיתחנון

אין אומרים תחנון בערב חנוכה בתפילת מנחה.

מהלכות חנוכה

תענית

אסור להתענות בחנוכה, ולכן אם חל יום פטירת אביו או אמו בחנוכה, לא יתענה בימי חנוכה, אלא יקדים

להתענות קודם חנוכה. [ילקו"י מוועדים עמוד קצב]

מי שהתענה תענית חלום בחנוכה, צריך להתענות יום אחר לאחר ימי החנוכה, לכפר על מה שהתענה בחנוכה, כמו

שכתב מרן בשלחן ערוך (סי' תקסח ס"ה). [ילקוט יוסף קצוש"ע אורח חיים סימן תרע ח]

הספד

כיון שחז"ל קבעו את שמונת ימי החנוכה לשמחה והלל, לכן אין להספיד בהם על מת, אלא חכם בפניו. וכ"פ

מרן בש"ע (סי' תרע ס"ג). וגם בזמן הזה יש דין תלמיד חכם לפי ערך הדור. [ילקו"י מוועדים עמ' קצב]¹

אם חל יום השלשים בחנוכה, מותר לעשות סעודה ולימוד, כשאומרים שם דברי תורה ומוסר לעילוי נשמת המנוח,

אבל לא יאמרו דברי הספד המעוררים לבכי. [ילקוט יוסף קצוש"ע אורח חיים סימן תרע יג]

1. מלמד תינוקות של בית רבן וקובע עתים לתורה, דינו כתלמיד חכם שמותר להספידו בפניו, דהיינו בעת ההלוייה. (כמ"ש בשו"ת שער שלמה

זוראפה סי' קלה. ע"ש). [ילקוט יוסף קצוש"ע אורח חיים סימן תרע ו]

עליה לבית הקברות

מה שנוהגים במלאכת שבעת ימי האבל לעלות לבית הקברות, וכן ביום השלישי, אין לעשות כן בימי חנוכה, וידחו הביקור לבית הקברות לאחר ימי החנוכה.

[ילקו"י מועדים עמוד קצב. ילקו"י אבלות עמוד תרלב]

יש אומרים שמותר לבקר אצל קברי הצדיקים, התנאים והאמוראים, בימי החנוכה וחול המועד. ויש חולקים והמיקל בזה יש לו על מה לסמוך. [ילקוט יוסף מועדים עמוד קצב. וילקו"י על הלכות אבלות מהדורת תשס"ד עמוד תרלב]

אבילות

מי שנפטר לו מת בימי החנוכה, נוהג בימים אלה כל דיני אבלות, וקורעים על הקרובים, וכן מבקרים ומנחמים את האבל בחנוכה. [ילקוט יוסף מועדים עמוד קצב]

האבל, אפילו בתוך שבעת הימים, חייב בכל המצוות כולן, לפיכך מדליק נר חנוכה ובברכה. ובלילה הראשון של חנוכה מברך בביתו גם ברכת שהחיינו, ומוציא את בני ביתו ידי חובתם. [ילקוט יוסף על הלכות אבלות, מהדורת תשס"ד עמוד תרלב]

אך בבית הכנסת² אין האבל תוך שבעה מדליק נרות חנוכה בלילה הראשון, בגלל ברכת שהחיינו שמעורר בקהל הרגשה לא נעימה, שיש בברכת שהחיינו התעוררות של שמחה בצבור. אבל בשאר לילות, רשאי לברך ולהדליק גם בבית הכנסת. [ילקו"י מועדים עמוד רה]

גם האבל חייב לגמור את ההלל בברכה, בכל ימי החנוכה, אף כשמתפללים בבית הנפטר. וכל שכן הצבור שמתפללים בבית האבל. [ילקוט יוסף מועדים עמוד רמב. שו"ת יביע אומר ח"ד חיו"ד סימן לג]

אונן פטור מכל המצוות, ולכן אינו מדליק נר חנוכה. אבל אם דרים עמו בבית בני ביתו, כגון אשתו ובניו

2. ואם אין אדם אחר הרוצה להדליק נרות חנוכה בבית הכנסת, נראה שהאבל ידליק בבית הכנסת, וגם יברך שהחיינו. [שם]

הגדולים ידליקו הם ויברכו. ובליל ראשון של חנוכה, יאמר לאשתו או לאדם אחר לברך ולהדליק נר חנוכה. ולא יענה אחריהם אמן. וטוב הדבר שיכנס לחדר אחר לבל ישמע הברכות, ואחר שיקבר מתו, בלילה השני כשיבא להדליק יכול לברך גם שהחיינו. [ילקו"י על הלכות ברכה"ש ופסוקי דזמרה סי' עא. וילקו"י הלכות אבלות מהדורת תשס"ד דיני אונן במועדי השנה]

תיקון חצות

אין אומרים תיקון רחל בכל ימי החנוכה. [ילקו"י על הלכות השכמת הבוקר, מהדורת תשס"ד, עמוד קצט]

מלאכה

נוהגות הנשים שלא לעשות מלאכה, כגון תפירה וסריגה, בעוד שנרות החנוכה שבבית דולקות, במשך חצי שעה מהדלקתם, והטעם הוא משום היכר להודיע שאסור להשתמש לאור נרות החנוכה. ואין להקל להן בחצי שעה הראשונה של הדלקת הנרות. אבל בבישול ואפיה וצרכי אוכל נפש מותרות³. [ילקו"י מועדים עמוד קצ]

האנשים אינם נמנעים משום מלאכה, אמנם בספר חסידים (סי' קכא) מוכח שגם לאנשים יש להמנע ממלאכה. ונראה דאין הכי נמי אם נהגו האנשים להחמיר ישארו במנהגם. אבל מסתמא לא נהגו האנשים להחמיר בזה. [ילקוט יוסף קצוש"ע אורח חיים סימן תרע ג]

סעודה

יש אומרים שריבוי הסעודות שמרבים בהם בימי חנוכה, אינם אלא סעודות הרשות, שלא קבעום חכמים למשתה ולשמחה, ויש חולקים ואומרים שיש קצת מצוה בריבוי הסעודות הללו. ונוהגים לומר זמירות ותשבחות לה' יתברך

3. ויש נשים שנהגו שלא לעשות מלאכה בכלל בחנוכה, ויש לבטל מנהגן, כי הבטלה מביאה לידי שעמום. ומכל מקום יש אומרים שטוב לנשים להמנע ממלאכות כבדות, כגון טויה וכביסה, שיש בהן טירחא, על כל פנים ביום ראשון ושמיני של חנוכה. [ילקו"י קיצושו"ע סימן תרע ג]

בסעודות הללו, ואז נחשבות לסעודות מצוה. [ילקוט יוסף קצוש"ע אורח חיים סימן תרע טז]

יש נוהגים להרבות במאכלי גבינה בימי חנוכה, זכר לנס שנעשה על ידי "יהודית". ומנהג ישראל תורה הוא.

[ילקו"י מועדים עמ' קצא]

נוהגים לאכול בחנוכה סופגניות מטוגנות בשמן, זכר לנס השמן של המנורה. [ילקו"י קצוש"ע אורח חיים סימן תרע טז]

על הנסים

יש לומר "ועל הנסים" בתוספת אות ו', שחוזר על מה שאמר תחלה מודים אנחנו לך על נסיד ועל נפלאותיך שבכל עת, ועל הנסים וכו'. [ילקו"י מועדים עמוד רלח]

אם טעה⁴ ולא אמר⁵ "על הנסים" בתפלה, אם נזכר באות הברכה, קודם שיאמר "השם" בחתימת הברכה (של "הטוב שמך ולך נאה להודות"), כגון שאמר "ברוך אתה" ונזכר, חוזר ואומר מודים אנחנו לך על הנסים וכו', וממשיך ועל כולם וכו'. ואם לא נזכר עד שהזכיר שם ה' (כדי לחתום הטוב שמך וכו') אינו חוזר. ויסיים החתימה "הטוב שמך ולך נאה להודות", ואינו רשאי לומר שם "למדני חקיך" שיראה כאומר פסוק, דהוי הפסק שלא לצורך, מאחר ואינו צריך לחזור⁶. [ילקו"י מועדים עמ' רלח]

4. אין לדלג נוסח על הנסים לקצרו, בכדי להספיק לענות קדיש או קדושה, שהעוסק במצוה פטור מן המצוה אפילו אם המצוה השניה גדולה וחשובה יותר. [ילקוט יוסף מועדים עמוד רמ]

5. אמר על הנסים, ולא המשיך בימי מתתיה בן יוחנן כ"ג וכו', אלא המשיך ועל כולם, אם נזכר לפני הזכרת ה' צריך לחזור ולפרט הנס של חנוכה. [ילקוט יוסף קצוש"ע אורח חיים סימן תרפב ג]

אם טעה ואמר בימי מרדכי ואסתר בשושן הבירה וכו' במקום בימי מתתיה וכו', יצא ידי חובת תפלה, ולא יחזור להתפלל, אך לא עשה כתיקון חכמים להזכיר חנוכה בתפלה. [ילקוט יוסף קצוש"ע אורח חיים סימן תרפב ט]

6. נכון שהשוכח "על הנסים" ונזכר אחר חתימת הברכה, שיאמרנו בסוף התפלה כשמסיים "אלהי נצור", ויאמר מודים אנחנו לך על הנסים

מי שטעה ואמר **"על הנסים" בעבודה**, דהיינו בברכת רצה, במקום יעלה ויבא, אם נזכר בהודאה, חוזר ואומר במקומו כתיקון חז"ל, ואם לא נזכר אלא בסוף התפלה, אינו חוזר, שאין בזה כל חשש הפסק במה שאמרו שלא במקומו. [ילקוט יוסף מועדים עמוד רלט]

בברכת המזון של חנוכה צריך לומר על הנסים בהודאה, לפני **"על הכל ה' אלהינו** אנחנו מודים לך". ואם שכח לאומרו, כל זמן שלא הזכיר **"השם"** בחתימת הברכה חוזר. ואם הזכיר שם ה' אינו חוזר. וטוב שאם שכח על הנסים בברכת המזון, שבאמצע הרחמן יאמר: הרחמן הוא יעשה עמנו נסים ונפלאות, כמו שעשה לאבותינו בימים ההם בזמן הזה, בימי מתתיה בן יוחנן כהן גדול וכו'. [ילקוט] מועדים עמו' רמז]

אין להזכיר מעין המאורע בחנוכה **בברכה מעין שלש**, ורק בדיעבד, אם עבר והזכיר לפני החתימה, אינו חוזר ומברך. [ילקוט מועדים עמ' רמז]

הלל

בכל יום משמונת ימי חנוכה בתפלת שחרית **גומרים את ההלל**, בין יחיד בין צבור. **ומברכים לפניו** אשר קדשנו במצותיו וצונו לגמור את ההלל, ולאחריו ברכת

וכו', עד ונודה לשמך הגדול סלה. אבל אינו רשאי לאומרו בין ברכת הטוב שמך ולך נאה להודות, לברכת שים שלום, משום הפסק. [ילקוט מועדים עמוד רלט]

7. נסתפק אם קרא ההלל בדילוג כמו בראש חודש, כיון שאמר חלק ממנו הוה ליה ספיקא דרבנן ואין לחזור ולקרוא מספק. ואם **דילג בודאי** יחזור לגמור את ההלל בלי ברכה. [ילקוט יוסף קיצושו"ע או"ח סימן תרפג ד]
8. יחיד שהתחיל לגמור ההלל בחנוכה, **ושכח לברך** "לגמור את ההלל" קודם ההלל, ונזכר באמצע מזמורי ההלל, יברך במקום שנזכר, ויסיים על סדר ההלל. כי מה שמברך לגמור את ההלל אין פירושו שצריך לגמרו כולו, אלא הוא לשון קריאה. ואם טעה ואמר ההלל בדילוג, כמו שנוהגים לקרוא בראש חודש, ונזכר רק לאחר שסיים את כל ההלל, יחזור לגמור את ההלל כולו, בלי ברכה. [ילקוט יוסף קיצושו"ע או"ח תרפג ב]

יהללוך. ומסיימים ב"אמן" כמו בכל מקום שיש ב' ברכות שהמברך מסיים באמן. [ילקוט יוסף קיצושו"ע או"ח סימן תרפג א]

כסלו

אסור להפסיק בדיבור באמצע ההלל, ומכל מקום השומע ברכה מחבירו, והוא באמצע מזמורי ההלל, יש לו לענות "אמן". וכל שכן שעונה קדיש וקדושה וברכו באמצע ההלל, אף כשגומרים את ההלל. אבל אמן דתתקבל אין לענות. [ילקוט יוסף מועדים עמוד רמב]

כל היום כולו כשר לקריאת ההלל מהנץ החמה עד שקיעתה, שנאמר ממזרח שמש עד מבואו מהולל שם ה' (מגילה כ ב), ובדיעבד אם קרא את ההלל **אחר עמוד השחר** קודם הנץ החמה יצא. [ילקוט יוסף מועדים]

גם האבל חייב לגמור את ההלל בברכה, בכל ימי החנוכה, אף כשמתפללים בבית הנפטר. וכל שכן הצבור שמתפללים בבית האבל. [ילקוט יוסף מועדים עמוד רמב]

נשים פטורות מאמירת ההלל בימי החנוכה, אף על פי שחייבות בנר חנוכה, משום שאף הן היו באותו הנס, מן ההלל פטורות, כשם שהן פטורות מן ההלל במועדי ה'. ואם רצו לגמור ההלל, רשאות לגומרו, אך לא תברכנה, דספק ברכות להקל, וגם הנשים מבנות אשכנז הנוהגות לברך על כל מצות עשה שהזמן גרמא, מכל מקום כאן לא תברכנה על ההלל בחנוכה, כיון שזו מצוה שאין בה עשייה. [ילקוט"י מועדים עמ' רמב]

קריאת התורה וסוף התפילה

בכל שמונת ימי חנוכה אין אומרים וידוי ונפילת אפים בשחרית ובמנחה [ילקוט"י תשס"ד, תפלה כרך ב, ס' לו הערה לו]

בכל שמונת ימי חנוכה קוראים⁹ בפרשת הנשיאים, וכשחל יום ראשון של חנוכה בחול, מתחיל הכהן מפרשת

9. אם טעו וקראו שלשה עולים בימי חנוכה בפרשת השבוע, וסיימו הקריאה, יצאו ידי חובה, דקיימא לן (מגילה כט ב) אין משגיחין בחנוכה. [ילקוט יוסף קצושו"ע אורח חיים סימן תרפג ו]

כהנים¹⁰ עד "ויקריבו אותם לפני המשכן", והלוי קורא משם עד "ויהי המקריב ביום הראשון", והשלישי קורא משם עד "ביום השני". [ילקו"י מועדים עמוד רמד]

ביום השני קורא הכהן הפרשה של יום השני עד "מלאה קטרת", והלוי משם עד ביום השלישי. והשלישי חוזר וקורא ביום השני עד ביום השלישי.¹¹ [ילקו"י מועדים עמוד רמה]

ביום השמיני קורא הכהן עד מלאה קטורת, והלוי משם עד ביום התשיעי, והשלישי חוזר וקורא ביום השמיני, וממשיך משם הלאה, עד "כן עשה את המנורה". וכן פשט המנהג בארצנו הקדושה, ואין לשנות. [ילקו"י מועדים עמוד רמה]¹²

ראש חודש טבת שחל להיות בימי החול של חנוכה, מוציאים שני ספרי תורה, וקוראים בספר תורה הראשון¹³ שלשה בשל ראש חודש, ומתחיל "צו את בני

10. ויש נוהגים שהכהן קורא עד סיום ברכת כהנים בלבד, ואף על פי שיש להם על מה שיסמוכו, נכון להודיעם שיותר טוב להמשיך עד "לפני המשכן", ואם יסכימו לבטל מנהגם תבוא עליהם ברכה. ואין צריך לומר שאם טעה השליח צבור וסיים לכהן "ואני אברכם". וקפץ הכהן ובירך ברכה אחרונה שיצא, ואין מחזירין אותו. [שם]

11. ואם טעו וקראו של יום שלישי ביום שני או להיפך, וסיימו הקריאה, יצאו ידי חובתם, ואין צריך לחזור ולקרות אפילו עדיין הספר תורה מונח לפניהם. וכן הוא הדין לשאר ימי חנוכה. וכן אם טעו וקרא הלוי "פר אחד" של היום שאחריו. [שם]

12. אם טעה השליח צבור וקרא לשלושתם "ביום השמיני" בלבד, כשאר הימים, אינו חוזר, ומכל מקום אם עדיין לא החזירו את הספר תורה למקומו, טוב שימשיך לקרוא השלישי בלי ברכה מ"ביום התשיעי" עד "כן עשה את המנורה". [ילקו"י מועדים עמ' רמה]

אם טעה החזן וסיים הקריאה בסוף פרשת נשא, ולא קרא עד כן עשה את המנורה, כנהוג, יש אומרים שצריך לחזור ולקרות פרשה זו בלי ברכה, דאמנהגא לא מברכינן. ויש חולקים ואומרים שמכיון שמעיקר הדין הקריאה היא עד סוף פרשת נשא, שהיא סיום פרשת הנשיאים, לכן אפי' עדיין לא החזירו הספר תורה להיכל, ואין כאן טירחא דצבורא אין צריך לקרות יותר. [ילקוט יוסף קצוש"ע אורח חיים סימן תרפד]

13. אם טעה החזן וקרא ארבעה עולים בשל ראש חודש וכבר הוציאו שני ספרי תורה, צריך לקרוא לעולה חמישי שיקרא בשל חנוכה,

ישראל", ¹⁴ ובספר תורה השני קורא העולה הרביעי בשל חנוכה, בנשיא של אותו יום. שתדיר ואינו תדיר, תדיר קודם. [ילקוט יוסף קצוש"ע אורח חיים סימן תרפד ח]

כסלו

ראש חודש טבת שחל בשבת, מוציאים שלשה ספרי תורה, בראשון קוראים פרשת השבוע, ומן הדין עולים בו ששה, ¹⁵ והשביעי משלים הקריאה בספר שני, שהוא של ראש חודש, ומתחילים מן הפסוק וביום השבת, והעולה אומר קדיש, שבזה נשלמו העולים שהם חובת היום. והמפטיר קורא בספר תורה השלישי בפרשת הנשיאים, וגם הוא אומר קדיש, ומפטיר ¹⁶ רני ושמחי בת ציון. [ילקוט יוסף מועדים עמוד רמז]

בכל שמונת ימי חנוכה יאמרו בשחרית בית יעקב לכו ונלכה באור ה', **ומזמור של יום כרגיל**, ואין לומר אלא "היום כך בשבת" ולא יותר. ואחר כך מזמור שיר חנוכת הבית. ויש נוהגים שלא לומר מזמור של יום רק מזמור שיר חנוכת הבית, ויש להם על מה שיסמכו. [ילקוט יוסף מועדים עמוד רמז]

ובראש חודש טבת אומרים אותו אחר תפלת מוסף, אחר מזמור "ברכי נפשי" שהוא משום ראש חודש

כדי שלא יהא פגם לספר תורה, בראותם שהוציאוהו ולא קראו בו. [ילקוט יוסף קצוש"ע אורח חיים סימן תרפד י]

14. אם טעה החזן והתחיל לקרוא לכהן בספר תורה של חנוכה, אין צריך להפסיק, אלא יגמור קריאת החנוכה עם העולה, ואחר כך יעלו שלשה עולים לספר תורה של ראש חודש. וכן עיקר. [ילקוט יוסף מועדים עמוד רמז]

15. ואם עלו בספר תורה הראשון שבעה עולים או יותר, העולה האחרון בספר תורה הראשון, אומר גם כן קדיש. ונמצא שאומרים שלשה קדישים, קדיש אחר כל ספר תורה. [שם]

16. אם אחר הקריאה בס"ת הראשון, טעה וקרא תחלה בפרשת הנשיאים, וסיים, ואחר כך קרא המפטיר בס"ת של ראש חודש, אף על פי כן מפטיר בהפטרת רני ושמחי בת ציון, דפרסומי ניסא עדיף מתדיר. ומכל מקום טוב שקודם הברכות שאחר ההפטרות, יאמר פסוק ראשון ופסוק אחרון של השמים כסאי, ואח"כ יברך. ובדיעבד אם הפטיר בהשמים כסאי, והתחיל לברך אחריה, יצא. [ילקוט יוסף קצוש"ע אורח חיים סימן תרפד יב]

(שנאמר בו עשה ירח למועדים), כי ראש חודש נחשב תדיר לגבי חנוכה, ולכן מקדימים ברכי נפשי ואחר כך מזמור שיר חנוכה הבית לדוד. [ילקו"י תרפג יא]

מהלכות הדלקת נרות חנוכה

האסור והמותר קודם ההדלקה

אסור ¹⁷**לאכול** סעודת קבע קודם הדלקת נרות חנוכה. ואפילו התפלל מנחה וערבית מבעוד יום. ודוקא סעודת קבע, שהוא יותר מכביצה פת (והיינו ביצה בלא קליפתה כחמשים גרם). אבל בפחות מכן, וכן אכילת פירות וכדומה מותר. ועוגה דינה כמו פת, שאסור לאכול יותר מכביצה. ויש להחמיר חצי שעה קודם זמן ההדלקה שלא לאכול סעודת קבע, דהיינו יותר מכביצה פת. אבל סעודת עראי ואכילת פירות ושתיית משקים קלים מותר. [ילקוט יוסף קצוש"ע אורח חיים סימן תרעב ג]

אסור להתחיל **במלאכה** קודם הדלקת נרות חנוכה. ואפילו **ללמוד תורה** אסור משיגיע זמנה. ובלמוד תורה אין להחמיר חצי שעה קודם שיגיע זמן ההדלקה, משום ביטול תורה. [ילקוט יוסף קצוש"ע אורח חיים סימן תרעב ה]

החייבים בהדלקה

נשים חייבות בהדלקת נרות חנוכה, שאף הן היו באותו הנס, (שבת כג א) והאשה מוציאה את בעלה ידי חובת הדלקת נרות חנוכה, ולפיכך כשבעל הבית נאלץ להיעדר מביתו בזמן הדלקת נרות חנוכה, עד לשעה מאוחרת בלילה, ראוי ונכון שימנה את אשתו שתהיה שלוחו להדליק נרות חנוכה עם צאת הכוכבים, שהוא כרבע שעה אחר שקיעת

¹⁷ איסור אכילה קודם ההדלקה הוא גם **לאשה** אלמנה או גרושה המדליקה לבדה. אולם אשה שבעלה מדליק עבור כל בני הבית, יכולה להקל לאכול סעודת קבע קודם הדלקת הנרות, ובפרט אם בעלה מאחר לבוא להדליק את הנרות, ובלבד שיש צורך בדבר. ואם נהגה האשה להחמיר בזה, תמשיך במנהגה. [ילקו"י מועדים עמ' ריא]

השמש, ובוזה גם הוא יוצא ידי חובה, ששלוחו של אדם כמותו. והאשה מברכת בנוסח הרגיל "להדליק נר חנוכה".
ואם בירכה "על הדלקת נר חנוכה" אינה מברכת שוב. [ילקוט יוסף מועדים החייבים בנר חנוכה א]

סומא (עיור) אם יש לו אשה, אשתו מדלקת עליו, ואם אין לו אשה, ויש לו בית מיוחד מדליק על ידי סיוע של אחר, ויש אומרים שמדליק בלי ברכה, ויש אומרים שמנהג ירושלים שהסומא מדליק בברכה, דהוי לפרסומי ניסא דאחריני. [ילקוט יוסף מועדים החייבים בנר חנוכה ג]

מספר הנרות

אמרו חז"ל (שבת כא ב) מצות חנוכה נר איש וביתו, והמהדרין נר לכל אחד ואחד, והמהדרין מן המהדרין, בית הלל אומרים יום ראשון מדליק אחד מכאן ואילך מוסיף והולך. והיינו, כי **מעיקר הדין** די בנר אחד לכל בית ובית מישראל, בין שבני הבית מרובים, בין שהם מועטים. אולם **המהדרים** במצוה זו, בלילה הראשון מדליקין נר אחד, ¹⁸מכאן ואילך מוסיף נר אחד בכל לילה עד שבליילה האחרון יהיו שמונה נרות, ואפילו אם היו בני הבית מרובים לא ידליקו יותר. וכן פסק מרן בשלחן ערוך (סי' תרעא ס"ב). וכן פשט המנהג בכל תפוצות ספרד, וכמו שהעיד הרמב"ם. [ילקוט יוסף מועדים עמ' קצה]

נוהגים להדליק נר נוסף שנקרא שמש כדי שאם ישתמש לאורה, יהיה לאור הנוסף, שמדליקים אותו לאחרונה, ונוהגים לתת הנר הנוסף יותר גבוה מנרות המצוה, ורמז לדבר: שרפים עומדים ממעל "לו", שמניין נרות המצוה בכל הלילות ביחד הם שלשים וששה כמנין "לו". ואם אי

18. מי שטעה והדליק בלילה הראשון ב' נרות, או שהדליק בלילה השני ג' נרות, יצא ידי חובתו, ואין צריך לחזור ולהדליק לפי הראוי לאותו לילה. ואם חזר להדליק כפי מנין היום, ומברך, הוה ליה ברכה לבטלה, אחר שיצא כבר ידי חובה. [ילקוט יוסף קצוש"ע אורח חיים סימן תרעא י']
מי שנאנס ולא הדליק לילה אחת, אין לו תשלומין למחר, אלא מדליק למחר כמספר הנרות שמדליקים כל העולם. [ילקוט יוסף מועדים עמוד ריג]

אפשר להניח נר השמש גבוה יותר משאר הנרות, יניחנו רחוק קצת מהם, כדי שיהיה ניכר שאינו מנרות המצוה. [ילקוט"י מועדים עמוד ריז]

אורח שמייחדים לו חדר בפני עצמו ללון שם, אף שיש לחדר פתח בפני עצמו, אינו צריך להדליק נרות חנוכה בחדרו, שבזמן הזה אין חוששין לחשד שיחשדוהו שאינו מדליק נרות חנוכה, שבלאו הכי כל ההיכר הוא רק לבני הבית, והם יודעים שהוא יצא ידי חובתו בהדלקת הנרות של בעל הבית. ואם ירצה להחמיר על עצמו ולהדליק בחדרו, אינו רשאי לברך. [ילקוט יוסף מועדים עמוד רז]

זמן ההדלקה

זמן הדלקת נרות החנוכה הוא ¹⁹**בצאת הכוכבים**, שהוא כרבע שעה אחר שקיעת החמה, לא מאחרים ולא מקדימים, ונמשך זמנה **עד שתכלה הרגל מן השוק**, דהיינו כמו חצי שעה אחר צאת הכוכבים. וצריך ליתן שמן בנרות

19. **בתי כנסת שמחיימים בהם בכל יום שיעורי תורה** עם קהל המתפללים, בין תפלת מנחה לערבית, או לאחר ערבית, אם נראה למגיד השיעור שהקהל יחזור לשיעור לאחר הדלקת נרות חנוכה, יש להעדיף קיום מצות ההדלקה בזמנה, דהיינו שהצבור ילך לביתו להדליק עם צאת הכוכבים. אבל אם קיים חשש שאם ילכו לביתם להדליק נר חנוכה, ימנעו מלחזור לשיעור, יש לקיים את השיעור כמו בכל יום, ולאחר השיעור ילכו להדליק נר חנוכה בביתם. [ילקוט יוסף מועדים עמוד ריא]

אברכי ישיבות יכולים להמשיך בסדר לימודם בימי החנוכה כרגיל, וימנו את האשה להדליק נר חנוכה בזמן צאת הכוכבים. ואם אין הדבר מתאפשר, ידליקו נר חנוכה אחר סיום לימודם, כדי שלא לגרום ביטול תורה דרבים. ואם האברכים קובעים לימוד מיד לאחר ההדלקה, יכולים להפסיק מסדר לימודם להדלקת נרות חנוכה בצאת הכוכבים, ולחזור מיד ללימודם. אבל אם הדבר גורם לביטול תורה דרבים עדיף שיהגו כנזכר. [ילקוט יוסף קצוש"ע אורח חיים סימן תרעב ח]

בעל חנות שסוגר את חנותו בשעת ערב מאוחרת, יאמר לאשתו שתדליק נר חנוכה בביתו בצאת הכוכבים ויצא ידי חובה בהדלקתה. ועדיף לנהוג כך מאשר שבעל הבית ידליק בעצמו בלילה אחר חצי שעה מצאת הכוכבים. [ילקוט יוסף מועדים עמוד ריא]

שיעור שתדלוק חצי שעה אחר צאת הכוכבים. ומכל מקום אם לא הדליק בתחלת הלילה, מדליק והולך כל הלילה בברכה, כל זמן שלא עלה עמוד השחר. ואם לא הדליק עד שעלה עמוד השחר, ידליק אז בלי ברכה. [ילקוט יוסף מועדים עמוד רח]

מי שהגיע לביתו **עשרים דקות לפני עלות השחר**, אף שלא נשאר לו מן הלילה חצי שעה משעת הדלקת נר החנוכה, מכל מקום ידליק בברכה, כלשון השלחן ערוך שידליק כל הלילה, ונכלל בזה ממש עד לפני עלות השחר. [ילקוט יוסף קצוש"ע אורח חיים סימן תרעב ב]

בעת שמדליק נרות חנוכה לכתחלה יש לו לקבץ את כל בני ביתו הסמוכים על שולחנו שיהיו נוכחים בשעת הברכות וההדלקה, כדי לפרסם הנס, ומי שלא הדליק בתחלת הלילה, והגיע לביתו בשעה מאוחרת, וכל **בני הבית כבר נרדמו**, אם אפשר להעיר אחד או שנים מבני הבית, כדי שישמעו ממנו ברכת "להדליק נר חנוכה", הנה מה טוב, ואם לאו, יברך וידליק נר חנוכה. [ילקוט יוסף מועדים עמוד רי]

מי שהגיע לביתו בלילה בשעה מאוחרת בימי חנוכה, ולפניו **מצות תפלת ערבית, ומצות הדלקת נר חנוכה**, יקדים להתפלל תפלת ערבית, שתדיר ושאינו תדיר, תדיר קודם. ועוד שיש להקדים קריאת שמע שהיא דאורייתא, ואחר כך ידליק נר חנוכה, ויקיים גם פרסומי ניסא. [ילקוט יוסף קצוש"ע אורח חיים סימן תרעב י]

מקום ההדלקה

מצות הנחת נרות חנוכה, היא בתוך עשרה טפחים (כשמונים סנטימטר) מקרקע הדירה. ואם הניחם למעלה מעשרה טפחים יצא. ויש להניחם **למעלה מג' טפחים**, ואם השלהבת של נר השעוה שהודלק למצות החנוכה הוא למעלה משלשה טפחים, אף על פי שגוף הנר הוא למטה מג' טפחים, שפיר דמי, שהעיקר הוא השלהבת. [ילקוט יוסף קצוש"ע אורח חיים סימן תרעא יח]

אין להדליק נר חנוכה המונח **למעלה מעשרים אמה** מקרקע הדירה. (כל אמה 48 סנטימטר - 60.9 מטר) ואם עבר והדליק למעלה מעשרים אמה, לא יצא אף בדיעבד. וצריך לכבות את החנוכיה ולהניחה במקום הכשר ויחזור וידליקנה, אך לא יברך שנית. [ילקו"י מועדים עמוד קצז]. והכל תלוי בשלהבת של הנרות, ואין משגיחין באורך הנרות בזה. [ילקוט יוסף קצוש"ע אורח חיים סימן תרעא יט]

הדר בעלייה, מצוה שיניח נרות חנוכה בחלון או במרפסת, או בגזוזטרא הסמוכה לרשות הרבים, כדי לקיים פרסומי ניסא. (ואפי' החלון למעלה מ' טפחים מקרקע הדירה). וטוב להניח נרות החנוכה בתוך פנס של זכוכית ולהעמידם במרפסת, כדי שייראו לעוברים ושבים שברשות הרבים. . ואם הוא גר בקומה שהמרפסת גבוהה מקרקע רשות הרבים עשרים אמה, יניח הנרות בפתח הדירה מבפנים, הואיל ואין בזה היכר כל כך לבני רשות הרבים. [ילקו"י מועדים עמ' קצח]

יש אומרים שבזמן הזה שאין סכנה להדליק נר חנוכה בחוץ, צריכים להדליק נר חנוכה בחוץ, ויש אומרים שגם בזמן הזה אפשר **להדליק נר חנוכה בבית**, דהואיל ונהגו להסתפק בפרסום הנס לבני ביתו, יכולים להשאיר במנהגם, וכן נהגו גדולים וגם טובים. ומכל מקום מי שיכול להניחה מבחוץ, מניחה מבחוץ, ואם לאו על פתחו מבפנים. [ילקוט יוסף קצוש"ע אורח חיים סימן תרעא כב]

מצוה להניח נרות החנוכה **בטפח הסמוך לפתח משמאל הנכנס**, כדי שתהיה המזוזה מימין, ונרות חנוכה משמאל, וכשהוא נכנס ויוצא, הרי הוא מוקף במצוות. וביחוד כשנכנס בטלית קטן מצוייצת כהלכתה, אשר עליו יכון מה שאמרו: "והחוט המשולש לא במהרה ינתק". [ילקו"י מועדים עמוד קצח]

כשמדליק הנר בלילה הראשון, ידליק את הקיצוני מימין, הרחוק ביותר מהפתח, ובלילה השני ידליק הנר (הנוסף) החדש תחלה, ואחר כך הנר שהודלק אתמול, וסדר

והדלקה משמאל לימין, (כסדר כתיבת אנגלית וצרפתית).
וכן בלילה השלישי יתחיל בנר החדש, הקרוב לפתח, ואחר כך הנר של אתמול, ואחר כך הנר של שלשום, וכן על זה הדרך מידי יום ביומו, עד שבלייל שמיני ידליק תחלה הנר הסמוך ממש לפתח, שהוא הקיצוני משמאל, וממשיך להדליק משמאל לימין, ויסיים בנר שהודלק הראשון, ונמצא שתמיד מברך על הנר הנוסף, כי בתוספת הימים נתווסף הנס, וכן המנהג. [ילקו"י מועדים עמ' רכט]

אם אין מזוזה בימין הפתח, שאז מניח את החנוכיה מימין הפתח, יעשה להיפך, שבלייל ראשון מדליק את הנר הקרוב לפתח, ובליל שני ידליק הנר החדש שבצדו ואח"כ פונה לימין וידליק הנר שהדליק אתמול. וכן על זה הדרך. [ילקוט יוסף קצוש"ע אורח חיים סימן תרעו כ]

שמנים ופתילות הכשרים לחנוכה

כל²⁰ השמנים והפתילות כשרים להדלקת נר חנוכה, אף על פי שאין השמנים והפתילות נמשכים אחר הפתילה, ואין האור נתלה יפה בהן. ושמן זית מצוה מן המובחר, מפני שאורו צלול ביותר. וכן מצוה מן המובחר לעשות הפתילה מצמר גפן. ובמקום שאין שמן מצוי כלל נוהגים להדליק נרות חנוכה²¹ בנרות שעוה כי גם הן אורן צלול כמו השמן. [ילקו"י מועדים עמוד ריג]

"פתיל - צף" הנתון על השמן, אף על פי שהפתילה מצופה בשעוה, ובתחלה נדלקת רק השעוה, ורק אחר כך

20. שמן שהונח תחת המטה וישנו עליה בלילה, אף על פי כן כשר הוא להדלקת נרות חנוכה ונרות שבת, ובפרט בזמנינו שהקרקע של בתינו מרוצפת באבנים או בקורות. שאפילו לענין אכילה, מותר לאכול מאכלים שהונחו תחת המטה, ובפרט במקום שיש הפסד מרובה. [ילקו"י מועדים עמ' רטז]

21. לכתחלה לא ידליק חלק מהנרות בשמן וחלק מהנרות בשעוה בלילות ההידור, אלא ישווה מדותיו וידליק את כל הנרות או בשמן או שעוה. ומ"מ כשהשמן זית ביוקר, יכול להדליק נר החיוב לבד משמן זית, ונרות ההידור משאר מיני שמנים, ואפילו בנר שעוה. [ילקו"י מועדים עמ' ריד]

נדלקת הפתילה, וקיימא לן הדלקה עושה מצוה, מכל מקום הכל נחשב להדלקה אחת, וכשר להדלקת נר חנוכה לכתחלה. [ילקוט יוסף קצוש"ע אורח חיים סימן תרעג ג]

דעת רבים וכן שלמים מאחרוני דורינו, שאין יוצאים ידי חובה בהדלקת ²²**נרות החשמל**, ויש פנים הנראים בהלכה לדבריהם, שצריך להקפיד על שמן ופתילה, בדומה להדלקת המנורה בבית המקדש, שבה נעשה הנס. ולא יהא אלא ספק אין להכנס בספק ברכה לבטלה, ולכן לא יברך על נרות חנוכה בנורות חשמל. ואף אם יזדמן שאין לו שמן או שעוה לנרות חנוכה, יש להדליק החשמל בלא ברכה. וצריך שיהיה מונח במקום שאין רגילים להניח בו נר החשמל בשאר ימות השנה. ואם אחר כך נזדמן לו נר חנוכה הכשר להדלקה, ידליקנו בברכה. וגם בבית כנסת אין לברך על דלקת חנוכה חשמלית. [ילקוט יוסף מועדים עמוד רטו]

אין צריך להחליף את הפתילות של נרות חנוכה בכל ערב בפתילות חדשות, אלא מדליק אותם עד שיכלו, ואדרבה הרי נוחים הם להדלקה יותר מחדשים. ומכל מקום יש נוהגים לקחת פתילות חדשות בכל לילה, זכר למקדש. [ילקו"י מועדים עמוד רב]

לכתחלה צריך להניח נר החנוכה **בכלי**, ולא בכאלה שמדביקים נר שעוה על הרצפה, או על אבן קטנה, שאין זה כלי. ויש אומרים שהנר שהוא הכלי מעכב למצוה. אולם המהלך בדרך וחונה בלילה, ואין לו שם בית ולא אהל, חייב להדליק נר חנוכה, אם יש לו חתיכות שעוה יתלה אותם בעץ גבוה, או על שלחן, או ספסל, וידליקם, לקיים מצות הדלקת נר חנוכה ולברך עליהם. [ילקוט יוסף קצוש"ע אורח חיים סימן תרעא יד-טו]

22. אין יוצאים ידי חובה ב**נרות גאז**, שאין להם פתילה, ויש לנהוג לגבם כאמור בענין נר החשמל. [ילקוט יוסף מועדים עמוד רטז]

סדר הברכות

כסלו

המדליק נרות חנוכה, צריך לברך **בלילה הראשון** ²³ג', ברכות, אשר קדשנו במצותיו וציונו להדליק נר חנוכה, שעשה נסים לאבותינו בימים ההם בזמן הזה, ²⁴ושהחיינו וקיימנו והגיענו לזמן הזה. **ובשאר לילות** החנוכה מברך שתי ברכות הראשונות בלבד. ואינו מברך שהחיינו אלא בלילה הראשון שזכינו להגיע לזמן הדלקת נרות החנוכה. [ילקו"י מועדים עמ' רכד]. ונתנו המפרשים סימן לסדר ג' הברכות בלילה הראשון, עשה לך "שרף" (לשון שריפה להדליק), ושם אותו על "נס" (שעשה נסים), וראה אותו "וחי" (שהחיינו) [ילקוט יוסף קצוש"ע אורח חיים סימן תרעו א]

23. אם שכח לברך "להדליק נר חנוכה" ושאר הברכות, קודם ההדלקה, אם אירע כן ביום הראשון, לא יברך ברכת להדליק נר חנוכה. ואם אירע כן ביום השני, או בימים שלאחר מכן, אם נזכר קודם שסיים את הדלקת נרות ההידור של אותו לילה, רשאי לברך "להדליק נר חנוכה" ושאר ברכות ההדלקה, אפילו לא נשאר אלא נר אחד של הידור. אבל אם סיים להדליק את כל נרות ההידור, לא יברך ברכת להדליק נר של חנוכה, ואפילו נזכר בתוך כדי דיבור אחר שסיים הדלקת כל הנרות. ואפילו אם עדיין לא הדליק את נר השמש, לא יברך עוד להדליק נר חנוכה, אבל יוכל לברך ברכת שעשה נסים, ושהחיינו בלילה הראשון בלבד, שהרי הוא רואה את הנרות דולקות, ולא גרע מהרואה את נרות חנוכה של חבירו, והוא לא הדליק, ולא הדליקו עליו בביתו, שצריך לברך שעשה נסים, ושהחיינו בלילה הראשון. [ילקו"י מועדים עמ' רכו]

מי ששכח ולא בירך שהחיינו בלילה הראשון על נר חנוכה בשעת ההדלקה, אם נזכר תוך חצי שעה, יברך שהחיינו. אבל אם נזכר רק לאחר חצי שעה מההדלקה, יברך בליל שני בשעת ההדלקה, או תוך חצי שעה להדלקת נר חנוכה. ואם שכח גם אז, יש לו תשלומין כל ימי החנוכה, בשעת ההדלקה או תוך חצי שעה להדלקה. ולא יותר. [ילקו"י

מועדים עמוד רכה]

24. מי שלא היה בביתו בלילה הראשון של חנוכה, והדליקה עליו אשתו, או אחד מבני ביתו, ובירכה כל הברכות, ובא להדליק

בלילה השני, צריך לברך שהחיינו. [ילקוט יוסף קיצור שולחן ערוך אורח חיים

סימן תרעו סעיף טז]

נוסח הברכה הראשונה,²⁵ "להדליק נר חנוכה", ולא "של" חנוכה. ואם טעה ובירך להדליק נר של חנוכה, יצא.

[ילקוט"י מועדים עמ' רכה]

בנוסח ברכת שעשה נסים לאבותינו, אין לומר בזמן הזה, עם ו', אלא בזמן הזה בלא ו'. **בברכת שהחיינו** יש לומר והגיענו לזמן הזה, כי הוא הזמן הידוע. כמו בברכת "שעשה נסים", שאומרים בימים ההם בזמן הזה. [ילקוט יוסף

קצוש"ע אורח חיים סימן תרעו ג-ד]

שלושת הברכות הנזכרים לעיל, צריך לאומרם לפני ההדלקה, וכמו שאמרו חז"ל, כל המצוות מברך עליהם עובר לעשייתן. ולא יתחיל להדליק עד שיסיים לברך את כל שלושת הברכות. [ילקוט"י מועדים עמ' רכה]

אחר שבירך על הדלקת הנרות, לא יפסיק אפילו ברמז עד שייתחיל במצות ההדלקה. ומכל מקום רשאי לרמוז שיביאו לו שמן או גפרור, כיון שהוא צורך ההדלקה, ובדיעבד אפילו הפסיק בדיבור לצורך ההדלקה, אינו חוזר ומברך. [ילקוט יוסף קצוש"ע אורח חיים סימן תרעו ז]

אחר שהדליק נר אחד מנרות החנוכה, ועדיין לא הדליק את נרות ההידור, טוב להזהר שלא יפסיק בדיבור שאינו מענין ההדלקה. אבל בדיבור שהוא לצורך ההדלקה, כגון לבקש שיביאו לו שמן או גפרור, מותר אפילו לכתחלה, כיון שכבר חלה ברכתו על הנר הראשון. [ילקוט יוסף קצוש"ע אורח

חיים סימן תרעו ח]

אחר שהדליק נר החיוב, מותר אף בשאר לילות, להפסיק לעניית קדיש וקדושה, ולאמן דברכות, ולשאול מפני היראה, ולהשיב מפני הכבוד, אף על פי שעדיין לא הדליק את נרות ההידור. [ילקוט יוסף מועדים עמוד רכו]

25. כשבעל הבית נאלץ להיעדר מביתו, וממנה שליח להדליק בשבילו נרות חנוכה בביתו, יש לשליח לברך כנוסח הרגיל "להדליק נר חנוכה", ואם השליח בירך "על הדלקת נר חנוכה", יש לו על מה לסמוך, וכמו שנתבאר לעיל, שהרי אפילו מי שטעה ובירך "על הדלקת נרות חנוכה" יוצא ידי חובה. [ילקוט יוסף מועדים עמ' רל]

אחר שבירך והדליק נר אחד, אף על פי שהוא עדיין צריך להדליק את נרות ההידור, יש לו **לומר את הנוסח של הנרות הללו** אנו מדליקים וכו', ויאמר זה לאחר שסילק ידו מהדלקת הנר הראשון, ולא קודם לכן, מפני חשש הפסק. [ילקוט יוסף קצוש"ע אורח חיים סימן תרעו ט]

כשם שבכל המצוות אין ברכות מעכבות, הוא הדין לגבי נר חנוכה, שאם הדליק נר חנוכה, **ולא בירך כלל**, יצא ידי חובה, ואינו רשאי לכבות הנרות ולחזור ולהדליק בברכה. [ילקוט יוסף קצוש"ע אורח חיים סימן תרעו יז]

מנהג טוב לומר אחר הדלקת נר חנוכה "מזמור שיר חנוכה הבית לדוד", כל המזמור. [ילקוט יוסף מועדים עמוד רכז]
ראוי לבני הבית להשאר זמן מה בסמוך לנרות חנוכה אחר הדלקתם. [ילקוט יוסף מועדים עמוד רל]

אורח

כל מי שהדליקו עליו בביתו, אפילו אינו נוכח בשעת ההדלקה והברכות,²⁶ יוצא ידי חובתו. וטוב שיהדר לברך על נרות חנוכה שבבית הכנסת כשאפשר לו להדליקם. וראוי לבני הבית להשאר זמן מה בסמוך לנרות חנוכה אחר הדלקתם. [ילקוט יוסף מועדים עמוד רל]

אכסנאי שאין מדליקים עליו בביתו צריך לתת פרוטה לבעל הבית שלו להשתתף בשמן של נר החנוכה. ואם בעל הבית מקנה לו חלק בשמן במתנה שפיר דמי. [ילקוט יוסף קצוש"ע אורח חיים סימן תרעז ג]

בחורי ישיבה הלנים בחדרי הפנימיה של הישיבה, אינם צריכים להשתתף בפרוטות, וכן אינם צריכים

26. מי שלן בבית מלון לרגל עסקיו, ואשתו מדלקת עליו בביתו, אינו רשאי **לכוין בפירוש שאינו רוצה לצאת ידי חובתו בהדלקת נרות החנוכה שמדליקה עליו אשתו בביתם**, ולהדליק עם ברכה בחדרו במלון, שחובת נר חנוכה הוא חובת איש וביתו, ואינו חובת גברא בלבד, וע"כ יוצא יד"ח במה שאשתו מדלקת עליו. [ילקוט"י מועדים החיים"ב נר חנוכה א]

להדליק נר חנוכה בפני עצמם, אפילו אם יש להם חדרים בפני עצמם.²⁷ וגם אם ירצו להחמיר על עצמם ולהיות מהדרים להדליק בחדריהם, אינם רשאים לברך על ההדלקה, משום איסור ברכה לבטלה, אלא ידליקו בלי ברכה. [ילקו"י]

[מועדים עמ' רלא]

בן נשוי הסמוך על שלחן אביו, ויש לו חדר מיוחד בבית אביו שהוא לן שם, אינו חייב להדליק נר חנוכה בפני עצמו, וגם אין צריך להשתתף בפרוטות, כי הוא יוצא ידי חובה בנר חנוכה שמדליק בעל הבית שהוא אביו, ואם רצה להדליק בפני עצמו, לא יברך, כי היא ברכה לבטלה.

וחתן שבא להתארח מספר ימים אצל חמיו, ואוכל ושותה ולן אצלו, יוצא ידי חובת הדלקת נרות חנוכה בהדלקת חמיו, ואינו רשאי להדליק עם ברכה בחדרו המיוחד לו ללינה, והוא הדין **לבן נשוי הבא רק להתארח אצל אביו** לשבת חנוכה וכדומה. ואף אם יתכוונו בפירוש שלא לצאת ידי חובה בהדלקת הנרות של בעל הבית, אינם רשאים לברך בחדרם.

והוא הדין למי שמתארח אצל חבירו בימי החנוכה, ולן בביתו לילה אחד או יותר, ואוכל ושותה על חשבון בעל הבית. ואינו עושה עמו חשבון כלל, אינו צריך להשתתף עמו בפרוטות, שהרי הוא יוצא בהדלקת בעל הבית. אלא שבזה ראוי ונכון להחמיר להשתתף בפרוטות עבור השמן או הנרות. והוא הדין אם הוא משלם לבעל הבית איזה סכום מסויים, אך בעל הבית אינו עושה עמו חשבון מדויק על כל ההוצאות שמוציא עליו, שגם בזה אינו צריך להשתתף בפרוטות עם בעל הבית, ויוצא ידי חובתו בהדלקת הנרות של בעל הבית. [ילקוט יוסף מועדים עמוד רלג]

27. בחור ישיבה בארץ ישראל שהוריו בארצות הברית, שהדבר ברור שבעת צאת הכוכבים בארץ ישראל עוד לא הדליקו הוריו נר חנוכה, מעיקר הדין יוצא ידי חובה בהדלקת נרות חנוכה שמדליקן בישיבה, אך אם ירצה להדליק נר חנוכה בעצמו, רשאי לברך "להדליק נר חנוכה". [ילקוט יוסף קצוש"ע אורח חיים סימן תרעז ה]

הדלקת נר חנוכה בבית הכנסת

המנהג פשוט להדליק נרות חנוכה גם ²⁸בבהכ"נ ²⁹בברכות, ³⁰משום פרסומי ניסא, והוא מנהג ותיקין. [ילקוט יוסף מועדים עמוד ר']

כסלו

נהגו להדליק נרות החנוכה שבבית הכנסת, **בין מנחה לערבית**, עם שקיעת החמה, ואף על פי שזמן הדלקת נר חנוכה לכל אחד בביתו הוא בצאת הכוכבים, מכל מקום הואיל ואי אפשר לעכב את הקהל שיוצאים מבית הכנסת מיד אחר ערבית, לכן מדליקים עם שקיעת החמה בין מנחה לערבית, כדי שבמשך כל הזמן של תפלת ערבית הצבור יראו את נרות החנוכה, ואיכא פרסומי ניסא. ואילו היו צריכים להמתין עד אחר ערבית, לא היה פרסומי ניסא כל כך בהדלקתם בבית הכנסת, כי מיד הקהל יוצאים לקיים מצות הדלקת נר חנוכה בביתם. [ילקוט יוסף קצוש"ע אורח חיים

סימן תרעא ב]

28. אין יוצאים ידי חובה בהדלקת נרות חנוכה שבבית הכנסת, ואף המדליק בברכות בבית הכנסת, חוזר ומדליק בביתו, שמצות חנוכה נר איש וביתו, וחוזר ומברך את כל שלשת הברכות לפני הדלקתו, כדי להוציא את בני ביתו ידי חובתם.

ואם הוא גר לבד בבית, והדליק נרות חנוכה בבית הכנסת במעמד הצבור בלילה הראשון ובירך שלשת הברכות, כשמדליק בביתו לא יברך אלא ברכת להדליק נר חנוכה בלבד, ולא יחזור לברך בביתו שעשה נסים ושהחיינו, מפני שכבר בירך ברכות שעשה נסים ושהחיינו, ויצא ידי חובה. [ילקוט יוסף מועדים עמוד ר']

29. מי שהדליק בברכה בבית הכנסת, וגם בביתו, אם נודמן לו להיות בבית כנסת אחר לתפלת ערבית או לשיעור תורה יומי, רשאי לחזור ולהדליק בבית הכנסת האחר בברכה, לכבוד הצבור שבבית הכנסת כי פנים חדשות באו לכאן. [ילקוט יוסף קצוש"ע אורח חיים סימן תרעא ו]

30. נוהגים במסיבות הנערכות באולמות בלילי חנוכה, שמשימעים בהם דברי תורה לקרב את ישראל לצור מחצבתם, להדליק נרות חנוכה עם ברכה בשם ומלכות, משום פרסומי ניסא, ויש להם על מה שיסמוכו. דמאחר וקהל רב מתאסף במקום, לא גרע מבית הכנסת שמדליקין בו נרות חנוכה לפרסומי ניסא. וטוב להתפלל שם ערבית בצבור, מיד לאחר ההדלקה. אך אין זה מעכב. [ילקוט מועדים עמוד רד הערה מג]

נכון להחמיר שלא לכבות נרות החנוכה שבבית הכנסת, עד כלות חצי שעה אחר צאת הכוכבים. [ילקו"י מוועדים עמו' רב]

אין מברכים בבית הכנסת על הדלקת נרות חנוכה,³¹ אלא בעשרה, כי פרסומי ניסא לא שייך בפחות מעשרה. [ילקוט יוסף קצוש"ע אורח חיים סימן תרעא יג]

המנורה של נרות החנוכה בבית הכנסת מניחים אותה על שלחן לימין ארון הקודש, שהוא צד דרום של בית הכנסת, שכן המנורה שהיתה בהיכל של בית המקדש היתה בצד דרום. ויש שמסדרים את הנרות בין מזרח למערב, ויש שמסדרים את הנרות בין צפון לדרום, ונהרא נהרא ופשטיה. ונוהגים להניחם בבית הכנסת במקום גבוה לפרסום הנס. [ילקו"י מוועדים עמו' רד]

יש נוהגים שהשליח צבור או הרב של בית הכנסת, מדליק בבית הכנסת את נרות החנוכה, ויש נוהגים שהשמש מדליק. [ילקוט יוסף קצוש"ע אורח חיים סימן תרעא יא]

נוהגים שבכל יום מדליקים נרות חנוכה בבית הכנסת גם בשחרית, בלי ברכה, ובפרט כשמתפללים בהשכמה. [ילקוט יוסף מוועדים עמוד רה]

לגבי הדלקת נרות חנוכה בבית הכנסת שהוא רק משום פרסומי ניסא, יש מקום להקל להדליק על ידי קטן. ומכל מקום מהיות טוב משום פרסומי ניסא הראוי, כדאי שאיש גדול ידליק נרות החנוכה בבית הכנסת. ומיהו בדיעבד אם הדליק קטן בבית הכנסת שפיר דמי. [ילקו"י מוועדים עמו' רג]

בבית הכנסת אין האבל תוך שבעה מדליק נרות חנוכה בלילה הראשון, בגלל ברכת שהחיינו שמעורר בקהל הרגשה לא נעימה, שיש בברכת שהחיינו התעוררות של

31. יש אומרים שבערב שבת שהזמן דחוק להדלקת נרות חנוכה, וטרם הגיעו עשרה מהקהל, אפשר לברך ולהדליק נרות חנוכה, כיון שעל כל פנים עתידים לבוא ולראות הנרות אחר כך, חשיב שפיר פרסומי ניסא, ויש חולקים. והמדליק בברכה יש לו על מה שיסמוך. [ילקו"י מוועדים עמוד רד הערה מז - מה]

שמחה בצבור. ואם אין אדם אחר הרוצה להדליק נרות חנוכה בבית הכנסת, נראה שהאבל ידליק בבית הכנסת, וגם יברך שהחיינו. אבל בשאר לילות, רשאי לברך ולהדליק גם בבית הכנסת. [ילקו"י מועדים עמוד רה]

כסלו

כד כסלו \ יום חמישי

תענית

בימים שלפני חנוכה או לאחריהם אין איסור תענית. [ילקו"י מועדים עמוד קצב]

הדלקת נר חנוכה בבית הכנסת

בין מנחה לערבית מדליקים נר ראשון חנוכה בברכה בבית הכנסת. (מבואר לעיל)

על הנסים

בערבית ליל חנוכה, אומרים "ועל הנסים" בתפלה, אף על פי שלא הספיקו להדליק נר חנוכה בביתם, ורק הדליקו נר חנוכה בבית הכנסת, ואפילו מתפללים לפני שקיעת החמה, שעדיין לא הדליקו נרות חנוכה אפילו בבית הכנסת, מכל מקום צריך לומר ועל הנסים בהודאה. וכן בכל התפלות של חנוכה צריך לומר ועל הנסים. [ילקוט יוסף קצוש"ע אורח חיים סימן תרפב א.]. (הדינים בעמ')

הדלקת נר חנוכה בבית

בצאת הכוכבים מדליקים נר א' של חנוכה. (מבואר לעיל)

כה כסלו \ יום שישי \ נר ראשון דחנוכה

סדר תפילת שחרית

מתפללים תפילה של חול ואומרים "על הנסים, ויש להקפיד לומר "ועל" הנסים" עם וא"ו, ולומר חשמונאי, (נוהגים אחרי "הודו" לא להתחיל "בפסוק מזמור שיר חנוכה הבית לדוד", אלא מתחילים מ"ארוממך"). הלל

שלם בברכה תחילה וסוף (בכל ימי חנוכה), חצי קדיש, (ולא תתקבל כבר"ח). קוראים בתורה לג' גברי בפרשת נשא (במדבר ו, כ"ב). קוראים לכהן - מ"וידבר" עד "ויקריבו אותם לפני המשכן" (ד, ג). ללוי - עד ל"חנוכת המזבח" (פסוק יא). לשלישי - עד "נחשון בן עמינדב". חצי קדיש, אשרי, ובא לציון, קדיש תתקבל, מחזירים ס"ת למקומו, בית יעקב, שיר המעלות לדוד, שיר של יום. מזמור שיר חנוכת הבית לדוד, קוה אל ה', עלינו לשבח.

מדליקים נר חנוכה בבית הכנסת בשחרית בלי ברכה
(התבאר בעמ')

אין אומרים וידוי ונפילת אפים בשחרית ובמנחה [ילקוט יוסף מהדורת תשס"ד, תפלה כרך ב, סי' לו הערה לו]

אומרים על הניסים בכל התפילות. (הדינים בעמ')

אומרים הלל שלם בברכה, (הדינים בעמ')

קוראים בפרשת הנשיאים, ומתחיל הכהן מפרשת כהנים³² עד "ויקריבו אותם לפני המשכן", והלוי קורא משם עד "ויהי המקריב ביום הראשון", והשלישי קורא משם עד "ביום השני". [ילקוט יוסף מועדים עמוד רמד]. (הדינים מבוארים בעמ')

בין מנחה לערבית מדליקים נר שני של חנוכה בברכה בבית הכנסת. (מבואר לעיל)

נר חנוכה בערב שבת

בערב שבת נכון להדליק נר חנוכה³³ תחלה ואחר כך נר שבת, ואם הזמן דחוק, די בהדלקת נר אחד למצות

32. ויש נוהגים שהכהן קורא עד סיום ברכת כהנים בלבד, ואף על פי שיש להם על מה שיסמוכו, נכון להודיעם שיותר טוב להמשיך עד "לפני המשכן", ואם יסכימו לבטל מנהגם תבוא עליהם ברכה. ואין צריך לומר שאם טעה השליח צבור וסיים לכהן "ואני אברכם". וקפץ הכהן ובירך ברכה אחרונה שיצא, ואין מחזירין אותו. [שם]

33. **בדיעבד** אם הקדימה האשה להדליק נר שבת, יכולה להדליק לאחר מכן נר חנוכה, כיון דנקטינן כד' מרן שאין קבלת שבת תלויה

נר חנוכה, ובעוד ממשיך להדליק שאר הנרות, תוכל האשה לברך ולהדליק נרות שבת, ואינה צריכה להמתין עד שיסיים הדלקת כל הנרות. ויזהר לתת הנרות במקום מתאים מערב שבת, באופן שהרוח לא תכבה אותם בליל שבת בעת פתיחת וסגירת הדלת. [ילקו"י מועדים עמוד רלה]

ואם קדמה האשה והדליקה נר שבת, הבעל יכול להדליק נר חנוכה ובלבד שעדיין לא שקעה החמה. [כת"י הרב]

בערב שבת צריך לתת שמן בנרות החנוכה שיעור שידלקו חצי שעה אחר צאת הכוכבים בליל שבת, ולכן לא יקדימו ההדלקה בערב שבת חנוכה, כמו שיש נוהגים בכל ערבי שבתות השנה, אלא ידליקו נרות חנוכה כרבע שעה לפני השקיעה, לאחר שיתנו שמן בנרות חנוכה שיעור שידלקו לכל הפחות שעה אחת, באופן שנרות החנוכה יהיו דולקים במשך רבע שעה לפני השקיעה, ורבע שעה של בין השמשות, וחצי שעה אחר צאת הכוכבים, בסך הכל שעה אחת. ³⁴[ילקו"י מועדים עמוד ריא]

בערב שבת מתחילים להדליק בנר הנוסף שהוא מצד שמאל ופונים לימין.

בהדלקת הנרות כלל. וכל שכן שהאיש בעל הבית רשאי להדליק נר חנוכה אחר שהדליקה אשתו נרות שבת. כי אפילו אם קיבלה שבת בהדלקתה, לא הוי קבלת שבת לכל בני ביתה. **וכן** אם האיש מדליק נרות בבית [וכגון אלמון, או מי שאשתו בבית חולים וכדומה], אינו מקבל שבת אלא עד שיאמר מזמור שיר ליום השבת, ולכן בדיעבד אם עבר והדליק נר שבת, ועדיין לא נכנסה השבת ידליק נר חנוכה. אלא אם כן קיבל בפירוש שבת בהדלקתו, שאז אינו יכול להדליק בעצמו אלא ימנה שליח להדליק נר חנוכה קודם זמן כניסת שבת. [לקוט יוסף קצוש"ע אורח חיים סימן תרעט/פ ב]

34. ואם אין הנרות יכולים להכיל שמן כל כך, או שהנר שעוה קטן, ולא יספיק לדלוק כשיעור חצי שעה אחר צאת הכוכבים, אין יוצאים בזה ידי חובה, והברכות שבירך על הנרות הרי הן ברכות לבטלה, ולכן יש להזהר בזה מאד, שלכל הפחות באחד מהנרות יהיה השיעור הנ"ל, ואם אי אפשר בלאו הכי, ידליק בלי ברכה, ורק אם יש לו על כל פנים נר אחד שידלק כשיעור שעה אחת, ידליק בברכה. [שם]

נכון להתפלל מנחה בערב שבת לפני הדלקת נרות חנוכה, כדי שידליקו נרות חנוכה אחר מנחה, מפני שתפלת המנחה כנגד קרבן תמיד של בין הערבים, ונרות חנוכה הם זכר לנס שנעשה בנרות המנורה של בית המקדש, שמדליקים אותם תמיד אחר קרבן תמיד של בין הערביים³⁵. [ילקו"י מועדים עמ' ריב]

יש אומרים שבערב שבת שהזמן דחוק להדלקת נרות חנוכה, וטרם הגיעו עשרה מהקהל לבית הכנסת, אפשר לברך ולהדליק נרות חנוכה, כיון שעל כל פנים עתידים לבוא ולראות הנרות אחר כך, חשיב שפיר פרסומי ניסא, ויש חולקים. והמדליק בברכה יש לו על מה שיסמוך. [ילקו"י מועדים עמוד רד הערה מד-מה]

נוהגים שלא לומר "במה מדליקין" בערב שבת חנוכה. [ילקו"י מועדים עמוד רלה]

כו כסלו \ שבת פרשת וישב \ נר שני דחנוכה

סדר התפילות בשבת

ערבית - אין אומרים "במה מדליקין", אומרים "כל ישראל", "אמר ר' אלעזר", קדיש על ישראל. בעמידה אומרים "על הנסים".

בברכת המזון - "על הנסים".

שחרית - התפילה כבכל שבת. ואומר "על הנסים" בעמידה. הלל שלם, ומברך בתחילה ובסוף. קדיש תתקבל.

35. אולם כל זה אם הוא מוצא בנקל מנין שמתפללים מנחה מבעוד יום בערב שבת, שאז יתפלל אתם מנחה ואחר כך ילך לביתו להדליק נרות חנוכה. אבל אם אין נמצא בנקל מנין שמתפללים מבעוד יום, לא יתפלל מנחה ביחידות כדי להקדימה להדלקת נרות חנוכה, אלא ידליק נרות חנוכה תחלה, ואחר כך ילך לבית הכנסת להתפלל מנחה בצבור. (ולפיכך גבאי בית הכנסת החוששים שיבואו כמה מהיחידים להתפלל ביחידות, אם יקדימו את תפלת מנחה מבעוד יום, עדיף להנהיג להתפלל מנחה כדרכם מידי ערב שבת)

בפתיחת ההיכל אומר "ברוך שמה". מוציאים שני ס"ת, בספר ראשון קוראים שבעה עולים (לכל הפחות) בפרשת השבוע, אומרים חצי קדיש. בספר שני קורא המפטיר בספר שלישי בפרשת נשא "ביום השני", חצי קדיש. ומפטיר בנביא (זכריה ב') "רני ושמחי" עד "חן חן לה" (שם ד, ז'). ולעולם אין מזכירים חנוכה בברכת ההפטרה. [ילקו"י מועדים עמ' רמה] מי שברך לקהל.

מוסף - של שבת, על הנסים.

מנחה - בעמידה על הנסים, אין אומרים צדקתך.

מוצש"ק - בעמידה "אתה חוננתנו", "על הנסים". בבית הכנסת מדליקים נר חנוכה ואח"כ מבדילים, בבית - להפך: מבדילים ואח"כ מדליקים נר חנוכה.

³⁶ אין אומרים 'צדקתך' במנחה.

הבדלה ונר חנוכה

במוצאי שבת אין מבדילין בנר חנוכה, שאין נהנים מאורו, ואין מברכים על הנר עד שיאותו לאורו. [ילקוט יוסף

מועדים עמוד רלח]

פשט המנהג להדליק נר חנוכה בבית הכנסת, קודם שהשליח צבור מבדיל על הכוס, אבל המבדיל בביתו, להוציא את בני ביתו ידי חובתן, יש לו להקדים ההבדלה לפני הדלקת נר חנוכה. [ילקו"י מועדים עמוד רלז]

הנוהגים בכל מוצאי שבת שלא לעשות מלאכה עד שיעור שעה וחומש, כשיטת רבינו תם, ומרן השלחן ערוך, גם במוצאי שבת חנוכה לא ישנו מנהגם, בדבר הדלקת נרות חנוכה. ויש לעכב ההדלקה במוצאי שבת עד לזמן רבינו תם. ויש להם להבדיל בבית קודם הדלקת נרות חנוכה. [ילקו"י מועדים עמוד רלז]

36. הואיל והם ימים שאין אומרים בהם וידוי, אין אומרים בשבת המנחה צדקתך צדק. [ילקוט יוסף מהדורת תשס"ד, תפלה כרך ב, סימן קלא

הערה כו עמוד תלז]

בתפילת ערבית של ליל כ"ז בכסלו (נר שלישי של חנוכה)
מתחילים בני חו"ל לומר "ברך עלינו".

כז כסלו \ יום ראשון \ נר שלישי דחנוכה

סדר התפילה כנ"ל ביום ראשון דחנוכה.

קריאת התורה: מן "וביום השלישי" עד "אליאב בן חילון",
החלוקה כמבואר בדיני "קריאת התורה".
בערב מדליקים נר רביעי של חנוכה (הדינים כנ"ל)

כח כסליו \ יום שני \ נר רביעי דחנוכה

סדר התפילה כאתמול.

קריאת 10 התורה מן "ביום הרביעי", החלוקה כאתמול.

כט כסליו \ יום שלישי \ נר חמישי דחנוכה

סדר התפילה כאתמול.

קריאת התורה "ביום החמישי", החלוקה כאתמול.

טבת

חודש טבת

המולד: ליל שלישי כט כסליו שנה 4:51 ו-2 חלקים

טבת

א' טבת \ יום רביעי \ ראש חודש \ נר שיש של חנוכה

סדר תפילת שחרית

בעמידה אומר "יעלה ויבוא" ו"על הנסים", הלל שלם, ומברך בתחילה ובסוף. קדיש תתקבל.

בפתיחת ההיכל אומרים "ברוך שמיא". מוציאים **שני ספרי תורה**, וקוראים בספר תורה הראשון¹ שלשה בשל ראש חודש, ומתחיל "צו את בני ישראל",² ובספר תורה השני קורא העולה הרביעי בשל חנוכה, בנשיא של אותו יום. שתדיר ואינו תדיר, תדיר קודם. [ילקוט יוסף קצוש"ע אורח חיים סימן תרפד ח] ואומר חצי קדיש, אשרי וכו'. כבכל ר"ח, מחזירים ס"ת למקומו, חצי קדיש, חולצין תפילין.

מוסף של ר"ח, ואומר בו "על הנסים". אחרי החזרה, קדיש תתקבל, "ברכי נפשי", "מזמור שיר חנוכה הבית" ומסיימים כבכל ר"ח.

אומרים 'מזמור שיר חנוכה הבית' אחר תפלת מוסף, אחר מזמור "ברכי נפשי".

שאר דיני ומנהגי ראש חודש מובאים בראש חודש חשון, קחנו משם.

1. אם טעה החזן וקרא **ארבעה עולים בשל ראש חודש** וכבר הוציאו שני ספרי תורה, צריך לקורא לעולה חמישי שיקרא בשל חנוכה, כדי שלא יהא פגם לספר תורה, בראותם שהוציאוהו ולא קראו בו. [ילקוט יוסף קצוש"ע אורח חיים סימן תרפד ז']

2. אם טעה החזן **והתחיל לקרוא לכהן בספר תורה של חנוכה**, אין צריך להפסיק, אלא יגמור קריאת החנוכה עם העולה, ואחר כך יעלו שלשה עולים לספר תורה של ראש חודש. וכן עיקר. [ילקוט יוסף מועדים עמוד רמז]

ב טבת \ יום חמישי \ נר שביעי דחנוכה

סדר התפילה כבכל ימי חנוכה.

קריאת התורה מן "ביום השביעי", החלוקה כנ"ל.

ג' טבת \ יום שישי \ זאת חנוכה

סדר התפילה כבכל ימי חנוכה.

בקריאת התורה קורא הכהן עד מלאה קטורת, והלוי משם עד ביום התשיעי, והשלישי חוזר וקורא ביום השמיני, וממשיך משם הלאה, עד "כן עשה את המנורה". וכן פשט המנהג בארצנו הקדושה, ואין לשנות. [ילקוט יוסף מוועדים עמוד רמה]³

מי שהתחיל לסעוד ביום השמיני של חנוכה, והמשיך בסעודתו עד אחר צאת כוכבים, שהוא מוצאי חנוכה, אף על פי כן יאמר על הנסים בברכת המזון. אבל אם התפלל ערבית באמצע הסעודה, ואחר כך מברך ברכת המזון בלילה, אין לו להזכיר על הנסים בברכת המזון, אף שעיקר סעודתו סעד ביום חנוכה. [ילקוט יוסף קצוש"ע אורח חיים סימן תרפב - על הנסים בחנוכה יב]

מה שנשאר מהשמן והפתילות בחנוכה - יעשה מדורה בפני עצמה וישרפם.

3. אם טעה השליח צבור וקרא לשלושתם "ביום השמיני" בלבד, כשאר הימים, אינו חוזר, ומכל מקום אם עדיין לא החזירו את הספר תורה למקומו, טוב שימשיך לקרוא השלישי בלי ברכה מ"ביום התשיעי" עד "כן עשה את המנורה". [ילקוט מוועדים עמ' רמה]

אם טעה החזן וסיים הקריאה בסוף פרשת נשא, ולא קרא עד כן עשה את המנורה, כנהוג, יש אומרים שצריך לחזור ולקרוא פרשה זו בלי ברכה, דאמנהגא לא מברכינן. ויש חולקים ואומרים שמכיוון שמעיקר הדין הקריאה היא עד סוף פרשת נשא, שהיא סיום פרשת הנשיאים, לכן אפי' עדיין לא החזירו הספר תורה להיכל, ואין כאן טירחא דצבורא אין צריך לקרות יותר. [ילקוט יוסף קצוש"ע אורח חיים סימן תרפד ה]

ד' טבת \ שבת פרשת מוקץ

הפטרה: ויקץ שלמה (מלכים א ג)

בשבת קודם תענית י"ז בתמוז וי' בטבת **השליח צבור מכריז** לפני תפילת מוסף על הצום שחל ביום שלישי. [ילקוט יוסף קצוש"ע אורח חיים סימן תקנ ז]

טבת

ז' טבת \ יום שלישי

תחילת זמן **ברכת הלבנה:** בערב. דיניו ומנהגיו התבארו בחודש חשון.

י' טבת \ יום שישי \ תענית עשרה בטבת

מהלכות תענית

החייבים והפטורים מן התענית

4. הכל ⁵חייבים ⁶להתענות, ⁷ואסור ⁸לפרוץ גדר. ואין הדבר תלוי ברצון הקהל. [ילקו"י קצוש"ע אורח חיים סימן תקנ א]

4. אף תלמידי חכמים ומלמדי תינוקות, חייבים להתענות [ילקוט יוסף קצוש"ע אורח חיים סימן תקנ ד]

5. אין לשטוף הפה בבוקר בהתעוררו משינתו בתעניות צבור. ובמקום צורך יש להתיר כשאינו נותן בפיו יותר משיעור רביעית בבת אחת, (דהיינו שמונים ואחד גרם), ויודע בעצמו שיוכל להזהר שלא יבלע מן המים. וכן מותר לצחצח שיניו במשחת שיניים בתעניות צבור על הדרך הנ"ל, למי שקשה לו בלי לצחצח את שיניו. [ילקו"י מועדים עמ' תקלד]

השרוי בתענית יכול **לטעום** כדי רביעית, ובלבד שיזהר לא לבלוע אלא יפלוט כל מה שהכניס לפיו. [ילקו"י קיצוש"ע או"ח תקנ כא]

מותר לעשן בימי תעניות צבור, [ילקו"י קיצוש"ע או"ח תקנ כג]

אסור ללעוס גומי לעיסה, (מסטיק) ביום תענית, אך מסטיק שאין בו שום מתקת כלל מותר ללועסו בתעניות. וזוהו אין מברכים על המסטיק. [ילקו"י מועדים עמוד תקלה]

6. אין לבעלי חנויות לספק מצרכי מזון לאוכלים ושותים שם ביום התענית, אלא אם כן ידוע שהאוכל והשותה הוא חולה שפטור מתענית. ואפי' ישנם עוד בעלי מסעדות שמספקים מזון ביום התענית

מותרים ברחיצה ובסיכה ובנעילת הסנדל ובתשמיש המטה,
ומותר להתרחץ בחמין בימי הצומות. והמחמיר
תע"ב. [ילקוט יוסף מועדים עמ' תקל]

מעוברת, אינה מתענה. ומעוברת היא משעברו שלשה
חדשים להריונה, ואם לא עברו שלשה חדשים
והיא סובלת מהקאות או מיחושים וחולשה רבה, מותר לה
לאכול ובפרט אם היא לאחר ארבעים יום להריונה. [ילקוט
יוסף קצוש"ע אורח חיים סימן תקנ ט]

מניקה פטורה מלהתענות. ויש אומרים שגם אם **פסקה**
מלהניק, כי כל שהיא⁹ בתוך עשרים וארבעה
חודשים ללידה, פטורה מלהתענות. ויש מי שאומר שרק
מניקה בפועל פטורה מלהתענות. ולמעשה, אשה חלשה
שהלידה או ההפלה גרמה לה לחולשה רבה, יכולה להקל
כל עשרים וארבע חודש מהלידה כסברת המקילין. ואם
מרגישה בעצמה שיכולה להתענות, תתענה. [שם י']

לכל מי שירצה, אף על פי כן החרד לדבר ה' ימנע עצמו מזה. [ילקוט
יוסף קצוש"ע אורח חיים סימן תקנ ח]

7. מי ששכח ואכל בתענית צבור, ונזכר לאחר מכן, צריך להשלים
תעניתו. ומן הדין אינו צריך להתענות ביום אחר, אלא אם כן עושה
כן לכפר על שגגתו, וכגון שהוא בריא ויכול לצער עצמו בתענית שאינו
חובה. (באופן שהדבר לא יגרום לו לביטול תורה). ואם נזכר לפני שאכל
כזית והפסיק מיד, יכול לומר עננו בתפלת המנחה, אבל אם אכל כזית
אף על פי שהשלים תעניתו אינו אומר עננו בתפלת מנחה. [ילקוט קיצוש"ע
או"ח תקנ כה]

8. מי ששכח ובירך ביום התענית על דבר מאכל, או משקה, יטעם ממנו
משהו כדי שגרונו יהנה. וימשיך בתעניתו ויאמר עננו, שטעימה
מועטת מאד אין עליה תורת אכילה. [ילקוט תפלה א' ס"ה פט]

9. וכן אשה שהפילה יש אומרים שפטורה מתעניות אלו בתוך עשרים
וארבעה חודשים להפלתה, ואינה צריכה לפרוע התענית לאחר מכן.
ויש חולקים, והעיקר לדינא כמבואר בסעיף הנ"ל לגבי מניקה. ומכל
מקום גם אלה הפטורות מלהתענות ראוי שלא תאכלנה להתענג במאכל
ומשתה, אלא כדי קיום בלבד. [שם יא']

10 חולה שאין בו סכנה¹¹ פטור מלהתענות, ובלבד שיאכל בצניעא. ורשאי לאכול בבוקר, כשיש צורך בכך, ואין צריך להתענות תענית שעות. וכל שכן שאין צריך לאכול ולשתות פחות מכשיעור. ואפילו חולה שנתרפא אך עודנו חלש, כל זמן שיש חשש שאם יצום יחזור לחליו, פטור מלהתענות. [ילקוט יוסף על המועדים עמוד תקלא]

זקנים תשושי כח שמצטערים בתעניתם פטורים [ילקוט יוסף על המועדים עמוד תקלב]

דין יולדת תוך שלשים יום ללידתה כחולה שאין בו סכנה. [ילקו"י קיצושו"ע או"ח תקנ יד]

קטן שלא מלאו לו שלש עשרה שנה ויום אחד, וקטנה שלא מלאו לה י"ב שנה, פטורים. ויש מחמירים לומר שאין להאכילם אלא לחם ומים, אך המנהג להקל לתת להם כל צרכם, וכן ראוי להורות בזמן הזה שירדה חולשה לעולם. [ילקוט יוסף דיני חינוך קטן עמוד רלט. ילקוט יוסף על המועדים עמוד תקל]

חתן תוך שבועת ימי המשתה שלו, וכן **אבי הבן**, הסנדק, והמוהל, חייבים להתענות, ולא יפרשו מן הצבור, [ילקו"י קיצושו"ע או"ח טז]

זמן התענית

חוב התענית הוא **מעלות השחר** דהיינו שעה ושנים עשר רגעים בשעות זמניות, לפני הזריחה, **עד צאה"כ**¹²,

10. אדם בריא שמתענה, אך עליו **לבלוע גוללות וכדורים** נגד מיחושי ראש וכדומה, מותר לו לבלוע התרופה בלי מים, כל שאין בה טעם ערב לחיך. וכן מותר לשתות תרופות שאין החיך נהנה מהם. אבל אם החיך נהנה מהם אין להתיר. אולם במקום חולי פנימי אין להחמיר. ויש אומרים שכל זה בשאר תעניות, אבל ביום הכפורים ובתשעה באב אין להקל בזה אלא למי שבלאו הכי אוכל לפי היתר. [ילקו"י מועדים עמוד תקלה]
11. חולה וזקן שפטורים מלהתענות בימי הצומות הללו, אינם צריכים התרה לפני שיאכלו. והמחמיר לעשות התרה כשהדבר אפשרי בנקל, תבוא עליו ברכה. [ילקו"י קיצושו"ע או"ח תקנ יט]
12. אף כשהלל ביום ישישי כמו בשנה זאת כמבואר בילקוט יוסף קצושו"ע אורח חיים סימן תקנ ו.

שהוא כעשרים דקות אחר שקיעת החמה. ואין מפסיקין בהם מהערב, חוץ מתשעה באב שצריך להפסיק בו מבעוד יום. [ילקוט יוסף על המועדים עמוד תקכט]

הישן על מיטתו שינת קבע בליל התענית, וקם משנתו באמצע הלילה, אסור לו לאכול ולשתות, אפילו קודם עמוד השחר. אך אם התנה קודם שהלך לישן שבדעתו לקום קודם עמוד השחר ולאכול, מותר לו לאכול עד עמוד השחר. וכל זה על פי הפשט, אך על פי הזוה"ק אין לאכול גם על ידי תנאי. [ילקוט יוסף קצוש"ע אורח חיים סימן תקנ ג]

אמירת 'עננו'

יחיד המתענה תענית צבור צריך לומר עננו, בין בשחרית בין במנחה, באמצע ¹³שומע ¹⁴תפלה. ובמקומות שנוהגים לומר "עננו" בשומע תפלה בכל התפלות, גם בערבית של ערב התענית, אף שאין מתענים מהערב, מנהגם נכון על פי ההלכה. [ילקוט קיצוש"ע או"ח תקנ כז]

אחר אמירת עננו חותם "שומע תפלה". ¹⁵ואינו חותם העונה לעמו ישראל בעת צרה. [ילקוט מועדים עמוד תקל"ו]

13. **אם שכח ולא אמר "עננו"** עד שאמר "ברוך אתה ה'" כדי לחתום "שומע תפלה", אינו רשאי לסיים "למדני חקין" כדי שיוכל לחזור ולומר "עננו", אלא יסיים תפלתו ויאמר "עננו" בלי חתימה בסוף "אלהי נצור". אבל בין ברכת שומע תפלה לרצה, אין לומר "עננו", דהוי הפסק. [ילקוט קיצוש"ע או"ח תקנ ל]

14. **יחיד שמתפלל תפלת שמונה עשרה עם חזרת השליח צבור,** אף שאומר עמו כל סדר הקדושה, אינו אומר עמו "עננו" בין גואל לרופא, אלא ב"שומע תפלה" יאמר שם עננו, אף על פי שעל ידי כך יפסיד אמירת מודים עם הצבור. וישתחוה באמצע הברכה באמירת "מודים" של השליח צבור. [ילקוט יוסף מועדים עמוד תקלז, קיצור שו"ע או"ח תקנ לב]

15. **ואם טעה וחתם העונה לעמו וכו',** ונזכר אחר שהתחיל רצה או מודים, יצא ידי חובה בדיעבד, ויסיים תפלתו, ואין צריך לחזור לשמע קולנו. ומכל מקום טוב הדבר שאחר שסיים תפלתו יחזור להתפלל בתנאי של נדבה, ויאמר: אם אני חייב לחזור ולהתפלל, הריני חוזר ומתפלל לשם חובה. ואם לאו תהיה תפלתי זו תפלת נדבה. ואם אפשר טוב לחדש בה דבר. [שו"ת יביע אומר חלק ז' סימן יג]

בארבע תעניות צבור, המוזכרות בפסוק, שהם י"ז בתמוז, תשעה באב, צום גדליה, ועשרה בטבת, אומר **השליח צבור** "עננו" בתפלת החזרה, בשחרית ובמנחה, בין ברכת גואל ישראל לברכת ¹⁷רפאנו. וחותם: "העונה לעמו ישראל בעת צרה". [ילקו"י מועדים עמ' תקלז]

אם יש ששה או שבעה מתענים בבית הכנסת, אלא שחלקם התפללו כבר במקום אחר ושמעו מהשליח צבור ברכת עננו, אין השליח צבור רשאי לומר עננו ברכה בפני עצמה בין גואל לרופא בתעניות הנ"ל, אלא יאמר "עננו" בשומע תפלה כיחיד. [ילקו"י מועדים עמ' תקמ"ב]

אם הזמן של מנחה מצומצם, ביום התענית, ואין פנאי להתפלל בלחש ולחזור התפלה בקול רם, שהמנהג הוא שהשליח צבור מתפלל בקול רם והקהל מתפללים עמו בלחש, ואומרים עמו סדר קדושה, וכשמגיע השליח צבור להאיל הקדוש ממשיכים התפלה בלחש, כשיגיע השליח צבור לברכת רפאנו יאמר שם "עננו" בקול רם ברכה בפני עצמה, והקהל ישמעו ויכוונו לברכתו, ושוב ימשיכו בתפלה בלחש.

16. שליח צבור שאינו מתענה בתענית צבור מאיזו סיבה שהיא, לא יתפלל לפני התיבה, כי אינו יכול לומר בחזרה "עננו". ואם אין שליח צבור אחר, רשאי שליח צבור זה להתפלל כדי שלא יבטלו מעניית קדיש וקדושה וברכו. ולא יאמר עננו ברכה בפני עצמה, אלא אומר עננו בשומע תפלה, ויחתום שומע תפלה. ואף שליח צבור שמוכרח לעבור לפני התיבה שחרית בתענית צבור, מפני שאין שליח צבור אחר, ואינו יודע אם יוכל להתענות או לא, מפני שמרגיש חולשה וכיוצא בזה, לא יאמר עננו בחזרה ברכה בפני עצמה, אלא אומרה בשומע תפלה. [ילקוט יוסף על המועדים עמוד תקמ"ד]

17. אם טעה השליח צבור ושכח לומר "עננו" לפני ברכת רפאנו, אם נזכר באמצע ברכת רפאנו, חוזר ואומר השליח צבור "עננו" ברכה בפני עצמה, וממשיך ברכת רפאנו וכו'. אבל אם לא נזכר עד שחתם "ברוך אתה ה'" של ברכת רפאנו, אינו חוזר לומר "עננו" ברכה בפני עצמה, אלא כוללה באמצע ברכת שומע תפלה כיחיד. וחותם "ברוך אתה ה' שומע תפלה". ואם לא אמר "עננו" אף בשומע תפלה אינו חוזר. וטוב שיאמרנה בסיום תפלת שמונה עשרה, ויחתום בלי הזכרת ה', "ברוך שומע תפלה". [קיצושו"ע או"ח תקנ' לד]

וכשיגיעו לשומע תפלה יאמרו בלחש תפלת "עננו", חוץ מהשליח צבור, וימשיכו התפלה בלחש עד הסוף. [ילקוט יוסף חלק א' מהדורת תשמ"ה, עמוד רעט. ובילקוט יוסף על המועדים עמוד תקמג] **אומרים** סליחות לעשרה בטבת "וארץ שפל רומי".

לאחר הסליחות מוציאים ספר תורה, וקוראים בו פרשת "ויחל", לאחר הקריאה אומרים חצי קדיש, אשרי, למנצח, ובא לציון, קדיש תתקבל. מחזירים ס"ת למקומו. "תפילה לדוד", שיר של יום, ואומרים "מזמור לאסף באר גויים" (תהילים עט), ומסיימים התפילה כבכל יום.

קריאת התורה ביום תענית

בשחרית ומנחה מוציאים ספר תורה וקוראים **שלשה גברי** ¹⁸**בפרשת "ויחל"**. ואפי' אם יום התענית חל בשני וחמישי, אין קוראים בפרשת השבוע, אלא "ויחל". [ילקוט יוסף על המועדים עמוד תקמח]

אין להוציא ספר תורה בתענית צבור לקריאת פרשת ויחל, אלא אם כן יש ששה או שבעה מתענים בבית הכנסת, מתוך המניין של עשרה, בין בשחרית בין במנחה. ואם **אין יותר מחמשה מתענים** בבית הכנסת וחל תענית צבור בשני וחמישי, קוראים בפרשת השבוע שלשה אנשים. ואם חל התענית בימי א. ג. ד. ¹⁹. אין להוציא ספר תורה כלל, ואפילו בשחרית שעדיין לא טעמו, כל אלה שחושבים שלא להתענות אינם מצטרפים לרוב מנין להוצאת ספר תורה ולברכת עננו. [ילקוט יוסף על המועדים עמוד תקמז]

מי שאינו מתענה מסיבת חולי וכדומה, לא יעלה לספר תורה בתענית צבור בקריאת פרשת ויחל. ולכן כהן שאינו מתענה לא יקראוהו לספר תורה לקריאת ויחל, אפילו אין שם כהן אחר, אלא יצא הכהן מבית הכנסת, ועומד

18. צבור שטעו וקראו **בפרשת השבוע**, בשחרית, אם חלו ימי התענית בשני או בחמישי, ונזכרו באמצע הקריאה, מסיימים בקריאה בפרשת השבוע, ויוצאים ידי חובה. [לקו"י קיצוני"ע או"ח תקן מב]
19. כגון בשנה זאת הנוכחית.

ישראל מתענה לקרות במקום כהן. והוא הדין ללוי שאינו מתענה ואין לוי אחר בבית הכנסת, שיצא מחוץ לבית הכנסת, ויקרא כהן המתענה במקום לוי. ואפילו אם קראוהו בשמו לעלות לספר תורה, יתנצל שאינו מתענה מחמת אונס, ויעלה אחר במקומו. ואפילו מי שעודנו שרוי בתענית וחושב שלא להשלים תעניתו, לא יעלה לספר תורה בפרשת ויחל. ואפילו בשני או בחמישי שחל בו תענית צבור. [ילקוט יוסף על המועדים עמוד תקמט]

שליח צבור הקורא בתורה שאינו מתענה, יוכל לקרות בפרשת ויחל בתענית צבור, אם אין שליח צבור אחר שיוכל לקרות בתורה. [שם]

תפילת מנחה

אם יש ששה מתענים, קוראים בתורה בפרשת "ויחל" כמו בשחרית.

יש נוהגים להפטיר במנחה "דרשו ה' בהמצאו".²⁰ ומנהג בני ספרד שלא להפטיר בשום תענית צבור. [ילקוט יוסף על המועדים עמוד תקמה]

אחר הקריאה אין אומרים חצי קדיש, מחזירים ס"ת למקומו, אומרים מזמור "יענך ה'", חצי קדיש ועמידה.

בעמידה, היחיד אומר "עננו" בשומע תפילה, והש"ץ בין גואל לרופא. לפני שעוקר רגליו אומר "רבון העולמים" וכו' ככתוב במסכת ברכות י"ז, א.

נשיאת כפים במנחה

הכהנים נושאים כפיהם בתענית צבור גם במנחה. ולכתחלה יקבעו זמן תפלת שמונה עשרה של מנחה בתענית

20. ספרדי שנודמן לבית הכנסת של אשכנזים בתענית צבור במנחה, והזמניהו לעליית שלישי שצריך להפטיר לפי מנהגם, נכון שיתחמק מלעלות לספר תורה. אבל אם כבר קראוהו בשמו יעלה ויפטיר בברכות, כיון שהם ברכות השבח. [ילקוט יוסף מועדים עמוד תקמו]

צבור, לא לפני ארבעים דקות לפני השקיעה, כדי שעד שיגיע השליח צבור בסוף החזרה לברכת כהנים יהיה בתוך חצי שעה לשקיעת החמה²¹. [ילקוט יוסף על המועדים עמוד תקנ]

כהן שאינו מתענה לא ישא את כפיו, ויצא לחוץ בעת נשיאת כפים. [ילקו"י מועדים תקנא]

אם נמשכה תפלת מנחה לאחר השקיעה, רשאים הכהנים לישא את כפיהם תוך זמן של בין השמשות שהוא שלש עשרה דקות וחצי (בשעות זמניות) אחר השקיעה. אבל אחר צאת הכוכבים, אין לכהנים לישא את כפיהם. [ילקו"י קיצוש"ע או"ח תקנ מט]

אחר החזרה אומרים תחנון, קדיש תתקבל, "למנצח בנגינות", "תפלה לעני כי יעטוף", ועלינו לשבח.
סיום הצום 5.05.

נישואין

מעיקר הדין מותר לעשות חופה בתעניות צבור אף בשחרית, אלא שעדיף יותר לעשות החופה במוצאי הצום לאחר צאת הכוכבים. [ילקו"י קיצוש"ע או"ח תקנ נב]

יא טבת \ שבת פרשת ויגש

הפטרה: ויהי דבר (יחזקאל לז)

21. ואם התפללו מפלג המנחה ואילך, דהיינו שעה ורבע בשעות זמניות קודם צאת הכוכבים, לכתחלה לא יעלו לדוכן, ואם עלו לא ירדו. ובמקום שנהגו שהכהנים עולים לדוכן אחר פלג המנחה, יש להם על מה שישמוכו. אבל אם מתפללים בעוד היום גדול, לפני פלג המנחה אין לכהנים לישא את כפיהם. ואפילו במקום שנהגו לעלות לדוכן יש למחות בידם ולהנהיג שלא יעלו, וכדין מנחה של יום הכפורים שאין בה נשיאות כפים מפני שמתפללים מבעוד יום. ואם מתפללים מבעוד יום, כשם שאין נושאים כפים כך אין השליח צבור אומר בחזרה "אלהינו ואלהי אבותינו ברכנו בברכה המשולשת וכו'".

יד טבת \ יום שלישי

סוף זמן ברכת הלבנה: 23:13

יום רביעי \ ט"ו טבת

מיום רביעי ט"ו בטבת מתחילים ימי השובבי"ם.

יח טבת \ שבת פרשת ויחי

הפטרה: ויקרבו ימי דוד (מלכים א פרק ב)

כה טבת \ שבת פרשת שמות

הפטרה: דברי ירמיהו (ירמיה א)

כט טבת \ יום רביעי \ ערב ראש חודש שבט

דיני ערב ראש חודש התבארו בערב חודש כסלו, קחנו משם.

שבט

חודש שבט

המולד: יום רביעי כט טבת, שעה 17:35 ו-3 חלקים

א' שבט \ יום חמישי \ ראש חודש

דיני ומנהגי ראש חודש מובאים בראש חודש חשון.

ג' שבט \ שבת \ פרשת וארא

הפטרה: כה אמר (יחזקאל כח)

ז' שבט \ יום רביעי

תחילת זמן ברכת הלבנה: בערב משעה 17:35. דיני ומנהגיו התבארו בחודש חשון.

י' שבט \ שבת פרשת בא

הפטרה: הדבר אשר (ירמיה מו)

יד שבט \ יום רביעי

המנהג שאין אומרים וידוי ונפילת אפים במנחה של יום י"ד בשבט. [ילקוט יוסף מועדים עמוד רמח]
סוף זמן ברכת הלבנה: כל הלילה.

טו שבט \ יום חמישי

מהלכות ומנהגי ט"ו בשבט

יום ט"ו בשבט הוא ראש השנה לאילנות. ונפקא מינה לכמה הלכות בדיני ערלה ותרומות ומעשרות, וכמו שיבואר להלן בהלכות ערלה ותרומות ומעשרות. ואסור להתענות ביום ט"ו בשבט. [ילקוט יוסף מועדים עמוד רמז]

אין אומרים וידוי ונפילת אפים בט"ו בשבט. [ילקוט יוסף מועדים עמוד רמח]

יש נוהגים לעשות לימוד בליל ט"ו בשבט, וקוראים במשנה ובזהר מענינא דיומא, וכבר נדפס ספר "פרי עץ הדר" במיוחד לכך, וכל הקורא פסוק בזמנו מביא טובה לעולם. ומכל מקום יש ללמוד "בהבנה" ככל האפשר, ובפרט יש ללמוד בהלכות השייכות לדיני ט"ו בשבט, בעניני ערלה ותרומות ומעשרות, ובדיני קדימה בברכות. [ילקוט יוסף קצוש"ע אורח חיים מהלכות ומנהגי ט"ו בשבט ד]

ראוי להתפלל ביום זה לזכות לאתרוג נאה לחג הסוכות, וכפי שייסד רבינו יוסף חיים בספרו לשון חכמים (ח"א סי' לח).

נוהגים¹ להרבות באכילת מיני פירות של אילנות בליל ט"ו בשבט, ובעיקר פירות שנשתבחה בהם ארץ ישראל, להראות בזה שהוא ראש השנה לאילנות, ולברך עליהם ברכות הראויות להם. ומנהג יפה הוא. [ילקו"י מועדים עמוד רמח]

יש נוהגים לרקת האתרוג בסוכר ולעשותו ריבה ולאוכלו בליל ט"ו בשבט, ואין לברך עליו שהחיינו לכל הדיעות, הואיל וכבר בירך עליו שהחיינו בעת נטילתו עם הלולב ביום טוב של חג סוכות, ובזה יצא ידי חובה גם מברכת שהחיינו שעל האכילה, שהרי הוא כבירך בשעת ראייה על פרי חדש, שאינו חוזר ומברך בשעת אכילה. אולם אשה צריכה לברך שהחיינו בט"ו בשבט בעת אכילת האתרוג, אחר שאינה מברכת על הלולב. [ילקו"י מועדים עמ' רנ]

פירות שמצויים בהם תולעים צריך שיפתחם ויבדקם לפני שיברך עליהם ברכת הנהנין. וצריך להזהיר מאד מדי פעם בפעם על בדיקת הפירות והירקות שמוחזקים בתולעים,

1. כשחל ט"ו בשבט בימי החול, לכתחלה אין להביא הפירות לאחר ברכת המזון, כדי להרויח ברכה אחרונה, מחשש שהוא גורם לברכה שאינה צריכה. ורק אם טעו והניחום לאחר ברכת המזון על ידי שכחה וכיוצא, מותר להביאם, ויברך לפניהם ולאחריהם כהלכה. אך בשבת מותר לכתחלה להניחם ולהביאם לאחר ברכת המזון כדי להרויח מאה ברכות בכל יום. [ילקוט יוסף מועדים עמוד רנ]

שהוא איסור חמור, שהאוכל תולעת חייב חמשה לאוין. והרי זה משקץ נפשו ומטמא לבו מעבודת השי"ת. [ילקוט יוסף מוועדים עמוד רנ]

מדיני קדימה בברכות

היו לפניו מיני פירות הרבה, אם ברכותיהם שוות, ויש ביניהם ממין² שבעה, מקדים מין שבעה. ואפילו חביב עליו מין פרי אחר שאינו משבעת המינים, יש להקדים לברך על פירות שבעת המינים. [ילקוט יוסף ברכות עמוד תקכד]

כל הקודם בפסוק בשבעת המינים עצמם, קודם לחבירו לברכה. ותמרים קודמים לענבים, כי התמרים "שני" לארץ אחרון שבמקרא, והגפן "שלישי" לארץ הראשון. ויש להקדים התמרים גם ליין. ומעשה קדרה, דהיינו תבשיל מחמשת מיני דגן קודמים ליין.

נמצא משפט הקדימה בברכות כדלהלן: ברכת המוציא קודמת לכל דבר. ולאחר מכן ברכת "בורא מיני מזונות". ופת חטים קודמת לפת³ שעורים. ואחריהם זית, ואחרי תמרים, ואח"כ ענבים, ואח"כ תאנים, ואח"כ רימונים, ואחריהם שאר מיני פירות העץ. [ילקוט יוסף ברכות עמוד תקכה]

ברכה אחת שמברך "בורא פרי העץ" פוטרת כל מיני העץ שלפניו, ואם **טעה והקדים פרי עץ המאוחר בפסוק**, כגון שבירך תחלה על רמון, או אפילו מין פרי אחר שאינו משבעת המינים, וקדם ובירך עליו בורא פרי העץ, וכיוון לפטור את הפירות האחרים, יצא. שאין משפט הקדימה של שבעת המינים כסדרן אלא לענין לכתחלה, ולא לעכב בדיעבד. [ילקוט יוסף דיני ברכות עמוד תקכו]

2. ופירות שנשתבחה בהם ארץ ישראל הם שבעה מינים ככתוב (דברים ה, ח): ארץ חטה ושעורה וגפן ותאנה ורמון, ארץ זית שמן ודבש. ופירוש דבש היינו תמרים.
3. ומה שיש נוהגים בליל ט"ו בשבט לשתות בירה משעורים כדי לטעום מכל שבעת המינים, פשוט שאין להקדים הבירה לשאר מינים, כיון שהרוב מים, וברכתו שהכל.

הביאו לפניו מיני פירות שונים, מפרי העץ ומפרי האדמה, מן הדין אפשר להקדים לברך על פרי האדמה, אפילו אם אינו חביב, ואפילו אם פרי העץ הוא אחד משבעת המינים. שאין דין קדימה לשבעת המינים אלא בפירות שברכותיהן שוות. ומכל מקום נכון להקדים פרי העץ לפרי האדמה, אלא אם כן פרי האדמה חביב עליו יותר, שאז ⁴יקדים החביב תחלה. [ילקוט יוסף ח"ג דיני ברהמ"ז וברכות עמוד תקכו]

ברכת בורא פרי העץ או בורא פרי האדמה קודמת ⁵לברכת שהכל נהיה בדברו, מפני שהם ברכות מבוררות יותר מברכת שהכל, שהיא ברכה כוללת [ילקוט יוסף, ח"ג דיני ברכות עמו' תקכח]

כל דין קדימה שאמרו אינו אלא כששניהם מונחים לפניו וברצונו לאכול משניהם, אבל אין צריך להמתין עד **שיביאו לפניו המין שמוקדם לברכה.** [ילקו"י על הל' ברכות עמו' תקכה]

יז שבט \ שבת פרשת בשלח

שבת פרשת בשלח, "שבת שירה". יש נוהגים לקרוא בתפילה אחר השירה, "ותקח מרים הנביאה" עד "כי אני ה' רופאך". אולם המנהג הנכון הוא שלא לשנות מאומה בתפילה

יהודי מרוקו נוהגים לומר בשבת זו לפני שירת הים את הפיוט "אשירה כשירת משה", ויש לעוררם על כך שעפ"י ההלכה הוי הפסק, אלא יאמרוהו קודם ברוך שאמר

⁴ אם הקדים ובירך "בורא פרי האדמה" על פרי האדמה, ולפניו גם פרי העץ, לא נפטר פרי העץ בברכת בורא פרי האדמה, הואיל ולא נתכוין בפירוש לפוטרו. אבל אם נתכוין לפוטרו יצא. [ילקוט יוסף, ח"ג דיני ברכות עמו' תקכח]

⁵ ומכל מקום אם בירך שהכל תחלה לא פטר שאר מינים שלפניו מברכת בורא פרי העץ או בורא פרי האדמה, שאף על פי שאמרו חז"ל: "על הכל אם אמר שהכל יצא" אין זה אלא באופן שנחכוין בברכת שהכל לפטור את פרי העץ, או את פרי האדמה, מה שאין כן בזה.

או אחר חזרת הש"ץ, ויש שאומרים אותה לפני שעולה הרביעי לקרוא בתורה את שירת הים. ויאמרו זאת קודם שהעולה מברך על התורה.

הפטרה: ותשר דבורה (שופטים ה)

כד שבט \ שבת פרשת יתרו

יש הנוהגים לעמוד על רגליהם בשעת קריאת עשרת הדברות,⁶ ואין זה מנהג נכון, כי יש לחוש פן יאמרו שדוקא תורה זו מן השמים ולא השאר חס ושלום, ונותנים יד לפושעים בזה. ויש למחות בנוהגים כן, ומכל שכן במקום שיש שם תלמידי חכמים שיושבים בשעת קריאת עשרת הדברות, שיש למחות במי שעומד, משום יוהרא. [ילקוט יוסף מועדים שם. חזון עובדיה על הלכות יום טוב הלכות שבועות]

הפטרה: בשנת מות (ישעיה ו)

כט שבט \ יום חמישי \ ערב ראש חודש אדר

דיני ומנהגי ערב ראש חודש התבארו בערב ראש חודש חשוון, קחנו משם.

6. אם העולה לתורה בפרשת עשרת הדברות הוא אביו או רבו, ועומד לכבודם, יעמוד מיד עם עלותם לקרות בתורה, שעל ידי כך ניכר הדבר שעמידתו אינה משום עשרת הדברות, אלא משום כבוד אביו או רבו, ובזה אין כל חשש. וכן **מי שנמצא בבית כנסת שהקהל עומדים על רגליהם בשעת קריאת עשרת הדברות,** ואם ישאר לשבת אף על פי שעושה כדין מכל מקום יש חשש שמא יראה כמולול ח"ו, נראה שיש להורות לו להקדים ולעמוד מתחילת הקריאה של העולה לעשרת הדברות, ונמצא שאין כאן פתחון פה למינים, כיון שכבר הקדים לעמוד בכמה פסוקים קודם עשרת הדברות. ואין לגבאי העורך את מכירת המצוות **להכריז במכירה "שזו פרשה חשובה"**. [יביע אומר חלק ב' סימן טז סק"ג תיד'. יחזה דעת חלק א' סימן כט. וחלק ו' סימן ח]

אדר

חודש אדר

המולד: ליל שישׁ ל שבט, שעה 6:19 ו-4 חלקים

ל שבט \ יום שישׁ \ א' דראש חודש

דיני ומנהגי ראש חודש מובאים בראש חודש חשון, קחנו משם.

שמחה

אדר

משנכנס אדר מרבים בשמחה ולכן ישראל שיש לו קובלנא משפטית נגד גוי, ישתדל כמיטב יכולתו שהדיון בתביעתו יתקיים בחודש אדר, מפני שיד ישראל על העליונה בחודש אדר, וגבר ישראל. [ילקו"י מועדים עמ' רעג]

א' אדר \ ב' דראש חודש \ שבת פרשת משפטים \ פרשת שקלים

מדיני ראש חודש שחל בשבת

מוציאין שלשה ספרי תורה, וקורין בראשון שבעה בסדר היום, ובספר תורה השני קורא המפטיר וביום השבת ובראשי חדשיכם עד סוף הפרשה. ובס"ת השלישי בפרשת שקלים [שו"ת יחזה דעת חלק ג' סימן מב, וחלק ד' סימן לה. ילקוט יוסף קצוש"ע אורח חיים סימן תכה - דיני ראש חודש שחל בשבת ב]

אין אומרים במוסף תכנת שבת, אלא יש לומר נוסח **"אתה יצרת"**, כדי לפרסם שהוא ראש חודש. וחותמים מקדש

1. אם טעה בשבת וראש חודש והתפלל **"תכנת שבת"** וחתם מקדש השבת, נכון שיאמר ברצה (בלי חתימה): ונעשה קרבנות חובותינו לפניך, תמדין כסדרן ומוספין כהלכתן, את מוסף יום ראש החודש הזה וכו', ואחר כך יאמר יעלה ויבוא, ואתה ברחמך הרבים וכו'. ואם נזכר אחר שסיים תפלתו, והזכיר יעלה ויבוא ברצה, יבקש מהשליח צבור שיכוין עליו, ויכוין גם הוא לצאת ידי חובת תפלת מוסף, ויענה רק אמן

השבת וישראל וראשי חודשים. ואם טעה וחתם מקדש השבת בלבד, יצא. אבל אם חתם בשל ר"ח בלבד, לא יצא. [ילקוט יוסף שבת א' עמו' שעד]

כשחל ראש חודש בשבת אין צריך לאכול עוד כזית בשביל כבוד ראש חודש, ומה שאוכל לכבוד שבת עולה לו גם לכבוד ראש חודש. [ילקוט יוסף קצוש"ע אורח חיים סימן תכה - דיני ראש חודש שחל בשבת ה]

מודיני פרשת שקלים

בספר תורה השלישי קוראים² בפרשת³ שקלים, בראש סדר כי תשא. [ילקוט יוסף מועדים עמוד רנו]

מפטירים⁴ "ויכרות יהודע" (מלכים ב יא) שמדבר שם בענין השקלים, שנאמר, כסף נפשות ערכו. [חזו"ע פורים עמוד א'. ילקו"י מועדים עמוד רנו]. ונכון שבסיום ההפטרה יאמר המפטיר פסוק ראשון ופסוק אחרון מהפטרת "השמים כסאי" (ישעיהו סו) שיהיה היכר ברור גם לראש חודש. [יחו"ד ח"ד סי' לה]

אחר סיום הברכות. ואם התפלל ביחידות לא יחזור להתפלל מוסף, ויסמוך על מה שהזכיר ר"ח ברצה. [שם עמ' שעה. וילקו"י שבת ה' עמ' שיא]
2. טעו וקראו פרשת שקלים בשבת שלפניו, אינם צריכים לחזור ולקרוא פרשת שקלים בראש חודש אדר, דסוף סוף השמיעו על השקלים סמוך לאדר.

3. מפני שבזמן בית המקדש היו משמיעים על השקלים באחד באדר, על ידי הכרות בתי הדין בכל ערי ישראל, שכל אחד מישראל חייב לשקול מחצית השקל בשקל הקודש, ולהביאם לבית המקדש, כדי שיקריבו ממעות מחצית השקל אלו החל מיום ראש חודש ניסן והלאה, להקריב הקרבנות מתרומה חדשה.

4. אם טעה המפטיר ולאחר שקרא בספר תורה פרשת שקלים הפטיר הפטרת השבוע, אם נזכר באמצע ההפטרה, מפסיק, ומפטיר ויכרות יהודע ויברך ברכות ההפטרה לאחריה. ואין צריך לחזור ולברך ברכה ראשונה של ההפטרה לפני ויכרות יהודע. ואם לא נזכר עד שסיים הפטרת השבוע ובירך ברכות שלאחריה, יחזור להפטיר ויכרות יהודע בלי ברכות. והוא הדין בשאר הפטרות של ארבע פרשיות. [ילקו"י מועדים עמ' רסח]

במקומות שנהגו שקטן עולה למפטיר בפרשת שקלים והחודש, אין למחות בידם, שיש להם על מה שיסמוכו. ובלבד שיהיה הקטן יודע למי מברכים והוא גם כן יותר מבן שש שנים. [ילקוט יוסף מועדים עמוד רעא]

אם שכחו ולא קראו פרשת שקלים והפטירו בהפטרת השבוע, אפילו נזכרו אחר תפלת ⁵מוסף, חוזרים ומוציאים ספר תורה וקוראים בפרשת שקלים, והעולה מברך על הקריאה לפניו ולאחריה. ואחר כך קוראים הפטרת ויכרות יהוידע בלי ברכות לפניו ולאחריה, [ילקוט מועדים עמוד רסח. חזו"ע פורים עמוד כא]

אין אומרים במנחה ⁶צדקתך צדק.

ז' אדר \ יום שישי \ יום פטירת משה רבינו

מנהג חסידים ואנשי מעשה (הבריאים) ⁷להתענות ביום שבעה באדר שהוא יום פטירת משה רבינו. ונוהגים

5. ואם לא נזכרו עד שעת מנחה של השבת, יש אומרים שבכל זאת מוציאים ספר תורה של פרשת שקלים ויקראו בו אחר קריאת ספר תורה של מנחה. ויש אומרים שהתקנה לקריאת פרשת שקלים אינה אלא בשחרית, ולכן כשלא נזכרו עד שעת המנחה הוה ליה כעבר זמנו בטל קרבנו. ולמעשה שב ואל תעשה עדיף. ומכל מקום יש אומרים שעדיין יש תשלומין לפרשת שקלים בשבת הבאה אחר קריאת ספר תורה בשחרית. ויש אומרים שמכיון שעבר השבת שוב לא יקראוה בשבת הבאה. ואפשר לסמוך על סברא ראשונה לקרוא פרשת שקלים בשבת הסמוכה, שהיא קודם "שבת זכור". [ילקוט יוסף מועדים, עמוד רסח. וסיום הסעיף הוא מחזון עובדיה על פורים עמ' כא, ואף שבילקו"י נתבאר שאין לזה תשלומין לשבת הבאה, וכ"כ מרן אאמו"ר בירחון קול סיני, מכל מקום בחזו"ע נתבאר שיקראו בשבת הבאה, וכמבואר כאן]

6. כיון דקי"ל שבימים שאין אומרים בהם וידוי, אין אומרים בשבת המנחה צדקתך צדק. [ילקוט יוסף מהדורת תשס"ד, תפלה כרך ב, סימן קלא הערה כו עמוד תלז]. ולעיל התבאר שבראש חודש אין אומרים וידוי.
7. יש נוהגים שאם יש עשרה מתענים בבית הכנסת בשבעה באדר, מוציאים ספר תורה במנחה וקוראים ויחל. וכן השליח צבור אומר ברכת עננו ברכה בפני עצמה בחזרה, כשאר תעניות צבור. ויש אומרים

לעשות⁸ לימוד ליל שבעה באדר, ומנהג יפה הוא. [ילקוט⁹]

[מועדים עמוד רעד]

ח' אדר \ שבת פרשת תרומה \ פרשת זכור

מדיני פרשת זכור

מוציאים שני ספרי תורה וקוראים בספר תורה השני בפרשת כי תצא: "זכור את אשר עשה לך עמלק". ויש

לדקדק בקריאת פרשת זכור, ולהוציא את הספר תורה הכשר והמהודר⁹ ביותר שיש בבית הכנסת. [ילקוט יוסף מועדים עמוד רנח]

יש לשליח צבור הקורא בתורה לעורר דעת הקהל, לפני קריאת המפטיר בספר תורה בפרשת זכור, ולהודיעם שיכוונו לצאת ידי חובת מצות זכירת עמלק ומחיתו שהיא מצות עשה מן התורה, ושגם הוא מצדו מכוין להוציא את השומעים ידי חובתן, [ילקוט מועדים, עמוד רנח הערה ח]

שליח צבור שקרא פרשת זכור ויצא ידי חובה, רשאי לחזור ולקרות פעם שנית בצבור אחר להוציאם ידי חובה.

[חזו"ע פורים עמ' ה]

שאין נכון לעשות כן. ולכן שב ואל תעשה עדיף, והשליח צבור לא יאמר עננו בחזרה ברכה בפני עצמה, אלא בשומע תפלה, וכן לא יוציאו ספר תורה במנחה לקריאת "ויחל". וכן לענין נשיאות כפים, שב ואל תעשה עדיף. [ילקוט מועדים עמ' רעו]

8. וסדר הלימוד נזכר בסידור יעב"ץ (עמ' שעה).

9. ראוי ונכון להזהר לקרא פרשת זכור מתוך ספר תורה הכתוב על קלף שאינו משוח במשיחה לבנה. ואם אין ספר תורה אחר, יוצאים ידי חובה גם בספר תורה משוח. והוא הדין בזה לפרשת פרה. [ילקוט יוסף על הלכות ספר תורה, חלק ב', עמוד קנו. שאר"י ח"ג. ירחון קול תורה סיון תשס"ד עמוד סד. שו"ת יביע אומר חלק א' סימן ב'. ויחזו דעת חלק ו' סימן נה]

פרשת זכור שהיא מן התורה לדעת רוב הפוסקים ומרן השלחן ערוך. יש להשתדל לקרוא בספר תורה שעבר בדיקת מחשב. [ילקוט⁹]

[הלכות קריאת ספר תורה, ח"ב ס" קמ]

כל הצבור צריכים ¹⁰לשתוק ולהאזין לקריאת פרשת זכור מהשליח צבור הקורא בתורה, ואין להם לקרוא בפיהם מתוך החומש, שהרי צריך לקרוא מתוך ספר תורה כשר. ואף על פי שצריך לזכור מעשה עמלק בפה, מכל מקום כיון ששומע כעונה, נחשב שזכר את עמלק בפה מתוך ספר תורה. [ילקו"י מועדים עמ' רנט. שו"ת יחוה דעת ח"ג סי' נג. מאור ישראל מגילה יח. חזו"ע פורים עמו"ד ובהע' י']

העיקר להלכה שאין צריכים להבין את כל קריאת פרשת זכור, ואף מי שלא מבין את כל הקריאה יוצא ידי חובת המצוה כשקורא מתוך הספר תורה או כששומע מהשליח צבור, שדי בזה שמבינים את הענין בכללותו. ומכל מקום יש נוהגים לקרוא לפני הצבור את פירוש רש"י על פרשת זכור, קודם הקריאה, ותבוא עליהם ברכה. [ילקו"י מועדים עמוד רנט]

אנשים הדרים במושב ובכפר שאין שם ¹¹מנין שיתאספו בבית הכנסת לשמוע קריאת ספר תורה, צריכים לשבות בעיר במקום שיש שם מנין כדי לשמוע קריאת פרשת זכור שהיא מצוה מן התורה. [ילקו"י מועדים עמ' רנט. חזו"ע עמו"ד ו]

¹²**ספרדי שמחפלל תמיד בבית כנסת של אשכנזים**, נכון מאד שיהדר לשמוע קריאת פרשת זכור שהיא מן

10. מן הראוי שהגדולים יזהירו את הקטנים לבל יפריעו בעת קריאת פרשת זכור, על ידי הכאות ברגליהם בעת שמזכירים "עמלק" פן יגרמו מכשול שלא ישמעו הקריאה כראוי. [ילקו"י מועדים עמו"ד רנט. חזו"ע פורים עמו"ד ה']

11. אם אין עשרה בבית הכנסת, ואין בית כנסת אחר בישוב, יש להוציא ספר תורה, ולקרוא פרשת זכור בלי ברכות לפניה ולאחריה. [ילקוט יוסף מועדים עמוד רעב]

12. ונכון שבני הישיבות הספרדים החוסים בצל הישיבות הקדושות של האשכנזים, שבשבת פרשת זכור ילכו לשמוע קריאת הפרשה מפי שליח צבור ספרדי, הקורא בתורה במבטא ספרדי ומתוך ספר תורה בכתב ספרדי

התורה, מפי שליח צבור הקורא¹³ במבטא ספרדי. וכן להיפך, מאחר וקריאת פרשת זכור היא מן התורה וכמבואר. ומכל מקום אם שומע את קריאת פרשת זכור במבטא אשכנזי, ומתוך ספר תורה בכתב אשכנזי, יצאו ידי חובה. [ילקוט יוסף מועדים עמוד רס. ילקו"י ח"ב על הלכות קריאת התורה]

יש אומרים שגם¹⁴ הנשים צריכות לבוא לעזרת נשים בשבת זכור כדי לשמוע קריאת פרשת זכור, ואף על פי שהנשים שמקילות בזה יש להן על מה שיסמוכו, מכל מקום המחמירות לבוא לעזרת נשים לצאת ידי חובת קריאת פרשת זכור אליבא דכולי עלמא תבא עליהן ברכה. [שו"ת יביע אומר ח"ה חאו"ח סי' נד אות יט. ובילקו"י מועדים עמוד רנז]

לכתחלה¹⁵ אין להעלות קטן שלא הגיע למצות, (י"ג שנה ויום אחד) לעליית מפטיר בשבת "זכור", וכן נכון להחמיר גם בפרשת פרה שלדעת מרן גם היא מצוה מן התורה. אלא שאם כבר עלה הקטן למפטיר לא ירד, ויברך

13. אין לשנות את המבטא שלנו גם בהזכרת שם ה', בפרט בקריאת פרשת זכור, שמדברי הראשונים מבואר להדיא, שהמבטא שלהם היה כמו המבטא של הספרדים בביטוי שם ה'. אך יש לדקדק להבדיל בין קמ"ץ לפת"ח כפי שהדקדקנים יודעים להדגיש זאת. [שו"ת יביע אומר חלק ו' דף לו. וע' בילקו"י ח"ב]

14. מותר להוציא ספר תורה במיוחד לנשים (בשעות שלאחר התפלה) לקרוא להן בפרשת זכור בלי ברכה. ומנהג נכון הוא. [ילקו"י על הלכות קריאת התורה עמוד קלו. חזו"ע פורים עמוד ט]

15. נער שהגיע לי"ג שנה, ולא הוברר אם הביא ב' שערות, יש אומרים שאינו מוציא את האחרים ידי חובת פרשת זכור ופרה. שהואיל וקריאות אלו מן התורה אין סומכין על חזקה שהביא ב' שערות. אך דעת הריב"ש ועוד ראשונים דסומכים על חזקה שהביא שתי שערות גם לדברים שהם של תורה. וכן עיקר לדינא, ומכל מקום היכא דאפשר טוב ונכון לכתחלה שאת קריאת פרשת זכור ופרשת פרה יקרא גדול שידוע לנו בבירור שהביא ב' שערות, כדי לצאת ידי חובת המצוה לכולי עלמא. אך בדיעבד אם אין מי שיקרא להם פרשת זכור או פרה אלא הנער הנד', או שעבר וקרא להם פרשת זכור ופרשת פרה. מי שלא נבדק אם הביא ב' שערות, יצאו ידי חובה מן התורה. [ילקו"י מועדים עמוד רעב. ילקוט יוסף על הלכות ציצית מהדורת תשס"ד. חזון עובדיה פורים עמוד כט]

הקטן את ברכות התורה בקול רם, והשליח צבור שהוא גדול יקרא בספר תורה להוציא הצבור ידי חובתם. [חזון עובדיה פורים עמוד כז. ילקו"י מועדים עמ' רסא]

יחיד שנאנס ואינו יכול לבוא לבית הכנסת לשמוע קריאת פרשת זכור בשבת זו, יכוין לצאת ידי חובתו בפרשת כי תצא, כשקוראים בה פרשת זכור, ויאמר להשליח צבור שיכוין להוציא. ונכון שעל כל פנים יקרא בשבת זכור פרשת זכור בחומש. [ילקוט יוסף מועדים עמוד רסב. חזון עובדיה על פורים עמוד ז]

אדר

אם קראו בתורה בפרשת זכור, ונמצא אחרי כן שיש בספר תורה פסול, אפילו אם נתברר כן¹⁶ בשעת מנחה, יש להוציא ספר תורה אחר ולקרוא בו פעם נוספת בלי ברכות. **מותר להביא ספר תורה ממקום למקום** בשביל פרשת זכור ופרשת פרה, שכל שמכניס לס"ת ארון ותיבה, אפילו אינו אדם חשוב, מותר. ולאדם חשוב מותר אפילו בלי הכנת ארון ותיבה. [חזון עובדיה פורים עמ' יח]

בשבת זכור נוהגים לומר פיוט "מי כמוך ואין כמוך" מיסודו של רבי יהודה הלוי. ולא יפסיקו באמירתו בין פסוקי דזמרה לתפלה, לאומרו לפני "נשמת כל חי", אלא יאמרוהו אחר החזרה וקדיש תתקבל. [ילקו"י מועדים עמוד רסג. חזו"ע פורים עמוד מו]

אחר קריאת פרשת זכור¹⁷ **מפטירים בשמואל א' ט"ו "פקדתי את אשר עשה עמלק".** ומנהג הספרדים

16. אם קראו בתורה בפרשת זכור, ואחר כמה שבתות מצאו טעות בספר תורה שקראו בו, יכוונו הצבור לצאת ידי חובה בפרשת כי

תצא. [ילקוט יוסף מועדים עמוד רעב]

17. אם טעה המפטיר ולאחר שקרא בספר תורה פרשת זכור הפטיר הפטרת השבוע, אם נזכר באמצע ההפטרה, מפסיק, ומפטיר 'פקדתי' ויברך ברכות ההפטרה לאחריה. ואין צריך לחזור ולברך ברכה ראשונה של ההפטרה לפני 'פקדתי'. ואם לא נזכר עד שסיים הפטרת השבוע ויברך ברכות שלאחריה, יחזור להפטיר 'פקדתי' בלי ברכות. והוא הדין בשאר הפטרות של ארבע פרשיות. [ילקו"י מועדים עמ' רסח]

להתחיל מ"ויאמר שמואל אל שאול" (תחלת פרק טו). [חזון
עובדיה שם עמוד יב]

אם שכחו ולא קראו פרשת זכור והפטירו בהפטרות השבוע, אפילו נזכרו אחר תפלת ¹⁸מוסף, חוזרים ומוציאים ספר תורה וקוראים בפרשת שקלים, והעולה מברך על הקריאה לפניה ולאחריה. ואחר כך קוראים הפטרת ויכרות יהוידע בלי ברכות לפניה ולאחריה, [ילקוט] מועדים עמוד רסח. חזו"ע פורים עמוד כא]

תחילת זמן ברכת הלבנה: בערב. דיניו ומנהגיו התבארו בחודש חשון.

יג אדר \ יום חמישי \ תענית אסתר

פרטי דיני תענית מבוארים בצום עשרה בטבת. קחנו משם.

סדר התפילות

יחיד אומר "עננו" בשומע תפילה, והש"ץ בין גואל לרופא אם יש ששה מתענים. אומרים **סליחות** לתענית אסתר. אם יש ששה גברים המתענים, קוראים בתורה שלשה עולים מהמתענים בפרשת ויחל (כי תשא, שמות לב, א). חצי קדיש,

18. ואם לא נזכרו עד שעת מנחה של השבת, יש אומרים שבכל זאת מוציאים ספר תורה של פרשת שקלים ויקראו בו אחר קריאת ספר תורה של מנחה. ויש אומרים שהתקנה לקריאת פרשת שקלים אינה אלא בשחרית, ולכן כשלא נזכרו עד שעת המנחה הוה ליה כעבר זמנו בטל קרבנו. ולמעשה שב ואל תעשה עדיף. ומכל מקום יש אומרים שעדיין יש תשלומין לפרשת שקלים בשבת הבאה אחר קריאת ספר תורה בשחרית. ויש אומרים שמכיון שעבר השבת שוב לא יקראו בשבת הבאה. ואפשר לסמוך על סברא ראשונה לקרוא פרשת שקלים בשבת הסמוכה, שהיא קודם "שבת זכור". [ילקוט יוסף מועדים, עמוד רסח. וסיום הסעיף הוא מחזון עובדיה על פורים עמ' כא, ואף שבילקוט נתבאר שאין לזה תשלומין לשבת הבאה, וכ"כ מרן אאמ"ר בירחון קול סיני, מכל מקום בחזו"ע נתבאר שיקראו בשבת הבאה, וכמבואר כאן]

אשרי, למנצח, ובא לציון. קדיש תתקבל. מחזירים ס"ת למקומו. "תפילה לדוד" וכו', שיר של יום, "למנצח על אילת השחר".

¹⁹ מעוברות ²⁰ ומניקות פטורות מלהתענות בתענית אסתר.

[ילקוט יוסף קצוש"ע אורח חיים סימן תרפ"ד]

וכן אשה שהפילה פטורה להתענות תוך שלשים יום להפלתה. ואם מרגישה חולשה פטורה מתענית זו אפילו עד כ"ד חודש להפלתה. ואין צריך לומר שיוולדת תוך שלשים יום פטורה מלהתענות, ואינה רשאית להחמיר על עצמה. [ילקו"י מועדים עמוד רעת. ע"פ המבואר (בס"י תקנד ס"ה) שיוולדת תוך ל' פטורה אפי' מתענית של ת"ב]

אדר

חולה שאין בו סכנה פטור מתענית זו ואינו רשאי רשאי להחמיר על עצמו. ואפילו מי שתקפתו חולשה יתרה אין צריך להתענות. וכן זקן מופלג שהוא תשוש כח, פטור מלהתענות, ואף אינו רשאי להתענות. ואפילו מי שאינו אלא מצטער מכאב עינים לא יתענה, וכשיכריא יפרע תעניתו, אלא אם כן אכל על פי פקודת רופא שאז אינו צריך לפרוע התענית. [ילקו"י מועדים עמוד רעת]

חתן בתוך שבעת ימי המשתה שלו, לא יתענה בצום תענית אסתר. [ילקוט יוסף קצוש"ע אורח חיים סימן תרפ"ח]

והוא הדין לשלשה בעלי ברית, שהם אבי הבן, הסנדק, והמוהל, ביום המילה, פטורים מלהתענות תענית אסתר, אפילו כשחל בזמנו, ואינם רשאים להחמיר על עצמם ולהתענות, שיום טוב שלהם הוא. [ילקו"י מועדים עמ' רפ]

¹⁹ ומעוברת שאמרו היינו כשהוכר עוברת, שהוא משלשה חודשים ומעלה. ומכל מקום אם סובלת מהקאות ומיחושים או חולשה רבה מותר לה לאכול גם בטרם מלאה לה שלשה חודשים להריונה, ובפרט לאחר ארבעים יום ליצירת הולד

²⁰ ומינקת שאמרו אפילו אם פסקה להניק את בנה, כל שהיא תוך כ"ד חודש ללידתה ומרגישה חולשה יתרה, הרי היא פטורה מלהתענות.

[ילקוט יוסף מועדים עמ' רעז]

יש אומרים שאם אין "עשרה" מתענים בבית הכנסת, בצום תענית אסתר, אין להוציא ספר תורה לקרות בפרשת ויחל, והשליח צבור לא יאמר עננו בחזרה, ברכה בפני עצמה, אלא בשומע תפלה, ויש חולקים, והעיקר להלכה שדי בששה מתענים, שהם רוב מנין, שמוציאים ספר תורה וקוראים בו בברכות קריאת ויחל, והשליח צבור אומר עננו בחזרה ברכה בפני עצמה. [ילקו"י מועדים עמ' רפא]

אין להעלות לתורה אלא מי שצם. ואם הלוי שנמצא בבית הכנסת לא צם, בין אם יצא החוצה בשעת הקריאה, ובין אם נמצא בתוך בית הכנסת, אין להעלותו לתורה, ויקראו לכהן המתענה שעלה לעליית כהן, שיעלה גם במקום לוי. [שו"ת יביע אומר ח"ט חאו"ח סימן ג' אות ג. חזון עובדיה פורים עמוד מה]

זכר למחצית השקל

יש נוהגים לגבות לפני מקרא המגילה מעות "זכר למחצית השקל", וכל מי שלא הספיק לתת המעות הללו לפני פורים יתנם אז לפני המגילה, ויזהרו שלא לקרות המעות הללו "מחצית השקל", רק "זכר למחצית השקל". [ילקוט יוסף קצוש"ע אורח חיים זכר למחצית השקל א]

צריך לתת סכום השוה לערך שלשה דרהם כסף טהור, שהם תשעה גרם כסף טהור מזוקק לפי מחיר הכסף הגולמי מדי שנה בשנה. [ילקו"י מועדים עמ' שי]

טוב שיתן שלשה מטבעות מתכת לזכר מה שנאמר בפרשת מחצית השקל ג' פעמים תרומת ה'. ומכל מקום גם שוה כסף או שטר כסף יספיקו לקיום מצוה זו. [בילקו"י מועדים עמ' שיא]

מי שמצבו הכלכלי קשה, די שיתן מטבע של חצי שקל לזכר מחצית השקל. [ילקו"י מועדים עמוד שיב]

כל מי שהוא למעלה מגיל עשרים שנה צריך לתת "זכר למחצית השקל" הסכום הנ"ל. ויש אומרים שאף מי שהוא למעלה מבר מצוה, מבן י"ג שנה ומעלה, צריך לתת זכר למחצית השקל. וטוב להחמיר כדעה זו. [ילקו"י מועדים עמ' שיב]

גם הנשים יתנו מעות "זכר למחצית השקל". וטוב לתת גם עבור ילדיו הקטנים. ולכן כל איש אשר יש יכולת בידו יתן בעדו ובעד אשתו ובניו הקטנים הסמוכים על שלחנו סך הנ"ל לכל אחד. ואם אין ידו משגת כל כך, יתן חצי שקל בעדו, ובעד כל אחד מבני ביתו מטבע יותר קטן כפי כוחו, כי כאיש גבורתו. [ילקו"י מועדים עמ' שיג]

מעות הללו שהם זכר למחצית השקל יתנו לטובת מוסדות של תורה ולישיבות שמגדלים בהם תלמידי חכמים,

[ילקו"י מועדים עמוד שיג]

אדר

הנוהגים להפריש מעשר כספים ממשכורתם ומרווחיהם מדי חודש בחודשו, אינם רשאים לתת ממעשר זה לתרומת זכר למחצית השקל. אולם אם רצה להוסיף על חובתו בתוספת מרובה בתרומת זכר למחצית השקל רשאי לתת התוספת ממעות מעשר. ורק אם אמר בפירוש בשעה שהתחיל להפריש מעות מעשר בלי נדר והשעה דחוקה לו, רשאי לתת ממעות אלה לזכר למחצית השקל. [ילקוט יוסף

מועדים עמוד שיד]

במנחה - אם יש ששה מתענים, קוראים בתורה "ויחל" ואין מפטירים. אם מתפללים מנחה קטנה, ובפרט סמוך לשקיעה, עולים הכהנים המתענים לדוכן. אין אומרים תחנון. אומרים "למנצח בנגינות", ומזמור "אילת השחר".

בערבית מתחילים מזמור "על אילת השחר" (תהלים כב).

סוף זמן ברכת הלבנה: כל הלילה.

מהלכות פורים

אביעות

אסור בהספד ותענית, בכל מקום, בין לבני הכרכים העושים פורים ביום ט"ו לבד, בין לבני עיירות העושים פורים

י"ד בלבד. [ילקוט יוסף קצוש"ע אורח חיים סימן תרפו ב]

מי שהוא אבל בתוך שבעה ימי אבלות, אינו נוהג אבלות בפורים ²¹ בדברים ²² שבפרהסיא, ²³ אבל דברים שבצינעא ²⁴ נוהג, וכדין אבלות בשבת. [ילקו"י על הלכות אבלות. חזו"ע פורים עמוד קפז]

האבל חייב בהנחת תפלין ביום פורים אפילו הוא יום ראשון של האבלות, שהוא יום קבורה, ומיהו אם הוא גם יום המיתה לא יניח תפלין אפילו לאחר קבורה. [ילקו"י אבלות. חזו"ע פורים עמ' קצא]

אבל בתוך י"ב חודש לאב או לאם, ובתוך שלשים לשאר קרובים, מותר לו לקרוא המגילה בצבור, אף שברכת שהחיינו נאמרת בשמחה [ילקו"י מועדים עמ' רצב]

אף על פי שהאבל אינו יוצא מפתח ביתו בפורים, מכל מקום יש לו לקיים ²⁵ סעודת פורים על השלחן, כרגיל. ואין לבכות כלל בפורים, שזה בסתירה למצות שמחת הפורים. [ילקוט יוסף קצוש"ע אורח חיים סימן תרצו ג]

בירושלים נוהגים שלא להברות בפורים זולת על אב ואם, ובשאר מקומות עושים הבראה בפורים. אך טוב

21. מה שאין אבלות נוהגת בפרהסיא בפורים, הוא גם בליל פורים, אף שאין מצות סעודת פורים בלילה, מכל מקום שמחה יש. ובודאי שאסור להספיד גם בליל פורים. [ילקוט יוסף קצוש"ע אורח חיים סימן תרצו ד]
22. ויש להתיר לאבל לפתוח החנות בפורים, משום דהוי דבר שבפרהסיא.

23. מי שמתה אמו, ולא נודע לו עליה, אין להודיע לו בפורים, כדי שיאמר עליה קדיש, שהרי מצד עיקר הדין אסור להודיע לקרובי המת אפילו באביו ואמו, משום "מוציא דבה הוא כסיל", אלא שנהגו להודיע לבנים בשביל הקדיש, והרי בפורים לא יצא הדבר מידי מחלוקת אם נוהגים בו אבלות, ולכן לכתחלה אין להודיעו לגרום לו אבלות, ומוטב לסתור המנהג ולעשות על פי הדין, ושם ואל תעשה עדיף. [ילקוט יוסף קצוש"ע אורח חיים סימן תרצו יא]

24. ולכן לא יעלה לספר תורה בפורים, ואם קראו לו בשמו יעלה.
25. אבל שהוא מומחה לגנינה, והוא אומן בכלי שיר, והוא בתוך י"ב חודש לאב ואם, מותר לו לנגן לכבוד פורים ולכבוד סעודת מצוה, כיון שאין כוונתו לשם שמחה. [ילקו"י מועדים עמ' שמא]

להברות רק בעוגות וקפה, ולא כביצים ועדשים. [יביע אומר ח"ד חיו"ד סי' כו, וח"ט חאו"ח ס"ס ק]

האבל, אפילו בתוך שבעה, חייב ²⁶במשלוח מנות ובמתנות **לאביונים**, שהרי האבל חייב בכל מצות התורה (סוכה

כה ב). [ש"ע סי' תרצו ס"ו. ילקוט יוסף קצוש"ע אורח חיים סימן תרצו ו]

הספרדים נוהגים **לשלוח מנות לאבל כרגיל**. [ילקו"י מועדים עמ' שמא, ילקו"י תפלה כך א' מהדורת תשס"ד עמ' צ']

בפורים האונן מותר בבשר ויין, שאין עשה דאבלות של יחיד, דוחה עשה דרבים דאורייתא, שמצות שמחה בפורים מדברי קבלה היא, ודברי קבלה כדברי תורה (ר"ה יט א). [ילקוט יוסף על הלכות אבלות מהדורת תשס"ד עמוד תרפא]

עשיית מלאכה

פורים מותר בעשיית מלאכה, ובמקום שנהגו שלא לעשות מלאכה, אין עושים. והעושה מלאכה אינו רואה סימן ברכה מאותה המלאכה לעולם. אבל ²⁷בנין של ²⁸שמחה, מותר. וכעת המנהג בכל מקום ²⁹שלא ³⁰לעשות מלאכה. אבל **בלילה** מותר. ומותר לעשות אפילו מלאכות

²⁶. טוב שהאבל לא ירבה במשלוח מנות. ונכון שישלח מנות של בשר ודגים פירות וירקות וכיוצא בהם, ולא תפנוקי מעדנים ומיני מתקה

מיוחדים. [ילקו"י מועדים עמ' שמא]

²⁷. כגון שבונה בית חתנות לבנו, ונטיעה של שמחה, כגון אבורניקי של מלכים, שהוא אילן שצלו נאה, וכופפים אותו על גבי כלונסאות,

²⁸. מותר **להצטלם ולצלם** שהוא גם כן כמלאכה של שמחה, וכבנין ונטיעה של שמחה. [ילקוט יוסף קצוש"ע אורח חיים סימן תרצו ו]

²⁹. יש מחמירים שלא **להסתפר** בפורים אלא על ידי גוי. ואם חל פורים בערב שבת, מותר להסתפר בפורים לכבוד שבת, [הליכו"ע ח"א עמ' רמ]. ומכל מקום גילוח הזקן מותר ביום פורים לצורך היום, אם לא התגלח מקודם. [שו"ת יביע אומר ח"ו חאו"ח ס"ז. מז. ובילקו"י מועדים עמ' שמב.

ובחזון עובדיה פורים עמ' קצו]

³⁰. מותר **לכתוב חידושי תורה** ופסקי הלכה, וכן **אגרת שלומים**. [ילקוט יוסף מועדים עמוד שמב. חזון עובדיה על פורים עמוד קצו]

³¹. מותר **לגזוז צפורניים** ביום פורים. [ילקו"י קצוש"ע אורח חיים סימן תרצו ז]

גמורות לצורך פורים. ובלבד שלא יתבטל משמחת פורים.
[ילקו"י מועדים, ובחזו"ע עמוד קצד]

מעיקר הדין מותר להסתחר בפרקמטיא. ומכל מקום טוב להחמיר, אלא אם כן מוכר כדי להרויח לצורך הסעודה והמשתה של יום פורים, כשאין לו לבזבז בריוח. ואם ³²אין לו מה לאכול אפילו מלאכה ממש מותר לעשות. וכל מה שמותר לעשות בחול המועד כגון דבר האבד או צרכי רבים וכיו"ב, מותר לעשות בפורים. [ילקו"י מועדים. חזון עובדיה פורים עמוד קצה]

מותר לעשות מלאכה ³³על ידי גוי, אף מלאכות גמורות.
[חזו"ע פורים עמוד קצו]

מותר לבני המוקפים לעשות מלאכה בארבע עשר באדר.
[חזון עובדיה פורים עמ' קצה]

עיר שיש ספק אם היא מוקפת חומה מימות יהושע בן נון, אסורים במלאכה רק בי"ד אדר. אולם בטבריה שיש בה ספק מהדין אם קוראים בי"ד או ט"ו, יש להחמיר בעשיית מלאכה בי"ד ובט"ו. [הליכו"ע ח"א עמנו' רנ]

תפילת ערבית

בליל פורים נכנסים לבית הכנסת בבגדי יום טוב. ואומרים מזמור "על אילת השחר" לפני תפלת ערבית שהוא מענין היום. ובתפלת ערבית יאמרו ³⁴"ועל הנסים" אף על פי שעדיין לא קראו המגילה. [ילקו"י קצוש"ע אורח חיים סימן תרצא]

32. וכן פשוט שפועל עני שאין לו מה יאכל מותר לו לעשות מלאכה כדי שיאכל וישתה וישמח בפורים. [שו"ת יביע אומר ח"א חיו"ד סי' יא אות כד, ובחזו"ע פורים עמ' קצד הערה כג]

33. ויש אומרים שמותר אף שהגוי יעשה מלאכה בפרהסיא בפורים, כגון לבנות בית לישראל, ויש חולקים. ועל כל פנים בארץ ישראל שיש מצוה לבנות בה בית, מותר לבנות בפורים על ידי גוי, ובפרט כשהוא בקבלנות.

34. דיני על הנסים התבארו בחנוכה (עמ'), קחנו משם.

אחר העמידה יאמר חצי קדיש [ילקו"י מועדים עמ' שי']

אחר קריאת המגילה בברכותיה, מתחילים ואתה קדוש יושב תהלות ישראל, וסדר קדושה, ואחר כך אומר השליח צבור קדיש תתקבל, שיר למעלות אשא עיני, יהא שלמא, ועלינו לשבח [ילקוט יוסף מועדים עמ' שיד]

בתיקון חצות אין אומרים תיקון רחל. [ילקו"י על הלכות השכמת הבוקר, מהדורת תשס"ד, עמוד קצט]

אדר

מהלכות קריאת המגילה

אכילה קודם קריאת המגילה

אסור לאכול³⁵ קודם קריאת המגילה. ואין חילוק בזה בין קריאת המגילה של לילה לקריאת המגילה של יום. ומכל מקום מותר לטעום פירות קודם קריאתה, וכן פחות מכביצה (בלי קליפתה) פת או עוגה, ולשתות תה או קפה. ומהממיר שלא לטעום כלום תבוא עליו ברכה. [ילקו"י מועדים עמ' שב]

זמן הקריאה

חייב אדם לקרוא את המגילה³⁸ בלילה ולחזור ולשנותה ביום, ושל לילה זמנה כל הלילה³⁹ מצאת הכוכבים

35. ואם ביקש מאחד שיזכירנה לקריאת המגילה בצבור מותר באכילה. 36. ולכן יזהרו הנשים שלא לאכול ביום פורים עד שיבואו בעליהן מבית הכנסת לקרות להן המגילה ולצאת ידי חובתן. 37. ומכל מקום אם הוא לצורך, כגון מי שיושב בתענית (בפורים דפרוים), וקשה לו להשאר בתענית עד אחר קריאת המגילה, אין צריך להחמיר, ורשאי לטעום פחות מכביצה פת או עוגה (בלי קליפתה), או יטעם פירות הרבה, כפי עיקר הדין. [ילקו"י מועדים עמ' שב] 38. אם נאנס ולא קרא המגילה בלילה אין לה תשלומין ביום לקרואה פעמיים. [ילקו"י מועדים עמ' רפג]

39. במקום שיש אונס גמור, שאי אפשר לקרוא את המגילה בצבור אלא מבעוד יום, אחר פלג המנחה, וכגון בזמן שהשלטונות מטילים עוצר כללי בשעות הלילה, מותר לקרוא את המגילה בשעה זו, ואין לדחות

עד עלות השחר. (שהוא שעה וחומש לפני הנץ החמה בשעות זמניות). [ילקוט יוסף קצוש"ע אורח חיים סימן תרפט א]

קריאת המגילה של היום זמנה כל היום, מהזריחה ועד השקיעה. ובדיעבד אם קראה קודם הזריחה, אחר עמוד השחר, יצא. וכן מי שאנוס ואינו יכול לקרותה אחר הזריחה, רשאי לקרואה אחר שעלה עמוד השחר אפילו לכתחלה. [ילקו"י מועדים עמוד רפג]

החייבים בקריאה

הכל חייבים בקריאתה אנשים⁴¹ ונשים וגרים. [ילקו"י מועדים

עמ' רפד]

קריאתה לקרואה ביחיד אחר צאת הכוכבים. והיכא דאפשר טוב ונכון לחוש להחמיר ולקרוא את המגילה לאחר שהגיע זמן רבינו תם. [ילקוט יוסף מועדים עמוד רפג]

40. ואם לא קרא כל היום, ונזכר סמוך לשקיעה, אם ברור לו שיוכל לסיים קריאתה בתוך י"ג דקות וחצי (לפי חשבון שעות זמניות) שלאחר השקיעה, יברך על המגילה ויקרא. וכן הדין כשרוצה להוציא ידי חובה את בני ביתו. ואם נזכר אחר השקיעה, בתוך זמן בין השמשות, יקרא המגילה בלי ברכות.

41. ולכן הנשים שאינן יכולות לבוא לבית הכנסת לשמוע מגילה מהשליח צבור, או שאינן יכולות לשמוע קריאתה היטב מפי הקורא, מפני ההפרעות שבבית הכנסת במקום שמכים המן, חייבות לשמוע קריאתה מפי אדם הבקי בקריאתה.

אף על פי שהאיש כבר יצא ידי חובת קריאת המגילה בקריאה שבבית הכנסת, חוזר וקורא המגילה בביתו להוציא את הנשים ידי חובתן.

ואין הנשים צריכות לבוא לבית הכנסת לשומעה ברוב עס. [ילקו"י קיצושו"ע או"ח תרפט ח]. **הקורא את המגילה בביתו להוציא את הנשים** מברך ברכות המגילה, כשם שמברכים האנשים בבית הכנסת. אבל ברכה אחרונה שהיא ברכת "האל הרב את ריבנו" אין לברך אלא בעשרה. ואם ישנן עשר נשים שהתאספו לשמוע מקרא מגילה, מברכים גם ברכה אחרונה. [חזון עובדיה על פורים עמוד פט]

נשים יכולות להוציא את האנשים ידי חובה, וכן דעת מרן השלחן ערוך. וכן עיקר למנהג הספרדים. ומכל מקום נכון לחוש לדעת המחמירים דלכתחלה לא תוציא האשה את האיש ידי חובה אלא אם כן בשעת הדחק. [ילקו"י מועדים עמ' רפז]

מחנכים את הקטנים לשמוע מקרא מגילה. וקטנים שלא הגיעו לחינוך אין להביאם לבית הכנסת, שהם רק מבבלים את השומעים החייבים בקריאתה.⁴³ והמביאים לבית הכנסת, חטא רבים נשא [ילקו"י מועדים עמ' רצ]

חרש (המדבר ואינו שומע) שאינו יכול להשמיע לאזנו, אינו חשוב כל כך בר חיובא, הילכך אף על פי שהוא צריך לקרותה, כיון שאף הוא היה באותו הנס, מכל מקום אינו יכול להוציא את אחרים ידי חובתם.

סומא ואילם (שאינו מדבר) חייבים לשמוע מקרא מגילה מאחר. [ילקוט יוסף מועדים עמ' רצא]

שליח ציבור

השליח צבור ⁴⁶ צריך לברך ⁴⁷ ולקרות את המגילה

42. ומיהו אפילו לא הגיעו לחינוך אם הם ילדים שקטים ודעתנים אפשר להביאם, והמביאים אותם מצוה קא עבדי]

43. ולכן על גבאי בתי הכנסת לעמוד על המשמר להשגיח שלא יפריעו הקטנים בהכאות המן ברעשנים ובאקדחי - פורים, ופיצוצים אחרים, הגורמים להפרעת הסדר בבית מקדש מעט, וגרימת מניעת שמיעת מקרא מגילה כהלכה לאנשים המחוייבים בה.

44. אבל מי שכברו **אזניו משמוע** וצריכים לצעוק אליו בקול רם כדי שישמע, חייב בקריאתה לכל הדעות, ומוציא אחרים ידי חובתם.

[ילקו"י מועדים עמ' רפז]. מי **שיכול לשמוע על ידי חצוצרות**, אינו נקרא חרש לענין זה, ומוציא אחרים ידי חובה. וכן בזמנינו שכבדי השמע מניחים סמוך לאזניהם מכונת שמיעה חשמלית, השומע על ידי המכונה הזאת אינו נקרא חרש, ומוציא אחרים ידי חובתם. [ילקו"י מועדים עמוד רפז]

45. טוב ששני אנשים יעמדו מימין ומשמאל **השליח צבור** בעת הברכות ובקריאת המגילה. [ילקוט יוסף מועדים עמ' רצד]

46. אם לא **ביין** לא לפני קריאת המגילה ולא לאחריה יצא ידי חובת מקרא מגילה, שאין הברכות מעכבות. [ילקוט יוסף קצוש"ע אורח חיים

סימן תרצ לה]

47. מי שאוחז בידו מגילה שאינה כשרה (כגון המגילות המודפסות בדפוס, ולא בכתב יד, או שנכתבו על נייר ולא על קלף), יזהר שלא

יקרא עם השליח צבור, אלא שומע מהשליח צבור בשתיקה ויוצא ידי חובה. [ילקו"י מועדים עמ' רצח]

⁴⁸ מעומד מפני כבוד הצבור. [ילקוט יוסף מועדים עמ' רצד]

קודם הקריאה יאמר השליח צבור שהוא מכין להוציא את הקהל ידי חובת הקריאה, ויעורר את תשומת לב הקהל שגם הם יכוונו לצאת ידי חובת מקרא מגילה, שגם במצוות דרבנן נקטינן לכתחלה דמצוות צריכות כוונה. ובפרט במקרא מגילה שהיא מדברי קבלה, ודמיא לדברי תורה. ויזהירם שאם לא ישמעו תיבה אחת, יקראו רק תיבה זו מתוך החומש. ויודיעם שלא יענו ברוך הוא וברוך שמו בהזכרת שם ה' בברכות [ילקו"י פסוד"ז עמ' תקכו. ובילקו"י מועדים עמ' רצד]

הקורא את המגילה אינו צריך לפושטה תחלה, אלא רשאי לברך ולהתחיל בקריאת המגילה כשעודנה גלולה כספר תורה. ומברך וקורא וכשמסיים העמוד הראשון אינו גולל כספר תורה אלא מניחו פתוח, וכן הלאה בכל עמוד ועמוד, עד שכאשר מסיים הקריאה תהיה כל המגילה פתוחה לפניו כאגרת. ומכל מקום טוב שהשליח צבור לבדו יפשוט את המגילה כולה לפניו כאגרת, להראות הנס, ואחר כך יברך ויקרא. [ילקו"י מועדים עמ' רצה]

דין אבל בקריאת המגילה בציבור התבאר לעיל (בענייני אבילות בפורים) קחנו משם.

דקדוקים בקריאה

אם דילג פסוק, ואחר כמה פסוקים קרא הפסוק שדילג, והמשיך משם, לא יצא, אלא חוזר לאותו פסוק שדילג, וממשיך משם על הסדר. [ילקוט יוסף קצוש"ע אורח חיים סימן תרצב]

צריך לדקדק היטב בקריאת המגילה לבל ידלג אף תיבה אחת ממנה, כי רבו הפוסקים הסוברים שאם חיסר

⁴⁸ יש נוהגים שכל הקהל הנמצא בבית הכנסת עומד על רגליו בשעת הברכות של המגילה, ואחר כך יושבים וקוראים המגילה. ויש נוהגים שהקהל יושב בין בשעת קריאת המגילה בין בברכותיה. וכל מקום יעשו כמנהגם. והנוהגים לעמוד בברכות, גם כשקוראים בבית להוציא את הנשים ידי חובה, טוב שיעמדו בעת הברכות. אבל קריאתה בבית אינה צריכה מעומד. [ילקו"י מועדים עמ' רצד]

אפילו תיבה אחת מהמגילה לא יצא ידי חובתו. ועל כן ישתדל הקורא לבטאת היטב כל מלה כדי שכל הצבור ישמעו ויצאו ידי חובת מקרא מגילה. [ע' בילקו"י מועדים, עמוד רצז]

נכון שכל אדם יחזיק בידו מגילה כשרה, ⁴⁹שבמקרה שלא שמע איזו תיבה מהשליח צבור יוכל לקרותה בעצמו במגילה כשרה. ואם אין ידו משגת, לכל הפחות יקח בידו מגילה שאינה כשרה, שאם לא שמע איזה תיבות יוכל לאומרם מתוך הכתב. [ילקו"י מועדים עמוד רצח]

אדר

אין מדקדקים בטעויות מקרא מגילה, שאם קרא **יהודים** במקום **יהודים** או להיפך, יצא, שהכל ענין אחד. אבל טעות אחרת, כגון שאמר ומרדכי **ישב במקום יושב**, והמן **נפל במקום נופל** וכדומה, לא יצא. וכן יש לדייק בתיבות בערב היא **"באה"** מלרע, שלא ישנה מהוה לעבר. וצריך לחזור למקום הטעות ולקרוא כראוי משם ולהלן, שחשוב כאילו דילג אותה תיבה שטעה בה. [ילקוט יוסף מועדים, עמוד רצח]

יש נוהגים כשמגיעים לפרק ח' פסוק יא, כופלים: להשמיד **"להרוג"**, **"להרוג"**. כי ישנם ב' נוסחאות בזה. ⁵⁰ובפסוק: ואיש לא עמד **"בפניהם"** כופלים אותו ואומרים ואיש לא עמד **"לפניהם"** בפעם השניה. ובדיעבד אם לא חזר לומר **"ולהרוג"**, וסיים המגילה, יצא, ואין צריך לחזור לקרוא המגילה. [כילקו"י מועדים, עמ' ש]

יש לקרוא כל איש **"שורר"** בביתו, בשין שמאלית, לשון שררה. [חזו"ע פורים עמוד פח]

ספרדי השומע קריאת המגילה מפי אשכנזי הקורא אותה כמבטא אשכנזי, יצא ידי חובתו. וכן להיפך, אשכנזי

49. במקום שהתינוקות מרעשים באמירת המן וכדומה, על הש"ץ להמתין עד שיעבור הרעש, ולחזור התיבה ההיא כדי להוציא מי שלא שמע התיבה כראוי. [ילקוט יוסף קצוש"ע אורח חיים סימן תרצ"ד]

50. ומיהו לענין ויהי **"כאומרם"** אליו יום ויום, שהכתיב הוא באמרים, והקרי כאומרם, וכמ"ש המנחת שי, אין צורך לקרוא שניהם, אלא קוראים **"כאומרם"** בכ"ף בלבד. ככל קרי וכתבי שבתורה. שאין החזן קורא אלא הקריאה בלבד. [ילקוט יוסף קצוש"ע אורח חיים סימן תרצ"א]

ששומע מקרא מגילה מספרדי במבטא ספרדי, יצא. [ילקוט יוסף קצוש"ע אורח חיים סימן תרצ"ט]

הנהגות בקריאה

אסור ⁵¹לדבר בעת קריאת המגילה עד לאחר הברכה האחרונה. ואם עבר השומע ודיבר דברים אחרים בעוד שהקורא ממשיך בקריאתו לא יצא, וצריך לחזור ולקרות מאותו פסוק והלאה. ויכול לומר כמה תיבות וכדומה מתוך החומש כשאין בידו מגילה כשרה. [ילקו"י קיצוש"ע או"ח תרצ"ז]

שהה כדי לגמור את כולה בין בעשרת בני המן, בין בשאר המגילה, חוזר למקום שפסק. [ילקו"י מועדים עמ' ש'. ילקו"י על הלכות פסוד"ז]

הקורא את המגילה כשהוא מתנמנם, הואיל ולא נדרם בשינה, יצא. אבל ⁵²השומע את המגילה והוא מתנמנם לא יצא. [ילקוט יוסף קצוש"ע אורח חיים סימן תרצ"ז]

לכתחילה יש לקרוא המגילה בטעמיה, אך אם אין שם מי שיודע הטעמים, יקראו המגילה בלי טעמים. [יחזה דעת חלק ג' סימן נא]

51. אלא באמצע הפרק שואל **מפני היראה**, ומשיב **מפני הכבוד**, ובבין הפרקים שואל מפני הכבוד ומשיב שלום לכל אדם. ואם שמע **קדיש** או **קדושה** יפסיק ויענה ואפילו באמצע הפסוק. ונראה שאפילו **אמן** דברכות עונה כדן פסוקי דזמרה. אבל אם אין בידו מגילה כשרה ושמע קדיש או קדושה בעת שמיעת מקרא המגילה מהשליח צבור, לא יפסיק לענות, כדי שלא יפסיד מצות קריאת מגילה על ידי כך. והעוסק במצוה פטור מן המצוה. [ילקו"י מועדים עמ' שא. יב"א שם. וז"ה ס"י יג, וס"י טז סק"ו. וז"ה ס"י ה סק"ז]

52. השומע שנדרם בשינה או שנתנמנם באמצע קריאת המגילה, והתעורר בתוך כדי קריאתה, צריך לחזור ולקרות מהפסוק שנדרם או נתנמנם בו, וימשיך הלאה עד סוף המגילה, ולא יועיל שיקרא רק את הפסוקים שנדרם בהם. [חזון עובדיה פורים עמוד פד]

צריך לומר ⁵³**עשרת בני המן, ותיבת "עשרת" בנשימה אחת, להודיע שכולם נהרגו ונתלו כאחד. וטוב לנהוג לומר בנשימה אחת החל מתיבות "חמש מאות איש" וכו', עד "עשרת". וכל זה לכתחלה, אבל בדיעבד שלא אמרם בנשימה אחת יצא. [ילקו"י מועדים עמ' רצט]. אבל הקהל אינם צריכים לומר עם החזן את עשרת בני המן בנשימה אחת, שגם בזה יוצאים ידי חובה מהשליח צבור מדין שומע כעונה. [ילקו"י מועדים עמ' תיט]**

בין פסוק לפסוק אנו נוהגים לפסוק כדי נשימה ולא יותר. [חזון עובדיה פורים עמוד פה ד"ה ודע]

נוהגים לומר ארבעה פסוקים של גאולה כל הקהל ביחד בקול רם, והם: איש יהודי היה בשושן הבירה, בלילה ההוא נדדה שינת המלך, ומרדכי יצא מלפני המלך, ליהודים היתה אורה ושמחה. ובירושלים מוסיפים עוד פסוק: כי מרדכי היהודי משנה למלך אחשוורוש. ובכל אלה צריך השליח צבור לחזור ולקוראם לבדו מתוך המגילה. [ילקו"י מועדים, עמוד רצט]

כשהשליח צבור קורא את הפסוק בלילה ההוא נדדה ⁵⁴**שנת "המלך", יטעים תיבת "המלך". כי שם רמז למלכו של עולם (מגילה טו ב.). [חזון עובדיה פורים עמוד פה הערה סג]**

הקורא לעצמו יזהר להשמיע לאזנו, אך בדיעבד אם לא השמיע לאזנו, אך ביטא בשפתיו, יצא. [ילקו"י מועדים עמ' רצו]

53. לכתחלה נכון להזהר כשקורא עשרת בני המן לקרות התיבות "ואת" של כל אחד מעשרת בני המן מתוך המגילה כראוי. [ילקו"י מועדים עמוד ש]

54. וכל זה אינו אלא לענין תיבת המלך הראשונה, ולא לענין תיבת המלך שבסוף הפסוק ויהיו נקראים לפני המלך.

ברכות

הקורא את המגילה בלילה ⁵⁵**מברך לפניה** של ⁵⁶**ברכות**, על מקרא מגילה, שעשה נסים, ושהחיינו. וביום אינו חוזר לברך שהחיינו. [ילקו"י מועדים עמוד רצא]

כשמסיים קריאת המגילה גולל המגילה מסופה לתחלתה, ⁵⁷**ולא יברך** ⁵⁸**ברכה אחרונה עד** ⁵⁹**שיסיים** ⁶⁰**לגלול את כל המגילה**. [ילקוט יוסף מועדים עמוד ש']

לכתחלה לא ידבר עד שיברך ברכה אחרונה, אבל אם שח

55. אם שכח ולא בירך שהחיינו או אחת משאר הברכות, מברך במקום שנזכר כל עוד לא סיים קריאת המגילה כולה. ואפילו אם נזכר בפסוק האחרון, יברך שם שהחיינו. אבל אם סיים קריאת המגילה כולה בלילה. ונזכר שלא בירך שהחיינו, יברך שהחיינו על מקרא מגילה של היום. [ילקו"י מועדים עמ' רצב]

אף מי שבירך כל הברכות וקרא המגילה בבית כנסת אחד, יכול לחזור ולברך הברכות כולם, לרבות שהחיינו, כאשר **חוזר וקורא בבית כנסת אחר** להוציא את הרבים ידי חובה, דבצבור מסתמא יש אחד שאינו יודע לברך היטב, ולכן אף על פי שיצא חוזר ומברך להוציא את הצבור. [ילקו"י מועדים עמ' רצב]

56. מי שאין לו מגילה כשרה ונמצא במדבר או בספינה, יקרא ההלל כולו בלי ברכות. ואם יש בידו מגילה שאינה כשרה יקראנה על כל פנים בלי ברכות בלילה וביום. ולא יברך ברכת שהחיינו בפורים על סעודת פורים, שלא תיקנו שהחיינו אלא על מקרא מגילה, ולא על עצם יום הפורים. [ילקו"י מועדים עמוד שג]

57. אם טעה החזן והתחיל הברכה האחרונה קודם שגללו המגילה, והזכיר שם ה', אין להפסיק באמצע הברכה, אלא יסיים הברכה ואחר כך יגללו המגילה. [ילקו"י מועדים עמוד ש']

58. נוסח הברכה האחרונה הוא: ברוך אתה ה' אלקינו מלך העולם האל הרב את ריבנו וכו', וחזתמים: ברוך אתה ה' הנפרע לעמו ישראל מכל צריהם האל המושיע. [ילקוט יוסף מועדים, עמוד ש]

59. ולכן על השליח צבור להמתין לצבור כדי שהצבור יספיקו לגללה קודם ברכה אחרונה.

60. אין לגלול את המגילה בשעת הברכה, שלכתחלה ראוי שלא להתעסק בשום דבר גם בעת שמברכים ברכות רבבן, [ילקו"י

קיצושו"ע או"ח תרצ לא]

בין המגילה לברכה אחרונה, אפילו שח הרבה, מברך אחר כך. [ילקוט יוסף קצוש"ע אורח חיים סימן תרצ לד]

הקורא ביחיד, אף על פי שמברך לפני כל הברכות, מכל מקום לאחריה אינו מברך, שאין ברכה אחרונה אלא בצבור. [ילקוט יוסף מועדים עמוד ש']

הקורא את המגילה בביתו להוציא את הנשים מברך ברכות המגילה, כשם שמברכים האנשים בבית הכנסת. וכן המנהג פשוט. אבל ברכה אחרונה שהיא ברכת "האל הרב את ריבנו" אין לברך אלא בעשרה. ואם ישנן עשר נשים שהתאספו לשמוע מקרא מגילה, מברכים גם ברכה אחרונה. [חזון עובדיה על פורים עמוד פט]

נוהגים לומר אחר קריאת המגילה וברכתה האחרונה, ארוך המן, ברוך מרדכי, ארורה זרש, ברוכה אסתר, ארורים הרשעים שונאי ה', ברוכים כל הצדיקים המאמינים בה'. וגם חרבונה זכור לטוב. ומנהגינו לכופלו שלש פעמים. [ילקו"י מועדים עמ' שא]

תפילת שחרית

יאמרו בתפלה "ועל הנסים", ואחר כך אומר חצי קדיש. ואין **נופלין על פניהם**, ואין אומרים **יודי** בשני ימי הפורים, לפי שנאמר בהם ימי משתה ושמחה. [ילקו"י מועדים עמ' שיד]

ומוציאים ספר תורה וקוראים בו ג' עולים בפרשת ויבוא עמלק, ⁶¹וכופלים הפסוק האחרון להשלים למנין עשרה פסוקים. ואחר כך אומר חצי קדיש. ואומרים אשרי יושבי ביתך, ומדלגים **יענך ה' ביום צרה**, לפי שהוא יום משתה ושמחה ואין להזכיר בו צרה. ומתחילים ובא לציון גואל עד ואתה קדוש,

61. ואם לא כפל הפסוק אין בכך כלום, ואף על פי שאין בכל פסוקי הקריאה בפרשה זו עשרה פסוקים, אלא תשעה פסוקים בלבד, הואיל ונשלמה הפרשה.

וקוראים המגילה בברכותיה, חוץ מברכת שהחיינו שכבר בירך בלילה ואינו חוזר לברך ביום. וכשמסיים קריאת המגילה גולל המגילה מסופה לתחלתה ומברך ברכה אחרונה. ויאמר: ארור המן ברוך מרדכי וכו' ג' פעמים, ואחר כך יאמר ואתה קדוש וכו'. ואומרים קדיש תתקבל, **ומחזירים** הספר תורה למקומו. ומדלגים **תפלה לדוד**, שאין לומר וביום צרתי אקראך ביום פורים. ואחר כך אומרים בית יעקב, ושיר המעלות לולי ה' שהיה לנו בקום עלינו אדם, שנדרש על המן.

ואומר היום כך וכך בשבת קודש, ולא יסיים: "השיר שהיו הלויים אומרים על הדוכן" כמו שאומר בכל יום.. ואחר מזמור שיר של יום יאמר **למנצח על אילת השחר**. ואחר כך קדיש יהא שלמא. קה אל ה' וכו', ואח"כ יאמר קדיש על ישראל, ועלינו לשבח. [ילקו"י מועדים עמ' שטו]

כשאומר ליהודים היתה אורה ושמחה וששון "ויקר", ימשמש בתפלין של יד ושל ראש וינשקם. [ילקוט יוסף קצוש"ע אורח חיים סימן תרצג ח]

מהלכות מתנות לאביונים

מצות מתנות לאביונים ביום ולא בלילה. ויעשנה אחר קריאת המגילה. [ילקוט יוסף קצוש"ע אורח חיים סימן תרצד י']
מצוה לתת ⁶²מתנות לאביונים ביום הפורים, דהיינו מתנה אחת לכל אביון, שבסך הכל חייב לכל הפחות **שתי**

62. מתנות לאביונים אין ליטול אותם **ממעות מעשר** שאדם מפריש בכל חודש, שכל דבר שבחובה אינו בא אלא מן החולין (מנחות פב א). ורק אם אמר בפירוש בעת שהתחיל להפריש מעות מעשר "בלי נדר", והשעה דחוקה לו, רשאי לתת ממעות מעשר למתנות לאביונים. ומכל מקום מי שקיים מצות מתנות לאביונים כדת לשני עניים, וברצונו להוסיף לתת בפורים לעניים אחרים, רשאי לתת להם מכסף מעשר. וכן אם רוצה להוסיף על השיעור שהוא חייב לתת לאביונים, ולתת להם מתנה חשובה לשני העניים, רשאי לתת ההוספה מכסף מעשר. [יחזק דעת ח"א סי' פז, וח"ג סי' עז]

63. מי שמחל את חובו לאביון, אינו יוצא ידי חובת מתנות לאביונים.

מתנות ⁶⁴לשני ⁶⁵אביונים. ויוצאים ידי חובה בין בנתינת מעות, בין בתבשיל, או ⁶⁶דבר - מאכל אחר. אבל לא בכלים ובבגדים וסדינים. ומן הדין די בנתינת פרוטה אחת לכל אביון וכיום פרוטה היא מטבע של חמש אגורות. וירא שמים יחמיר ויתן בעין יפה ובסבר פנים יפות, כשיעור שווי סעודה אחת של לחם ולפתן. [ילקו"י מועדים עמוד שלח]

אין מדקדקים במעות פורים אלא **כל אדם מישאל** הפושט ידו ליטול נותנים לו. [ילקו"י מועדים עמוד שלח]

אפילו עני המתפרנס מן הצדקה חייב במתנות לאביונים.

[ילקו"י מועדים עמו' שלט, ילקוט יוסף קצוש"ע אורח חיים סימן

תרצד ז]

הנותן מעות לגבאי צדקה, שהוא מחלקם לעניים בו ביום, יוצא ידי חובת מתנות לאביונים. ואף על פי שאין העני יודע ממי באו לו המעות האלה, מכל מקום הנותן יצא ידי חובת מצות מתנות לאביונים. [חזון עובדיה על פורים קעב]

במקום שאין עניים מצויים, יכול לעכב את המעות פורים שלו אצלו, ונותנם במקום שירצה. [ילקו"י קיצוש"ע

או"ח תרצד ט]

ואם הגיע זמן פרעון חובו, ונגש העני אצל המלוה, ומעותיו בידו, לפרוע חובו, ואמר לו המלוה חובי מחול לך, הרי הם כאילו ניתנו למלוה, וחזר ונתנם ללוה העני, ושפיר יוצא בזה ידי חובת מתנות לאביונים. [חזו"ע פורים עמוד קעא]

הנותן המחאה (צ"ק) לאביון יוצא ידי חובת מתנות לאביונים. ולא מבעיא אם הבנק פתוח ויכול להוציא מיד, אלא אפילו הבנק סגור בו ביום, כיון שהצ"ק נמצא ברשותו, ואפשר לקנות בו מצרכים אצל מכירו, נקרא נתינת מעות ויוצא בו ידי חובה. [חזו"ע פורים סוף עמוד קעא]

64. הנותן שתי מתנות **לאיש ואשתו** אביונים יצא ידי חובתו. והוא הדין אם נתן **לאב ולבנו** הסמוך על שלחנו שהם אביונים, יצא. [ילקוט יוסף

קצוש"ע אורח חיים סימן תרצד ג]

65. יוצאים ידי חובה **בנתינת לקטן** אביון. [ילקו"י מועדים עמ' שלט הערה מז]

66. הנותן לעני פת בפורים, מקיים מצות מתנות לאביונים, גם להסוברים דפת אינה בכלל מנה לענין משלוח מנות. [ילקוט יוסף קצוש"ע אורח

חיים סימן תרצד ב]

מהלכות משלוח מנות

אופן קיום המצוה

חייב אדם ⁶⁷לשלוח ⁶⁸לחבירו ביום פורים ⁶⁹שתי מנות של ⁷⁰שני מיני ⁷¹אוכלים, או שני מיני ⁷²תבשיל, או שתי מנות ⁷³בשר [ילקו"י מועדים עמ' שיח. חזו"ע פורים עמ' קיז]

67. הלוקח מנותיו בעצמו ומביאם לחבירו, יוצא ידי חובת משלוח מנות, ואין צריך לשולחם על ידי שליח דוקא. וכן השולח מנות **על ידי קטן** שלא הגיע למצות (אך צריך לברר אם הגיעו המנות לתעודתן. שו"ת יביע אומר ח"ט חאו"ח סי' עא), או אפילו **על ידי גוי**, שאין מועיל בהם דין שליחות, אף על פי כן יצא ידי חובת משלוח מנות. [ילקוט יוסף מועדים, עמוד שלה]

68. יוצא אדם ידי חובת משלוח מנות כששולח לרבו, שהוא גם כן בכלל: ומשלוח מנות איש "לרעהו". חזו"ע פורים עמ' קלה. וכן **כן ששולח לאביו משלוח מנות, ורב ששלח לחלמידו, ואב ששלח לבנו, יצאו ידי חובת משלוח מנות.** [ילקו"י מועדים עמוד שלב. חזון עובדיה על פורים עמוד קלה]

69. לכתחלה טוב לשלוח את שתי המנות בבת אחת, ולא בזה אחר זה כי בזה חשיבותם ניכרת יותר. [ילקו"י מועדים עמוד שכת]. ובדיעבד יצא ידי חובה. [ילקוט יוסף קצוש"ע אורח חיים סימן תרצה סעיף ד' יח]
מין מאכל אחד, אפילו חילקו בשתי צלחות או קערות, אינו יוצא בזה ידי חובת משלוח מנות. אבל השולח חתיכות בשר מאיברים שונים אפילו מבהמה אחת, יוצא בהם ידי משלוח מנות, הואיל והם חלוקים בטעמם וטבעם. וכל שכן אם היה בשר חי שאפשר לעשות ממנו כמה מיני תבשילים, או צלי מבושל. [ילקו"י מועדים עמ' שכה]

70. השולח לחבירו דג מטוגן עם הביצה שעליו, יוסיף עמו מנה אחרת, שלדעת כמה אחרונים הדג וביצה שעליו נחשבים כמנה אחת לענין זה. [ילקוט יוסף מועדים, עמוד שכו]. השולח **פת ותבשיל** חשוב כשתי מנות ויוצאים בזה ידי חובת משלוח מנות [ילקו"י מועדים עמ' שכו]. מי ששולח לחבירו מוליתא (פסטיל) הממולא בשר, או **עיסה מטוגנת שממולאת בתוכה בורעונים וקטניות** (סמבוסק), יש להוסיף עם המנה הזאת מנה נוספת ממין אחר, כדי שיהיו שתי מנות. [חזו"ע פורים עמ' קכו]

71. השולח לחבירו דורון של בגדים וסדינים וכיוצא בזה אינו יוצא בזה ידי חובת משלוח מנות. [חזו"ע עמ' קב]. אפילו השולח **מצות** לחבירו באופן שיוכל לקנות בהם מנות מאכל אינו יוצא ידי חובה, שצריך לשלוח בדוקא מנות של מאכל ומשתה. [ילקו"י מועדים, עמוד שכא]. וכן

השולח לחבירו בשר ובקבוק יין וכיוצא בזה יוצא בזה ידי חובת משלוח מנות, שגם **המשקה** נחשב ל"מנה" אחת. ואפילו שלח שני מיני משקים בלבד יוצא ידי חובת משלוח מנות. [ילקוט יוסף קצוש"ע אורח חיים סימן תרצה סעיף ד' יא] **יש** לשלוח המנות של אוכלים שני מינים שונים. אבל בכבר פשט המנהג כיום לשלוח ⁷⁴**מיני** ⁷⁵**מתיקה** במשלוח מנות. [ילקוט יוסף קצוש"ע אורח חיים סימן תרצה סעיף ד' יג]

ראוי להזהר במצות משלוח מנות, **שיהיו המנות יקרות וחשובות, לפי ערך הנותן**, כדי להראות חיבה וריעות למקבל. ואם המקבל עשיר ביותר, טוב שיהיו גם לפי ערך המקבל. **וטוב שיהיה בהם כדי שיעור סעודה**. [ילקוט"י עמ' שכח] **צריך** לזהר ביותר שישלח **מנות כשרות לאכילה** ⁷⁶**כלי שום** חשש איסור כלל. [חזו"ע פורים עמוד קנב]

אדר

השולח לחבירו **קופסת סיגריות** או טבק הרחה לא נחשב ל"מנה", לצאת בזה ידי משלוח מנות, אפילו כשיודע שהמקבל מעשן ומריח טבק. [ילקוט"י מועדים, עמוד שכג]. וכן השולח לחבירו שהוא תלמיד חכם **חידושי תורה** ופרפראות לחכמה, או ספרי קודש, ביום פורים, אינו יוצא בזה ידי חובת משלוח מנות. ואחר שקיים מצות משלוח "מנות" לרעהו כרת, יכול לחזור ולשלוח חידושי תורה לרע אחר. [ילקוט"י מועדים (עמ' שכג)]. **72. יוצאים ידי חובת משלוח מנות גם בבשר שימורים שבקופסאות, או בסרדינים, וכיוצא בזה**. [חזו"ע פורים עמוד קיח]

73. יוצאים ידי חובה גם במנות בשר חי, ורק אם שולח עוף חי שלא נשחט עדיין וכיוצא בזה, אינו יוצא ידי חובה. וכן עיקר. [ילקוט"י מועדים עמוד שיח]

74. השולח הרבה דברים קטנים בתוך כלי אחד, (כגון שקדים ואגוזים או סוכריות), הכלי מצרפן לחשבן מנה אחת חשובה. [ילקוט"י מועדים עמ' שכט]

75. השולח מנות לחבירו מיני מתיקה, אף על פי שחבירו אינו יכול לאוכלם מטעמי בריאות (חולי סכרת), אף על פי כן יוצא ידי חובת משלוח מנות, משום שעל כל פנים ראויים הם לבני ביתו. [שו"ת יביע אומר ח"ט במילואים לסימן עד]

76. והשולח בשר לחבירו ספרדי, ישלח בשר חלק לפי דעת הבית יוסף, ואם שלח לו בשר כשר לא יצא ידי חובה, כיון שאנו נוהגים כדברי מרן לאסור מן הדין שלא לאוכלו, שקבלנו עלינו הוראות מרן. ומיהו

השולח מנות לאדם שאינו שומר תורה ומצוות ומחלל שבת בפרהסיא, אם הוא בגדר יודע את רבונו ומורד בו, לא יצא, מאחר שדינו כגוי. אך אם אינו אלא כתינוק שנשבה בדיעבד יצא. ועל כל פנים לכתחלה יש לשלוח לעמיתו ירא שמים השומר תורה ומצוות. [חזון עובדיה פורים עמוד קמג בהערה]

השולח מנות לרעהו **בעילום שם**, שאין המקבל יודע מי שלח אליו המנות, יש אומרים שלא יצא ידי חובת משלוח מנות, ולכן יחזור וישלח מנות לצאת ידי חובה. ולכן מי ששלח מנות לרעהו, והלה⁷⁷ לא היה בביתו, ורק בני ביתו היו שם, וקבלו המנות מיד השליח, אם חזר המקבל לביתו ביום פורים וידע מזה יצא, אבל אם לא שב לביתו באותו היום לא יצא, ואף על פי שאשתו ובני ביתו קיבלו בעדו, מ"מ הרי נאמר ומשלוח מנות איש לרעהו, הילכך בעינין שיבא ליד רעהו, ועל כל פנים שידע מזה. [ילקו"י מועדים עמ' שלג]

זמן המצוה

מצות משלוח מנות נוהגת **ביום** ולא בלילה. [ילקו"י קיצושו"ע או"ח תרצה ד ב]

אם שולח לרעהו אשכנזי אפשר שיוצא י"ח, ואפילו אם הוא מחמיר על עצמו כדעת מרן, יכול לתת לבניו הקטנים שלא הגיעו למצוות.

מי שאינו נזהר מפת עכור"ם וחמאת עכור"ם, ושלח אותם למנה למי שנוהר, יש אומרים שלא יצא ידי חובה. ולא מילתא פסיקתא היא, ולכן לכתחלה ישלח לחבירו דבר הראוי לו לאכילה, שאינו מחמיר בו.

[ילקוט יוסף קצושו"ע אורח חיים סימן תרצה סעיף ד' מב]

השולח מנות לרעהו בפורים, והמנות הם **מפירות של ערלה או של כלאי הכרם** שאסורים בהנאה, וחבירו הוא חולה שיש בו סכנה, שהמנות מותרות לו לאכילה, אפילו הכי אינו יוצא ידי חובת משלוח מנות. [חזו"ע פורים עמ' קלח]

77. מי ששלח מנות **ומצאו השליח שיכור** שהגיע לשכרותו של לוט, אם פג שכרותו בפורים, וידע מהמשלוח מנות, חבירו יצא ידי חובת המצוה, ואם חושש שלא ידע עד שיפוג יינו, ויהיה זה במוצאי יום הפורים, ישלח מנות לאחר כדי לצאת ידי חובת משלוח לכולי עלמא.

[חזון עובדיה פורים עמוד קנב]

מנהג נכון שלא לעשות סעודת פורים עד לאחר שיקיים מצות משלוח מנות ומתנות לאביונים. אבל לטעום מעט לפני כן מותר, ואין בכך כלום. [ילקוט יוסף מועדים עמוד שלא]

תושב עיר פרוזות שקוראים המגילה בי"ד, ששלח מנות לרעהו אשר בירושלים ביום י"ד, שקוראים המגילה בט"ו, ויודע שמקבל המתנות יאכלם בט"ו, ⁷⁸יצא ידי חובתו. מפני שבפורים שהוא שעת החיוב הגיעו לתעודתם ושמחו בהן. [חזון עובדיה פורים עמוד קסב]

אדר

תושב ירושלים ששלח מנות ביום טו לשאר ערי הארץ שקוראים המגילה בי"ד, לא יצא ידי חובתו. אבל אם שלח מנות להם ביום ט"ו, לא יצא, שאצלם אינו יום שמחת פורים, עבר יומו בטלה שמחתו. [ילקו"י קיצוש"ע או"ח תרצה ד נג]

בן עיר היוצא לדרך מראש חודש אדר ואילך, שחלה עליו מצות פורים, ושולח מנות או מתנות לאביונים לאחד מבני עירו, יכול לתת אותן בעצמו אפילו בסתם, לשם מצות פורים, ואין העני זוכה בהן אלא עד פורים. אך יותר טוב להתנות עמו בפירוש שלא יזכה בהם ולא יאכלם עד יום פורים. [ילקו"י קיצוש"ע או"ח תרצה ד נד]

החייבים במצוה

אשה חייבת במשלוח מנות, ותשלח לרעותה. וגם אשה נשואה אינה יוצאת במשלוח מנות של בעלה בלבד. וטוב שלא ישלחו איש לאשה, ואשה לאיש. פן יבואו לידי ספק קדושין, אלא ישלחו איש לאיש ואשה לאשה. [ילקו"י מועדים עמו' שלג]

דין אבל במשלוח מנות התבאר לעיל בדיני אבילות בפורים, קחנו משם.

78. וכן היושב בחו"ל במדינת הים, ושלח לרעהו שבארץ ישראל, שתי מנות, קודם פורים, או מי שלח מתנות לאביונים קודם פורים, ויודע בבירור שהגיעו המנות או המתנות לתעודתם ביום הפורים, יצא י"ח

הבנים הסמוכים על שלחן אביהם, מבן י"ג שנים ומעלה, והבנות מגיל י"ב שנה ומעלה, חייבים במשלוח מנות לחבריהם. [ילקו"י מועדים עמ' שלד]. ואפילו ⁷⁹קטנים שהגיעו לחינוך טוב לחנכם למצוה זו. [ילקוט יוסף קצוש"ע אורח חיים סימן תרצה סעיף ד' לא]

עני המתפרנס מן הצדקה גם כן ⁸⁰חייב במשלוח מנות. [ילקו"י מועדים עמ' שלד]

מהלכות סעודת פורים

אופן קיום המצוה

מצוה להרבות בסעודת פורים. ויוצאים ידי חובה **בסעודה אחת**. ומן הדין אין סעודת פורים צריכה **פת**, אולם נכון לחוש לכתחלה לדעת הפוסקים הסוברים שצריכה פת. [ילקו"י עמנו' שכו]

וכיצד חובת סעודה זו? שיאכל בשר ויתקן סעודה נאה כפי אשר תשיג ידו. ויש להדר אחר בשר בהמה חלק (גלאט), שיש אומרים שאין יוצאים ידי חובה **בבשר עוף ודגים** שאין שמחה אלא בבשר בהמה. ואם קשה לו בבשר בהמה, יאכל בשר עוף. [ילקו"י מועדים עמ' שכו]

חייב איניש ⁸¹**לבסומי** בפוריא עד דלא ידע בין ארור המן

79. השולח מנות לקטן לא יצא וצריך לחזור ולשלוח מנות לגדול. [ילקו"י מועדים עמ' שלה]

80. ואם הוא עני ואין לו לסעודת פורים אלא מנות אלו, יחליפם עם חבירו העני, שהוא ישלח אליו סעודתו וחבירו ישלח אליו הסעודה שלו. ובזה יקיימו ומשלוח מנות איש לרעהו.

81. והא דאמרין חייב איניש לבסומי בפוריא, לא שישתכר, שהרי השכרות איסור גמור הוא, ואין לך עבירה גדולה מזו, שגורמת לגילוי עריות ולשפיכות דמים, ושאר עבירות זולתן, אלא רק שישתה מעט יותר מלימודו. דהיינו התחלת שכרות. וכל שכן מי שידע בעצמו שאם ישתכר ביין ובשאר משקים המשכרים ילול באיזה מצוה, או ימנע מברכת המזון, וכדומה, או שהוא תלמיד חכם ואם ישתכר יגרום לבזיון כבוד התורה, לא ישתה אלא שיעור מועט שלא יבוא לידי שיכרות.

לברוך מרדכי. וישתה יין כדי שיהיה שמח ומבושם,
 82 וישתכר מעט וירדם בשכרותו. [ילקו"י מועדים מהדו' תשס"ד עמ' 1
 תרפ. וילקו"י תפלה א' עמ' שפח סי' צט הערה ב']

אם האריך בסעודת פורים עד ליל ט"ו (או לתושבי ירושלים
 עד ליל ט"ז ב'), אף על פי כן יש לו לומר ועל הנסים
 בברכת המזון, וכל זה כשלא התפלל ערבית של ליל ט"ז,
 אבל אם התפלל ערבית לא יאמר ועל הנסים בברכת המזון.
 [ילקו"י מועדים עמ' שכו]

אדר

נכון ללמוד תורה שעה אחת קודם הסעודה, או בתוך
 הסעודה. ומה טוב ללמוד ההלכות הראשונות של
 פסח עם סעודת הפורים, לסמוך גאולה לגאולה. [ילקו"י מועדים
 עמ' שכו]

החייבים

אף הנשים חייבות בסעודת פורים, אך ישתו רק מעט יין.
 [ילקוט יוסף קצוש"ע אורח חיים סימן תרצה ח]
 מצוה לשמח גם הקטנים בפורים, במיני מתיקה ומעדנים.
 [ילקוט יוסף קצוש"ע אורח חיים סימן תרצה כ]

82. דין שיכור בתפלה וברכות

שתה יין כדי רביעית בבת אחת, אם נתן לתוכו מעט מים מותר לו
 להתפלל, ואם לאו אין לו להתפלל עד שיסיר יינו. וביינות שלנו
 שאינן חזקים ואינו מרגיש שתוי, מותר לו להתפלל גם אם שתה רביעית.
 (ולא דומה לנשיאת כפים). אבל אם שתה הרבה עד שהוא שכור, אף
 מיינות שלנו אסור להתפלל. ואם שתה רביעית יין, ואינו יכול לדבר בפני
 המלך, אם התפלל תפלתו תועבה, וצריך לחזור ולהתפלל. ואפילו אם עבר
 זמן תפלה משלים אותה בתפלה שאחריה, כדן שוגג. אבל שאר ברכות
 יכול לברך. [ילקו"י סי' צט הערה א', במהדורת תשס"ד תפלה כרך א עמ' שפד]
שיכור, אף על פי שאינו רשאי להתפלל, ותפלת שיכור תועבה, מכל
 מקום מצטרף למנין עשרה לאמירת דברים שבקדושה, ואפילו
 אינו יכול לדבר לפני המלך, ורק אם הוא שיכור כלוט, שעושה ואינו
 יודע מה עושה, דינו כשוטה, ואינו מצטרף למנין, ופטור מן המצוות.
 [ילקו"י כרך א' עמוד שפז]

אף האבל על אב ואם בתוך י"ב חודש יכול להשתתף במסיבת סעודת פורים אשר נערכת מחוץ לביתו. ואם יש שם כלי נגינה, ימנע האבל מלהיות שם. [ילקוט יוסף קצוש"ע אורח חיים סימן תרצה יב]

בפורים האונן מותר בבשר ויין. [ילקוט יוסף על הלכות אבלות מהדורת תשס"ד עמוד תרפז]

זמנה

סעודת פורים שעשאה **בליל פורים** לא יצא ידי חובתו, דכתיב "ימי" משתה ושמחה. ומכל מקום גם בליל פורים ירבה בסעודתו. [ילקוט"י מועדים עמוד שמ]

טוב לעשות סעודת הפורים יחד עם חבריו ובני ביתו **בשחרית**. [ילקוט יוסף קצוש"ע אורח חיים סימן תרצה יא]

חילוק בין פרזים למוקפים

כרכים המוקפים חומה מימות יהושע בן נון, אף על פי שאינם מוקפים חומה עכשיו, קוראים את המגילה בט"ו באדר. **והשנה** שחל ט"ו בשבת קוראים בי"ד וכן נוהגים מתנות לאביונים, ושאר מצוות היום חלקם נוהגים בשבת וחלק ביום ראשון ויתבאר במקומו.

וכן כפרים הנראים עמהם, אפילו אינם סמוכים להם, כגון שהכפרים בראש ההר, או אם **סמוכים להם** בתוך מיל, (שהוא אלפיים אמה מהבית האחרון שבכרך, והשיעור הוא: 960 מטר). אף על פי שאינם נראים עמהם, כגון שהכפרים בעמק. **ועצירות שאינם מוקפות חומה** מימות יהושע בן נון. חוץ משושן הבירה (המאדאן), אף על פי שלא היתה מוקפת חומה מימות יהושע בן נון, הואיל ונעשה בה הנס. [ילקוט יוסף קצוש"ע אורח חיים סימן תרפח א]

ירושלים היא עיר המוקפת חומה מימות יהושע בן נון. וכן המנהג פשוט בכל ירושלים "החדשה", אף בשכונות המרוחקות מהחומה, כל שיש להם רצף בנינים עם חומת ירושלים העתיקה, בלא הפסק של שבעים אמה. (וכגון

שכונת בית הכרם, בית וגן, קרית יובל, קרית מנחם, קטמונים, גילה, ארמון הנצי"ב, רמת אשכול, רמת שלמה, רמות, גבעה הצרפתית, רוממה, נוה יעקב, ועוד). [ילקוט יוסף קצוש"ע אורח חיים סימן תרפח ב]

במושבות ועיירות חדשות קוראים בארבעה עשר בלבד. [ע' בס' ארץ ישראל להר"מ טוקצינסקי]

בן כרך הנמצא ביום י"ד באדר באחד מערי הפרזות, והיה שם בזמן ⁸³עמוד השחר של יום י"ד, ויודע שדעתו להיות שם בשעת עמוד השחר, אף אם דעתו לחזור לירושלים ביום י"ד אחר עמוד השחר יש לו לנהוג כל דיני פורים בתל אביב ביום י"ד, וכבר מערב י"ד אדר צריך לקרוא המגילה. וכשיחזור לעירו בירושלים בליל ט"ו נחלקן הפוסקים אם מחוייב לקיים שוב את מצוות הפורים או לא, ולמעשה יש לו לשוב ולחוג את הפורים ככל דיניה. ואם נסע לתל אביב לאחר עמוד השחר של יום י"ד אדר, אינו נוהג דיני פורים בתל אביב, מאחר שבעמוד השחר היה בירושלים. [ילקוט יוסף קצוש"ע אורח חיים סימן תרפח ז]

בן כרך שנסע לערי הפרזות ביום י"ד באדר בבוקר, ושהה שם עד יום ט"ו באדר בשעת עמוד השחר, נפטר לגמרי מלחוג את הפורים בכלל, שהרי ביום י"ד אדר בעמוד השחר היה בירושלים, וביום ט"ו אדר בעמוד השחר היה בתל אביב, ולכן ⁸⁴נפטר מכל מצוות היום. ובדיעבד שעשה כן, יאמר ביום ט"ו "ועל הנסים" בתפלה ובברכת המזון, וישלח מנות ביום ט"ז באדר (השנה שהוא פורים משולש). [ילקוט מועדים עמו' שה]

תושב אחד מערי הפרזות, שבליל י"ד וביום י"ד באדר בבוקר בשעת עמוד השחר היה בעירו, וקיים את כל מצוות הפורים, בליל י"ד וביום י"ד, ובליל ט"ו אדר (או

83. כשעה ורבע לפני הזריחה, בשעות זמניות

84. ולכן החרד לדבר ה' עליו להזהר שלא יעשה כן, שלא יפסיד המצוות היקרות של פורים.

במשך היום הגיע לכרך ושוהה שם עד עמוד השחר של יום ט"ו אדר, אינו צריך לחזור ולקיים מצות משלוח מנות מתנות לאביונים וכו'. ורק אם עקר דירתו בליל ט"ו אדר ושוהה בירושלים בעמוד השחר של ט"ו אדר, רק אז נחשב כמוקף בן יומו שנחשב כמוקף. [ילקו"י מועדים עמ' שו]

מדיני פורים משולש

בשנה שחל פורים של כרכים המוקפים חומה, דהיינו ט"ו באדר, בשבת, יש להקדים **קריאת** ⁸⁵**המגילה** ליום ארבעה עשר באדר, דהיינו ⁸⁶**ביום הששי**. [ילקוט יוסף מועדים עמוד שז]

המתנות לאביונים יש לחלקם לעניים ביום הששי. [ילקו"י מועדים עמוד שז]

יום הששי שהוא י"ד באדר, מותר בעשיית **מלאכה** לבני ירושלים, [ילקו"י מועדים עמוד שז]

ביום ⁸⁷השבת בירושלים יש לומר **ועל הנסים** בכל תפלות השבת, שהרי הוא יום ט"ו באדר, שהוא פורים של כרכים המוקפים חומה, שירושלים נמנית עליהם. וכן יש לומר ועל הנסים בברכת המזון של סעודות שבת. [ילקוט יוסף קצוש"ע אורח חיים סימן תרפח ס"ו ו]

בשבת שהוא ט"ו באדר, בירושלים מוציאים **שני ספרי תורה**, וכשמסיים המשלים קריאת פרשת השבוע,

⁸⁵ יום ט"ו באדר שחל בשבת, אסור למוקפין לטלטל מגילת אסתר, [הליכו"ע ג' עמ' קצה. וחזו"ע ח"א כרך ב' עמוד תקפט]

⁸⁶ מי שנאנס ולא קרא את המגילה ביום ששי, אף על פי כן לא יקרא את המגילה בשבת שהוא יום ט"ו. וטוב שיקרא את ההלל בשבת בלי ברכה. [ילקוט יוסף קצוש"ע אורח חיים סימן תרפח ס"ו ב]

קטן תושב ירושלים, הנעשה בר - מצוה ביום שבת ט"ו באדר, יוצא ידי חובת מגילה בקריאתה שבערב שבת, ואינו ראוי לקרותה

בשבת. וטוב שיאמר הלל בלי ברכה. [ילקוט יוסף מועדים עמוד שח]

⁸⁷ נכון לעשות עוד מנה מיוחדת לכבוד פורים ולצרפה לסעודות שבת, ולשתות יין או שכר ויתר משקאות, לזכר הנס

ואומר קדיש, קורא המפטיר בספר שני פרשת ויבוא עמלק עד סופה. ואין צריך לכפול הפסוק האחרון. ואומר קדיש, ומפטיר פקדתי את אשר עשה עמלק, כהפטרת שבת זכור. [ילקו"י שם עמ' שז]

בשבת שהוא ט"ו אדר, בירושלים **שואלין ודורשין** בענין יום הפורים בהלכה ובאגדה. [חזון עובדיה פורים עמוד ריז]

ביום ראשון שהוא ט"ז באדר, עושים **סעודת פורים**, ומכל מקום נכון לעשות עוד מנה מיוחדת לכבוד פורים ולצרפה לסעודות שבת, ולשתות יין או שכר ויתר משקאות, לזכר הנס. [ילקו"י מועדים עמ' שז]

ביום ראשון **שולחים מנות איש לרעהו**, ויש מחמירים לשלוח מנות גם בשבת. (במקום שיש עירוב). והמחמיר תבוא עליו ברכה. ואין בזה כל איסור. ובדיעבד כשכבר שלח מנות לרעהו ב"ד, יצא ידי חובה. ומכל מקום טוב ונכון לחזור ולשלוח מנות ביום א' ט"ז באדר. [ילקוט יוסף מועדים שם]

ביום ראשון ט"ז אדר בירושלים אין לומר **וידוי ונפילת אפים**, כיון שהוא יום משתה ושמחה. ואם חל יום פקודת השנה של אביו או אמו בט"ז אדר, ורגיל **להתענות** בו, לא יתענה כלל בשנה זו, ואינו צריך לעשות התרה לשם כך. [ילקוט יוסף מועדים עמוד של]

כשעושים סעודת פורים ביום ראשון, אין לומר **"ועל הנסים" בברכת המזון**, ונכון לנהוג לומר ועל הנסים באמצע הרחמן. ואם עשה סעודת פורים במוצאי שבת לא יצא ידי חובה. [ילקוט יוסף מועדים עמוד שח]

דיני אבלות נוהגים ביום ראשון ט"ז אדר, אף על פי שמקיימים בו ביום סעודת פורים. [ילקוט יוסף קצוש"ע אורח חיים סימן תרפח ס"ו טו]

הנהגות בפורים

מה שנוהגים להתחפש וללבוש מסיכות בפורים, אין כל איסור בדבר. [ילקוט יוסף מועדים עמוד שמג]

אסור באיסור מוחלט לאיש **ללבוש בגדי אשה**, וכן לא תלבש אשה בגדי איש, גם ביום הפורים. וגם לילדים נכון שלא לעשות כן. [ילקוט יוסף קצוש"ע אורח חיים מנהגי פורים ב]

אסור להזמין קוסם ביום פורים שעל ידי זריזות תנועותיו נראה כעושה מעשה להטים, לשעשע את הרואים, אף על פי שאינו עושה שום פעולה של כישוף. אלא שיש מקום להתיר בקוסם גוי, שאינו אלא אוחז העינים. [שו"ת יביע אומר ח"ה חיו"ד סי' יד]

מה שיש נוהגים בשיבות, לבחור להם "רב" פורים, אשר משמיע במרום קולו בדברי ליצנות והיתול על ראש הישיבה ורמ"י הישיבה, בדברי בקורת בבדיחות הדעת, לא תהא כזאת בישראל, כי אין שום היתר בדבר⁸⁸. [ילקוט מועדים עמוד שמג]

יד אדר \ יום שישי \ פורים דפרזים \ פורים משולש דמוקפים

הפרזים חייבים בכל מצוות היום. **המוקפים** חייבים רק בקריאת המגילה ומתנות לאביונים. אך ⁸⁹לא אומרים על הניסים.

88. והמבדח הזה על חשבון חכמי ישראל גדול עונו מנשוא. עליו נאמר שחו בשמים פיהם ולשונם תהלך בארץ. והוא בכלל מבזה תלמידי חכמים שאין לו חלק לעולם הבא (כמבואר בסנהדרין צט: והרמב"ם פ"ג מהל' תשובה הלכה יד), ועליו אמר שלמה בחכמתו (משלי כו יח) כמתלהל היורה זיקים חצים ומות, ואמר הלא משחק אני. וכל היושב שם ואינו מוחה על כבוד התורה נלכד גם הוא בשחיתותם. ומאד יפלא על בני תורה אשר ירהיבו עוז לעשות כן, האם שכחו מה ששנו חכמים: והוי זהיר בגחלתם שלא תכוה. וכל מי שיש בידו יכולת לבטל המנהג הרע הזה, עליו לשנס מתניו, לבער הרע מקרבנו, ולא ישמע ולא יפקד ולא יזכר עוד כדבר הרע הזה. ולשומעים ינעם ועליהם תבא ברכת טוב.

89. תושב ירושלים שטעה ואמר על הנסים בתפלתו ב"ד אדר, יצא. [ילקוט יוסף קצוש"ע אורח חיים סימן תרפח יא]

מלאכה

פורים - כעת המנהג שלא לעשות מלאכה. (התבאר לעיל)
אך מותר **להסתפר** לכבוד שבת [הליכו"ע ח"א עמו' רמ].
מוקפים מותרים בעשיית מלאכה.

טו אדר \ שבת פרשת תצוה \ פורים משולש דמוקפים

דיני היום למוקפים

יש לומר ⁹⁰**על הניסים** בכל ⁹¹תפילות השבת ובברכת המזון.
נכון לעשות עוד מנה מיוחדת לכבוד פורים ולצרפה
לסעודות שבת, ולשתות יין או שכר ויתר משקאות,
לזכר הנס.

שואלין ודורשין בענין יום הפורים בהלכה ובאגדה.

מוציאים שני ספרי תורה, וכשמסיים המשלים קריאת פרשת
השבוע, ואומר קדיש, קורא המפטיר בספר שני
⁹²פרשת ויבוא עמלק עד סופה. ואין צריך לכפול הפסוק
האחרון. ואומר קדיש, ומפטיר פקדתי את אשר עשה עמלק.
כהפסרת שבת זכור. [ילקו"י שם עמ' שז. חזו"ע פורים עמ' ריז]

90. בן עיר שטעה בתפלתו או בברכת המזון ואמר ועל הנסים ביום ט"ו,
יצא, ואינו חוזר. [ילקוט יוסף קצוש"ע אורח חיים סימן תרפח יא]
91. בן עיר שקרא המגילה ביום י"ד, ועשה את יום הפורים בי"ד, כדת,
וביום ט"ו השכים ועלה לירושלים, ונתכבד להיות שליח צבור, צריך
לומר "ועל הנסים" בחזרת התפלה, שעל כל פנים הימים האלה ימי נסים
לכלל ישראל, ולא הוי הפסק. [ילקוט יוסף קצוש"ע אורח חיים סימן תרפח יב]
92. בן עיר שקרא המגילה בי"ד כמנהג עירו, ובליילה נסע לירושלים,
ובבוקר יום ט"ו רוצה לעלות לספר תורה בפרשת ויבא עמלק,
לכתחלה לא יעלה, כיון שאין זה יום פורים שלו לקריאת המגילה ושאר
מצוות הנוהגות בפורים. ומכל מקום אם קראוהו בשמו כמו שנוהגים
האשכנזים יכול לעלות לספר תורה. [ילקו"י קצוש"ע אורח חיים סימן תרפח י]

טז אדר \ יום ראשון \ פורים משולש דמוקפיםדיני חיום למוקפים

אין אומרים על הניסים. אין אומרים וידוי ונפילת אפים. אין מתענים. עושים ⁹³סעודת פורים, ושולחים מנות איש לרעהו.

כב אדר \ שבת פרשת כי תשא \ פרשת פרהמדיני פרשת פרה

מוציאים שני ספרי תורה, וקוראים בראשון פרשת השבוע, ובשני פרשת פרה. וקוראים ⁹⁴עד "והנפש הנוגעת" ו"והנפש הנוגעת" ולדעת הרבה פוסקים ומרן השלחן ערוך אף קריאת פרשת פרה היא מצות עשה מן התורה. ואף על פי שיש חולקים על זה, יש להחמיר כדברי האומרים שהיא מן התורה. ויקראוה **בספר תורה היותר כשר**. והשליח צבור והקהל **יכונו לצאת ידי חובה** מן התורה כפי שנתבאר לעיל לענין פרשת זכור. [ילקו"י מוועדים עמ' רסד. חזון עובדיה פורים עמוד טז]

אחר קריאת פרשת פרה **מפטירים** ⁹⁵**ביחזקאל ל"ו בן אדם** בית ישראל יושבים על אדמתם, שכתוב בה: וזרקתי עליכם מים טהורים וגו'. [ילקו"י מוועדים עמ' רסה. חזו"ע פורים עמ' יח]

93. ואין לומר על הניסים לא בתפילה ולא בברכת המזון, ונכון לנהוג לומר ועל הנסים באמצע הרחמן.

94. אם טעה הקורא בתורה וסיים פרשת פרה בפסוק "ולגר הגר בתוכם לחקת עולם" לא יצאו ידי חובתם, ואפילו כבר קראו גם ההפטרות בברכותיה, חוזר ופותח הספר תורה ומתחיל לקרות (בברכות שלפני הספר תורה ולאחריה), מראש הפרשה עד "והנפש הנוגעת" תטמא עד הערב, (הפסוקים שהחסיר). ואפילו הפסיק בפסוק "מים חיים אל כלי", גם כן לא יצא ידי חובתו וחוזר וקורא כאמור. ומכל מקום אם כבר בירך על ההפטרות לפניו ולאחריה ואחר כך נזכר, אין צריך לחזור ולברך ברכות ההפטרות כשמפטיר שנית. [ילקוט יוסף מוועדים עמוד רסה. חזון עובדיה על פורים עמוד כו]

95. אם טעה ווהפטיר בהפטרות של פרשת השבוע, התבאר דינו בפרשת שקלים ופרשת זכור, קחנו משם.

המפטיר המברך עונה אמן אחר ברכת מקדש השבת. ומצוה להדר לקרוא ההפטרות מספר הכתוב על קלף ובכתב יד, אפילו אם הוא רק ליקוט ההפטרות ולא נביא שלם. ואם אין ספר כזה, נכון יותר שיקראו מנביא שלם. ומנהג קדמון לקרוא ההפטרה מתוך החומש. [ליקוט יוסף מועדים עמוד רסה. יחזה דעת חלק ב' סימן כג]

צבור ששכתו ולא קראו פרשת פרה, יקראו בשבת החודש, באופן שלאחר קריאת הפרשיות יקראו בספר שני פרשת פרה בברכותיה, ובספר השלישי יקראו פרשת החודש, ויפטירו הפטרת פרשת החודש. [ליקוט יוסף מועדים עמוד רעא. חזון עובדיה פורים עמוד כד]

אדר

כז אדר \ יום חמישי

חסידים ואנשי מעשה נוהגים להתענות בערב ראש חודש, ואם חל ראש חודש ביום ששי או ביום שבת או ראשון⁹⁶, מקדימין להתענות ביום חמישי. שאר דיני תענית ערב ראש חודש מובאים בחודש חשון.

כט אדר \ שבת פרשת ויקהל-פקודי \ פרשת החודש

פרשת החודש

מוציאים שני ספרי תורה, וקוראים בשני פרשת החודש הזה לכם ראש חדשים. ומפטיר⁹⁷ ביחזקאל מ"ה, בראשון באחד לחודש תקח פר בן בקר. [ליקו"י מועדים עמוד רסו]

אם קראו בספר תורה הראשון שבעה עולים או יותר, יאמר קדיש גם אחר הספר תורה הראשון, וקדיש אחר הספר השני. [ליקוט יוסף מועדים עמ' רסו]

96. כמו בשנה זו.

97. ואם שכחו וקראו בהפטרה של פרשת השבוע, התבאר הדין בפרשת שקלים, קחנו משם.

יש מתירים להעלות קטן למפטיר גם בארבע פרשיות.
ובמקום שנהגו להקל יש להם על מה שיסמוכו, ואין
למחות בידם. ובלבד שיהיה הקטן יודע למי מברכים והוא
גם כן יותר מבן שש שנים. [ילקו"י מועדים עמ' רעא. חזו"ע פורים
עמוד כז]

אם סיים לאכול סעודה שלישית אחר שחשכה, מזכיר רצה
והחליצנו בלבד, ולא יאמר יעלה ויבא, שהדבר נראה
כסותר עצמו אם יאמר רצה והחליצנו וגם יעלה ויבא. [ילקוט
יוסף, חלק ג' דיני ברכת המזון וברכות עמוד שסג]

ניסן

חודש ניסן

המולד: ליל ראשון א' ניסן שעה 19:03 ו-5 חלקים

א' ניסן \ יום ראשון \ ראש חודש

דיני ומנהגי ראש חודש מובאים בראש חודש חשון.

מהלכות חודש ניסן

בכל חודש ניסן אין נופלים על פניהם, ואין אומרים וידוי ותחנונים. מפני שכל החודש הוא ימי שמחה לישראל.

[ילקוט יוסף קיצור שולחן ערוך אורח חיים הלכות פסח - סימן תכט - אמירת

וידוי בניסן סעיף ב]

מנהג טוב הוא לקרות בכל יום החל מר"ח ניסן פרשת הנשיא של אותו יום, ובי"ג ניסן קוראים מתחלת פרשת בהעלותך עד "כן עשה את המנורה". ויש נוהגים לקרות פסוקים אלו מתוך ספר תורה (בלי ברכה), אבל מנהגינו לקרותם מתוך החומש. [חזו"ע ח"ב עמוד ב]

אין לגזור תענית צבור בכל ימי חודש ניסן, על כל צרה שלא תבוא, אבל תענית יחיד מותר להתענות בניסן, חוץ מראש חודש ניסן, ושבעת ימי חג הפסח. וטוב להחמיר שלא להתענות גם ביום אסרו חג, שהוא למחרת הפסח. ועל פי זה פשט המנהג להתענות בימי ניסן תענית של יום הפקודה (יאר צייט) של אביו או אמו, אף על פי שאין תענית זה חיוב רק מנהג טוב. [חזון עובדיה הלכות פסח עמ' ג'. יביע אומר ח"ג סי' ח ס"ק י"ג. ושו"ת יחיה דעת ח"א סי' פא, וח"ד סימן סא]

אין לומר מזמור "יענך ה' ביום צרה" בתפלת שחרית בכל ימי חודש ניסן, וכן אין לומר מזמור "תפלה לדוד הטה ה' אונק ענני", הואיל ונאמר בו "ביום צרתי אקראך", ואין להזכיר יום צרה בימי ניסן שהם ימי גאולה ושמחה לישראל. [חזון עובדיה על הלכות פסח מהדו"ב עמו' ח. וראה בילקוט יוסף תפלה כרך ב' עמוד תלח, משא ומתן בדברי חזון עובדיה]

ניסן

המנהג לומר **מזמור לתודה** בפסוקי דזמרה של שחרית בכל ימי חודש ניסן, ואפי' בערב פסח ובחול המועד של פסח, חוץ משבתות וימים טובים. [חזו"ע פסח עמוד ו, ובמהדו"ב עמוד ח]

נוהגים שלא לומר **"צדקתך"** בתפלת מנחה בשבת בכל חודש ניסן, שכל שאם היה יום חול לא היה בו וידוי, אין אומרים במנחה צדקתך. [ש"ע סי' תכט ס"ב. חזו"ע עמוד ה, ובמהדו"ב עמוד ט]

בתיקון חצות אין אומרים תיקון רחל אלא רק תיקון לאה. [ילקו"י על הלכות השכמות הבוקר, מהדורת תשס"ד, עמוד קצט]

מצוה על כל אחד ליתן דמי **קמחא דפסחא**, הנגבים על ידי גבאי צדקה שבכל מקום ומקום, ולתרום כפי יכולתו עבור חלוקה לעניים, לצרכי החג. [רמ"א סימן תכט סעיף א]

מדיני ברכת האילנות

היוצא בימי ניסן ורואה אילנות שמוציאים פרחים, מברך: "ברוך אתה ה' אלהינו מלך העולם שלא חיסר בעולמו כלום וברא בו בריות טובות ואילנות טובות ליהנות בהם בני אדם". ואין מברכים שהחיינו על ברכת האילנות. ואין מברכים אלא פעם אחת בשנה, ולא יותר. [ילקוט יוסף, ברכות עמוד תריט]

גם הנשים תברכנה ברכת האילנות. [ילקוט יוסף ברכות, עמוד תריט. ירחון קול תורה סיון תשס"ג עמ' פה. ילקו"י על הלכות פסוקי דזמרה, תשס"ד, סי' נא הערה לג, עמ' רל]

טוב לברך ברכת האילנות על אילנות הנטועים בגנות ופרדסים שמחוץ לעיר, ומכל מקום אין זה מעכב, ולכן אם קשה לו לצאת אל מחוץ לעיר מסיבת טירדא או חולשה, ומכל שכן מפני חשש ביטול תורה, יוכל לברך ברכת האילנות גם על **אילנות שבתוך העיר**. [שם עמ' תריט]

מה טוב שיצטרפו עשרה ויעשו כולם אגודה אחת בכנסיה לשם שמים לצאת לברך ברכת האילנות, בכוונה

הראויה, וברוב עם. ואחר הברכה יאמרו "מזמור בשוב ה' את שיבת ציון", ו"מזמור הללויה הללו את ה' מן השמים" וכו', ויסיימו באמירת קדיש יהא שלמא. וטוב שאחד יברך הברכה בקול רם והשאר יאמרו אחריו בלחש. [חזון עובדיה ב'. ילקוט"י שם עמוד תריט]

איין לברך ברכת האילנות אלא על אילנות של מאכל כשיש בהם פרחים, אבל על **אילני סרק** שאין מוציאין פירות אין לברך. [ילקוט יוסף, ברכות עמ' תריט]

מצד הדין די **בשני אילנות** אפילו ממין אחד. והמברך על מיני אילנות הרבה הרי זה משובח. [ילקוט יוסף, ח"ג דיני ברהמ"ז וברכות עמוד תריט]

ניסן

אילנות המורכבים מין בשאינו מינו, הבא להמלך מורים לו ¹שלא יברך, שספק ברכות להקל. [ילקוט יוסף על הלכות ברכת המזון וברכות, עמוד תרכ. ילקוט יוסף מצוות התלויות בארץ כרך ג', הלכות כלאים]

מותר לברך על **עצי ערלה** בתוך שלש שנים לנטיעתם, אף על פי שהם ערלה ואסורים בהנאה, הואיל ולא נעשו באיסור. אבל על **עצי אשרה** אין לברך. [ילקוט יוסף דיני ברהמ"ז וברכות עמוד תרכ. ילקוט יוסף על הלכות ערלה מהדורה ראשונה עמוד רי']

הזריזים מקדימים לברך בהקדם כל מה שאפשר, בראש חודש ניסן, ואין להשהות קיום המצוה כדי לאומרה בעשרה. ומכל מקום אם לא **בירך ברכת האילנות כשראה אותם עם פרחיהם בתחלת חודש ניסן**, אף על פי כן בדיעבד יוכל לברך ברכת האילנות אחר כך במשך כל החודש, כשיראה פעם נוספת אילנות עם פרחיהם. [ילקוט יוסף, ח"ג דיני ברהמ"ז וברכות עמוד תרכ. ירחון קול תורה תמוז תשס"ג עמוד כג]

אם לא נזדמן לו לברך ברכת האילנות עד שיצא ניסן, רשאי לברך ברכת האילנות בחודש אייר, ולא יאבד ברכה

1. אבל אין לחשוש מלברך על אילן שמא הוא עץ מורכב, ורק כשידוע שהוא מורכב עדיף להמנע מלברך עליו ברכת האילנות.

יקרה זו מידו, ויסמוך על דברי הפוסקים שניסן לאו דוקא, ובלבד שיהיו עדיין האילנות בפריחתם, ולא גדלו פירותיהם.

[חזון עובדיה על הלכות פסח שם]

אם לא בירך ברכה זו עד **שגדלו הפירות**, שוב אינו מברך. וכל שנפלו הפרחים, אפילו לא גדלו הפירות באופן שראויים לאכילה, רק התחיל גידול הפרי, אין לברך ברכה זו. ומכל מקום, אילן שהתחילו לגדול בו חלק מפירותיו, אם יש בו עדיין פרחים ונצנים, מברך עליו ברכת האילנות. [ילקו"י ח"ג דיני ברהמ"ז וברכות עמו' תרכ. חזון עובדיה על פסח מהדורת תשס"ג עמו' כז. ושם דחה מ"ש בברכת ה' דרך אם גדלו הפירות וראויים לברכת העץ, אינו יכול לברך. ודחה דבריו, ובפרט דסב"ל]

מותר לברך ברכת האילנות **בשבת ויום טוב**, ואין לחוש ולגזור פן ישכח ויתלוש מפרחי האילנות בשבת. אלא שלכתחילה מהיות טוב יש לברך ברכת האילנות בימות החול, כשאין חשש שיפסיד הברכה, אבל בסוף חודש ניסן כשיש חשש שלא יראה יותר אילנות של מאכל עם פרחים, אין להימנע מלברך ברכה זו בשבת. [ילקוט יוסף, ח"ג דיני ברהמ"ז וברכות עמוד תרכ. ודלא כהאור לציון שחשש משום בורר הניצוצות, שכבר כתב הרדב"ז דגמרא וקבלה הלכה כהגמרא]

סומא לא יברך ברכת האילנות, שברכה זו תלויה ב"ראיה", והוא אינו רואה. ונכון שישמע מפיו שליח צבור המברך יצא ידי חובה לכל הדעות. [חזו"ע פסח מהדורת שנת תשס"ג, עמוד כח]²

ז' ניסן \ שבת פרשת ויקרא

דרשת שבת הגדול

ערב פסח שחל בשבת מקדימין את דרשת שבת הגדול ליום שבת ז' ניסן, כדי להורות לעם את הדרך ילכו בה ואת

2. אבל **המרכיב משקפים** לעיניו, פשוט שרשאי לברך, שראיה דרך זכויות ראייה גמורה היא, ואפילו אם היו לו משקפים כהות, כגון משקפי שמש, שפיר דמי לברך.

המעשה אשר יעשון, בהלכות הפסח, כהגעלת כלים והכשרם, בדיקת החמץ וביעורו, ואפיית המצות, ובדיקת המרור מהתולעים, לצורך הסדר של ליל פסח. ומכל מקום גם בשבת ערב פסח שהוא שבת הגדול, סמוך לעת ערב, יש לדרוש בדברי אגדה, בסיפור יציאת מצרים, ובחיזוק האמונה. ויש להרחיב הדיבור בתוכחות מוסר להוכיח את העם ולהזהירם גם על ביעור השאור שבעיסה במעשים הרעים, ומחמצת הדעות המשובשות, ונפיתת המדות המקולקלות ולהחזירם למוטב. [ילקוט יוסף קצוש"ע אורח חיים סימן תמד - ערב פסח שחל בשבת א]

הפטרה: עם זו (ישעיה מג)

ניסן

נוהגים שלא לומר "צדקתך" בתפלת מנחה. [ש"ע ס" תכט ס"ב. חזו"ע עמו"ה, ובמהדו"ב עמ' ט]

תחילת זמן ברכת הלבנה: בערב משעה 19:03. דינו ומנהגיו התבארו בחודש חשון.

יב ניסן \ יום חמישי

תענית בכורים

ערב פסח שחל להיות בשבת, יש פוסקים שמצריכים את הבכורים להקדים התענית ליום חמישי. ויש חולקים ואומרים שהואיל ונדחה התענית ממקומו, שאי אפשר להתענות בשבת, ידחה לגמרי, ואין צורך להתענות כלל. ומכל מקום אם אפשר לבכורות להשתתף בסיום מסכת או בשאר סעודות מצוה, כגון ברית מילה, ופדיון הבן, וסעודת חתן וכלה, טוב לעשות כן.

אב שרגיל להתענות בכל שנה בערב פסח בשביל בנו הבכור עד שיגדל, פטור לגמרי בשנה זו מהתענית.

וכן נקבות בכורות, אפילו במקומות שנהגו שהן מתענות בערבי פסחים בשאר שנים, בשנה זו פטורות לגמרי. ואין צורך שישתתפו בסיום מסכת לפטור עצמן מתענית,

דהואיל ונדחה נדחה. [חזון עובדיה על הלכות פסח עמוד ק, ובמהדורת תשס"ג עמ' רנד]

מצרכי מזון לפסח

החנונים ובעלי מכולת וצרכניות המספקים מצרכי מזון כשרים לפסח, צריכים להקפיד שכל המצרכים המיועדים לפסח, יהיו שמורים במקומות מיוחדים (בחנות), לבל יפול עליהם אבק קמח, או פירורי חמץ. ומכל שכן שעליהם להזהר לבל ישתמשו באותה כף שרגילים להשתמש בה בכל ימות השנה לקמח וכדומה. אלא ישתמשו בכף נקיה המיוחדת לפסח, וכן צריכים להזהר לנקות היטב את המאזנים, וכלי המדידה (בלח). [חזון עובדיה פסח עמוד פא]

וכן הקונים מצרכי מזון לפסח יזהרו מאד להניחם במקומות מיוחדים ושמורים, ובפרט כשיש בבית ילדים קטנים, והדבר מצוי שהולכים עם פרוסות לחם בידם, ומפזרים דרך אכילתם, ויש לחוש פן יפלו מפירורי החמץ אל מצרכי המזון של פסח. וכן בשעה שעקרת הבית עסוקה בניקוי וברירת האורז לצורך הפסח (לבל ימצא בו חטה), והילדים באים על ידה, ופתם בידם, יוכלו לגרום בלא יודעים לנפילת פירורי חמץ לתוך האורז הכשר לפסח, וידוע שחמץ בפסח אוסר במשהו, שאפילו באלף אינו בטל. [חזון עובדיה פסח עמ'

נב, ובמהדו"ב עמ' פא]

אין לקנות מצרכי מזון לפסח מאדם שמוכר בחנותו דברים האסורים, כגון קופסאות שימורים של בשר או נקניק טרפה, או גבינות של גויים וכיוצא, כי אין לו נאמנות על כשרות המצרכים לפסח. אבל מותר לקנות ממנו קופסאות שימורים או שקיות סגורות עם חותמת של הכשר מוכר. [חזון

עובדיה על הלכות פסח עמוד נב, ובמהדורת תשס"ג עמוד פא]

פירות יבשים כגון צמוקים שזיפים גרוגרות משמשים וכיו"ב, מנהג הספרדים ועדות המזרח להקל בהם ולאוכלם בתוך הפסח, אך יש להזהר מאד מתערובת קמח בתאנים מיובשים. [חזו"ע פסח עמוד סו. ובמהדורת תשס"ג עמוד קיז]

המלח הדק כשר לפסח, גם אם אין עליו הכשר מיוחד לפסח. אך אם המלח בא בשק, יש להקפיד שהשק יהיה נקי מכל חשש קמח וכיוצא. [חזו"ע פסח עמ' סו. ובמהדורות תשס"ג עמוד קיז]

הסוכר ³מותר באכילה בימי הפסח, [חזון עובדיה על הלכות פסח עמוד סד, ובמהדורת תשס"ג עמוד קטו]

התה והקפה מותר לשתותם בפסח, אך כיון שכיום תעשית המזון התפתחה, ויש לחוש ששורין את עלי התה בעמלין של חטה, לפיכך יש לקנות עם הכשר לפסח. ואם בעל החנות טוחן את גרגירי הקפה אצלו בחנות, יש להזהר שיהיה ירא שמים שנזהר להכשיר הריחים ולנקותם היטב מתערובת חמץ. [חזון עובדיה על הלכות פסח עמוד סו]

ניסן

אורז וכל מיני קטניות, ובכלל זה אפונים (חימוץ), ⁴מותרים בפסח, ובלבד שיזהרו לברר את האורז היטב לבל יהיו בו חטים או שעורים וכיו"ב ממיני דגן. ולכן נוהגים לבדוק את האורז בתשומת לב רבה ובכובד ראש, שלש פעמים, ובשעה שאין ילדים קטנים בקרבתם. [שו"ת יביע אומר חלק ה' תאו"ח סימן לו סק"ה. ושו"ת יחווה דעת חלק א' סימן ט. וחזון עובדיה על הלכות פסח עמוד נג, ובמהדורת תשס"ג עמוד פב]

3. ומי שנהג שנים רבות שלא לאכול סוכר בפסח, אם עשה כן מפני שהיה סבור שהוא אסור מן הדין, רשאי לבטל מנהגו בלי שום התרה, ואם נהג כן משום חומרא לגדר וסייג, ורוצה עתה לחזור בו ממנהגו, יעשה התרה על מנהגו, ויתחרט על שלא אמר בלי נדר בשעת קבלת מנהגו, ולאחר ההתרה יהיה מותר לו באכילה בפסח. ויכול לעשות ההתרה לפני הפסח גם כן. ואם רצונו דוקא להמשיך במנהגו להחמיר, יש על כל פנים עצה להקל על ידי שירתח סוכר במים קודם פסח, ויסנן אותו היטב, ואז הוא כשר לכל הדיעות.

4. יש חלק מהספרדים, שגם הם נהגו להמנע מאכילת "אורז" בלבד בפסח, מחשש פן לא יוכלו לבדוק יפה יפה. והספרדים שנהגו להחמיר באורז וקטניות אם ירצו לבטל מנהגם (מחמת איזו סיבה של חולי, וכיוצא בזה) אפשר להקל להם על ידי התרה. [חזון עובדיה על פסח מהדורת תשס"ג, עמוד פד]

יש להזהר שלא לקנות בפסח בוטנים וגרעינים קלויים הנמכרים בשוק, אם אין עליהם השגחה מרבנות מוסמכת ומוכרת, מפני שמעריבים קמח במלח שעליהם. [חזון עובדיה על הלכות פסח עמוד סו. ובמהדורת תשס"ג עמוד קיז]

יש נוהגים שלא לשרות המצה במים, בכל ימי הפסח, שמא נשאר עליה מעט קמח אחר האפייה ויבא לידי חימוץ. אך מעיקר הדין מותר לשרות המצה במים בפסח, ובפרט יש להקל בזה בזקן או בחושש בשיניו. ואפילו בליל הסדר. [שו"ת יחזק דעת חלק א סימן כא]

פשט המנהג לבשל ולטגן בקמח מצה, ולעשות בזה סופגניות, ואין לחשוש בזה גם משום מראית העין. [יביע אומר ו' עמ' קעב. ויחזק דעת ד' עמוד קפט. חזון עובדיה על פסח מהדורת תשס"ג עמוד קיח]

אמירת בשר זה לפסח

אסור לומר על בהמה בין שהיא חיה בין שהיא שחוטה, ואפי' על חתיכת בשר, "בשר זה לפסח", לפי שנראה שהקדיש אותה מחיים לקרבן פסח, ונמצא כאוכל קודשים בחוץ, אלא יאמר "בשר זה ליום טוב". וכן אל יאמר בביתו לצלות⁵ הזרוע "לפסח" אלא "ליום טוב".. אבל מותר לומר חטים אלו לפסח. [חזו"ע פסח עמ' קא, ובמהדורת תשס"ג עמ' ריז]

בדיעבד אם אמר על גדי או טלה זה לפסח, העיקר לדינא להתיר בדיעבד. [חזון עובדיה על הלכות פסח מהדורת תשס"ג עמוד ריח בהערה]

מהלכות בדיקת חמץ

זמן הבדיקה

ערב פסח שחל להיות בשבת כמו בשנה הזאת, בודקים את

5. ואף על פי שמצד הדין אין איסור אלא בבהמה, אבל בתרנגולים מותר, מכל מקום טוב להחמיר בזה, ואפי' בדגים.

החמץ ביום חמישי בערב, אור ליום ששי י"ג ניסן, [ילקוט יוסף קצוש"ע אורח חיים סימן תמד - ערב פסח שחל בשבת ב]

אם שכח או נאנס מלבדוק בליל י"ג, ונזכר ביום ששי בבוקר, בודק ביום כדרך שבדקים בלילה לאור הנר. ואם לא נזכר עד כניסת השבת, לא יבדוק בשבת, אפילו אם יש לו נר דלוק מבעוד יום, שהרי אסור לטלטל נר דלוק בשבת. וכן אסור לומר לגוי לטלטל את הנר להראות לו בחורים ובסדקים, בשעת הבדיקה, אלא יבדוק בתוך הפסח, ואם לא בדק בפסח יבדוק אחר פסח כדי שלא יכשל בחמץ שעבר עליו הפסח, שהוא אסור בהנאה. [ילקוט יוסף קצוש"ע אורח חיים סימן תמד - ערב פסח שחל בשבת כ]

ניסן

זמן בדיקת חמץ הוא אחר צאת הכוכבים תיכף ומיד. דהיינו כעשרים דקות לאחר שקיעת החמה. ומיהו בדיעבד אם בדק החמץ אחר השקיעה קודם צאת הכוכבים, יצא ידי חובה. ונכון לחפש ולבדוק את החמץ עוד זמן מה בלילה בלא ברכה. [חזון עובדיה פסח מהדורת תשס"ג עמ' לג]

מותר והאסור קודם הבדיקה

אסור לאכול קודם הבדיקה כמו בשאר שנים, והיינו סעודה של פת או עוגה יותר משיעור כביצה. והאסור הוא מחצי שעה קודם זמן הבדיקה. אבל לאכול פת עד שיעור כביצה (כחמשים גרם) מותר. ופירות וירקות מותר אפילו יותר מכביצה. וכן תבשיל אורז וכדומה. וכל שכן שמותר לשותות כוס קפה או תה. [ילקוט יוסף קצוש"ע אורח חיים סימן תמד - ערב פסח שחל בשבת כא]

אסור להתחיל בשום מלאכה חצי שעה קודם זמן הבדיקה, ואם התחיל במלאכה או באכילה בהיתר, אף על פי שאין צריך להפסיק, מכל מקום ודאי שאם רצה להפסיק

6. גבאי בית כנסת שבדק בביתו, מותר לו לאכול אחר הבדיקה, אף על פי שעדיין לא בדק את החמץ שבבית הכנסת. [ילקוט יוסף קצוש"ע אורח חיים סימן תלא - זמן בדיקת חמץ ד]

תבוא עליו ברכה. [חזון עובדיה על הלכות פסח מהדורת תשס"ג עמוד מב הערה יט]

וכן אסור להתחיל ללמוד משעה שהגיע זמן בדיקה עד שיבדוק. (אפילו בלימוד שאר דברים). ואף מי שיש לו זמן קבוע בכל ערב ללמוד תורה, בליל בדיקת חמץ לא ילמד עד שיבדוק את החמץ. ואם התחיל ללמוד לפני זמן הבדיקה, אינו רשאי להפסיק מתלמודו. [חזון עובדיה על הל' פסח, מהדורת תשס"ג, עמוד מב. וראה בהערה שם]

אם עדיין לא התפלל ערבית והגיע זמן הבדיקה, יקדים להתפלל ערבית ואחר כך יבדוק. ואם יש שם איש אחר, יאמר לו שיזכירוהו לבדוק מיד לאחר תפילתו. [מאור ישראל פסחים ד. בד"ה אמר אביי]

מי שהיה בדרך לצורך פרנסתו, והגיע לביתו בליל י"ד, והוא עייף ויגע, וחושש שאם יבדוק החמץ מיד לא יוכל לתת דעתו כראוי לבדוק היטב את החמץ מרוב עייפותו, מותר לישון מעט ולנוח בשינת עראי, ויזהיר לאחד מבני ביתו שיעיר אותו לאחר כחצי שעה לבדוק החמץ, וגם יוכל לשתות כוס קפה וכיו"ב להתעורר כראוי, ולקיים המצוה כהלכה. וכל זה בתחלת הלילה, אבל אם הגיע לאחר שתיים ושלוש שעות מן הלילה בזמן שדרך בני אדם ללכת לישון,

7. כל המבואר לעיל הוא דוקא ביחיד הלומד בינו לבין עצמו, אבל שיעור הנאמר ברבים בכל יום בערב, בהלכה או בדף היומי, אפשר לקיימו גם בליל י"ד קודם הבדיקה, אף על פי שנמשך שעה או יותר, משום שהרבים מזכירים זה את זה ואין לחוש שישכחו לבדוק כשילכו לבתיהם. ומכל מקום טוב שעם סיום השיעור, יכריז ויזכיר השמש שהמשתתפים בשיעור ילכו לבדוק החמץ. אלא שגם ברבים לא התירו אלא פסקי הלכות, או דף יומי, או שיעור משניות, בלי פלפול, כנהוג בזה לבעלי בתים, אבל פלפול לא, שמא ימשכו אחרי הפלפול, וישכחו לבדוק. ואם יודעים בבירור שאין חשש ביטול תורה אם יקדימו לבדוק את החמץ, וכגון שאחר בדיקת חמץ יחזרו כל הלומדים לבית הכנסת או לבית המדרש כדי ללמוד השיעור, עדיף שיבדקו קודם את החמץ, ואחר כך ילמדו תורה. [שו"ת יחווה דעת חלק ב' סימן נט. חזון עובדיה על הלכות פסח מהדורת תשס"ג עמוד מב. הלכיו"ע ח"א עמוד רעג]

לא מהני במה שיזהיר לבני ביתו שיעירו אותו, כי ערבך ערבך צריך. [חזון עובדיה מהדורת תשס"ג עמוד מב הערה יח]

דין ברכת הבדיקה

קודם שיתחיל לבדוק⁸ שמברך ברוך אתה ה' אמ"ה אשר קדשנו במצותיו וצונו **על ביעור חמץ**. (ואם עבר ובירך בלשון: "לבער חמץ", יצא ידי חובה). [שו"ת חזון עובדיה ח"א סימן ל']

אם התחיל לבדוק בלא ברכה, יברך כל זמן שלא סיים בדירתו. [רמ"א סימן תלב סעיף א']

אסור לדבר בין הברכה לבדיקה, ואם עבר ודיבר טרם שהתחיל לבדוק בדברים שאינם מענין הבדיקה, צריך לחזור ולברך.⁹ ובאמצע הבדיקה רשאי לדבר בכל מה שיש בו צורך הבדיקה, אבל לא ישיח בדברים אחרים מתחלת הבדיקה עד סופה, אפילו כבר התחיל בבדיקתו, ואם עבר ושח אפילו בדברים בטלים אינו חוזר לברך. [חזו"ע עמוד כו, ובתשס"ג עמ' מוד]

בברכה אחת שמברך על הבדיקה, יכול לבדוק כמה בתים או חנויות, ואפילו אם הבתים רחוקים קצת זה מזה, אין ההליכה נחשבת להפסק. ומכל מקום, אם הם רחוקים ממש, יכיון בשעת הברכה "על ביעור חמץ" שמברך לפני בדיקתו בבית, שאינו רוצה לצאת ידי חובת הברכה אלא רק על הבדיקה שבביתו, ואז יוכל לברך שנית על הבדיקה שבחנות. [חזון עובדיה על פסח מהדורת תשס"ג עמוד מז]

8. נכון להשתדל להשיג פרי חדש, ולהניחו לפניו בשעת ברכת על ביעור חמץ שלפני הבדיקה, ויברך **שהחיינו** ואחר שיתחיל מעט בבדיקה, יברך ברכת הנהנין על הפרי ויאכלנו. (כדי להסתלק מחשש להפסק). אבל אין זה אלא ממדת חסידות. ומיהו אין לברך ברכת הנהנין על הפרי בין הברכה לבדיקה. [חזון עובדיה הלכות פסח עמוד כו, ובמהדורת תשס"ג עמוד מה]
9. מותר **לענות אמן ויהא שמיא רבה**, באמצע הבדיקה. וכן אם **שמע קול רעמים**, יברך. וגם **ברכת אשר יצר** אם הוצרך לכך, יברך באמצע הבדיקה, כי יש לחוש שמא ישכח לברך אחר הבדיקה. [חזון עובדיה על פסח מהדורת תשס"ג עמוד מד]

אם קשה לו לבדוק בעצמו בכל חדרי הבית, יוכל להעמיד אצלו מבני ביתו או ממכריו בשעה שהוא מברך על הבדיקה, והם יתכוונו לצאת בברכתו ויענו אחריו אמן, ואחר כך יתפזרו לבדוק איש איש במקומו על סמך הברכה שבירך בעל הבית. ואינם רשאים לברך כל אחד בפני עצמו. ואם לא עמדו אצלו בשעת הברכה, אין ראוי שיבדקו, שנמצאים עושים המצוה בלא ברכה. ומצוה שגם בעל הבית ישתתף בעצמו בבדיקת החמץ, וכמו שאמרו (בקיודשין מא א) מצוה בו יותר מבשלוcho. וכיון שגם¹⁰ הוא בודק קצת, יכול לברך. [ש"ע סי' ס' תלב ס"ב. חזון עובדיה הלכות פסח עמ' כח, ובמהדורת תשס"ג עמ' מח]

נוהגים¹¹ לתת חתיכות קטנות של לחם, כל אחת פחות מכזית, וטוב שלא יהיה בכל חתיכה יותר מ 18 גרם, ויעטוף אותם בנייר, ויפזרם בבית, והבודק מחזר אחריהם למוצאם ולבערן עם יתר החמץ אשר ימצא בזמן הביעור. ועל פי הקבלה יש להניח עשר חתיכות, ואין מנהג זה לתת פתיתי חמץ מעכב המצוה כלל, שתקנת חכמים לבדוק את החמץ היא גם באופן שאינו מוצא חמץ כלל. ומכל מקום נכון לקיים מנהג זה שמנהג ישראל תורה הוא. [יחזוה דעת ח"ה סי' לא. חזו"ע הל' פסח עמ' כב, ובמהדורת תשס"ג עמוד לו]

במה בודקים

הבדיקה צריכה להיות לאור¹² נר של שעה, אבל נר אבוקה פסול לבדיקה, מפני שאינו יכול להכניסו לחורים

10. ואם אין בעל הבית בודק כלל, וממנה שליח לבדוק, לא יברך בעל הבית אלא יברך השליח שעושה את המצוה. [חזון עובדיה הלכות פסח

עמוד כט, ובמהדורת תשס"ג עמוד מט]

11. אם לא מצא חתיכה אחת מעשרה הפתיתים של החמץ שפוזרו בבית, אין צריך לבדוק כל הדירה היטב עד שימצאנה אלא יסמוך על ביטולו שמבטל את החמץ לאחר הבדיקה. ולכתחלה אם יש חשש שישכח היכן מניח את החמץ, יכתוב על דף היכן מניח כל חתיכה וחתיכה. [חזון עובדיה הלכות פסח עמוד כג, ובמהדורת תשס"ג עמוד לח הערה ט]

12. ופתילת צמר גפן טבולה בשמן דינה כנר של שעה. [חזו"ע על הלכות פסח עמוד כד, ובמהדורת תשס"ג עמוד מ'. הליכות עולם חלק א' עמוד רעא]

ולסדקים, ועוד שהוא מתיירא פן תפרוץ דליקה ויתלקח כל אשר בבית, ונמצא לבו טרוד ואינו מכוין דעתו לבדיקה. ואם עבר ובדק לאור האבוקה צריך לחזור ולבדוק בנר כשר, אך לא יברך שנית¹³. [חזון עובדיה על הלכות פסח מהדו"ק עמוד כג, ובמהדורת תשס"ג עמוד לח]

אין לבדוק על ידי נר חלב, מפני שהבודק חושש פן יטיף על כלי - המטבח ויאסרם, ואינו שם לבו בבדיקתו כראוי. וכן אין לבדוק בנר של שומן, מפני שחושש פן יטיף על כלי החלב, ויאסרם משום בשר בחלב. וכן אין לבדוק בנר של שמן שחושש פן יטיף על בגדיו, וגם לא יוכל להכניסו לחורים ולסדקים, ומכל מקום בדיעבד אם בדק בנרות אלו (חלב שומן ושמן) יצא ידי חובת הבדיקה, ואין צריך לחזור ולבדוק. ונרות של פראפין המצויים כיום, כשרים לבדיקה. ופתילת צמר גפן טבולה בשמן דינה כנר של שעווה. [חזו"ע על הלכות פסח עמוד כד, ובמהדורת תשס"ג עמוד מ']. הליכות עולם חלק א' עמוד רעא]

אין צורך לכבות את אור החשמל הדולק בבית בעת בדיקת החמץ. [חזון עובדיה על פסח מהדורת תשס"ג עמוד מ' הערה טז]

מקומות הצריכים בדיקה

קודם ליל בדיקת חמץ (השנה יוצא בליל יג ניסן - ליל ישישי) נוהגים לנקות את כל חדרי הבית והחצר בניקוי יסודי, כדי שלא ישאר שום חשש חמץ ברשותם בימי הפסח. וכן יש לבדוק בכיסי הבגדים ובייחוד בכיסי בגדי הילדים ובילקוטי בית - הספר שלהם, פן נשאר שם חמץ.

13. שתי נרות קלועות ששלהבתן נוגעת זו בזו דינם כאבוקה. אבל אם הפתילות נוגעות זו בזו, נחשב הכל לנר אחד כשר, שדוקא כשהפתילות מחולקות ומפורדות זו מזו ורק השלהבת נוגעת אחת בשנייה, נחשב לאבוקה.

פנס כיס קטן שיכול להכניסו לחורים ולסדקים, וכן נר חשמלי קטן שאפשר לטלטלו בכל פינות הבית, מותר לבדוק בהם בשעת הצורך כשאין לו נר אחר כשר, ויכול גם כן לברך עליהם, ואין זה דומה לאבוקה. [שו"ת יחזקאל דעת ח"א ס' ד. חזון עובדיה הל' פסח עמוד כד]

אך אין צריך לבדוקם שוב לאור הנר, כליל בדיקת חמץ.
[הרמ"א סימן תלג סעיף יא. חזון עובדיה הלכות פסח עמוד יט, ובמהדורות
תשס"ג עמוד לג]

צריך לבדוק בחורים ובסדקים בכל פינות הבית, לרבות
המרפסות וחדרי המדרגות, והגינות, ובייחוד יש
לבדוק במזנון, במקרר, בארונות המטבח, ובכל יתר
המקומות שמצניעים שם מאכל ומשקה שיש בהם חשש
חמץ, לפיכך כל חדרי הבית צריכים בדיקה, אף שברור לו
שמעולם לא אכל שם חמץ. וכשיש ילדים קטנים יבדוק גם
תחת הארונות והמטות, שמא הכניסו שם חמץ. ואפילו אם
תהיה לו טירחא רבה בבדיקה קפדנית כזאת אל יקוץ
בבדיקתו. כי כבר אמרו חז"ל: לפום צערא אגרא. [חזו"ע שם
עמוד כ, ובתשס"ג עמוד לה]

מי שיש לו מכונית פרטית, צריך לבדקה כליל י"ד לאור
הנר, כמצות חז"ל. ואף על פי שמנקים היטב את
המכונית לפני ליל י"ד. ואפילו אינו רוצה להשתמש
במכונית בכל ימי הפסח, צריך לבדוק אותה מן החמץ. וכן
בעלי אוטובוסים וציבוריים ומטוסים של חברות תעופה
ישראליות חייבים לבדוק החמץ כליל י"ד ניסן אף שניקו
אותם היטב קודם לכן. ומכל מקום כשבא לבדוק במכונית
אין לו לחזור ולברך "על ביעור חמץ", אלא די במה שבירך
בביתו בשעת הבדיקה, ועל סמך ברכה זו יחזור ויבדוק
החמץ במכוניתו. ואף על פי שיש מרחק מסויים ביניהם, אין
ההליכה נחשבת הפסק. [שו"ת 'חיה דעת חלק א' סימן ה. חזון עובדיה
על הלכות פסח מהדורת תשס"ג עמוד נב]

בתי כנסיות ובתי מדרשות צריכים בדיקה על ידי הגבאי או
השמש, שהם האחראים עליהם ושומרי משמרת
הקודש, מפני שהתינוקות מכניסים שם חמץ כבואם להתפלל
עם הוריהם, ומה גם בזמן הזה שרגילים לעשות סעודות
מצוה בבית הכנסת ואוכלים שם חמץ. ואף על פי שמנקים
את בית הכנסת ביום י"ג, צריך לכתחלה לחזור ולבדוק כליל
י"ד לאור הנר, ולא יברכו על בדיקה זו, אלא יפטרוה בברכה

שמכריכים קודם לכן בבדיקה שבביתם. [חזון עובדיה הלכות פסח עמו' ל, ובמהדורת תשס"ג עמוד מט]

אין צריך לבדוק את החמץ בספרים, ומותר ללמוד בהם מבלי לבדוק אם נפלו בהם פירוורי חמץ בעת הלימוד.
[שו"ת יביע אומר חלק ז' חלק אורח חיים סימן מג]

דינים הנוהגים אחר הבדיקה

כל מה שנשאר מן החמץ לצורך אכילתו בשבת, יצניענו במקום מיוחד, שלא יתפזר אנה ואנה, ובפרט יש להזהר כשיש ילדים קטנים בבית ולהשגיח עליהם שיאכלו בפנה מיוחדת ולא ישוטטו בשעת אכילתם,¹⁴ כדי שלא יצטרך לבדוק שוב החמץ אחריהם. ולמחרת היום בהתקרב זמן איסור הנאת החמץ יבערנו וישרפנו, לקיים מצות תשביתו שאור מבתיכם. [חזון עובדיה על הלכות פסח עמוד לו, ובמהדורת תשס"ג עמוד נז]

ניסן

אחר הבדיקה יבטל את החמץ ויפקירנו, ויאמר: "כל חמירא דאיכא ברשותי דלא חזיתיה ודלא ביערתיה ליבטיל ולהוי כעפרא דארעא". (בלשון הקודש: "כל חמץ ושאר שישנו ברשותי שלא ראיתיו ושלא ביערתיו יתבטל ויהיה כעפר הארץ"). [חזון עובדיה הלכות פסח מהדורת תשס"ג עמוד נב]

צריך לומר הביטול בשפה המובנת לו, כדי שיבין שעיקר כוונתו לבטל החמץ עד שיהיה בעיניו כדבר שאינו חשוב כלום וכדבר בטל לגמרי, אבל אם אומר הביטול ואינו מבין שהוא מבטל החמץ, אלא חושב שאומר תחנה ובקשה בעלמא, לא יצא ידי הביטול, וצריך לחזור ולבטלו בלועזית בשפה הידועה לו. ואפילו אם אמר הביטול בלשון הקודש,

14. תינוק שנכנס לבית בדוק וחמץ בידו, ונכנס אחריו ומצא פירוורי, אינו צריך לחזור ולבדוק, ואפי' אם לא היו הפירוורים כשיעור החמץ. לפי שחזקתו שאכלו ואלו הפירוורי נפלו ממנו בשעת אכילה, שדרך התינוק לפרר בעת אכילתו. ואם לא מצא פירוורי כלל, והתינוק יש לו דעת, ואומר שאכלו, נאמן ואין צריך בדיקה. [ש"ע סימן תלח ס"א. ועיי' בספר מאור ישראל פסחים י' ד"ה תוס' מפני]

כל שאינו מבין לא מועיל הביטול. [חזון עובדיה על הלכות פסח עמ' לב, ובמהדורת תשס"ג עמוד נד הערה לא]

נוהגים לומר הביטול ליתר חיזוק ג' פעמים. [ילקוט יוסף על ערלה פרק יא, עמוד תרעז. חזון עובדיה על הלכות פסח מהדורת תשס"ג עמוד נד]. **וטוב שבאחד מהם יוסיף: ליבטיל ולהוי "הפקר" כעפרא דארעא.** [חזו"ע פסח מהדורא ראשונה עמוד לד, ובמהדורת תשס"ג עמוד נה]

ביטול החמץ ביום הוא בנוסח זה: "כל חמירא דאיכא ברשותי דחזיתיה ודלא חזיתיה דביערתי ודלא ביערתי ליבטיל ולהוי כעפרא דארעא", והביטול יהיה אחר הביעור, כדי לקיים ביעור חמץ ושריפתו בחמץ שלו. [חזון עובדיה פסח עמ' לז, ובמהדור' תשס"ג עמ' נט]

אף הנשים מצוות על מצות תשביתו. ולכן אם ¹⁵ אין האיש בביתו שהוא טרוד במלאכתו, תזהר האשה לבער החמץ לפני זמן איסורו, והבעל יבטל החמץ למחרת ביום, בכל מקום שהוא נמצא, ואם אין הבעל עושה כן תבטל האשה למחרת. [חזון עובדיה על הלכות פסח עמוד לו, ובמהדורת תשס"ג עמוד נז הערה לח]

כשבעל הבית מצוה לשליח לבדוק חמצו ולבטלו, לכתחלה צריך שבעל הבית יאמר את הביטול. ובדיעבד אם בטלו השליח שאמר "כל חמירא דאיכא ברשות פלוני ליבטיל ולהוי כעפרא דארעא" (והזכיר שמו של בעל הבית), ביטולו ביטול. [שו"ת יביע אומר ח"ב חו"מ סימן ה'. חזון עובדיה על הלכות פסח מהדורת תשס"ג עמוד נז]

15. אם אין איש בביתו, יכול לבטל בכל מקום שהוא נמצא, ואם אין ידוע שעושה כן, מוטב שתבטל אשתו את החמץ, ואפילו לא צויה אותה על כך בפירוש. ותאמר בביטולה: "כל חמירא דאיכא ברשות בעלי ליבטיל ולהוי כעפרא דארעא", ואם אינה מבינה תרגום, תאמר הביטול בשפה המובנת לה. [חזון עובדיה הלכות פסח עמוד לה, ובמהדורת תשס"ג עמוד נז]

יג ניסן \ יום שישיביעור חמץ

אף על פי שביום ששי שהוא יום י"ג בניסן מותר לאכול חמץ כל היום, מכל מקום טוב לבער החמץ בערב שבת בשעה חמישית, כמו בערבי פסחים של שאר שנים, כדי שלא יבואו לטעות בשנה הבאה לבער החמץ אחר חצות היום.

ואין צריך לבטל החמץ שנית בשעת הביעור שביום הששי, אלא יבטלנו ביום שבת בבוקר לפני זמן איסורו.

וישאיר מן החמץ מזון לשתי סעודות של שבת בלבד, לליל שבת, וליום שבת שחרית.

ניסן

ואין לבשל לשבת זו תבשילי חמץ הנדבקים בכלים כגון דייסא של קמח וכיוצא בזה, כדי שלא יצטרכו להדיח הכלים בשבת לאחר הסעודה, שהרי הדחה זו אינה לצורך השבת, ואסור להדיח כלים בשבת שלא לצורך השבת. [חזו"ע פסח עמ' מא, ובמהד' תשס"ג עמ' רנה]

גם מי שבדק החמץ בארבעה עשר בניסן כדת, וביטלו אחר כך באמירת "כל חמירא דאיכא ברשותי דחזיתיה ודלא חזיתיה", אסור לו מדברי סופרים להשאיר חמץ בעין ברשותו בימי הפסח, ואפילו חמץ על ידי תערובת אסור להשאירו ברשותו, אלא ימכרנו לגוי כדת (באמצעות הרבנות הראשית המקומית שעושים את המכירה לגוי כדין תורה), או יבערנו לגמרי. ואם נשאר החמץ ברשותו ולא מכרו לגוי הרי הוא אסור בהנאה.

ואפילו השאיר את החמץ ברשותו באונס אם לא ביטלו נאסר בהנאה. ויש אומרים שאפילו אם ביטל החמץ וגם היה אנוס או שוגג במניעת ביעורו, אף על פי כן נאסר בהנאה. ויש חולקים ומתירים כשיש שני צדדי היתר, דהיינו כשביטלו, וגם היה אנוס בדבר. ואם יש הפסד מרובה יש מקום לסמוך על דעת המתירים. והכל לפי ראות עיני הדיין.

[חזון עובדיה על פסח מהדורת תשס"ג, עמוד ע]

אסור להתחיל במלאכה כשמגיע זמן שריפה עד שישורף החמץ. וישורף ויבטל לפני תחלת שש שעות. [חזון עובדיה על הלכות פסח עמוד כ, ועמוד סא הערה מה]

כיצד מצות ביעור חמץ? שורפו או פוררו לפירורים דקים וזורהו לרוח או זורקו לים. שנאמר: "תשביתו שאור מבתיכם", בכל דבר שאתה יכול להשביתו (פסחים כז ב). והמנהג לשורפו, ולכן טוב שיפרסנו לפני שישרפנו לפרוסות דקות כדי שתשלוט בו האש היטב עד שישרף לגמרי כפחמים. ואם אינו עושה כן, ישפוך עליו נפט הרבה כדי שימאס לאכילה. [חזון עובדיה על פסח מהדורת תשס"ג, עמוד סד]

קודם זמן איסורו יכול **להשליכו בחצר במקום שעופות מצויים.** ואם מצאו אחר זמן איסורו, שלא אכלוהו העופות, אף על פי שהמקום אינו משתמר, לא ישאינו שם אלא יבערנו. [חזון עובדיה הלכות פסח מהדורת תשס"ג עמוד סה]

אם הפקיר את החמץ ונתנו **בפת האשפה** ברשות הרבים או בצידי רשות הרבים, קודם זמן איסורו, אפילו מצאו לאחר זמן איסורו, אין צריך לבערו מן הדין, והמחמיר לבערו תבוא עליו ברכה. [חזון עובדיה על הלכות פסח מהדורת תשס"ג עמוד סה]

מכירת חמץ

כבר פשט המנהג לסמוך על מכירת החמץ שעושים בערב פסח, ואין להרהר אחר המנהג. [חזון עובדיה על פסח מהדורת תשס"ג, עמוד ע]

לכתחלה אין ראוי **למכור את החמץ באופן עצמאי**, שהרי יש מחלוקת בפוסקים באיזה קנין הגוי קונה. ולכן צריך למכור את החמץ באמצעות רבנות מקומית וכדומה. ומיהו מי שעבר ומכר את החמץ לגוי באופן פרטי, כגון בקנין כסף וכדומה, אין החמץ נאסר בהנאה כדין חמץ שעבר עליו הפסח, אלא המכירה תופסת מספק, וספק דרבנן לקולא.

זקן או חולה שאינו יכול למכור את החמץ בעצמו, יכול

למנות ¹⁶שליח שיחתום במקומו על השטר של הרבנות וימכור את החמץ בשבילו. [ילקוט יוסף קצוש"ע אורח חיים סימן תמח סעיף ג' - מכירת חמץ ה']

מי שמכר את החמץ ופירט את המקום שהחמץ נמצא בו, ואחר הפסח נתברר לו שהיה לו בקבוק ויסקי (חמץ) בתוך הארון שלא ידע על קיומו, בדיעבד אין הויסקי נאסר כדין חמץ שעבר עליו הפסח. [ילקוט יוסף קצוש"ע אורח חיים סימן תמח סעיף ג' - מכירת חמץ ו']

המוכר את חמצו לגוי באמצעות הרבנות, נכון שלא יכלול את הכלים שנמצא החמץ בתוכם, בשטר המכירה, כדי שלא יצטרך להטבילם במקוה טהרה לאחר הפסח, וכדין הקונה כלים מן הגוי. ואם עבר וכלל הכלים בשטר המכירה, יש להצריכם טבילה בלי ברכה, בין בכלי מתכות, בין בכלי זכוכית. ואם רוצה למכור חנותו לגוי ביחד עם החמץ שבתוכה, יעשה שאלת חכם. [שו"ת יביע אומר ח"ו חיו"ד סימן יא. ושו"ת יחווה דעת חלק ג סימן כד. הליכות עולם ח"א עמוד רפב]

יש אומרים שמדינא יכולים למכור את החמץ ביום שישי י"ג ניסן כל שעות היום, ויש מחמירים למכור כמו בכל שנה קודם זמן הביעור, אחר שהמכירה היא חלק מהביעור. וכשם שבביעור חמץ טוב לבער בערב שבת קודם שעה שישית, כך במכירת חמץ, כדי שלא יבואו לטעות בשאר שנים. ועל כן טוב להקפיד בזה לכתחלה, למכור את החמץ ביום שישי קודם שעה ששית. [ילקוט יוסף קצוש"ע אורח חיים סימן תמד - ערב פסח שחל בשבת כב]

יש מי שכתב שאין לכתוב בשטר המכירה שהמכר יחול בשבת קודם שעה ששית, שנמצא עושה קנין ומשא ומתן בשבת. ויש אומרים דמאחר ומעשה הקנין הוא בערב

16. ומי שמכר את החמץ של שכנו בלי להודיע לו, וחשב בדעתו שיש בזה מצד זכין לאדם שלא בפניו, בדיעבד המכירה מועילה שלא לאסור את החמץ, מדין חמץ שעבר עליו הפסח. אבל לכתחלה אין למכור את החמץ של חבירו בלי לקבל ממנו רשות ושלוחות

שבת, אף שחלות הקנין תהיה בשבת, אין בכך איסור מקח וממכר בשבת. ולכתחלה אין לעשות כן. [ילקוט יוסף קצוש"ע אורח חיים סימן תמד - ערב פסח שחל בשבת כג]

הרגיל בכל שנה למכור ביום י"ג את המקומות שמשאיר שם חמץ, כדי שלא יתחייב בדיקה באותן מקומות, (ומשאיר מקום בביתו שבו יקיים חיוב הבדיקה), בשנה זו יש לו למכור את החמץ ביום חמישי י"ב ניסן, כדי שבליל י"ג ניסן לא יתחייב בבדיקה באותן מקומות שמכר. [ילקוט יוסף קצוש"ע אורח חיים סימן תמד - ערב פסח שחל בשבת כד]

אפיית מצת מצוה

יש נוהגים לאפות מצת מצוה בערב שבת דוקא אחר חצות היום, ככלל השנים. אך מעיקר הדין לשין מצת מצוה בערב שבת גם **קודם חצות היום**. שדוקא בערב פסח ממש נהגו ללוש אחר חצות זכר לקרבן פסח, אבל בערב שבת י"ג ניסן שאין מקריבין בו קרבן פסח, לא שייך טעם זה.

ומה שנוהגים לומר את ההלל בכל ערב פסח בעת אפיית המצות אחר חצות, דבר זה לא שייך לאומרו כשאופים מצות ביום שישי י"ג בניסן אחר חצות. [ילקוט יוסף קצוש"ע אורח חיים סימן תמד - ערב פסח שחל בשבת כז]

עשיית מלאכה

מותר לעשות מלאכה ביום ששי כמו בשאר ערבי שבתות של כל ימות השנה, ואפילו מלאכה מקצועית, וכמבואר לעיל, ובלבד שישתדל להכין צורכי הפסח כראוי. וממנחה קטנה¹⁷ דינו ככל ערב שבת. [ביע אומר ח"ו סי' מז. חזו"ע פסח עמוד פג, ובמהדורת תשס"ג עמ' רנה]

בערב שבת מותר להגעיל כלים כל היום. ויש מי שהצריך להגעיל קודם שעה שישית, ויש מחמירים עד שעה

17. שהעושה מלאכה בערב שבת ובערב יום טוב מן המנחה ולמעלה אינו רואה סימן ברכה מאותה מלאכה לעולם. (פסחים נ ב.). [חזון עובדיה על הלכות פסח עמוד פג, ובמהדורת תשס"ג עמוד קפג]

חמישית, כמו בשאר שנים. אך נהגו להקל להגעיל בערב שבת גם אחר שעה חמישית. [ילקוט יוסף קצוש"ע אורח חיים סימן תמד - ערב פסח שחל בשבת כו]

מדיני הגעלת כלים

כלים שמשתמשים בהם בחמץ, אסור להשתמש בהם בפסח מבלי שיכשירם, ומשעת איסור אכילת חמץ בערב פסח אסור להשתמש בהם בלי הכשר. וכפי תשמישו של הכלי כך הכשרו, וכמו שיתבאר להלן. [חזון עובדיה על הלכות פסח עמוד סט, ובמהדורת תשס"ג עמוד קכד]

ניסן

בכל כלי הולכים אחר רוב תשמישו לענין הכשרו לפסח, שאם השתמשו בכלי זה ברוב פעמים באמצעות רוטב, הכשרו בהגעלה, ואם רוב פעמים השתמשו בו ביכש, צריך ליבון. [ילקוט יוסף קצוש"ע אורח חיים סימן תנא - דיני הגעלת כלים ב] **אולם כלי שרוב תשמישו היה בהיתר, ופעם אחת השתמשו בו בחמץ, אין הולכים בזה אחר רוב תשמישו, אלא כלי זה צריך¹⁸ הכשר.** [ילקו"י איסור והיתר ג' עמוד תע. ובילקו"י מועדים מהדו' תשס"ד עמ' תקצה]

שפודים ואסכלאות שצולים בהם בשר על האש, ופעמים שמערכים בהם חמץ, הואיל ודרך תשמישם בלי אמצעות נוזלים, צריכים ליבון באש עד שיהיו ניצוצות של אש ניתזים מהם. אבל הגעלה אינה מועילה להם לכתחלה. ובדיעבד אם הכשירם בהגעלה ובישל או צלה בהם אפילו בתוך מעת לעת, יש להתיר המאכל, ומכל שכן אם היה לאחר מעת לעת, שאפילו להמחמירים בנותן טעם לפגם

18. ולכן מיחם של מים חמים שנותנים עליו איזה פעמים בורקס לחממו, אין להשתמש במיחם זה בלי הכשר לפסח כדת. וכן סבין המיוחדת לחיתוך לחם, אם השתמשו בסבין זה פעם אחת לחיתוך עוגה חמה, או הכניסו את הסבין לחמין שיש בו חטה, או שחתכו איזה פעם שניצל חם שטיגנוהו עם קמח, או פיצה חמה, וכדומה, צריך להכשיר את הסבין. וכן תיון המשמש למי - תה בלבד, שמסתמא נגע בלחם כשהוא חם, צריך הכשר כדת.

בפסח, בזה יש להקל. ואם אין ידוע אם מערכים בהם חמץ די להם בהגעלה, אבל הכשר צריך מחשש שמא במשך השנה כולה בלע חמץ. [חזו"ע עמוד ע, ובתשס"ג עמ' קכז]

תבנית של פשטידה, שנותנים בה מעט שמן, הכשרתה על ידי ליבון. ויש חולקים ומתירים את התבנית בהגעלה, מאחר שנותנים בה מעט שמן, והמיקל יש לו על מה שיסמוך. [יחזקאל דעת ח"א סי' ז. ובחזו"ע החדש על פסח עמ' קלד כתב, דכעת נ"ל דהמיקל יש לו ע"מ שיסמוך מטעם ספק ספיקא. ע"ש]

תבניות שאופים בתוכם חלות בתנור, צריכים ליבון באש עד שיהיו ניצוצות אש ניתזים מהן, ולכן התבניות של תנורי אפייה חשמליים, ¹⁹יש ללבנם באש. ויש חולקים ומתירים אותו בהגעלה, והמיקל יש לו על מה שיסמוך. [חזון עובדיה הלכות פסח מהדו"ק עמ' עא. אבל במהדו' תשס"ג עמ' קלב, ועמ' קלד כתב, דכעת נראה לי דהמיקל יש לו ע"מ שיסמוך מטעם ספק ספיקא, כיעו"ש]

תנור אפייה חשמלי, יש לנקותו היטב עד כמה שהיד מגעת, ולהמנע מלהשתמש בו עשרים וארבע שעות

19. וכיון שא"א ללבנם כך, נכון להחליפם בתבניות חדשות.
20. תנור אפייה גדול המופעל באמצעות חשמל, ואופים בו במשך כל השנה חמץ, ורוצים להכשירו לאפות בו מצה עשירה לספרדים הנוהגים היתר במצה עשירה בפסח, והאפייה נעשית על ידי רשת שרשראות ברזל הקבועים ליד התנור, שעליהם נותנים הבצק של העוגות, ומופעלים על ידי חשמל באופן אוטומטי שנכנסים אל תוך התנור הלוהט, ויוצאים כשהם אפויים מצד השני של התנור, ואי אפשר לפרק המכונה כדי ללבן באור, הדרך להכשיר את התנור הוא באופן כזה: יש להפסיק את האפייה של עוגות החמץ בערב שבת, ולחדש את העבודה לצורך המצה עשירה לאחר השבת, כדי שהתנור ועמו השרשראות יהיו נותן טעם לפגם, אחר ששהו מעט לעת מבלי אפיית חמץ, ואחר שינקו אותם היטב שלא ישאר שום חשש חמץ בעין, ולשפשפם היטב במברשת במי אמה או אקונומיקה, מהדברים הפוגמים בודא, כדי לוודא שאפילו אם נשאר כל שהוא חמץ בין הסדקים כבר נפגם על ידי כך. והואיל וכל מעשה האפייה של המצה עשירה נעשה קודם הפסח, בשעה שהחמץ מותר באכילה, יש להתיר באופן הנזכר, משום דהוי נותן טעם בר נותן טעם דהיתרא. [יביע אומר ח"ט חאו"ח סי' מה]

קודם ההכשר, ואחר כך ידליקו את התנור בחום הגבוה ביותר שאפשר, וישאירוהו דולק כשעה, ודי בזה. [חזו"ע הלכות פסח עמוד עג. יחזוה דעת חלק ב' סימן סג]

בענין הכשר המיקרו גל, יש להבחין בין שני סוגי המיקרו - גל המצויים כיום. יש כאלה שיש בהם גם גופי חימום (השחמה), ודינם כדין הכשר תנור אפייה רגיל, שלאחר שימתינו עשרים וארבע שעות בלי לבשל ולחמם בו, ינקו היטב את המכשיר, וידליקו את גופי ההשחמה בחום הגבוה ביותר, במשך כשעה, ובזה התנור כשר לפסח.

ויש תנורי מיקרו גל שאין בהם גופי חימום, אלא פועלים רק באמצעות קרינה. ותנורים אלה אם הם משמשים על פי רוב רק לחימום המאכלים, ולא לבישול, לענין חמץ בפסח נכון להכשיר את המיקרו גל לפסח על ידי שינקו אותם היטב, ויניחו כוס שיש בתוכה מעט מים ומעט חומר ניקוי, (אבל לא אקונומיקה), וירתיחו את המים במשך מספר דקות, עד שדפנות התנור יספגו את האידים. ונכון להוסיף עוד חומרא להשתמש במיקרו - גל בפסח רק באמצעות קופסת קרטון או פלסטיק סגורה היטב. (ויש המסתפקים בדרך הראשונה, או בחימום בתוך קופסא סגורה).

ואם משתמשים בתנור המיקרו גל גם לבישול, וכן תנורי מיקרו גל שבחנויות שהשימוש בהם הוא תדירי יותר, ומסתבר שהחום בדפנות מגיע ליד סולדת בו ברוב פעמים, ראוי להחמיר שלא להשתמש בו כלל בפסח. [ראה במה שכתבנו בס"ד בספר אוצר דינים לאשה ולבת עמ' שט, ובמהדורא החדשה דיני פסח. ובילקוט יוסף איסור והיתר כרך ג' עמוד קסז. ובילקוט יוסף על המועדים מהדורת תשס"ד עמוד תר. והצענו כל הדברים בטעמיהם ונימוקיהם בפני מרן אאמו"ר שליט"א והסכים עמנו לדינא]

מדיח כלים חשמלי הפועל על ידי שטיפה ברותחין עם חומרי ניקוי פגומים, מותר להשתמש בו בפסח ע"י שינקו היטב את המכונה מכל לכלוך. ונכון שגם יפעילו את המכונה (בלי כלים בתוכה) בשטיפה ברותחין עם חומרי ניקוי פגומים. [וראה מה שכתבנו בס"ד בכיו"ב בס' אוצר דינים לאשה

ולבת עמ' שג. ובספר איסור והיתר מהדו"ק עמ' קנב, ובאיסור והיתר כרך ג'
עמוד תפד]

סיר - עוגה שאופים בו חמץ בכל ימות השנה, יש אומרים שאין לו תקנה בהגעלה, אף על פי שטחין בו שמן לבל תשרף העוגה. ומכיון שאי אפשר ללבנו שמא יפקע בחום האש, יש לקנות חדש לפסח. ויש חולקים ומתירים אותו בהגעלה, והמיקל יש לו על מה שיסמוך. [חזון עובדיה הלכות פסח מהדו"ק עמוד עג. יחזה דעת ח"א סי' ז. ואמנם בחזון עובדיה על פסח מהדורת תשס"ג סיים שהמיקל יש לו על מה לסמוך, וכנ"ל]

סירים שמבשלים בהם על האש, צריכים הגעלה במים ורתחים בכלי ראשון שעל האש, או על ידי חשמל. ואם הגעיל בכלי ראשון שלא על האש ובישל בו, מותר. וקודם צריך לרוחצם היטב מכל לכלוך וחלודה. [חזון עובדיה על הלכות פסח עמוד עג, ובמהדורת תשס"ג עמוד קלו]

סיר לחץ צריך הגעלה, וגם הגומי שבכיסוי, יש להגעילו לאחר שינקוהו היטב, ואין מועיל לו עירוי מכלי ראשון. [חזון עובדיה על פסח עמוד עד, ובמהדורת תשס"ג עמוד קלו]

מכסאות הסירים והידיות צריכים הגעלה. [חזו"ע עמ' עד]
אזני הכלים שתקועים על ידי מסמרים, יש להסיר מהם כל לכלוך קודם ההגעלה, ולשפשפם במי אמה ובורית כדי לנקותם, ורק לאחר מכן יגעילים עם הכלים. [חזו"ע עמוד עד]
כלי אלומיניום שמצוי בתחתיתם כעין גומות שחורות, צריך לנקותם עד כמה שיוכל לפני ההגעלה. ומכל מקום כלים שהכשרם על ידי ליבון, אין צריך לנקותם מחלודה. [ילקוט יוסף קצוש"ע אורח חיים סימן תנא יח]

סכיני מטבח מגעילים בכלי ראשון אפילו לאחר שהעבירוהו מעל האש, ובלבד שהמים יהיו חמים שהיד סולדת בהם. וכן בניצב של הסכין המחובר על ידי מסמרים, יש לנקותו היטב על ידי שפשוף במי אמה ובורית ואחר כך יגעיל הסכין עם הקתא. ומי שאפשר לו יקנה סכין מיוחדת לפסח. [חזון עובדיה על הלכות פסח עמוד עה, ובמהדורת תשס"ג עמוד קלז]

החצובה שהיא הברזל שאצל האש, שמניחים עליה הסיר, או המחבת, יש לנקותה היטב ולהגעילה ברותחים, ואם עירה מכלי ראשון הוכשרה בכך. וכן הדין **לכיריים** של גאז, וכן **למקום האש** עצמו, שיגעילם אחר ניקוי ושפשוף היטב. [חזון עובדיה על פסח מהדו"ק עמוד עה, ובמהדורת תשס"ג עמוד קלז. יביע אומר ח"י חאו"ח סי' לה אות י'. ובהערות לרב פעלים ח"ד סי' יז]

פלאטה חשמלית די שישפוך עליה רותחים מכלי ראשון, לאחר שינקה אותה היטב מכל חשש חמץ בעין, ואף שפעמים מניחים עליה לחם לחממו, הרי הבליעה נשרפת מיד מחום האש הצמוד לפח הפלאטה. [חזון עובדיה על פסח מהדורות תשס"ג עמוד קלח. וראה עוד בילקוט יוסף איסור והיתר כרך ג' עמוד תסד. ובילקוט יוסף מועדים מהדורת תשס"ד עמוד תקצט]

מחבת שמטגנים בה עם שמן, דיה בהגעלה, ואינה צריכה ליבון. [יחוה דעת חלק א' סימן ז. חזון עובדיה על הלכות פסח עמוד עה, ובמהדורת תשס"ג עמוד קלח]

מחבת שמטגנים בה בלי שמן כלל, אין להכשירה בהגעלה. וכיון שאי אפשר בליבון לא ישתמש בה בפסח. [ילקוט יוסף קצוש"ע אורח חיים סימן תנא כד]

קערות של מתכת שמערים לתוכן תבשיל מכלי ראשון, די להכשירם על ידי עירוי מכלי ראשון, אבל אם מערה עליהם מכלי שני לא הוכשרו בכך. ואפילו אם עירה עליהם מים חמים מכלי טרמוס לא הוכשרו בכך, שדינו ככלי שני. [חזון עובדיה על הלכות פסח עמוד עו. ובהערות מרן אאמו"ר בס' חידושי דינים מהר"פ פערלא. יביע אומר ח"י חאו"ח סימן לה אות יט]

צלחות של מתכת, וכן כפות שדרך להשתמש בהם בכלי שני, שמערים לתוכם תבשיל מהקדירה, די להכשירם על ידי שיכניסם למים רותחים שבכלי שני. דהיינו שיערו רותחים מכלי ראשון אל תוך קערה גדולה, ויכניסו לתוכה את הצלחות והכפות הללו. ואם עשה להם הגעלה מכלי ראשון או על ידי עירוי מכלי ראשון, כל שכן שהוכשרו בכך. ובדיעבד אם לא הכשיר את הכלי שני ובישל

בו בליל פסח, שהוא תוך מעת לעת לשימושו בחמץ, התבשיל מותר. [יביע אומר ח"ג סי' כד. וחזון עובדיה פסח עמוד עו, ובמהדו' תשס"ג עמ' קמד]

שינים תותבות יש לנקותם היטב שלא ישאר בהם שום חשש חמץ בעין, ואין צריך להגעילם, אך טוב שיערה עליהם מים חמים מכלי ראשון. [יביע אומר חלק ג סימן כ. וחלק ד' סי' לא. יהוה דעת ח"א סי' ח. חזון עובדיה על הלכות פסח עמוד עו, ובמהדורת תשס"ג עמ' קמה]

כלי כסף וזהב, וכלים שמשתמשים בהם בצונן, כגון כוסות, בין מתכת בין חרס וניילון, הכשרם על ידי שטיפה והדחה בלבד, אף שפעמים נותנים בהם חמץ רותח. כיון שרוב תשמישן אינו אלא בצונן, ולא הלכו בכלי אלא אחר רוב תשמישו. ואם נשתמש בהם בחמץ חם בתוך מעת לעת, יש להחמיר ולהכשירם בחמין, כדרך תשמישם בחמין. ודוקא כשאינם בני יומן יש להתירם בשטיפה והדחה בצונן. [חזון עובדיה על הלכות פסח עמוד עז. ובמהדורת תשס"ג עמוד קמז]

מקור חשמלי (פריז'דר) דיו בשטיפה וניקוי היטב להכשירו לפסח. [חזו"ע הלכות פסח עמוד עז. ובמהדורת תשס"ג עמ' קמז]

סיפולוקס ומתקן הסודה - סטרים, די להם בשטיפה וניקוי היטב במים צוננים. [חזון עובדיה על הלכות פסח עמוד עז. ובמהדורת תשס"ג עמוד קמז]

כלי חרס לא מועיל להם שום הכשר, אם השתמשו בהם בחמין במשך השנה, שהתורה העידה על כלי חרס שאינו יוצא מידי דופיו (לשון דופי בליעתו) לעולם. ולכן יש להצניעם במקום מיוחד כדי שלא ישכח וישתמש בהם בימי הפסח. וטוב לסוגרם בארון ולהצניע המפתח. [חזון עובדיה שם תשס"ג עמוד קמט]

כלי חרס שהשתמש בהם בצונן במשך השנה, כגון שנתן בתוכם שכר שעורים (בירה), ושהו שם כ"ד שעות, אפשר להכשירם על ידי עירוי שלשה ימים בצוננים, שימלאם במים צוננים למשך כ"ד שעות, ואחר כך ישפכם, וימלאם

מים לכ"ד שעות, ואחר כך ישפכם ויעשה כן פעם שלישית, ובזה הוכשרו לפסח. ואם נשארו המים בתוכם כמה ימים, לא עלו לו אלא ליום אחד בלבד. וכן אם שפך המים קודם שעמדו בכלי כ"ד שעות, לא עלו לו אותם המים לכולם. ואם הגעילם הוכשרו בכך. [חזון עובדיה שם תשס"ג עמוד קמט]

כלי חרס שעבר עליהם י"ב חודש, לא מהני, ואמנם אם השתמשו בהם בכלי שני יש להקל. והנכון הוא לרווחא דמילתא להגעילן ג' פעמים. [שו"ת יביע אומר חלק י' חאו"ח סימן לה אות ז' דף נו]

כלי פורצליין (פרפורי) דינם ככלי חרס, ואם נשתמשו בהם בחמין, אין להם הכשר. וכל שכן שיש להחמיר בכלי חרסינה המצופים כעין פורצליין, שהם אסורים ככלי חרס ממש. [חזון עובדיה על הלכות פסח עמוד עח, ובמהדורת תשס"ג עמוד קנא]

הכיוור שרוחצים בו הסירים והצלחות, אפילו הוא מחרסינה, יערה עליו רותחים ומותר להשתמש בו בפסח. (ונכון לערות עליו רותחים ג' פעמים). וכן **שיש** של מטבח, יערה עליו רותחים. ויש מחמירים לצפותו בנייר כסף בפסח, והוא חומרא בלבד. [ראה מה שכתבנו באיסור והיתר עמ' קנ. ובאיסור והיתר כך ג' עמוד תעה. וע"ע בחזון עובדיה על הלכות פסח עמ' עח - חצר, ובמהדורת תשס"ג עמוד קנא, וקס]

כלי עץ ואבן, וכלי עצם, דינם ככלי מתכות להכשירם בהגעלה, או בעירוי מכלי ראשון, או כלי שני, כפי שהשתמשו בהם במשך השנה. וכן **כלי פלסטיק** וניילון ובקליט, כדרך תשמישן כך הכשרן. [חזון עובדיה על הלכות פסח עמ' עח, ובמהדורת תשס"ג עמוד קנא]

כלי זכוכית אינם בולעים ואינם פולטים כלל, ואינם צריכים הכשר לפסח כלל, אפילו היה בהם משקה חמץ זמן רב, כגון בקבוקי בירה, ודי להם בהדחה בצוננים היטב וכלי זכוכית כמו בקבוקי בירה, מותרים בלא הכשר, אלא בשטיפה היטב ג' פעמים²¹. [ילקוט יוסף קצוש"ע אורח חיים סימן תנא לט]

21. ויש מהספרדים שנהגו בחו"ל להחמיר בזה, (כמו יוצאי בבל),

כלי פיירקס ודורלקס שמבשלים בהם על האש, מותרים בשטיפה והדחה ²²בלבד. [חזון עובדיה על הלכות פסח עמוד

עת. ובמהדורת תשס"ג עמוד קנג, וקנו. שו"ת יחיה דעת חלק א סימן ו]

כלי אימאיל (זינגו) שהוא פח מצופה בחומר לבן או צבעוני, אפשר להכשירו בהגעלה. וטוב להחמיר להגעילו שלש פעמים. דהיינו שיכניסנו לרותחים ויוציאו, ויחזור פעם שנית להכניסו ולהוציאו, ויחזור פעם שלישית להכניסו ולהוציאו, ודיו. ומכל מקום אין צריך להחליף את המים בכל פעם. [חזון עובדיה על הלכות פסח עמוד עט. ובמהדורת תשס"ג עמוד קנו. יביע אומר ח"י בהערות לרב פעלים ח"ג ס"י כח]

השולחנות שאוכלים עליהם, אם הם מכוסים תמיד במפה או שעוונית, או זכוכית, די להם בניגוב היטב, ויכסם במפה נקיה, ודיו. ואם אוכלים עליהם ממש, נוהגים לערות עליהם רותחים. ואם חושש שיתקלקלו, יוכל להשתמש בהם בפסח, על ידי מפה חדשה, או נקיה. [חזון עובדיה על הלכות פסח עמוד פא, ובמהדורת תשס"ג עמוד קנט]

מפה שאוכלים עליה במשך השנה, הכשרתה בכיבוס במים חמים שהיד סולדת בהם. וכן שעוונית שלימה שאין בה סדקים, אפשר להכשירה על ידי שיערה עליה מים רותחים. [חזון עובדיה על הלכות פסח עמוד פא, ובמהדורת תשס"ג עמוד קס]

מכונת בשר צריכה הגעלה, לאחר שיפרק אותה וינקה אותה היטב בחורים ובסדקים, לבל ישאר שם פירורי חמץ. ונכון שאת החלק המנקב יתנוהו על האש, שאם נשאר שם פירור חמץ כל שהוא, הרי נשרף לגמרי. **ורייחים של קפה** אינם צריכים הגעלה, רק ינקה אותם היטב, ודיו. [חזון עובדיה על הלכות פסח עמוד פא, ובמהדורת תשס"ג עמוד קס]

כלי ששורים בו בשר קודם המליחה, אינו צריך הכשר, כיון שהוא מיוחד לשריית הבשר. והכלי המנוקב שמולחים

ולאחר שעלו לארץ שלא על דעת לחזור לבבל, יכולים להקל כדעת מרן, אפילו בלי התרה. ומ"מ נכון שיעשו התרה על מנהגם להחמיר. 22. הספרדים שנהגו להחמיר בזכוכית בחו"ל, יוכלו להקל, על ידי הגעלה שלש פעמים בלי התרה כלל.

בו בשר, מן הדין אין צריך הכשר כלל, ומכל מקום טוב להגעילו. [חזון עובדיה הלכות פסח עמוד פא, ובמהדורת תשס"ג עמוד קס]
כלי מתכת שיש בו טלאי המודבק על ידי הלחמה, היכשרו על ידי הגעלה, אבל טלאי המחובר על ידי מסמרים ויתדות ברזל הדוקים, אם קדם הטלאי לבליעת החמץ, אין צריך להסירו, שכבולעו כך פולטו. ואם קדמה בליעת החמץ לטלאי צריך להסיר הטלאי קודם ההגעלה. [חזון עובדיה על הלכות פסח עמוד פב, ובמהדורת תשס"ג עמוד קס]

אין להגעיל כלי בשר וכלי חלב בבת אחת, אלא כשאחד מהם אינו בן יומו, ואם שניהם בני יומן יגעילם בזה אחר זה. [שם]

ניסן

יש לשטוף את הכלים במים צוננים, מיד לאחר ההגעלה כשמוציאים את הכלי מהמים הרותחים. ואם לא שטף בצונן מועילה ההגעלה. [חזו"ע מהדורת תשס"ג עמוד קמב]

כלי חמץ שלא הוכשר, ולא השתמשו בו יותר משנים עשר חודש, לכתחלה אין לבשל בו בפסח בלי הכשר כראוי, ואם טעו ובישלו בו תבשיל לפסח, יש להקל. [חזון עובדיה על פסח מהדורת תשס"ג עמוד קסא]

בהיות שדיני הגעלה מרובים מאד, ורבו סעיפיהם ופארותיהם, בכמה חילוקים ופרטי דינים, לכן ראוי למנות בעל תורה ותלמיד חכם הבקי בהלכה להשגיח על הגעלת הכלים, וראוי להקדים ההגעלה לפני זמן איסור חמץ. [חזון עובדיה על פסח מהדורת תשס"ג עמוד קסא]

המגעיל כלים קודם זמן איסור החמץ בערב פסח, רשאי להשהות הכלי בתוך מי ההגעלה, ואין לחוש שמא יחזור ויבלע ממה שפלט, שהרי זה נותן טעם בר נותן טעם דהיתרא. אבל אחר זמן איסור החמץ, יזהר שלא להשהות את הכלי בתוך מי ההגעלה, ואם רוצה להגעיל כלי כשהוא בן יומו, דהיינו שהשתמשו בו בחמץ בתוך עשרים וארבע שעות, לדעת מרן השלחן ערוך יש להקל, אם מגעילו קודם זמן איסורו, אלא שיש נוהגים להחמיר בזה. [שו"ת יביע אומר

חלק י' חאו"ח סימן לה אות ד'. דף נה: הליכות עולם ח"א עמוד רפד. ושמ נתבאר דחמץ חשיב היתרא בלע, ומה שהחמיר מרן בס' תנא ס"ד ללבן כלי שנשתמש בו בחמץ ביבש, הוא מושום חומרא דחמץ לכתחלה. וראה עוד בחזון עובדיה פסח מהדו"ק עמוד ע'. ובמהדורת תשס"ג, עמוד קסב]

הכנת עלי החסה

עלי החסה שיוצאים בהם ידי חובת מצות אכילת מרור בליל פסח, יש לבודקם היטב בערב שבת מן התולעים שמצויים בהם. ויניחו אותם במקרר או במטלית לחה עד ליל הסדר, כדי שלא יכמושו. אבל לא ישרם במים מערב שבת, שאז יהיו כבושים, ואין יוצאים ידי חובה במרור שנכבש במים מעת לעת. ומיהו בדיעבד שנשרה המרור (החסה) במים מעת לעת או יותר, ואין לו מרור אחר לצאת בו ידי חובה, יכול לצאת בו ידי חובה. [חזון עובדיה פסח תשס"ג, עמוד רנו]

יד ניסן \ שבת פרשת צו \ שבת הגדול \ ערב פסח

יש לדרוש בדברי אגדה, בסיפור יציאת מצרים, ובחזיון האמונה. ויש להרחיב הדיבור בתוכחות מוסר להוכיח את העם ולהזהירם גם על ביעור השאור שבעיסה במעשים הרעים, ומחמצת הדעות המשובשות, ונפיחת המדות המקולקלות ולהחזירם למוטב. [ילקוט יוסף קצוש"ע אורח חיים סימן תמד - ערב פסח שחל בשבת א]

יש נוהגים לומר אחר התפלה איש לרעהו "שבת הגדול שלום" או "שבת הגדול מבורך", ומנהג יפה הוא. [חזון עובדיה פסח עמוד יח בהערה, ובמהדורת תשס"ג עמוד ל' הערה ג']

ביום שבת ישכימו קום להתפלל שחרית עם "הנץ החמה". ולא יאריכו בתפלה בניגונים ובפיוטים. וכן ישתדלו לא להעלות עולים נוספים לספר תורה, אלא שבעה עולים לחובת היום בלבד, כדי להספיק לסיים סעודת שחרית לפני זמן איסורו של החמץ.

ההפטרה של שבת הגדול, ברוב הקהלות: "וערבה לה' מנחת יהודה וירושלים" (מלאכי ג), שמסיימת

בפסוק: "הנה אנכי שולח לכם את אליה הנביא לפני בוא יום ה' הגדול והנורא". והוא על פי מאמר חז"ל (ראש השנה יא א): "בניסן נגאלו ובניסן עתידים להגאל". זולת במקום שהמנהג ברור להפטיר בהפטרת השבוע, שאז לא ישנו ממנהגם. [חזו"ע שם מהדו' תשס"ג, עמוד רנז]

²³ יזהר מאד בסעודתו, שלא יתפזרו פירורי הלחם לכל עבר, ומיד לאחר הסעודה יצניע כל כלי החמץ במקום מיוחד, ²⁴ וינער המפה מפירורי החמץ שעליה אל תוך פח

23. כדי שלא יצטרך להשאיר חמץ בביתו בשבת, ויבוא לידי חשש מכשול ותקלה מפירורי החמץ הנשארים מהסעודה, (ובפרט כשנמצאים ילדים קטנים בבית וקיים חשש שיפזרו את החמץ אנה ואנה), וכן שלא יצטרך להניח את כלי החמץ שנשארו מסעודות השבת, שאין אפשרות לנקותם בשבת להדיחם כראוי שאין שבת מכין לחול, וישארו בבית כאבן שאין לה הופכים, עד מוצאי יום טוב של פסח, לפיכך ישנה עצה טובה ונכונה לנהוג לבער החמץ מכל וכל בערב שבת, לבטלי השאיר לו שריד כלל ועיקר, ולהצניע במקום מיוחד את כל כלי החמץ לאחר הדחתם ושטיפתם בערב שבת כראוי, ולהשתמש בשבת אך ורק בכלים הכשרים והמיוחדים לפסח, ובתבשילים ומאכלים הכשרים לפסח, ויקיים מצות סעודות שבת, במצה מבושלת בתוך מרק של בשר או של עוף, באופן שכזה: שלאחר שנתבשל התבשיל יורידנו מעל האש, ובעוד התבשיל שבסיר חם שהיד סולדת בו, יתן בזה אחר זה בתוך התבשיל כמה ריקי מצות כדי צרכו, באופן שהמצה ספגה היטב טעם התבשיל, ואז יוכל לקיים בה מצות שלש סעודות. וטוב שלא יוציא את ריקי המצות מתוך הסיר אלא עד שיצטנן התבשיל, ויוכל להוציא המצה בשלמותה, שלא תתפורר בתוך המרק, שיהיה אפשר לבצוע אותה בשבת ולברך עליה כשהיא שלימה (לחם משנה) המוציא וברכת המזון, כיון שנשאיר עליה צורת פת, ובאופן שיש בה כזית. וכן הוא הדין שיוכל לטגנה בשמן, ויהיה אפשר לקיים בה סעודות שבת. ואם ירצה יוכל לבלי שבת לסעוד אף על מצה רגילה, הואיל ובליל י"ד אין איסור כלל באכילת מצה, וכאמור לעיל, וביום שבת יקיים סעודת שחרית וכן סעודה שלישית במצה מבושלת או מטוגנת. [חזון עובדיה פסח מהדו' תשס"ג, עמוד רסב]. הנוהג כפי העצה הנזכרת, יש לו לבטל החמץ בשעת ביעורו בערב שבת. ואם לא ביטל את החמץ בערב שבת, יבטל ביום שבת בשעת ביעורו. [ראה במטה יהודה סי' תמד ס"ב]

24. מותר לנער את המפה במרפסת, או בחצר הבית (במקום שיש

האשפה, ויצניע המפה עם כלי החמץ. ואם נשאר פרוסת שלמות מהלחם, יפררם עד שלא ישאר בכל אחת מהן אלא פחות מכזית, ואחר כך יזרקם לפח האשפה. וכל זה במטונף, אבל בלחם נקי לא יעשה כן. (ב"י סי' תמד). ומותר לכבד רצפת הבית²⁵ במטאטה לנקותה שלא ישאר אפילו משהו של חמץ. וירחץ ידיו היטב, וכן ישטוף פיו במים היטב שלא ישאר בפיו פירורי חמץ ואפילו משהו. וטוב לנקות החמץ שבין שיניו בקיסם או בסיכה, ובזהירות כדי שלא יחבל ויוציא דם. ושינים תותבות יש לנקותם היטב ולשוטפם ולהדיחם במים חמים של כלי שני, ודיו, ואינם צריכים הגעלה כלל. ולאחר הסעודה יבטל החמץ, ויאמר: כל חמירא וכו'. [חזו"ע מהדו' תשס"ג, עמ' רנח]

זמזא איסור אכילת חמץ

חמץ משש שעות ולמעלה ביום י"ד אסור מן התורה בין באכילה בין בהנאה, וחכמים אסרו החמץ באכילה שתי שעות קודם לכן, ולכן אסור לאכול חמץ ביום י"ד **מסוף ארבע שעות ומעלה**, דהיינו שליש היום, וחושבים השעות בשעות זמניות מעמוד השחר עד צאת הכוכבים.

עירוב) אף שהצפורים יבואו אחר כך ויאכלו מהפירורים, ואפילו אם בדרך כלל הוא מנער את המפה במקום אחר, דסוף סוף אינו טורח אלא לצורך עצמו לנקות המפה. [ילקוט יוסף קצוש"ע אורח חיים סימן תמד - ערב פסח שחל בשבת יח]

25. מותר לכבד את רצפת הבית במטאטה לנקותה שלא ישאר אפילו משהו של חמץ, לדידן (הספרדים) ההולכים בעקבות הוראות מרן השלחן ערוך. והיינו ברצפה שיש בה רצפות, ולא ברצפת עפר. ומותר לטאטאות אפילו **במטאטה העשיר מענפי אילן** יבשים שאינם נכפפים, ובודאי נשבר מהם בעת הטיטוי, אפשר להקל. אבל בקרקע שאינה מרוצפת אין להקל אלא על - ידי גוי. [ילקוט יוסף קצוש"ע אורח חיים סימן תמד - ערב פסח שחל בשבת טז]

אין שוטפין את הקרקע במים בשבת, אפילו בקרקע מרוצפת. ומכל מקום כשיש לכלוך על הרצפה, מותר לשפוך על מקום הלכלוך מעט מים מכלי, ולנגב המים במגב (מקל - גומי). [ילקוט יוסף קצוש"ע אורח חיים סימן תמד - ערב פסח שחל בשבת יז]

ועמוד השחר הוא שיעור שעה וחומש קודם הנץ החמה, ולא כמו שחושבים בלוחות הנפוצים בארץ זמן עמוד השחר שעה וחצי קודם הנץ החמה. [ילקוט יוסף תפלה כרך א' סי' פט, ובח"א מהדורת תשנ"ה עמ' קלז. חזו"ע פסח עמ' לז, ובמהדורת תשס"ג עמוד נט]

ולמעשה סוף זמן אכילת חמץ: 10: 14

יש לנקות השיניים היטב לאחר גמר סעודת שחרית אחר שסיים אכילת החמץ. וביותר צריך לזוהר בזה מי שיש לו נקבים בשיניו ויש חשש שמא נכנסו שם פירווי חמץ. ומכל מקום בדיעבד אם לא עשה כן, אין לחוש כל כך, שבודאי נפגם ונסרח טעם השאריות שבין השיניים אחר שעברו כמה שעות. ומי שיש לו שיניים תותבות, יכשירם על ידי שטיפה וניקוי היטב. וטוב להחמיר לערות מים רותחים, ודי בזה. ואין צריך להגעילם ברותחים. [חזון עובדיה על הלכות פסח עמוד לח, ובמהדורת תשס"ד עמוד סג יחזה דעת חלק א סימן ת. הליכות עולם חלק א' עמוד רעט, רפא]

זמן איסור הנאה מחמץ

מסוף ארבע שעות עד סוף חמש שעות, החמץ מותר בהנאה, ורשאי להאכילו לבהמה חיה ועוף, ובלבד שיעמוד אצלם לראות שלא יצניעו החמץ, ויבער מה שישיריו. ומתחלת שעה ששית עד סופה החמץ אסור בהנאה מדברי סופרים, לכן יזדרז לבטל את החמץ לפני כן, שמשעה שנאסר בהנאה אין הביטול מועיל. [חזון עובדיה על הלכות פסח עמוד לח, ובמהדורת תשס"ג עמוד ס]

אכילה בערב פסח

אסור לאכול מצה ביום י"ד בניסן (מעמוד השחר), כדי שיאכל המצה לתיאבון בליל פסח, אבל מותר לאכול מצה בליל י"ד בניסן. ומכל מקום אם אכל מצה בשוגג בערב פסח ביום, יברך לאחריה ברכת המזון, שאין דינו כאוכל איסור שאינו מברך ברכת המזון. [חזו"ע פסח עמוד צג. ובמהדורת תשס"ג עמוד קצז. ובשו"ת יחזה דעת ח"ו סי' כז]

מותר לאכול בערב פסח ²⁶**מצה עשירה**, שהיא קמח (כשר) הנילוש עם מי פירות, כגון יין וחלב ודבש, ומיץ תפוחים ותפוזים, ומיץ רימונים, בלי תערובת מים כלל. [חזון עובדיה הלכות פסח עמוד צג, ובמהדורת תשס"ג עמוד קצח]

מותר לאכול ²⁷**מצה מבושלת או מטוגנת בערב פסח**. ומכל שכן אם נתבשלה מלפני ערב פסח. וכן מצה מפוררת שנבשלה, מותר לאוכלה בערב פסח. [חזון עובדיה על הלכות פסח עמוד צה. ובמהדורת תשס"ג עמוד קצט. שו"ת יחוה דעת חלק ג סימן כו]

מצה שנעשית בפירוש שלא לשם מצוה, מן הדין ²⁸מותר לאכול ממנה. אך המחמיר תבא עליו ברכה. [שו"ת יחוה דעת חלק ג' סימן כו. חזון עובדיה על הלכות פסח מהדורת תשס"ג עמוד רא]

26. **עוגה שנעשית מקמח מצה (אפויה), ועירבו בה דבש ויין וכיו"ב, וחזרו ואפו אותה**, אין לאוכלה בערב פסח, שהואיל ונאפית מכבר, אין עליה שוב תורת מצה עשירה. אבל אם רוב התערובת היא מדברים אחרים ומיעוט מקמח מצה, בטל ברוב, ומותר לאכול תערובת זו בערב פסח. [ילקוט יוסף קצוש"ע אורח חיים סימן תעא - אכילה בערב פסח ג]
27. **הברכה על מצה מבושלת**, אם אוכל חתיכה שיש בה כזית, מברך "המוציא" ובהמ"ז, אף שאין בה תואר מצה. אבל אם אין בכל חתיכה כזית אף שיש בו תואר מצה, אינו מברך אלא בורא מיני מזונות וברכת מעין שלש. ואפילו דיבק כמה חתיכות מצה על ידי ביצה, צריך שיהיה בכל חתיכה כזית. ואם טיגן מצה עם ביצה בשמן, אף שיש מחלקים בין טיגון לבישול, לדינא אין לחלק בזה אלא מצה מטוגנת דינה כמצה מבושלת. אך אם טיגן במעט שמן רק שלא יידבק במחבת, יכול לברך המוציא גם בפחות מכזית. [ילקוט קצוש"ע או"ח סימן תעא - אכילה בע"פ ה]
28. לפיכך **מחנות צבא** שאין כל אפשרות לשמור על הכשרות בימי הפסח אם ישאר החמץ בי"ד ניסן, (מפני שישנם שאינם מקפידים מלקחת חמץ אל חדרם), ויש הכרח לחסל משם את כל החמץ לפני י"ד בניסן על ידי הרבנות הצבאית, וכן **בבתי חולים** ובתי מלון, שאין כל אפשרות לשמור על הכשרות כהלכה בימי הפסח, אם ישאר שם חמץ בי"ד בניסן, שישנם כאלה שאינם מקפידים מלקחת חמץ לחדריהם, שיש להחיר להם לאכול בערב פסח מצה שנעשית בפירוש שלא לשם מצוה. ומה טוב להחמיר אם אפשר לבשל המצה במרק בשר או ירקות, או לטגנה בשמן, עד שישתנה טעמה.

קטן שאינו מבין בסיפור יציאת מצרים שמספרים בליל פסח מותר להאכילו מצה רגילה (עניה), בערב פסח, אבל קטן שמבין בסיפור יציאת מצרים אין להאכילו מצה בערב פסח, [חזון עובדיה ח"ב עמוד צה, ובמהדורת תשס"ג עמוד ר']

משעה עשירית ביום ולמעלה, (כלומר: שלש שעות זמניות לפני צאת הכוכבים), אסור לאכול אפילו מצה עשירה. ומכל מקום מעיקר הדין לא נאסר אלא כשאוכל ממנה יותר מכביצה (בלי קליפתה, כחמישים גרם), אבל לאכול ממנה פחות משיעור כביצה (בלי קליפתה) מצד הדין מותר, אלא שאין להקל בזה אלא במקום צורך גדול. [חזון עובדיה על הלכות פסח עמוד צה. ובמהדורת תשס"ג עמוד קצט]

מותר לאכול פירות וירקות, וכן תבשיל ואורז, גם לאחר שעה עשירית, ובלבד שלא ימלא כריסו מהם לאכול ולשבוע. [חזון עובדיה הלכות פסח עמוד צה. ובמהדורת תשס"ג עמוד קצט]

סעודה שלישית שזמנה אחר המנחה אי אפשר לעשותה בחמץ, מפני שכבר הגיע זמן איסורו, ואי אפשר לעשותה במצה (רגילה) מפני שאסור לאכול מצה בערב פסח, לפיכך יש לעשות סעודה שלישית במצה עשירה, ויסעוד קודם שעה עשירית, (דהיינו שלש שעות קודם צאת הכוכבים בשעות זמניות) כדי שיוכל לאכול בלילה את המצה לתיאבון. ולכתחלה יאכל יותר מכביצה ממצה עשירה ויברך עליה בורא מיני מזונות ולבסוף ברכה אחת מעין שלש. ולא יברך עליה ברכת המזון, שספק ברכות להקל.

ויותר טוב לעשותה במצה מבושלת או מטוגנת, שהרי אין יוצאים בה ידי חובת מצה בלילה, ומכיון שיש עליה צורת פת יברך עליה בתחלה "המוציא לחם מן הארץ" (כשיש בה כזית). ולבסוף יברך ברכת המזון. ומי שאין לו מצה מבושלת או מצה עשירה, יקיים סעודה שלישית בבשר או דגים, או לכל הפחות בפירות.

ויש להקדים סעודה זו לפני סוף שעה תשיעית (בשעות זמניות) מהיום, כדי שיוכל לאכול את המצה בלילה

לתאבון. ואם נתאחר לעשות סעודה שלישית, יוכל לעשותה אפילו לאחר מכן, ובלבד שיאכל פחות מכביצה פת, (קרוב לחמשים גרם). [חזון עובדיה על פסח מהדורת תשס"ג, עמוד רסד]

אין ²⁹**לטלטל** ³⁰**מצה** בשבת ערב פסח משום מוקצה, הואיל והיא אסורה באכילה מדברי סופרים בערב הפסח עד הלילה. ואם נותן עליה חזרת, מטלטל אותה אגב החזרת. [ילקו"י שבת ב' עמ' שמב]

אין לסדר את השלחן והכלים בשבת ערב הפסח לצורך ליל הסדר, אלא עד לאחר שיעברו שלש עשרה דקות וחצי אחר השקיעה, שאין שבת מכין ליום טוב. ואם יש צורך גדול להכין השלחן וכליו קודם צאת הכוכבים, כגון שהמקום רחב ידיים ובני הבית מרובים, יכולים להקל בבין השמשות דמוצאי שבת. [ילקו"י שבת ב' עמוד רכג]

סוף זמן ברכת הלבנה: כל ליל מוצאי שבת.

29. במה דברים אמורים במצה שמורה המיוחדת לסדר ליל פסח לצאת בה ידי חובה, שאדם מקפיד שלא לתת ממנה לתינוקות לפני הפסח, אבל מצה רגילה שמותרת באכילה בערב פסח לילדים קטנים שאינם מבינים בסיפור יציאת מצרים מותרת בטלטול. וכן מותר לקחת אותה ללחם משנה. וכן מי שיש לו כמות גדולה של מצות שמורות, ואינו מקפיד עליהם שלא ליתנם לילדים או לעופות וכדו', מותר לטלטלם בשבת.

30. מצות שמורות המיועדות לליל ההסדר, נמצאות בתא ההקפאה, ורוצה להוציאן ביום שבת אחר הצהריים מתא ההקפאה, כדי שיופשרו עד הערב, יש שכתבו להקל על ידי שיתן על המצות חתיכת חזרת, וכדומה, ויטלטל המצה אגב החזרת. (וכיון שלא מניחה סמוך ליד מקום ישיבתו בערב, לא ניכר בדבר כ"כ הכנה, כשהוא לצורך מצוה). אולם כיון שאין בדבר הכרח, שגם אם יוציא המצות מההקפאה אחר צאת הכוכבים יופשרו עד שעת האכילה, לפיכך נכון להחמיר להוציא את המצות אחר שיעבור זמן בין השמשות של מוצאי שבת, דהיינו כ"ג דקות וחצי (בשעות זמניות) אחר שקיעת החמה. [לקוט יוסף

קצוש"ע אורח חיים סימן תמד - ערב פסח שחל בשבת לו]

מוצאי שבת - ליל הסדר

מדיני הדלקת נרות יום טוב

מדליקין נר לכבוד יום טוב, ויש להזהיר שלא להדליק קודם צאת השבת, וגם יש להדליק על ידי העברה מאש לאש, ולכן יכינו מיום שישי נר דלוק, ויתנו בו שמן שידלק עד מוצאי שבת, כדי שיוכלו להעביר ממנו אש לנרות יום טוב. וצריך לברך לפני הדלקת הנרות: "להדליק נר של יום טוב". וגם ביום טוב הברכה קודמת להדלקה. וכן ראוי להנהיג. [שו"ת יחווה דעת ח"א סימן כז]

ניסן

ולכתחלה לא יברכו **"שהחיינו"** בעת ההדלקה, שמכיון שברכת שהחיינו נתקנה על עצם היום טוב, ולא נתקנה על הדלקת הנרות, יש לחוש בזה להפסק בין ברכת להדליק נר של יום טוב לבין ההדלקה. ומכל מקום אם קדמו הנשים ובירכו **"שהחיינו"** על הדלקת הנרות, אם הן מקדשות בעצמן, יכולות לחזור לברך **"שהחיינו"** על כוס הקידוש. וכל שכן שרשאות לענות **"אמן"** אחר ברכת שהחיינו ששומעות בקידוש בליל פסח מפני בעליהן, ואין לחוש בזה להפסק בין ברכת הגפן לטעימה. ועל כל פנים יותר נכון להודיע לנשים כי גם בערב פסח מוטב שלא לברך זמן בעת הדלקת הנרות של יום טוב. וכל שכן שאם האיש מדליק נרות של יום טוב, שלא יברך שהחיינו בשעת ההדלקה, אלא יברך שהחיינו בקידוש. [ילקו"י מועדים עמ' תמח]

נשים ששכחו ולא אמרו **"ותודיענו"** בתפלה, כשיבואו להדליק הנרות יאמרו תחלה: **"ברוך המבדיל בין קדש לקדש"** בלי שם ומלכות. [חזון עובדיה פסח מהדורת תשס"ג, עמוד רסח]

גם בנר של יום טוב לכתחלה יש **להדליק במקומו**, ולא להדליק במקום אחד ולהעבירו למקום אחר.

גם ביום טוב נוהגים להדליק **ב' נרות**, ואף דזכור ושמור שייך בשבת, מכל מקום נוהגים כן גם ביום טוב. [ילקו"י שבת כרך א']

סדר תפילת ערבית

מנהג ישראל בכל התפוצות להתפלל תפלות ימים טובים בניגון, בשירה וקול זמרה, והוא מכלל שמחת החג. [שו"ת יביע אומר ח"ד סי' כו אות ב]. ובין גאולה לתפלה של ערבית ליל יום טוב, נוהגים **לומר פסוק: "אלה מועדי ה' מקראי קודש אשר תקראו אותם במועדם"**, ויש שאומרים פסוק: "וידבר משה את מועדי ה' אל בני ישראל". (ומנהג בני בבל לומר שני הפסוקים. וכן פשט המנהג בירושלים). ובקידוש טוב לומר ב' הפסוקים. [ילקוט יוסף על המועדים עמוד שפא. חזון עובדיה על הלכות פסח עמוד קו בהערה. ובמהדורת תשס"ג עמוד רכב]

אומרים בתפלת ערבית "ותודיענו". ואם שכח לומר ותודיענו, ונזכר באמצע הברכה, חוזר ואומר ותודיענו, בין פרק לפרק בתוך הברכה האמצעית של התפלה. ואם כבר אמר "ברוך אתה ה'" ונזכר שלא אמר "ותודיענו", אפילו עדיין לא חתם מקדש ישראל והזמנים, אינו חוזר, שהרי עתיד הוא להבדיל על הכוס בקידוש כשאומר יקנה"ז. [ילקוט יוסף קצוש"ע אורח חיים סימן תמד - ערב פסח שחל בשבת לט]

בתפלת יום טוב חותם: "בא"י מקדש ישראל והזמנים", ואם חתם "מקדש ישראל" בלבד יצא. וכן אם טעה וחתם: "ברוך אתה ה' מקדש השבת", שהואיל ובאמצע הברכה הזכיר יום טוב יצא ידי חובה בדיעבד. וימשיך רצה עד סוף התפלה. וטוב שיכוין לחזרת השליח צבור מתחלה ועד סוף. [יביע אומר ח"ד סי' נא אות יט. חזון עובדיה פסח עמוד קז אות ז'. ובמהדורת תשס"ג עמוד רכג]. והוא הדין אם **התפלל אתה קדשת ואמר יעלה ויבוא, יצא**. [עיין בשו"ת ויאמר משה סימן יד. חזון עובדיה שם. ילקוט יוסף מועדים עמוד שפא]

³¹**מנהג קהלות ספרד לגמור ההלל בבית הכנסת בליל יום טוב הראשון של פסח (ובחור"ל בשני לילות**

31. אף במקומות שעדיין לא נהגו לגמור ההלל בבית הכנסת בערבית ליל פסח, טוב ונכון שייסכימו לקבל על עצמם מנהג יקר זה, ועל כל פנים מי שמתפלל עם ציבור שאינם נוהגים לאומרו, נכון שיגמור

הראשונים של פסח) אחר העמידה של תפלת ערבית, ³²ומברכים לפניו "לגמור את ההלל", ולאחריו יהללוך, ומנהג זה יסודתו בהררי קודש. [ילקוט"י מועדים עמ' שפב. יביע אומר חלק ב' סי' כה. וחלק ד' סימן כא. וחזון עובדיה על הלכות פסח מהדורת תשס"ג עמוד רכז]

במקומות שמתפללים תפלת ערבית של חג מבעוד יום קודם צאת הכוכבים, עם כל זה רשאים לומר את ההלל בברכה, אפילו שעדיין לא הגיע זמן צאת הכוכבים. [יחזקאל דעת ח"ה סי' לד]

גם הנשים צריכות לגמור את ההלל בברכותיו בליל חג הפסח, קודם הסדר. ולדין אף יכולות הנשים להוציא ידי חובה את בני הבית השומעים ומכוונים לצאת ידי חובת ההלל. [יחזקאל דעת חלק ה סימן לד]

המנהג לקרוא המזמור של החג לפני תפלת ערבית בין בליל יום טוב בין בחול המועד. אולם אם לומדים תורה שבעל פה, הלכות או אגדות, או גמרא, בין מנחה לערבית, אין צורך לקרוא המזמור של החג, אלא מיד לאחר קדיש על ישראל מתחילים והוא רחום יכפר עון, וברכו. (וגם אין לחזור ולומר קדיש אחר הפסוקים ה' צבאות, שאין להרבות בקדישים).

אף כשחל ערב פסח בשבת, שאין קרבן חגיגה דוחה שבת, נכון לעשות בליל הסדר שני תבשילין, והזרוע מותר לצלותו בליל יום טוב של פסח אף במקומות אלו שנהגו שלא לאכול צלי בלילי פסחים, הואיל ומותר לאכול למחרת היום. [חזון עובדיה על פסח מהדורת תשס"ג, עמ' רעא]

את ההלל ביחידות בבית הכנסת, או מיד עם בואו לביתו, ויברך עליו תחילה וסוף. [ילקוט יוסף מועדים עמוד שפב. יחזקאל דעת ח"ה סי' קסא. חזון עובדיה תשס"ג עמ' רכט]. וכמו"כ ציבור שטעו ושכחו לומר את ההלל בליל פסח בבית הכנסת, ונזכר היחיד לאחר שבא לביתו, יגמור מיד את ההלל בברכותיו, תחלה וסוף, קודם הקידוש. [יחזקאל דעת חלק ה סימן קסא]

32. וטוב לכיין בברכה זו לפטור קריאת ההלל שאומר בביתו בסוף ההגדה. שאין מברכים עליו אז, מפני שמפסיקים בו, שאומרים ב' פרקים הראשונים של ההלל לפני הסעודה, והיתר לאחר הסעודה.

מהלכות ליל הסדר

סידור הקערה

ג' מצות למעלה, זרוע - מימין, ביצה - משמאל, מרור (לקחת העלים העליונים של החסה) - באמצע, חרוסת למטה בימין, כרפס למטה בשמאל, וחזרת (יש שנוהגים לקחת "חזרת" ממש. ומנהגנו לקחת את הקלח של החסה) למטה באמצע. יסדר הכל בקערה עצמה, חוץ ממי המלח.

קדש

אחד אנשים ואחד **נשים** חייבים בארבע כוסות. ומצוה לתת יין לפני **התינוקות** ³³ שהגיעו לחינוך לחנכם במצות ארבע כוסות, וכן מצוה **לחלק** ³⁴ **לתינוקות קליות ואגוזים**, בליל פסח קודם עשיית הסדר, וכן מיני מתיקה, כדי שלא יישנו, ויראו שינוי וישאלו. [שלחן ערוך. וראה עוד בחזון עובדיה פסח עמוד קיז. ובמהדו"ב עמוד ה']

לכתחלה יש להתחיל את עריכת הסדר בליל פסח, דוקא אחר ³⁵ צאת הכוכבים, כדי שיקיים מצות ארבע כוסות בלילה ודאי, אולם בדיעבד מי שהוסיף מחול על הקודש והקדים **וקידש לפני צאת הכוכבים**, משתשקע החמה, יצא. ומיהו בטיבול ירקות הראשון, נכון להחמיר אף בדיעבד לחזור ולטבל קצת אחר שתחשך. וכל שכן שראוי

33. וילד שמבין בסיפור יציאת מצרים, מצוה לתת לפניו יין לארבע כוסות, אלא שאין צריך רביעית, ויתן להם מיץ ענבים. [חזון עובדיה

פסח עמוד קכ, ובמהדורת תשס"ג עמוד ו]

34. טוב **שהילדים ישנו בערב פסח ביום**, בכדי שיוכלו להשאר רעננים בכל הסדר, ויקיימו בהם מצות והגדת לבנך. [חזון עובדיה פסח עמוד

קכ, ובמהדורת תשס"ג עמוד ו]

35. טוב להחמיר ולקדש רק לאחר שיגיע **זמן רבינו תם**, שהוא שעה וחומש בשעות זמניות אחר שקיעת החמה. אולם אם יש ילדים קטנים, אין להחמיר בזה ולהמתין לזמן רבינו תם. ואף החוששים לדעת רבינו תם במוצאי שבת, בקידוש ליל פסח לא יחמירו, דהוא קולא, שבינתיים ישנו התינוקות ויבטל מצות והגדת לבנך. [חזון עובדיה על הלכות

פסח עמוד קיט]

להחמיר במצות מצה ומצות מגיד, שיהיו לאחר צאת הכוכבים, ובדיעבד יחזור בלי ברכה. (ולא יברך שוב "אשר גאלנו"). [שו"ת חזון עובדיה חלק א' סימן א. ובספר חזון עובדיה הלכות פסח מהדורת תשס"ג עמוד ב. ועיין בתוס' ורא"ש ר"פ ערבי פסחים]

יסדר שולחנו בכלים נאים כפי כוחו, וינהג שררה בליל פסח דרך חירות. ויכין מקום מושבו שישב בהיסבה דרך חירות.³⁶ ואין להניח מקום פנוי בשלחן זכר לחורבן, שאין עושים כן ביום טוב. ואפי' עני שאין לו כרים וכסתות, יסב על הספסל, או על הקרקע לצד שמאל, או לסמוך על ירך חברו, אבל לא על ירך עצמו, שנראה כדואג ואבל חס ושלום. [חזון עובדיה על הלכות פסח עמוד קעז, ועמוד קיט, ובמהדורות תשס"ג עמוד ו]

ניסן

סוג היין

מצוה לקדש על יין אדום, ומנהג ספרד שמקדשים עליו אפילו אם היין הלבן משובח ממנו. ומיהו אם אינו לבן יותר מדאי, אם הוא משובח מן האדום, לו משפט הבכורה. ובשעת הדחק יוצאים ביין לבן. [ילקוט יוסף קצוש"ע אורח חיים סימן תעב-תפ - דיני היסבה וארבע כוסות ז']

כבר פשט המנהג לקדש ולברך בורא פרי הגפן על יין מבושל, או מפוסטר, שמרתיחים אותו עד לשמונים מעלות ויותר, אך אינו מתמעט ממדתו, וגם אין שינוי משמעותי בטעמו וריחו. ואין לחוש בזה לספק ברכות להקל. והוא הדין שאפשר לצאת בו ידי חובת מצות ארבע כוסות אף לכתחלה. [שו"ת חזון עובדיה חלק א' סימן ז]

יין צימוקים על ידי שריית שלשה ימים מעת לעת, עדיפי מיין מבושל או יין צימוקים שמבושלים עם מימיהם. ויין בלי תערובת לא מבושל, עדיף מכולהו, ואחר כך יין צימוקים שנישרו במים שלשה ימים, ואחר כך יין מבושל

36. ואף שבחזון עובדיה פסח מהדו"ק עמ' קעז כתב שיש להשאיר מקום פנוי וכו', הנה במילואים בעמ' שי, וכן במהדורת תשס"ג עמ' קו, הדר ביה.

או יין צימוקים שנתבשלו, או מיץ ענבים. [חזון עובדיה ח"א סימן ו - ח, וחזון עובדיה הלכות פסח עמוד קכד, ובמהדורת תשס"ג עמוד יג - יד]

אין לקחת לכתחלה יין משוחזר לארבע כוסות, וישתמש ביין רגיל או במיץ ענבים עם הכשר כדת, ומכל מקום המברך על יין משוחזר בורא פרי הגפן, יש לו על מה שיסמוך. [יחזה דעת חלק ב' סימן לה]

יוצאים ביין של שביעית, אם לא הגיע שעת ביעורם, שבדרך כלל אוכלים בענבים וביין עד הפסח. אך יזהר שלא ישפוך מן היין של שביעית באמירת דצ"ך עד"ש באח"ב, כנהוג, משום שנאמר לאכלה ולא להפסד. [שו"ת חזון עובדיה ח"א סימן ו - ח. וח"ב עמוד קכה]

אפילו מי³⁷ שהיין מזיקו, או³⁸ ששונא את היין, חייב לדחוק את עצמו לשותות ארבע כוסות, ומברך על היין כרגיל, [חזון עובדיה חלק א' סימן ה]. אך די אפילו לכתחלה לאדם כזה לצאת ידי חובה במיץ ענבים, או ביין צימוקים, ואין צריך יין יבש. אף על פי שאינו משכר. [ילקוט יוסף קצוש"ע אורח חיים סימן תעב-תפ - דיני היסבה וארבע כוסות כה]

על דרך הסוד מטיפין את המים לתוך היין שלוש פעמים זה אחר זה. ואם היין אינו חזק וכן יין צימוקים, מן הדין אין צורך למוזגו. ובכל זאת טוב למוזגו על דרך הסוד. [חזון עובדיה על הלכות פסח עמוד קכז. כף החיים סימן תעב אות נט]

נשים מוציאות את האנשים ידי חובת קידוש בליל פסח. כשם שמוציאות אותם ידי חובת קידוש של שבת. אולם בשאר ימים טובים, אין ראוי לעשות כן, ולא עוד אלא שטוב שהן ישמעו מפי האנשים ולא יברכו לעצמן. [שו"ת חזון עובדיה ח"א סימן י', ולוית חן סימן יד]

37. אם על ידי שתיית ד' כוסות, בכל אופן שיהיה, יבוא לידי חולי פנימי, או **יפול למשכב**, פטור, ואינו רשאי להחמיר. [חזון עובדיה על

הלכות פסח עמוד קכה. ובמהדורת שנת תשס"ג עמוד יד]

38. יש להקל לנשים שקשה עליהן מאד לשתות ארבע כוסות של יין ממש, לשתות מיץ ענבים לארבע כוסות. [שו"ת חזון סימן ו' עמוד צט]

דיני הכוס

שוטפים ומדיחים את הכוס, ואם הוא נקי אינו צריך שטיפה והדחה, אך טוב בכל זאת לשוטפו ולהדיחו על

דרך הסוד. [חזון עובדיה על הלכות פסח במהדורת תשס"ג עמוד טז]

אחרים מוזגים לו את הכוס דרך חירות. ולא תמוזג אשה

לאיש. [רמ"א סימן תעג סעיף א']

שיעור הכוס רביעית הלוג, כ"ז דרהם, שמונים ואחד גרם לאחר מזיגה. וישתה לכתחלה כל הכוס, ובדיעבד

אם שתה רובו יצא. ונכון להזהר לשתות "רביעית" מכוס הקידוש, כדי שיהיה חשוב קידוש במקום סעודה. [שנות חיים

סימן יח אות יג, ובמקור חיים שם]. ומכל מקום אין זה לעיכובא, שההגדה של פסח וסיפור יציאת מצרים לא חשיבי הפסק,

כיון שהם צורך הסעודה, [שו"ת חזון עובדיה סימן יא]. ואם הכוס גדול יותר, די שישתה רביעית כשהוא רוב הכוס, אפילו

לכתחלה. ואם שתה רביעית אפילו אינו רוב כוס, יוצא ידי חובה בדיעבד. [חזון עובדיה על הלכות פסח עמוד קכז, ובמהדורת

תשס"ג עמוד טז]

צריך לשתות הרביעית בבת אחת (כדי שיעור שתיית רביעית, ולא כדי שתיית כל הכוס). ולא יפסיק

לשתות בסירוגין, ובדיעבד אם שתה הכוס של ד' כוסות בסירוגין, אך לא שהה יותר מכדי אכילת פרס, יצא ידי

חובתו, ואינו צריך לחזור ולשתות. ובפרט בכוסות האחרונים. אבל אם שהה באמצע שתיית רביעית יותר מכדי

אכילת פרס, על ידי שהפסיק ברביעית פעמים אחדות, אפילו בדיעבד לא יצא. [חזון עובדיה ח"א סימן יב, עמוד קצה. הליכות עולם

ח"א עמוד רצה. חזון עובדיה על הלכות פסח מהדורת תשס"ג עמוד טז]

אם הכוס גדול ביותר, לכתחלה ישתה רוב הכוס, ואם שתה רביעית יצא. ולכן אם הכוס גדול ומחזיק כמה רביעיות,

ואין להם כוסות אחרים, שותין ממנו כמה בני אדם, וכמגין הרביעיות שבכוס. ואינו חייב לתת בו מעט מים, כדי שלא

יהיה כוס פגום, דכל שבשעת הברכה היה מתוקן, לא חשוב פגום אחר כך. [חזון עובדיה פסח במהדורת תשס"ג עמוד טז]

מי שאין לו אלא כוס אחד גדול שיש בו ד' רביעיות ויותר, והוא עצמו שותה מאותה כוס לכל ארבע הכוסות, צריך לתקנו בין כוס לכוס, על ידי שיתן בו מעט מים, שלא יהיה פגום. [חזון עובדיה על הלכות פסח עמוד קכז, ובמהדורת תשס"ג עמוד טז, יז הערה יט]

סדר הקידוש וההבדלה

גם בקידוש של ליל פסח שכוסו של כל אחד ואחד מונח בידו, יש לנהוג כמו בקידוש של שבת ויום טוב, **שבעל הבית או ראש המשפחה** ³⁹ **לבדו יאמר כל ברכות הקידוש, בכוונה להוציא את כל השומעים ידי חובתם,** ⁴⁰ **וכל בני הבית** ⁴¹ **ישמעו ויכוונו לצאת ידי חובתם.** [יחזקאל דעת ו/כח. יב"א ח"י סי' לה אות כג. חזו"ע הל' פסח מהדורת תשס"ג עמוד יז]

יתחיל הקידוש מעומד, וסדר הקידוש: אם חל במוצאי שבת, יאמר כסדר הזה: הגפן, ברכת אשר בחר בנו

39. אם המקדש מגמגם בלשונו, ואינו מבטא יפה את נוסח ברכת הקידוש, (או שהוא בולע מלים), יאמרו כל אחד ואחד מהמסובים את כל ברכות הקידוש, מלה במלה עם המקדש בלחש, כשהכוס בידיהם, ובאופן כזה לא יענו אמן אחר המקדש, משום הפסק בין ברכת בורא פרי הגפן לטעימה. [יחזקאל דעת חלק ו' סימן כח וכמו שכתב בכיו"ב בשו"ת רב פעלים חלק ב' סימן מא, ובבן איש חי פרשת בראשית אות טז]

וכן אם אין המקדש בקי בהלכה, ואינו יודע לכוין להוציא ידי חובה בברכות הקידוש את בני ביתו, מדין שומע כעונה, יש לנהוג כנזכר.

[חזון עובדיה הלכות פסח עמוד קנא]

40. ואמנם יש כמה עדות שנוהגות בליל פסח שכל בני הבית אומרים ברכת הקידוש עם המברך חוץ מפתחת הברכה וחתמתה, ואף על פי שיש להם על מה שיסמוכו, מכל מקום עדיף שיאמרו כל הברכה כולה בשם ומלכות, או שינהגו כמו שביארנו, שישמעו מן המברך ויכוונו לצאת ידי חובה.

41. ולא יענו "ברוך הוא וברוך שמו", אלא "אמן". ומכל מקום בדיעבד אם ענו "ברוך הוא וברוך שמו", יצאו ידי חובה. [חזון עובדיה על הלכות פסח עמוד קכז. ובמהדורת תשס"ג עמוד יט. וראה עוד בילקוט יוסף מועדים מהדורת תש"ד, עמוד תרמב, ובילקוט יוסף תפלה כרך ב' סימן קכד, ובשארית יוסף חלק ב' סימן קב]

מכל עם, ברכת בורא מאורי האש, ברכת ההבדלה, ולבסוף ⁴²ברכת שהחיינו (יקנה"ז). [חזון עובדיה על הלכות פסח עמוד קלב]

השוכח ברכת שהחיינו בליל פסח, אם נזכר טרם שיברך ברכת אשר גאלנו שבסוף ההגדה, יברך אותה אז. ואם לא נזכר עד אחר ברכה זו, אינו צריך לברך יותר ברכת שהחיינו. [חזון עובדיה הלכות פסח עמוד קלג, ובמהדורת תשס"ג עמוד כז]

בברכת ההבדלה אומרים "ואת יום השביעי מששת ימי המעשה קדשת, והבדלת וקדשת את עמך ישראל בקדושתך". הואיל וצריך להפסיק בין תיבת "קדשת" לתיבת "והבדלת", משום שהאחרונה שייכת להלן. והוא הדין בנוסח "ותודיענו" שאומרים בתפלה, שיש לומר: קדשת, והבדלת וקדשת וכו'. [ילקוט תפלה כרך ב' מהדורת תשס"ד עמוד תקע]

בקידוש הלילה נוהגים לאומרו בעמידה, וגם **בברכת ההבדלה אומר אותה בעמידה**. ויש נהגו לשבת בברכה זו, אך מנהגינו לומר הכל בעמידה. [ילקוט יוסף קצוש"ע אורח חיים סימן תמד - ערב פסח שחל בשבת מה]

מי שטעה בהבדלה ובחתימת הברכה במקום המבדיל בין קדש לקדש חתם המבדיל בין קדש לחול, אינו צריך לחזור ולברך. [ילקוט יוסף קצוש"ע אורח חיים סימן תמד - ערב פסח שחל בשבת מז]

42. נשים שעברו ובירכו שהחיינו בעת ההדלקה, בפסח יכולות לחזור ולברך שהחיינו, שברכה זו פוטרת גם כל מצוות הלילה. וכל שכן שנשים שנוהגות לברך שהחיינו בהדלקה, בליל פסח רשאיות לענות אמן על ברכת שהחיינו שבקידוש, ובשאר ימים טובים יהרהרו אמן בלבן. אולם יותר נכון להודיע לנשים כי מוטב שלא לברך זמן בעת ההדלקה, שדעת כמה פוסקים אינה נוחה ממנהג זה. [חזון עובדיה פסח מהדורת תשס"ג עמוד כה. חזון עובדיה ימים נוראים עמוד סג. יחזקאל דעת ח"א סימן קא. וכל זה דלא כמו שכתב בחזון עובדיה על הלכות פסח מהדורת תשכ"א, עמוד קלב, שלא יענו אמן. והעיקר כמו שנתבאר כאן. ועיין עוד בשו"ת חזון עובדיה ח"א סימן י']

43. כשמברך שהחיינו יכוין לפטור גם את המצה והמרור מברכת שהחיינו. [חזון עובדיה על הלכות פסח עמוד קלב. ועיין בברכי יוסף סימן תעג סק"א, ובשו"ת משה ידבר חאו"ח סימן ט]

אם שכח להבדיל בקידוש, אם נזכר קודם הכרפס יבדיל מיד על כוס אחר, כדי שיוכל לאכול, שאסור לטעום קודם הבדלה, ואם נזכר אחר כך, קודם שהתחיל בהגדה, יבדיל מיד. אבל אם התחיל בהגדה אין לו להפסיק ולהבדיל, אלא יבדיל על כוס שני אחר ברכת "אשר גאלנו", בלי ברכת הגפן. ואם לא עשו כן, גדול הבית יברך ברכת מאורי האש באמצע ההגדה, במקום שנזכר, ויכוונו השומעים לצאת ידי חובה, כדי שלא יהנו מן האור קודם שיברכו עליו. (ואף שאי אפשר לברך בורא מאורי האש על חשמל, ולכן נהגו להתפלל ערבית בליל יום טוב שחל במוצ"ש וליהנות מהחשמל קודם ההבדלה, מכל מקום היכא דאפשר בנקל לחוש להסוברים שאפשר לברך על החשמל, שפיר יש לחוש לסברתם). ואם לא עשו כן יברכו ברכת בורא מאורי האש בסוף ברכת אשר גאלנו, ואחר כך ברכת ההבדלה. ואין צריך להבדיל על כוס אחרת, אלא יאמר ברכת ההבדלה מיד אחר ברכת אשר גאלנו, על אותה כוס. ואם נזכר באמצע הסעודה יבדיל מיד, עם ברכת הנר. ואם נזכר כשסיים כל סעודתו או בסיום ברכת המזון, יברך ברכת המזון והבדלה על כוס שלישי. ואם נזכר אחר כך באמצע ההלל, יבדיל על כוס ד'. ואם נזכר אחר כוס רביעי, יחזור וימזוג כוס אחר ויבדיל עליו, (ויברך "בורא מאורי האש") שכל הלילה של מוצאי שבת זמניה הוא, ויברך "בורא פרי הגפן", שהרי הסיח דעתו מלשחות אחר כוס רביעי. [שו"ת חזון עובדיה סי' טז, עמוד רמב. חזו"ע על הל' פסח עמוד קלג, ובמהדו' תשס"ג עמוד כט]

מי שלא קידש בליל פסח, מקדש למחרת. אבל לד' כוסות אין תשלומין אפילו ביום טוב. וכן מצה ומרור אין להם תשלומין. [חזו"ע על הלכות פסח עמוד קלד. ובמהדורת תשס"ג עמוד לב]

ישתה כוס הקידוש בהיסבה, ואינו צריך לברך אחריו. ואם היה מתענה או רעב, מותר לאכול אחר הקידוש פירות ואורז או מצה עשירה, אך לא ימלא כריסו מהם, וראה להלן. [חזון עובדיה על הלכות פסח מהדורא ראשונה עמוד קלה, ובמהדורות תשס"ג עמוד ל]

דיני היסבה

צריכים היסבה בשתיית ארבע כוסות, באכילת המצה, אכילת הכריכה, ובאכילת האפיקומן, ושאר כל סעודתו אם ירצה להסב, הרי זה משובח. [חזו"ע פסח עמ' קכ, ועמ' קכג, ובמהדורת תשס"ג עמ' ט']. ואם אכל מצה בלא היסבה, צריך⁴⁴ לחזור ולאכול, וכן אם שתה ארבע כוסות⁴⁵ בלא היסבה, חוזר לשתות בהיסבה. ואפילו בכוס שלישי או רביעי. [לקוט יוסף קצוש"ע אורח חיים סימן תעב-תפ - דיני היסבה וארבע כוסות יג]

בעת קריאת ההגדה, ובהלל, אם ירצה להסב יש לו על מה לסמוך, אך בברכת המזון יברך מיושב בלי היסבה. והקידוש נוהגים לאומרו מעומד, וכשמסיים הקידוש יושב ומיסב ושותה מכוס הקידוש. [חזון עובדיה הלכות פסח עמוד קכד, ובמהדורת תשס"ג עמוד י' הערה ח]

הנשים חייבות בהיסבה, שאין דרך הבעלים להקפיד בזה. וראוי לעמוד על המשמר לזכור ולהזכיר את אחרים להסב, מפני שאין אנו רגילים להסב בכל ימות השנה. [ילקוט יוסף קצוש"ע אורח חיים סימן תעב-תפ - דיני היסבה וארבע כוסות ו]

בן אצל אביו, ואפי' אם הוא רבו המובהק, צריך להסב, שדרך האב למחול כבודו לבנו. ואם האב מקפיד על בנו

44. איש שאינו בקו הבריות וקשה לו לחזור ולשתות, כדאים הם הפוסקים המקילים שלא להצריכם לחזור ולשתות. [חזון עובדיה על הלכות פסח עמוד קכג. ובמהדורת תשס"ג עמוד ט'. שו"ת חזון עובדיה א' סימן יד]

45. שכח להסב בכוס ראשון, ונזכר אחר שתייתו, כשחוזר לשתות שוב, שותה בלי ברכת הגפן, כיון שברכת בורא פרי הגפן פוסרת עד כוס שני, ועד בכלל. ואם לא נזכר עד שסיים ברכת אשר גאלנו, ישתה כוס אחד בהיסבה במקום כוס ראשון של הקידוש, וישהה מעט, וימזוג כוס שני וישתהו בהיסבה. [חזון עובדיה ח"א סימן מט. ובחזון עובדיה מהדורת תשס"ג עמוד יא]

46. נשים שלא היסבו, כדאים הם הפוסקים המקילים שלא להצריכם לחזור ולשתות. [חזון עובדיה על הלכות פסח עמוד קכג. ובמהדורת תשס"ג עמוד ט'. שו"ת חזון עובדיה א' סימן יד]

שלא יסב בפניו, חייב לשמוע לו. [שו"ת חזון עובדיה סימן טו עמוד רכח]. אבל תלמיד לפני רבו, אף על פי שאינו רבו מובהק, אינו צריך היסבה. ואסור להסב אלא אם כן יתן לו רבו רשות להסב. ותלמיד חכם מופלג, אף על פי שלא למד ממנו כלום, וכל שכן אם התלמיד חכם נחשב לגדול הדור, שנחשב כרבו לכל דבר, אסור להסב בפניהם. [חזון עובדיה על הלכות פסח עמוד קכא, ובמהדורת תשס"ג עמוד ז']

השמש צריך היסבה. וגם האבל צריך היסבה. [חזון עובדיה על פסח עמוד קכב, ובמהדו"ב עמוד ט']

אונן שמת לו מת בליל פסח, אם דעתו לקוברו ⁴⁷בלילה (על ידי גויים), פטור מכל המצות הנוהגות בליל פסח, אבל כשדעתו לקוברו למחר, אין אנינות חלה עליו, וחייב בכל המצוות. ומכל מקום לא יברך שום ברכה מהברכות בעצמו, אלא ישמע הברכה מאחרים. וכן ההגדה וההלל טוב ונכון שישמע מפי אחרים. ואם רצה לאומרם בעצמו, רשאי, וצריך להסב כרגיל. [חזון עובדיה על הלכות פסח מהדו"ק עמוד קפט]

ההיסבה צריכה להיות בצד שמאל, ואם הסב בצד ימין, כאלו לא הסב כלל. [ילקוט יוסף קצוש"ע אורח חיים סימן תעב-תפ - דיני היסבה וארבע כוסות יב']

גם איטר - יד שכל מעשיו ביד שמאל, צריך להסב לצד שמאל, ככל אדם. ויש אומרים שאם היסב לצד ימין, בדיעבד אינו צריך לחזור ולשתות בהיסבה. [חזון עובדיה פסח עמוד קכג, ובמהדורת תשס"ג עמוד ט']

מי שנשתתקה ידו, או גידם ביד ימנית, יוכל להסב על צד ימין. ואם לא הסב כלל, יצא ידי חובתו. [חזו"ע א"ס טו]

47. וכל זה בלילה הראשונה, אבל בליל יום טוב שני של גלויות כיון שיש בזה מחלוקת האחרונים ביתר שאת אם חייב במצוות, לפיכך דעבד כמר עבד ודעבד כמר עבד. ובלבד שלא יברך שום ברכה מברכות הסדר בעצמו, אלא ישמע מאחרים. וכן את ההגדה וההלל ישמע מאחרים. [חזון עובדיה הלכות פסח עמוד קפה בהערה, ובמהדורת תשס"ג עמוד קיט]

הנשים רשאיות לערוך את הסדר לבדן, אם יש בהן בקיאה לעשותו כתקנת חז"ל. ואדרבה עדיף יותר לעשות כן במקום שמתאספים כמה בעלי בתים, לעשות את הסדר בצוותא, והנשים הצנועות רוצות לערוך הסדר לבדן, בניהול אשה חכמה, והיודעת בהרצאת הדברים של סיפור יציאת מצרים, בודאי שיש להן על מה שיסמוכו לעשות כן. [חזון עובדיה ח"א סי' י' וח"ב הלכות פסח עמ' קלב, ובמהדורת תשס"ג עמוד כה. ויחזה דעת ח"ג סי' קא]

אכילה אחר הקידוש

יש נוהגים לאכול ביצה שלוקה אחר הקידוש בליל פסח, ואומרים "זכר לקרבן חגיגה". [שו"ת חזון עובדיה סימן מג עמוד תשעב]. ואם אכל כזית יברך בורא נפשות רבות, קודם אכילת הכרפס. ואף כשחל ערב פסח בשבת שאין קרבן חגיגה דוחה שבת, נכון לעשות בליל הסדר שני תבשילין. [חזון עובדיה פסח במהדורת תשס"ג עמוד לא]

וכן מי שהוא רעב וקשה לו להמתין עד אחר קריאת ההגדה, או שהתענה בערב פסח, מותר לו לאכול בליל פסח אחר הקידוש פחות מכביצה (בלי קליפתה, כחמשים גרם) מצה עשירה, הנעשית מקמח ומי פירות בלבד, או מצה מבושלת או מטוגנת, אבל יותר משיעור זה יש להחמיר שלא לאכול, כדי שיוכל לאכול מצה מצוה לתיאבון. וכן מותר לו לאכול מעט אורז או פירות, להשקיט את רעבונו. ואם אכל שיעור כזית, יברך נפשות. ועל מצה עשירה ברכת על המחיה. [על פי המבואר בהליכות עולם ח"א עמ' רצה. וחזו"ע פסח מהדורת תשס"ג עמוד לא. ואמנם להמבואר בילקוט יוסף ח"ג עמוד ר', ובהליכות עולם ח"ב עמ' כט, שאם אכל כשיעור וסועד מיד לא יברך נפשות, צריך לומר דשאני הכא שיש הפסק גדול לסעודה]

ורחץ

נוטל ידיו כדין נטילת ידים לאכילת פת, בכל דקדוקיה ופרטיה, כדי לטבל הכרפס במשקה, שכל דבר שטיבולו במשקה צריך נטילת ידים, ובכל זאת לא יברך על

נטילת ידים⁴⁸, וטוב שלא ישיח עד אחר ברכת ואכילת הכרפס, משום דתיכף לנטילה ברכה. [חזון עובדיה על הלכות פסח עמוד קלו. ובמהדורת תשס"ג עמוד לב]

אם נטל ידיו לפני אכילת הכרפס, ועבר ושמר את ידיו היטב, אף על פי כן יש לו ליטול ידיו שנית בלי ברכה, לפני אכילת המוציא, אמנם לא יגע בידיו במגעל, או יגרד בשערות ראשו, וכדומה, כדי שיוכל לברך על נטילת ידים. ומיהו אם כיוון מתחלה לגמור סעודתו בנטילה הראשונה, יש להקל במקום צער, כגון לזקן ולחולה, הא לאו הכי אין להקל. [שם]

נכון הדבר לעשות את הנטילה בביתו, ולא בחצר, שלא יצטרך לצאת לחצר מהקידוש עד סוף הסעודה, וגם הנטילה שלפני הסעודה, יעשנה בתוך הבית. ומיהו מחדר לחדר ורואה את מקומו, שפיר דמי. ומי שמוכרח לצאת לחוץ, יניח מקצת חברים, ויצא. וכן לנטילת ידים יצאו אחר זה. [חזון עובדיה על הלכות פסח עמוד קלו, ובמהדורת תשס"ג עמוד לג]

כרפס

יקח ⁴⁹כרפס ויטבילנו בחומץ או ⁵⁰במי מלח ולימון, ויברך

48. אם טעה ובירך על הנטילה הראשונה "על נטילת ידים", טוב שלא ישמור על נקיות ידיו, ועל ידי היסח הדעת יוכל לברך אחר כך לפני המוציא שוב על נטילת ידים. והברכה שבירך בתחלה לא חשובה לברכה לבטלה. [חזון עובדיה על הלכות פסח מהדור"ק עמוד קנה]

49. ולתחלה יש להדר אחר הכרפס, מפני שיש טעמים רבים לאכילתו, אולם אם אינו מוצא כרפס או שאין לו מי שיבדקנו כראוי, יקח אחד משאר ירקות, ויטבילנו בחומץ כנוצר. אבל עדיף יותר לעשות כן בכרפס.

ואף על פי שהכרפס עדיף יותר משאר ירקות, מכל מקום **היות ומצוי בו תולעים**, צריך לעמוד על המשמר לבדוקו יפה יפה. ואם אין בבית אשת חיל יראת ה' להזהר בבדיקתו כראוי, ודאי שאין לאכול ממנו ולעבור על ה' לאוין בכל תולעת. ולכן טוב יותר לקחת מהקלח של הכרפס, שאין מצוי בו תולעים כל כך, וקל יותר לבדוקו, וגם לגבי מרור, יש להזהר ולהזהיר על כך מאד. ובזמנינו יש ליקח מרור וכרפס בגידול מיוחד בחממות, שאין בו חשש תולעים, ואף על פי כן ישטוף אותם

עליו "בורא פרי האדמה" ויכוין לפטור בזה את החזרת (המרור) שאוכל אחר כך בלי ברכת האדמה. [חזון עובדיה הלכות פסח עמ' קלז, ובמהדורת תשס"ג עמוד לג]

אין לאכול מהמרור קודם שיאכלנו לשם מצות מרור,⁵¹ כגון⁵² בטיבול ראשון, שאחר שמילא כרסו ממנו שוב אינו יכול לברך עליו על אכילת מרור, אלא צריך שבשעת מצותו יהיה המרור חדש לפניו, שעדיין לא אכל ממנו כלל. ומכל מקום מרור מבושל או מטוגן רשאי לאכול קודם המרור שיוצא בו. [חזון עובדיה על פסח עמוד צ]

צריך להמתין עד צאת הכוכבים ורק אז יאכלנו, ואם טיבל ואכל מבעוד יום, יחזור לטבל אחר צאת הכוכבים. [ילקוט יוסף מועדים עמוד שפד. שו"ת חזון עובדיה סימן א']

נכון יותר שהגדול שבמסובים יברך האדמה על הכרפס, ויכוין לפטור בברכתו את כולם, משום ברוב עם הדרת מלך. אבל אם רוצים שכל אחד מהמסובים יברך האדמה על הכרפס, רשאים לעשות כן. ואם המברך מגמגם בלשונו, או בולע מילים,⁵³ או שאינו מכוין כראוי, עדיף שכל אחד יברך לעצמו. [חזון עובדיה על הלכות פסח עמוד קמ, ובמהדורת תשס"ג עמוד לז]

במים, וטוב לעיין בהם ולבודקם עד כמה שאפשר. [ילקו"י מועדים עמ' שצא. חזון עובדיה הל' פסח עמ' קלח. ובמהדורת תשס"ג עמוד לג]

50. אם מטבל במי לימון ומלח, צריך לערב בו מים עד שיהיה הרוב מים, כיון שנוטל ידיו לדבר שטיבולו במשקה. [חזון עובדיה על הלכות פסח עמוד קלט, ובמהדורת תשס"ג עמוד לז]

51. אין ראוי לכתחלה ליקח לטיבול ראשון אפילו מרור מבושל, אף על פי שאין יוצאים בו ידי חובת מרור, כיון שאין הדרך לטבל מרור מבושל. [חזון עובדיה פסח מהדורת תשס"ג, עמוד צ]

52. ואם אין לו ירקות לטיבול ראשון אלא מרור, יברך עליו בטיבול ראשון בורא פרי האדמה, ועל אכילת מרור, ויאכל ממנו כזית, ובטיבול השני יטבלנו בחרוסת, ויאכלנו בלי ברכה, כי הברכה הראשונה עולה לו לאכילת המרור שלאחר המצה. [חזון עובדיה פסח מהדורת תשס"ג, עמוד צ]

53. אם אין בעל הבית בקי בהלכה, ואינו יודע שצריך לכוין ולהוציא ידי חובה את השומעים בברכתו, יש להנהיג שכל אחד ואחד

אכילת הכרפס אינה צריכה היסבה. ומיהו אם רוצה להסב ולאוכלו רשאי. [ילקוט יוסף מועדים עמוד שצב. חזון עובדיה על הלכות פסח עמוד קמא, ובמהדורת תשס"ג עמוד מ]

טיבול הכרפס אינו אלא להיכר התינוקות, הילכך די שיאכל פחות מכזית, ואף אם רצה לאכול כזית מן הכרפס⁵⁴ אינו רשאי, כדי שלא יכנס במחלוקת. שיש אומרים שצריך לברך בורא נפשות רבות, ויש אומרים שאין צריך.

טוב שישאיר מעט מהכרפס בצלחת שבתוך הקערה, על דרך הסוד, שצריך שיהיה סוד הקערה שלם עד לאחר אכילת המצה והמרור. [חזון עובדיה על הלכות פסח עמוד קמד]

יחין

קודם שיתחיל בקריאת ההגדה יקח מן השלש מצות המונחות לפניו, את המצה האמצעית,⁵⁶ ויבצענה לשתיים, ויניח את החלק הקטן בין שתי המצות השלימות, ואת החלק הגדול יתן לאחד מן המסובים, לשומרה לאפיקומן, ונותנים אותה תחת המפה. ויש נוהגים לכורכה במפה ולהניחה על כתיפם, זכר ליציאת מצרים. ויש שנוהגים לומר לנושאה על שכמו, מאין באת, והוא עונה, ממצרים. ולאן אתה הולך, לירושלים. ועונים: לשנה הבאה

מהמסובין יברך לעצמו האדמה, וכן בכל הברכות שמברכים בליל הסדר. [ילקוט מועדים עמ' שצב. חזון עובדיה על הלכות פסח עמוד קלט]

54. ואם טעה ואכל כזית, לא יברך נפשות, שהרי ברכת האדמה פטרה את המרור. ונכון שיאכל פחות משה דרה"ס, י"ח גרס. ואם טעה ואכל כזית מהכרפס, ועבר ובירך נפשות, אף על פי כן לא יברך בורא פרי האדמה על המרור, כיון שהכתוב קבעו חובה לאוכלו בתוך הסעודה אחר אכילת המצה, והרי הוא כדברים הבאים מחמת הסעודה. [ילקוט מועדים עמ' שצב. חזון עובדיה א' סי' יז. הליכות עולם ח"א עמ' רצט]

55. ואם שכח ולא בצע קודם ההגדה, בוצע באמצע ההגדה במקום שנזכר.

56. אם נשברה אחת משלש המצות, יקחנה לאמצעית שבלאו הכי פורסים אותה. [הרמ"א בסוף סימן תעה. ילקוט יוסף מועדים עמוד שצג. חזון עובדיה חלק ב עמוד קמז]

בירושלים (הבנויה). [חזון עובדיה פסח עמוד קמד, ובמהדורת תשס"ג עמוד מה. ילקוט יוסף על המועדים עמוד שצג]

מנהגינו לבצוע הככר בצורת דל"ת ווא"ו, והחלק הגדול בצורת וא"ו מניחו לאפיקומן, והחלק הקטן בצורת דל"ת מניח בין המצות, והוא על דרך הסוד. ולא יבצע בסכין, כי אם בידו, שכן דרכו של עני. [פרי מגדים. ילקו"י מועדים עמו' שצב. חזון עובדיה הלכות פסח עמו' קמו]

גם אם אין לו אלא שני ככרות, יקיים מצות "יחץ", ויבצע את המצה השניה, ובאופן כזה אין לחשוש ללחם משנה, כיון שצריכים לחם עוני, מה עני דרכו בפרוסה, כך אנו בליל פסח, ורק לכתחלה מנהגינו להצריך ג' מצות, כדי לקיים גם מצות יחץ, שהוא לחם עוני, וגם מצות לחם משנה. [ילקוט יוסף על המועדים עמוד שצג. חזון עובדיה על הלכות פסח עמוד קמה בהערה, ובמהדורת תשס"ג עמוד מה]

ניסן

מי שהמצות אצלו דקות ביותר, עד שכל מצה אין בה שיעור שני כזיתים, ואם יבצע המצה האמצעית וישברנה לחצי, לא יהיה לאפיקומן כזית, וגם לא בפרוסה שבין המצות, אף על פי כן יבצע את המצה האמצעית, ואחר כך ישרים עליה לכזית ממצה שמורה אחרת, בעת אכילת המצה, ובעת אכילת האפיקומן. ואין צריך לקחת כמה מצות ולחושבן כאחת, ויבצעם לשתיים, אלא ינהג כאמור. [ילקוט יוסף מועדים עמוד שצג. חזון עובדיה על הלכות פסח עמוד קמו בהערה, ובמהדורת תשס"ג עמוד מז]

מגיד

יגביה הקערה שיש בה המצות על כל מה שעליה, הוא וכל המסובים עמו, ויש נוהגים להגביה המצה הפרוסה לבדה, ומתחילים הא לחמא עניא, עד מה נשתנה, ואז יצוה ⁵⁷להסירה מעל השלחן ולהניחה בסוף השלחן, כאילו כבר אכלו, כדי שיראו התניקות וישאלו, ואז יודיעום שאין

57. ויש שלא נהגו להסיר הקערה, רק לומר שיסירו הקערה אף על פי שאין מסירים.

רשאים לאכול עד שיספרו ביציאת מצרים. [ילקוט יוסף על המועדים עמוד שצג. חזון עובדיה על הלכות פסח עמוד קמז. ובמהדורות תשס"ג עמוד מז]

אחר אמירת הא לחמא עניא, קודם מה נשתנה, מוזגים לו כוס שני, כדי שישאלו התינוקות למה שותים כוס שני קודם סעודה. ואם אין שם בן, אשתו שואלתו, ואם לאו הוא שואל את עצמו, ואפילו תלמידי חכמים שואלים זה לזה מה נשתנה. ואין צריך לשטוף ולהדיח הכוס, אם כל אחד שותה מכוסו, ואין שם תערובת כוסות. [חזון עובדיה על הלכות פסח עמוד קנ]

מצות עשה ⁵⁸לספר ⁵⁹לילדיו סיפור יציאת מצרים, ולהרחיב בדבר, אפילו אם אינם יודעים לשאול, ילמדם כפי דעתם, ולא דוקא בנו אלא עם כל בריה, אלא שהבן קודם. ועיקר המצוה בבן שלא הגיע למצוות, כל שיודע ומבין בסיפור יציאת מצרים. ולפי דעתו של בן, אביו מלמדו. [ילקוט] מועדים עמוד שצד. חזון עובדיה על הלכות פסח עמוד קמט]

תינוק ששאל איזו שאלה בליל פסח, אף על פי כן צריך לומר "מה נשתנה", וכן אם שאלו שאלה אחרת מענין הסדר, כגון על עקירת הקערה ומזיגת הכוס השני, צריך הקורא לומר כל השאלות של מה נשתנה. אבל אם שאל

58. וראוי לספר במדרשי אגדה בדברים המושכים לבבות השומעים, בחסדי השם יתברך עמנו, וכבר הפליגו בזה הקדוש (פרשת בא מ ב) בשבח המספר ביציאת מצרים בליל פסח ומכל מקום כשיש תינוקות, שיש חשש שישנו לפני אכילת מצה ומרור, לא יאריך כל כך, כדי לזכותן בכל המצוות הנהוגות. [ילקוט] מועדים עמוד שצה. חזון עובדיה על הלכות פסח עמוד קנא, ובמהדורות תשס"ג עמוד נז]. ואין צריך למהר בקריאת ההגדה, כדי שתהיה הסעודה סמוכה לקידוש, ומשום שאין קידוש אלא במקום סעודה, אלא יכול להאריך בה בסיפור יציאת מצרים. [ילקוט יוסף על המועדים עמוד שצה. שו"ת חזון עובדיה חלק א' סימן יא. וחזון עובדיה על הלכות פסח עמוד קנא]

59. יש אומרים שמצות ו"הגדת לבנך" אינה כוללת בנות, אלא בנים בלבד. אולם לדינא מצוה זו שייכת גם בבנות. ואם יש לו בנות שיודעות לשאול, הן עדיפות על מה שאשתו תשאל, וכל שכן שהן עדיפות על אחרים. אך יש להדר ולעורר הבנים יותר. [ילקוט יוסף מועדים עמוד שצד. חזון עובדיה חלק א' סימן כא. חזון עובדיה על פסח מהדורת תשס"ג, עמוד נב]

התניק את כל השאלות, אין צריך לחזור ולומר מה נשתנה, אלא יתחיל עבדים היינו, אם ירצה. [ילקוט יוסף מועדים עמוד שצה, שו"ת חזון עובדיה ח"א סימן כב]

אחר השאלות, מחזיר הקערה שבה המצות לפניו, ומתחיל לומר עבדים היינו וכו', ושאר ההגדה, וכמו שדרשו חז"ל (פסחים לו א), לחם עוני שעונים עליו דברים הרבה. [שו"ת חזון עובדיה סימן כב בהערה]

זמן קריאתה

אין להקדים אמירת ההגדה לפני צאת הכוכבים של ליל פסח, כדי שיהיה ודאי לילה. ואם קרא ההגדה בבין השמשות, אף בדיעבד לא יצא, כיון שמצות ההגדה היא מן התורה, וספק דאורייתא לחומרא, ויחזור ויקרא בלילה כמה קטעים מן ההגדה. [שו"ת חזון עובדיה ס"ס כג בהע']

מצות ההגדה וסיפור יציאת מצרים נמשך זמנם כל הלילה, ועד שתחטפנו שינה. ומכל מקום לכתחלה מצות קריאת ההגדה לפני חצות הלילה, אבל אם נמשך בקריאת ההגדה עד אחר חצות, יכול לברך ברכת "אשר גאלנו". [ילקוט"י מועדים עמוד שצז. חזון עובדיה חלק א' סי' כג]

החייבים

אף ⁶⁰הנשים ⁶¹חייבות בסיפור יציאת מצרים, ואם אינה יודעת לקרוא, יכולה לצאת ידי חובה בשמיעה, שהשומע כעונה, ויטו אוזן קשבת להבין ענין יציאת מצרים. ואם אינה מבינה בלשון הקודש, צריך לתרגם לה בלע"ז.

60. אשה שנסתפקה אם אמרה את כל ההגדה או לא, אינה צריכה לחזור מספק, ועל הצד היותר טוב תחזור לומר, פסח מצה ומרור

וטעמיהם. [חזון עובדיה הלכות פסח תשס"ג עמוד נג]

61. ומכל מקום כיון שיש מחלוקת אם הנשים חייבות בהגדה מן התורה, או רק מדרבנן, נכון לכתחלה שלא יוציאו את האנשים ידי חובה. מיהו בדיעבד יצאו האנשים ששמעו ממנה, ידי חובת ההגדה וסיפור יציאת מצרים. ומהיות טוב יאמרו, פסח מצה ומרור, וטעמיהם.

[ילקו"י מועדים עמ' שצג. שו"ת חזון עובדיה ח"א סימן ט', וסימן כ'. וחזו"ע הלכות פסח עמ' קמט, ובמהדורת תשס"ג עמ' נב. ושו"ת יחווה דעת ח"ב סה, ויביע אומר ח"א סי' כח]

סומא (עיור) צריך לקרוא את ההגדה, ואף מוציא ידי חובה את בני ביתו. וכאשר הוא מגיע למצה זו, מרור זה יכול לומר מצה זו, מרור זה, כיון שיכול להגביה את המצה או המרור, ולהחזיקם בידיו. [ילקו"י מועדים עמ' שצד. חזו"ע פסח עמ' קנב בהערה. ובמהדורת תשס"ג עמ' נח]

דיני קריאתה

מי שקשה לו לקרוא את ההגדה בעצמו, מכל סיבה שהיא, ורוצה לשמוע את קריאת ההגדה מחבירו, ולצאת מדין "שומע כעונה" רשאי לעשות כן,⁶² **שגם בהגדה אמרינן דין שומע כעונה.** [ילקו"י מועדים עמ' שצד, ותכ. חזון עובדיה פסח עמ' קנ בהערה, ובמהדורת תשס"ג עמ' מז]

מי שהרהר את ההגדה בלבד, ולא הוציא בשפתיו, אינו יוצא ידי חובתו. [ילקוט יוסף על המועדים עמוד שצד. חזון עובדיה על הלכות פסח עמוד קנ בהערה, ובמהדורת תשס"ג עמוד נא]

אם ירצה יאמר את ההגדה כשהוא יושב, ואם ירצה אומרה כשהוא מיסב. ויקראנה בשמחה והתלהבות. ומותר לשבת בעת קריאת ההלל, בין שקודם הסעודה בין שלאחריה. [ילקוט יוסף על המועדים עמוד שצה. חזון עובדיה פסח עמוד קנ, ובמהדורת תשס"ג עמוד נה, ונט]

אין להפסיק בדיבור באמצע ההגדה, רק לצורך גדול, ונכון להחמיר גם כן שלא לעשן סיגריות באמצע קריאת ההגדה וההלל. [ילקו"י מועדים עמ' שצו. חזו"ע הלכות פסח עמוד קנב]

62. ולכן כשמסובים בליל פסח משפחות רבות, הורים בניהם ובנותיהם, ראש המשפחה שהוא גדול הבית קורא ההגדה ומספר ביציאת מצרים, ומכוין להוציאם ידי חובה. ובזה יוצאים כולם ידי חובת והגדת לבנך מדין שומע כעונה. ואין צריך שכל אחד יאמר בפיו לבניו את ההגדה.

תהיה הפת מגולה בשעה שאומר ההגדה, וכשיאמר והיא שעמדה וכו', יאחז הכוס בידו, ויכסה הפת עד מצילנו מידם, ויניח הכוס ויגלה הפת, עד לפיכך, שאוחז הכוס בידו ואז יכסה הפת. [ילקוט יוסף מועדים עמוד שצו. חזון עובדיה על הלכות פסח עמ' קנב, ובמהדורת תשס"ג עמ' נז]

כשיאמר דם ואש ותמרות עשן, נוהגים לשפוך מעט מן הכוס עצמו (ולא על ידי טיבול אצבעו בכוס). לתוך כוס שבור, וכן **כשמוכיר המכות** דצ"ך עד"ש באח"ב בכלל, ובפרט דם צפרדע וכו', סך הכל ט"ז פעמים. ונוהגים לשופכו כולו, ואחר כך שוטפין הכוס ומוזגים אותו שנית. [ילקו"י מועדים עמ' שצו. חזון עובדיה הלכות פסח עמוד קנב]

כשיגיע למצה זו צריך להגביה המצה, להראותה למסובין שתתחבב המצוה עליהם, ויש להגביה המצה הפרוסה שהיא כלחם עוני. וכן **כשיגיע למרור זה**. אבל **כשאומר פסח** שהיו אבותינו וכו', לא יגביה הזרוע הצלוי שהוא זכר לקרבן פסח, שאז נראה כאילו הקדישו לכך, אלא יסתכל בו ודיו. [ילקו"י מועדים עמ' שצו. חזו"ע פסח עמ' קנב, ובמהדורת תשס"ג עמוד נח]

אף מי שאין לו מצה ומרור, חייב בהגדה מן התורה. [ילקו"י מועדים עמוד שצד. ובחזון עובדיה הלכות פסח עמ' קמט, ובמהדורת תשס"ג עמ' נג]

כשיגיע לומר "לפיכך אנחנו חייבים" נוטל כוסו בידו ומגביהו. [ילקו"י מועדים עמ' שצו. חזון עובדיה הלכות פסח עמוד קנג]

אחר שבירך ברכת אשר גאלנו, עד גאל ישראל,⁶³ שותה הכוס השני בהיסבת שמאל, ואם שכח ושתה בלא היסבה, חוזר ושותה בהיסבה. ואין צריך לחזור ולברך על הכוס האחר ברכת בורא פרי הגפן, ואף אם אינו רגיל

63. ולא מברך, כי מנהגינו שאין מברכים בורא פרי הגפן אלא על כוס ראשון ושלישי בלבד, [שו"ת יחזקאל דעת ח"א ס"י טו, ובשו"ת חזון עובדיה ח"א סי' נז. ובילקו"י הלכות השכמת הבוקר מהדורת תשס"ד עמ' טז]

לשתות יין באמצע סעודתו. ולא יברך אחריו על הגפן,
שברכת המזון פוטרתו. [ילקו"י מועדים עמ' שצו. חזו"ע פסח עמ' קנד,
ובמהדורת תשס"ג עמ' נט]

אם אין לו יין יוכל לברך ברכת אשר גאלנו גם בלי כוס.
[ש"ע סימן תפג]

יש אומרים שצריך לומר בברכת אשר גאלנו "ונאמר (בנו"ן
סגולה) לפניו שירה חדשה על וכו'", אבל אנו נוהגים
לומר **ונאמר בחול"ם**. [ילקוט יוסף תפלה ב', קונטרס נוסחאות הברכות,
עמוד תרכת. חזון עובדיה על הלכות פסח עמוד קנג בהערה, ובמהדורת
תשס"ג עמ' נט]

בברכת אשר גאלנו צריך לומר ונודה לך **"שיר חדש"** על
גאולתינו, ולא שירה חדשה. [ילקוט יוסף תפלה כרך ב'
עמוד תרכת. וחזון עובדיה שם]

בברכת אשר גאלנו צריך לומר **ונאכל שם מן הזבחים ומן
הפסחים**, שכיון שעיקר המצוה בכזית האחרון
שאוכלים על השובע, (אפיקומן) על כן יש להקדים זבח
לפסח. [ילקוט יוסף תפלה כרך ב' קונטרס הנוסחאות שם. ילקו"י מועדים
עמ' שצו. חזון עובדיה הלכות פסח עמוד קנד]

רחצה

יטול ידיו כדת, ויברך על נטילת ידים, ואם יודע שלא הסיח
דעתו בנטילה ראשונה עד עכשיו, יטול בלא ברכה,
ויש להזהר לכתחלה לעשות הנטילה בביתו, ולא יצא לחצר.
[ילקו"י מועדים עמ' שצו. ילקו"י הלכות ברכות עמ' צט. חזון עובדיה פסח
עמ' קנה, ובמהדורת תשס"ג עמ' סב]

בזמן הזה מותר **לגעת בספרי קודש מודפסים**, אחר נטילת
ידים לסעודה, ולא גזרו בזה לטמא את הידים אלא
לענין תרומה, ולכן מותר להשאיר את ההגדה לפניו, ולנגוע
בה בעת הקריאה, גם אחר שנטל ידיו. [ילקו"י ברכות עמ' צה. חזון
עובדיה פסח עמוד קנו בהערה. הליכות עולם ח"א עמ' שמא]

מוציא מצה

דיני המצוה

יקח המצות כסדר שהניחם, הפרוסה בין שתי השלימות, ויאחזם בידו ⁶⁴ויברך המוציא ⁶⁵ועל אכילת מצה. ונוהגים שאחר שמברך המוציא שומט המצה השלישית מידו, ונשארת בידו העליונה עם הפרוסה, ומברך "על אכילת מצה". ובוצע מהשלימה העליונה ומן הפרוסה משתייהן ביחד, ⁶⁶כזית מכל אחד, ויטבלם במלח, ויאכלם בהיסבה ⁶⁷ביחד. [ילקוט יוסף מועדים עמוד שצז. חזון עובדיה על הלכות פסח עמ' קנז, ובמהדורת תשס"ג עמ' סה]

יש מי שאומר שצריך לאכול את ב' כזיתים, או כזית א' לכל הפחות, בבת אחת, אולם על פי הדין אין צריך להכניס לפיו בבת אחת שני כזיתים, ורשאי לאוכלם מעט מעט,

ניסן

64. מי שטעה ואכל מצה בלי ברכת "המוציא" וברכת על אכילת מצה, יצא ידי חובתו, ואין בזה משום מצוה הבאה בעבירה. ומכל מקום אם יש לו עוד מצה, ראוי שיחזור לאכול עוד כזית עם ברכת המוציא, אבל לא יברך על אכילת מצה, ואפילו שח והפסיק בינתיים. ואם מה שלא בירך המוציא היה בשוגג ולא במזיד, יש להקל, ואין צריך לחזור ולאכול עוד כזית. [ילקוט יוסף מועדים עמוד שצח. חזון עובדיה ח"א ס' כו. חו"ע החדש על פסח מהדורת תשס"ג, עמוד פה]

65. מי שטעה ובירך על המצה, לאכול מצה, אין זה מעכב, אבל כבר נהגו לכתחלה לברך על אכילת מצה, ואין לשנות. [ילקוט יוסף מועדים עמוד שצח. שו"ת חזון עובדיה חלק א' סימן ל]

66. יש לאכול בליל פסח לכל הפחות ד' כזיתים מצה, ומכל מקום זקן או חולה, די שיאכל כזית מצה בתחלה, בברכת על אכילת מצה, ואחריה כזית מרור. ולכורך יקח חתיכה קטנה של מצה, וחתיכה קטנה של מרור, ולאחר מכן יאכל כזית אפיקומן. [שו"ת חזון עובדיה א' ס' מד]

67. ואם אינו יכול לאכול כשני זיתים ביחד, יאכל של המוציא תחלה שהיא השלימה העליונה, ואחר כך של אכילת מצה, שהיא הפרוסה, ובדיעבד אם אכל כזית אחד, בין מן השלימה בין מן הפרוסה יצא. ובמקום קצת צער די אף לכתחלה בכזית אחד בלבד. וכן אם בני ביתו מרובים, ואין מספיק לחלק לכל אחד מהם שתי כזיתים ממצות הסדר, יכול לתת להם (אחר שנגמרה חלוקת הפרוסה לשנים או שלשה מן המסובין) ממצה שמורה אחרת אשר מחוץ לשלחן, ואז די בכזית אחד

כדרך אכילת הרשות, ובלבד שלא ישהה באכילת הכזית כשיעור כדי אכילת פרס, דהיינו שיעור אכילת כג' ביצים. והשיעור הוא משש דקות עד שבע דקות וחצי. וטוב להחמיר לסיים את אכילת הכזית בארבע דקות. והמחמירים להכניס שתי כזיתים לפה בבת אחת, חומרא יתירה היא, ופעמים שאף יש בזה חשש סכנה. [ילקוט יוסף מועדים עמ' שצח. שו"ת חזון עובדיה ח"א כרך א' עמוד שסו. יחווה דעת ח"א סי' יז. חזון עובדיה הלכות פסח עמ' קנט. הליכות עולם ח"א עמוד ש]

שיעור הכזית, הוא כשיעור של חצי ביצה, דהיינו תשעה דרהם, שהם עשרים ושבעה גרם. אולם זקן או חולה שאינם יכולים לאכול כזית מצה כשיעור חצי ביצה, יש להקל להם לאכול כשליש ביצה (דהיינו ששה דרהם, שהם שמונה עשרה גרם), בלא ברכה. ובכל השיעורים נהגו **לשער**⁶⁸ **במשקל**, אף שמעיקר הדין הולכים אחר הנפח, מכל מקום כבר כתבו הפוסקים, שמאחר ואין הכל בקיאים לשער בנפח, לכן נהגו לשער במשקל, כי מן המשקל נדע בדרך כלל על הנפח. [יחווה דעת ח"א סי' טז]

קודם שבעל הבית הבית יחלק מן המצות לכל בני הבית, יטעם תחלה קצת מן הכזית שנפרס מהשלמה העליונה בלי היסבה, ואחר כך יחלק לכל בני ביתו כדי שיאכלו מיד בהיסבה, ואחר שיסיים לחלק להם יאכל שני הכזיתים בהיסבה. ויש נוהגים להכין (קודם נטילת ידים) מן המצות שמחוץ לשלחן, כזית לכל אחד מהמסובים, כדי שלא תהיה שהייה והפסקה בין הברכות לאכילה. ונהרא נהרא ופשטיה. [שו"ת חזון עובדיה סימן כה עמוד שעא]

בריוח לכל אחד, ואין הכרח לתת לכל אחד מהם שני כזיתים מן המצות שמורות אשר מחוץ לשלחן. **68. מותר לשקול את המצה** בליל פסח עצמו, כדי לדעת אם יש בה כשיעור הצריך לו, וכן במרור, ואף במאזנים פרטיים שמתמשים בהם בבית, השוקלים על ידי מחוג, יש להקל, הואיל והוא משקל מצוה. ובלבד שיהיו בלי בטרייה. [ילקוט יוסף מועדים עמוד תב. שו"ת יחווה דעת חלק א' סימן טז]

צריך שיאכל כזית מצה בריוח, כדי שיהיה כזית בתוך מעיו, חוץ ממה שנשאר בתוך פיו בין השיניים והחניכיים.

[חזון עובדיה על הלכות פסח מהדורת תשס"ג עמוד עג]

צריך ללעוס את המצה יפה, ואחר כך לבלוע. ובדיעבד אם בלע המצה בלי שילעס תחלה, יצא. [ילקוט יוסף מועדים

עמוד ת'. חזון עובדיה הלכות פסח עמוד קנט, ובמהדורת תשס"ג עמוד סט]

לא⁶⁹ ישיח עד שיאכל כזית מהמצה, ואם התחיל מעט באכילה, ואחר כך דיבר, אין צריך לחזור ולברך, כיון שהתחיל במצוה. ואפילו שח בעודו⁷⁰ לועס חלק מהכזית ששם בפיו בראשונה, אין צריך לחזור ולברך, שהרי גם הלעיסה היא מגוף המצוה עצמה, כיון שלכתחלה צריך שיהיה טעם מצה בפיו. [ילקוט יוסף מועדים עמוד שצט, על פי שו"ת יביע אומר חלק ב' סימן טז אות יג. וחלק ה' חאו"ח סימן טז אות ו'. חזון עובדיה הלכות פסח תשס"ג עמ' סח]

קיימא לן מצוות צריכות כוונה, ולכן יש לכוין קודם אכילתו לצאת ידי חובה של אכילת מצה. ומכל

מקום אין צריך שיאמר בפה מלא שעושה לשם מצוה, אלא די בכוונה במחשבה בלבד. ובדיעבד אם לא כיוון באכילתו, יצא. [שו"ת חזון עובדיה חלק א' עמ' תקסד. וחזו"ע על הל' פסח עמ' קנט]

אסור לאכול עם המצה עוד מאכל אחר ביחד, דאתי רשות ומבטל למצוה. ואפילו ללפת בגבינה ושאר ליפתן, או לטבול בחומץ ומרק, שהוא דבר מועט, גם כן ראוי להחמיר.

69. משעה שבירך על אכילת מצה ומרור, לא ישיח בדבר שאינו מענין הסעודה, עד שיאכל את ה'כורך', כדי שתעלה ברכת המצה והמרור גם לכריכה זו. ואם שח אינו צריך לחזור ולברך, הואיל ומן הדין אין איסור בדבר. [ילקו"י מועדים עמוד תה. שו"ת חזון עובדיה חלק א' סימן מא]. ורק ממדת חסידות הוא שלא ישיח כלל עד אחר אכילת אפיקומן, ולכן המחמיר תבוא עליו ברכה. [ילקו"י מועדים עמוד תה. שו"ת חזון עובדיה חלק א' סימן מד עמוד תשצא]

70. אם התחיל ללעוס וטעם בחיך מהמצה, ובתוך כך שמע ברכת על אכילת מצה, וכדומה, יענה אמנן לכתחלה, אפילו שעדיין לא בלע.

[ילקוט יוסף מועדים עמוד שצט. יביע אומר ח"ה סי' טז סק"ו]

ובדיעבד אם טיבל בחומץ, יצא, שהטיכול הוא דבר מועט ובטל לגבי המצה. [ילקוט יוסף מועדים עמוד ת' סעיף יט. חזון עובדיה על הלכות פסח עמוד קסא, ובמהדורת תשס"ג עמוד עא]

אין יוצאים ידי חובה ⁷¹**במצה מבושלת**, ולכן אין לשרות או לטבל המצה במרק בכלי ראשון שהיד סולדת בו. ואם אין היד סולדת בו מותר. וחולה או זקן שקשה להם לאכול המצה לבדה, רשאי לטבל המצה בתוך צלחת מרק, או בתוך כוס קפה ותה חמים, כמבואר לעיל. [שו"ת חזון עובדיה סימן לד]

מי שאינו בקו הבריאות, או זקן שקשה עליו לאכול כזית המצה לבדה, יכול לפורר המצה לפירורים דקים ולאוכלה. אך לא ידוך כקמח. וכן ⁷²יכול לשרותה במים או ביין, או בשאר מי פירות, ולאוכלה. ומותר לעשות כן אף לכתחלה. אבל לא ישרה את המצה בתוכם, רק יטבל ויאכל. [עיין ברכי יוסף סימן תסא. ושו"ת בנין ציון סימן כט. ילקוט יוסף מועדים עמוד ת']

מי שהרופאים קובעים שאכילת המצה מזיקה ⁷³**לבריאותו** ועלולה להביאו לידי חולי, אפילו אין בו סכנה, לא יאכל

71. מצה שנכבשה במים מעת לעת, יוצאים בה ידי חובה של אכילת מצה בליל פסח, אף לכתחלה, כיון שיש בה טעם מצה, ולא דמי למצה מבושלת שאין בה טעם מצה. והוא שלא נימוחה, ובפרט למי שאין לו שיניים, ומצטער כשאוכל מצה יבשה, אבל **מצה השרויה** ביין או במי פירות או בתבשיל אין יוצאים בה ידי חובה. [ילקוט יוסף מועדים עמוד ת'. שו"ת חזון עובדיה סי' לד. חזון עובדיה הלכות פסח מהדו"ק עמ' קסא בהערה, ובמהדורת תשס"ג עמ' עב]

72. מי שהוא זקן או חולה שאינו יכול לאכול המצה גם אם מטבל אותה במים וכדומה, מותר לו לטבל בתבשיל מועט. ולכתחלה עדיף שהתבשיל לא יהיה חם שהיד סולדת בו. אך במקום צורך מותר אפילו היד סולדת בו. [ילקו"י מועדים עמ' ת'. שו"ת חזון עובדיה א' סי' לד עמ' תרמת. ובהלכות פסח עמוד קסב. ובמהדורת תשס"ג עמ' עב]

73. מי שהוא רגיש לאכילת דגן של חטה, ויוכל להביאו לידי חולי, יכול לקיים מצות אכילת מצה בדגן של שבולת שועל, שאף שיבולת שועל מין דגן הוא. ואף דלכתחלה יש לצאת ידי חובה בדגן

מצה כלל, והוא הדין באכילת מרור. ואם רצה להחמיר על עצמו, על כל פנים לא יברך על אכילת מצה. ואם הרופאים הסכימו שיאכל מעט מצה, ראוי לו להחמיר לאכול חצי שיעור, או לאכול שיעור שמונה עשרה גרם של מצה ומרור. ואם אי אפשר לו גם בזה, יאכל כל שהוא (באופן שאז לא יפול למשכב), אך לא יברך על חצי שיעור. ואם הרופאים מסתפקים בדבר אם יחלה ויפול למשכב מחמת אכילת המצה, יאכל כזית מצה בברכה, ושומר מצוה לא ידע דבר רע. וברור מאד שכל זה באופן שאין חשש סכנה כלל, אבל במקום חשש סכנה, אפילו אם הרופאים מסופקים בדבר, אסור לו להכניס עצמו במקום חשש סכנה. ואם עבר ואכל בברכה, מלבד דברכתו היא לבטלה, אלא גם עצם המצוה יש בה משום מצוה הבאה בעבירה. [ילקוט יוסף מוועדים עמוד ת'. חזון עובדיה ח"א סימנים ד', לג, לה, מב, מד. ועיין עוד בשו"ת יביע אומר ח"י בהערות לרב פעלים ח"ג או"ח סימן לב]

ניסן

אם הקדים ואכל המצה והמרור כרוכים יחד, קודם שאכל המצה בפני עצמה והמרור בפני עצמו, לא יצא ידי חובת מצה ולא ידי חובת מרור, וצריך לחזור ולאכול המצה בפני עצמה והמרור בפני עצמו. ואם שח בינתיים (שלא מעניני המצוה) צריך גם לחזור ולברך, ואם לא שח א"צ לחזור ולברך, שאין אכילת הכריכה נחשבת הפסק. [שו"ת חזון עובדיה סי' מב עמ' תשנח]

המצה שיוצאים בה ידי חובה בלילה הראשון של פסח, צריכה להיות⁷⁴ שמורה משעת קצירה. ומכל מקום בשעת הדחק כשאין אפשרות להשיג מצה שמורה משעת

של חטים, במקום חולי בודאי שיש ליקח מכל מין דגן אחר שאפשר לקיים בו המצוה. [חזון עובדיה הלכות פסח מהדורת תשס"ג עמוד עו]

74. מצות שמורות שנתערכה בהן מצה שאינה שמורה, ונתבטלו, ראוי להחמיר שלא לצאת בהם ידי חובת אכילת מצה בליל פסח, ראוי להחמיר שלא לצאת בזה ידי חובה. אולם כשאין לו מצה אחרת, בדיעבד יוצא ידי חובתו במצות אלה, אחר שהמצה שאינה שמורה נתבטלה ברוב, ויסמוך על הסוברים שגם במצות עשה אמרין ביטול ברוב. [שו"ת

קצירה, יוצאים ידי חובה גם במצה השמורה משעת טחינה או לישה, ומברכים עליה. [ילקוט יוסף מועדים עמוד תא. יחווה דעת ח"ג ס' כו. חזון עובדיה הלכות פסח מהדורת תשס"ג עמוד ריח]

יש להשתדל לקחת למצת מצוה של לילה הראשון מצה שנעשית בעבודת יד הלישה והאפייה בתנור, ונעשית בידי אנשים יראים הבקיאים בהלכה, כדי לצאת בה ידי חובת מצה⁷⁵ בלילה הראשון לכל הדיעות. ומכל מקום בשעת הדחק שאינו מוצא מצה של עבודת יד, יוצאים ידי חובה במצה שנעשית על ידי מכונה חשמלית, באופן שלחיצת הכפתור להפעלת המכונה נעשית בידי ישראל שאומר "לשם מצת מצוה". ואף מברך עליה. [ילקוט יוסף מועדים עמוד תא. שו"ת יביע אומר ח"ב סימן כב סק"א. וחד"ד ס"י כ' סק"ט. יחווה דעת ח"א ס' יד. חזון עובדיה פסח מהדו"ק עמוד רכא, ובמהדורות תשס"ג עמוד עח]

זמנה

אכילת המצה צריכה להיות בלילה אחר צאת הכוכבים, ואם אכלם בבין השמשות צריך לחזור ולאוכלם בלילה.

[שו"ת חזון עובדיה סוף סימן כג. ולענין הברכה, ראה שם בהערה, אך עיין בחזון עובדיה על סוכות עמ' רסט דלא אמרינן סב"ל בכה"ג, ודמי לעירובי תבשילין בבין השמשות דברוכי מברכינן, וכן למים שיש ספק אם נעשה בהם מלאכה. ודו"ק]

לו. זמן אכילת מצה ומרור לכתחלה עד חצות הלילה, ואם נתעכב עד אחר חצות, יאכל המצה והמרור בלי ברכת המצוות, ואם עבר כל הלילה אין לו תשלומין. [ילקוט יוסף מועדים עמוד תא. חזון עובדיה על הלכות פסח מהדו"ק עמוד קסו. ובמהדורות תשס"ג עמוד פא]

חזון עובדיה ח"א עמוד שט. יביע אומר חלק ג' סימן כה. וחלק ה' חו"ד סימן ח. חזון עובדיה על הלכות פסח עמוד קסד סק"י]

75. וביתר ימי החג, גם מי שמקפיד לאכול רק מצה שמורה, רשאי לאכול מצה שמורה של מכונה, הכשרה לפסח.

היסבה

צריך ⁷⁶להסב לצד שמאל בעת אכילת המצה, ואם לא הסב, צריך ⁷⁷לחזור ולאכול בהיסבה, אך לא יברך, אפילו אם הפסיק בשיחה בטלה בינתיים. [חזון עובדיה על הלכות פסח עמוד קנט]

אף שהעיקר להלכה שאיטר יד מסב בצד שמאל ככל אדם, מ"מ מי שנשתתקה ידו, או **גידם** ביד ימנית, יוכל להסב על צד ימין. ואם לא הסב כלל, יצא ידי חובתו. [חזון"ע א סי' טז]

מרור

ניסן

יקח כזית מרור וישקענו מקצתו בחרוסת, והמחמיר לשקעו כולו בחרוסת תבוא עליו ברכה. אבל לא ישהנו בתוכו, כדי שלא יתבטל טעם מרירותו, ולכן צריך גם כן לנער את החרוסת מעליו, ⁷⁸ויברך ⁷⁹"על אכילת מרור", ויאכלנו בלא היסבה. [שלחן ערוך סימן תעה. חזון עובדיה על פסח מהדורת תשס"ג, עמוד פט]

קודם אכילת המרור צריך **לכוין לצאת ידי חובת אכילת מרור**, ואם שכח ואכלו בלא כוונת מצוה יצא ידי חובתו. [שו"ת חזון עובדיה ח"א סי' כט]

76. כבר נתבאר שמנהג ה**נשים** הספרדיות להסב, ומכל מקום אשה שלא היסבה, יצאה ידי חובתה אפילו בכזית מצה של חובה, ואינה צריכה לחזור ולאכול בהיסבה. [ילקוט יוסף מועדים עמוד שפו. שו"ת חזון עובדיה סוף סימן יד]

77. ואינו מועיל לחזור לאוכלה בהיסבה עם המרור, אלא יאכלנה שנית בהיסבה, בפני עצמה, ואחר כך שוב יקיים מצות כורך בהיסבה. [חזון עובדיה א' סי' מב]

78. אין מברכים על המרור **ברכת האדמה**, כיון שנפטר מברכה זו בברכה שעל הכרפס. [ילקוט יוסף מועדים עמוד תג. חזון עובדיה על הלכות פסח עמוד קעג]

79. אם טעה **ובירך "לאכול מרור"**, אם הוא בתוך כדי דיבור (שיעור של אמירת "שלום עליך רבי") יתקן ויאמר "על אכילת מרור". ואם עבר שיעור זה, אין צריך לחזור ולברך, אלא יאכל על סמך ברכה זו. [ילקוט יוסף מועדים עמוד תג. שו"ת חזון עובדיה חלק א' סימן ל]

אלו ירקות שאדם יוצא בהם ידי חובת מרור,⁸⁰ חזרת (כ"ס, ליג'ונא, לטוגא, סאלאט), עולשין (הנדבא) תמכא. חרחבינא. מרור. ועיקר המצוה בחזרת, ואם אין לו חזרת יחזר אחר ראשון כפי הסדר הנזכר לעיל. [סימן תעג סעיף ה'. שו"ת יחווה דעת חלק א סימן יח]

אם אינו מוצא מרור מן הירקות הנז' יקח לענה או ירק מר, ובלבד שיש בו הסימנים המוזכרים בש"ס לענין מרור, דהיינו שיהיה ראוי קצת לאכילה, ושיש לו שרף (פירוש, כשחותכין אותו יוצא במקום חיתוכו מוהל לבן כחלב), ושפניו מכסיפין (דהיינו שעלה שלו אינו ירוק מאד אלא נוטה קצת ללובן). ומכל מקום כיון שאין אנו בקיאים בסימנים אלו, לא יברך עליהם על אכילת מרור. [ילקוט יוסף מועדים עמוד תג. חזון עובדיה על הלכות פסח מהדו"ק עמוד קעא. ועיין במשנת יעבץ מועדים סימן יז, שחקר אם דין מרור במין מרור, או בטעם מרור]

יוצאים⁸¹ בעלין שלהן ובקילחן. ובמקומותינו שמצויים⁸² תולעים בעלין של החסה, יקח מהקלחים, אלא

80. חזרת (חסא) שהיא מגידולי מים כשרה לצאת בה ידי חובת מרור.

[חזון עובדיה על פסח מהדורת תשס"ג עמוד צו]

81. אין יוצאים ידי חובה בעלי המרור, אלא אם כן הם לחים. ובקלחים יוצאים ידי חובה בין לחים בין יבשים, ולכן נכון להשרות את העלים במים, ולא ישהה אותם במים מעת לעת. אבל מותר לסלקם מן המים אחר כ"ג שעות, ואחר זמן מה יחזור להשרותן שנית כ"ג שעות, וכן הלאה, (ויותר טוב לכורכם בסדינים לחים). ובזה יוצאים ידי חובה גם לפי מה שאמרו בירושלמי שאין יוצאים ידי חובה בכמושים. ומכל מקום העיקר להלכה שיוצאים ידי חובה בעלים כמושים. [ילקוט מועדים

עמוד תד. שו"ת חזון עובדיה חלק א' סימן לו כרך ב' עמוד תרסו]

82. בזמנינו נמצאו חקלאים יראי ה' שיודעים לגדל את המרור והכרפס בגידול מיוחד שאין בו חשש תולעים, ויש להדר ליקח רק מהם לקיים מצות מרור. ועם כל זה טוב לעיין בהם ולבודקם עד כמה שאפשר. אבל צריך לשטוף היטב את עלי החסא מפני החרקים המצויים בהם. ואפילו אלו שנהגו תמיד לקחת תמכא למצות מרור, ראוי להם לשנות את מנהגם וליטול עלי חסא אלו, שהם ראשונים במעלה למצות מרור, שכך אמרו חז"ל מצוה בחזרת. [ילקוט יוסף מועדים עמוד תג. חזון עובדיה על פסח מהדורת תשס"ג, עמוד צה]

שראוי ליטול מן הקלח היוצא חוץ לקרקע. לפי שיש אומרים שמה שהוא טמון בקרקע נקרא שורש, ואין יוצאים בשורש. ואף על פי שאין זה עיקר להלכה, טוב לחוש לזה כל מה שאפשר. [חזון עובדיה על הלכות פסח מהדורת תשס"ג עמוד צה]

אין יוצאים במרור כבוש ולא בשלוק ולא במבושל, ולכן התמכא (כריין) שהוא מר מאד, אין לשרותו במים מעת לעת. ובשעת הדחק יוצאים בו כשהוא כבוש במים, מפני שיש אומרים שלא אסרו אלא בכבוש בחומץ, וגם דוקא כשהוא כבוש שלשה ימים מעת לעת, ועוד, שהרי עדיין עומד טעמו בו. וכן נראה עיקר. [ילקוט"י מועדים עמ' תד. חזון עובדיה חלק א' סימן לו. וחזו"ע על הלכות פסח עמוד קעב, ובמהדורת תשס"ג עמוד צה]

ניסן

אין ליתן את עלי המרור בתוך חומץ כדי להוריד התולעים מהם, מפני שעל ידי זה נעשה המרור כבוש, ואם עבר ושרה את המרור בחומץ, יש אומרים שכל שאין בו טעם מרור, אין יוצאים בו ידי חובת מרור, אף אם שהה פחות משיעור מעת לעת. [ילקוט"י יוסף מועדים עמוד תה. שו"ת חזון עובדיה חלק א' סימן לו. וחזו"ע על הל' פסח עמו' קעב]

מי שאינו יכול לאכול כזית מרור לרוב מרירותו, כגון במקומות שאין החזרת מצויה, צריך לדחוק את עצמו ולאכול כזית. ואם אינו יכול לאכול כזית בשום אופן, וחושש מאד שיחלה ויפול למשכב על ידי זה, אז מצוה שיאכל מעט למצוה, אבל לא יברך עליו על אכילת מרור, שאין אכילה פחות מכזית שהוא כחצי ביצה. ואפילו אוכל כשליש ביצה לא מהני לדעת מרן (סימן תפז) שקבלנו הוראותיו. (ועיין בקף החיים סם). ולכן יאכל בלי ברכה, וישמע הברכה מאחרים, ויכוין לצאת ידי חובה. [ילקוט"י מועדים עמ' תד. חזון עובדיה על פסח מהדורת תשס"ג, עמוד צט. שו"ת חזון עובדיה חלק א' סימן לח]

מי שהרופאים חוששים שאם יאכל מרור שמא יבוא לידו חולי ויפול למשכב, לא יאכל מרור, דספק דרבנן לקולא. ואפילו אם ירצה להחמיר ולאכול מרור, לא יברך. [שו"ת חזון עובדיה סימן לג]. ואם הרופאים אומרים לחולה שאם יאכל מרור נשקפת סכנה לחייו, אסור לו בהחלט להחמיר על

עצמו ולאכול מרור. ואפילו אם הרופא אומר שאין בזה חשש סכנה, והחולה חושש שיזיק לבריאותו, שומעים לחולה, כי לב יודע מרת נפשו, ולא יחמיר על עצמו. [ציץ אליעזר חלק טו סימן לב אות ח]

מותר לפורר את המרור כדי שיפיג חריפותו, ויזהר לאכול יותר משיעור כזית קצת. ומצוה מן המובחר בחזרת שהיא החסא. [ילקו"י מועדים עמו' תה. שו"ת חזו"ע ח"א סי' לו עמו' תרעב] טוב ונכון לחוש ולאכול את המרור דרך אכילתו, עד כמה שאפשר, ומכל מקום אם **אכל את המרור שלא כדרך אכילתו**, חוזר ואוכל שנית אך בלי ברכה. ואם **עירב בו משהו** מר שלא ממין מרור, לא יצא בו, וצריך לחזור ולאכול. והוא הדין בחזרת (שהיא החסא) אם עירב בה משהו מר שלא ממין מרור, אפילו באופן שלא שייך לומר דאחי רשות ומבטל מצוה, כגון טיבול וכיוצא בזה, לא יצא, וצריך לחזור ולאכול החזרת כדרך אכילה, אך לא יחזור לברך, שספק ברכות להקל. [שו"ת חזון עובדיה חלק א' סימן לז]

אין לברך על אכילת המרור אחר חצות לילה. [חזון עובדיה הלכות פסח מהדור' תשס"ג עמ' פא]

חרוסת

טיבול המרור בחרוסת הוא מצוה מדברי סופרים, זכר לטיט ולתבן שנשתעבדו בהם ישראל במצרים. ולכן אף אם **אין לו מרור**, או שאינו יכול לאכול כזית מרור בשום אופן, צריך לקיים מצות אכילת חרוסת, הן על ידי טיבול של ירק אחר בחרוסת, והן על ידי אכילת חרוסת בפני עצמה. ונכון לאכול החרוסת בטיבול המצה בתוכה, או ירק אחר, כדי שיהיה היכר לתינוקות בטיבול שתי פעמים. וכן אף אם שכח לטבל המרור בחרוסת, ואכלו בלא טיבול, צריך לחזור ולאכול כזית מרור ע"י טיבול בחרוסת בלי ברכה. [חזון עובדיה על הלכות פסח מהדורא קמא עמוד קעד, ובמהדורת שנת תשס"ג עמו' צז]

ומכל מקום אין מברכין על החרוסת, שהיא טפלה למרור שהוא העיקר, וכל דבר שהוא העיקר ועמו טפילה

מברך על העיקר ופוטר את הטפלה, אחר שמנהגינו לטבל את מקצתו של המרור בחרוסת. ואף כשאוכל החרוסת בפני עצמה, אין לברך עליה כלל, מפני שעל הרוב היא באה כטפלה למרור. [ילקוט יוסף מועדים עמוד תג. שו"ת חזון עובדיה חלק א' סימן לט. וסוף סימן מ. ובחזון עובדיה הלכות פסח מהדו"ק עמוד קסט בהערה]

מנהג בני בבל לעשות החרוסת מתמרים, ודורסים אותם, ומרתיחים אותם, ומסננים אותם, ומניחים אותם על האש, ומצטמקים עד שנעשים כמו דבש, ומערבין בהם אגוזים ושקדים שחוקים וכדומה. ואין לפקפק על מנהגם. [ילקוט יוסף שבת כרך ג' עמוד תה, ותקא. חזון עובדיה הלכות פסח עמוד קעג, ובמהדורת תשס"ג עמוד צז]

ניסן

בורך

יקח כזית מצה, מן המצה השלישית, וכורכה עם כזית מרור, וטובלה בחרוסת, ואומר: זכר למקדש כהלל הזקן וכו',⁸³ ואוכלם ביחד בהיסבה. [חזון עובדיה על הלכות פסח מהדורת תשס"ג עמוד ק]

אחר שטיבל הכריכה בחרוסת אין צריך **לנער החרוסת** אחר הטיבול, שהואיל ואינו אלא דרך טיבול בעלמא,⁸⁴ כיון שאינו משהה הכריכה בתוך החרוסת, אינו מבטל טעם המרור. [ילקוט יוסף מועדים עמוד תו. שו"ת חזון עובדיה חלק א' סימן מ' עמוד תשלח. חזון עובדיה על הלכות פסח עמוד קעד, ובמהדורת תשס"ג עמוד קא]

אם לא טיבל בחרוסת, ואכל את הכורך בלי להטבילו, וקשה עליו לחזור ולאכול שוב, יצא ידי חובה, ואין צריך לחזור ולהטביל בחרוסת ולאכול. ומכל מקום מהיות טוב

⁸³ גם מי שלא נהג לומר לפני אכילת הכורך: "זכר למקדש כהלל הזקן וכו'" טוב וראוי לאומרו ואין בזה חשש להפסק. [שו"ת חזון עובדיה

ח"א סי' מא. יחזה דעת ח"א סימן יט]

⁸⁴ אבל באכילת מרור בפני עצמו צריך לנער החרוסת, משום חומרא שלא יבטל טעמו, מה שאין כן בכריכה שאינה אלא לזכר בעלמא.

נכון שיקח מצה ומשהו מרור, ויכרכם ויטבלם בחרוסת, ויאכל בהיסבה, זכר למקדש. [שו"ת חזון עובדיה חלק א' עמוד תשמ. ובמהדורת תשס"ג עמוד קא]

יש נוהגים לערב כרפס או שאר ירקות בכריכה, וראוי למנוע מנהג זה, ולעשות זכר למקדש במצות הכריכה של מצה ומרור בלבד, לבלתי היות שם ערוב. [ילקו"י מוועדים עמ' תו. שו"ת חזון עובדיה ח"א ס"ס לה בהערה. ובחזו"ע על הל' פסח עמ"ק קעד בהערה. ובמהדורת תשס"ג עמ"ק קא]

צריך לאכול הכריכה בהיסבה, ומכל מקום מי ששכח ואכל הכורך בלי היסבה, וקשה עליו לחזור ולאכול אין צריך לחזור ולאכול בהיסבה. וכל שכן לגבי נשים שיש להקל להן יותר בזה. ומיהו אם רוצה להחמיר ולאכול שנית בהיסבה, תבוא עליו ברכה. [חזון עובדיה חלק א' סימן מ. חזון עובדיה על הלכות פסח מהדו"ק עמוד קעד, ובמהדורת תשס"ג עמוד קא]

מי שקשה עליו לאכול כזית מרור בכריכה, רשאי להקל בזה, ליקח כל שהוא מרור, ובפרט במקום שאין החזרת (חסא) מצויה, ולוקחים תמכא (כריין) וכיו"ב, שבודאי יש להקל עליהם בזה. ואם קשה עליו הדבר מאד, רשאי שלא לאכול הכריכה כלל, כיון שאין הכריכה אלא לזכר בעלמא, ולפיכך יכול כל אדם להקל בזה במקום הצורך, ולאכול שליש ביצה (כשמונה עשרה גרם) מן המצה, וכשליש ביצה מן המרור, ולסמוך על דעת הרי"ף והרמב"ם שזהו שיעור הכזית. [חזון עובדיה חלק א' סימן מב. ובמהדורת תשס"ג עמוד קב]

אם לא נזכר מהכריכה עד שנטל ידיו למים אחרונים, לא יחזור לאכול הכריכה, שכבר יצא ידי חובתו באכילת המצה והמרור כל אחד בפני עצמו. [שו"ת חזון עובדיה א' ס" מא עמוד תשמח]

שלחן עורך

יערוך שולחנו ויסעד לבו בשמחה, כיד ה' הטובה עליו. ואם היסב הרי זה משובח. ואם לאו אין צריך. והחכם עיניו בראשו לבל ימלא כריסו, כדי שיאכל את האפיקומן

בתיאבון, ולא אכילה גסה, ושל לא יהיה עליו לטורח. [ילקוט יוסף מועדים עמוד תו. חזון עובדיה על הלכות פסח עמוד קעה. ובמהדורת תשס"ג עמוד קג]⁸⁵

אם ישן באמצע הסעודה קודם אכילת האפיקומן, לא חשיב הפסק, ומכל מקום צריך נטילת ידים בלי ברכה. [ילקוט יוסף מועדים עמוד תז. חזון עובדיה על פסח מהדורת תשס"ג, עמ' קט]

דין ליל פסח הוא כדין שאר ימים טובים, שאין להניח מקום פנוי בשלחן וזכר לחורבן. [שו"ת חזון עובדיה חלק א' סימן מג עמוד תשעג. חזון עובדיה על פסח בהוספות ומילואים עמוד שי, וזה דלא כמ"ש בחזו"ע פסח מהדו"ק בהערה בעמוד קעז. וכן הוא במהדורת תשס"ג עמוד קן]

אכילת צלי בלי פסח

במקומות הללו נהגו⁸⁶ **שלא לאכול**⁸⁷ **צלי בליל פסח. ומכל מקום ביום אין איסור, שאין ה"יום בכלל האיסור.** [יחזקאל דעת חלק ג' סימן כז. חזון עובדיה הלכות פסח עמוד קעה]

אבל אם הוא מבושל, ורוצים לאוכלו בתוך הסעודה בליל פסח, מבלי להזכיר עליו שם פסח, יש להתיר. [שו"ת חזון עובדיה חלק א' סימן מג. חזון עובדיה על הלכות פסח עמוד קג. שו"ת יחזקאל דעת חלק ג סימן כז]

אם שכח לצלות הזרוע בערב פסח, מותר לצלותו בליל פסח, לפי המנהג שנהגו להקל לאכול צלי ביום טוב

- 85.** בליל פסח שאוכלים בהיסבה, יש להזהר שלא להשיח בסעודה, שלא יבוא לידי סכנה, שמא יקדים קנה לושט. ומכל מקום מותר לספר ביציאת מצרים, ושומר מצוה לא ידע דבר רע. [ילקוט יוסף על הלכות ברכות עמוד קמא. חזון עובדיה פסח מהדורת תשס"ג עמוד קה]
- 86.** ולכן הזרוע שנהגו לצלותו ולהניחו בקערה של הסדר, בכל מקום אסור לאכול בליל פסח. אפילו במקום שנהגו לאכול צלי, אולם למחרת ביום טוב, מותר לאכול גם הזרוע שהונח בקערה של ליל הסדר. [שו"ת יחזקאל דעת ח"ג סי' כז. מהר"י סי' קצג. שו"ת חזו"ע ח"א כרך ב' סי' מג, הלכות עולם ח"א עמוד רצח]
- 87.** וכל דבר שטעון שחיטה, אסור לאוכלו צלי בליל פסח. [חזון עובדיה על פסח מהדורת תשס"ג, עמוד קג]

של פסח בסעודת היום, שהרי צולה הוא לצורך יום טוב.
[הליכו"ע ח"א עמוד רצט]

ביצה צלויה, מותר לאכלה בליל פסח, גם במקומותינו שאין אוכלים צלי בליל פסח. [תורת רפאל סימן עא, ודלא כהרש"ל שהחמיר בזה]

יש להחמיר במקום שנהגו שלא לאכול צלי, אפילו בצלי קדר. משום מראית העין, שדומה לצלי. מיהו בצלאו ואחר כך בישלו, יש לסמוך להקל. [ילקוט"י מועדים עמוד תז. ולא דמי לבשר בחלב, שיש אומרים שטיגון דינו כצלי, עיין פמ"ג ר"ס פז, שלענין זה דין טיגון הרי הוא כבישול. ועיין בשו"ת פני מבין חא"ח ס' קכג]

צפון

לאחר גמר כל הסעודה, אוכלים אפיקומן ממצה השמורה המונחת תחת המפה כזית כל אחד, זכר לפסח הנאכל על השובע. ויש נוהגים לומר זכר לקרבן פסח. **ואוכלה לבדה** בלא תערובת ליפתן, כדי שיהיה טעם מצה בפיו. ויש מחמירים לאכול ב' כזיתים, אחד זכר לפסח, ואחד זכר למצה הנאכלת עמו, ⁸⁸ומדינא די בכזית אחת. **ויכנין** באכילתו שהוא זכר לפסח, והוא גם זכר למצה הנאכלת עם הפסח, וזכרון אחד עולה לכאן ולכאן. [שו"ת חזון עובדיה סימן מוד. חזון עובדיה על הלכות פסח עמוד קעז. ובמהדורת תשס"ג עמוד קו. ילקוט יוסף על המועדים עמוד תז]

יאכל את האפיקומן לתיאבון, ולא יברך עליו. ואם היה שבע כל כך, עד שהוא ⁸⁹קץ באכילתו, ⁹⁰לא יצא ידי

88. והרוצה להחמיר ולאכול כשיעור שני זיתים, יחמיר לעצמו ותבא עליו ברכה, ודי שיאכל הכזית כמ"ד שהוא כשליש ביצה.

89. ומכל מקום אם אינו אוכלו לתיאבון כל כך, רק שאינו קץ במזונו, שפיר דמי, שהרי צריך לאוכלו על השובע. ונכון לאכול את האפיקומן בעודו מתאוה קצת לאכול. [ילקוט יוסף על המועדים עמוד תח. חזון עובדיה על הלכות פסח עמוד קעז בהערה. ובמהדורת תשס"ג עמוד קז]

90. ועל כן ישים לב לזה בשעת סעודתו, שלא יאכל כל כך, עד שיהא קץ באכילת האפיקומן.

חובת אכילת אפיקומן. [ילקוט יוסף מועדים עמ' תח. חזון עובדיה הלכות פסח עמוד קעו. ובמהדורת תשס"ג עמוד קז]

יש לשים לב ולהזהיר גם את בני ביתו, **להסב** בעת אכילת האפיקומן, ⁹¹ שאם לא כן יצטרך לאוכלו שנית, בהיסבה. [חזון עובדיה על פסח מהדורת תשס"ג, עמוד קח]

אם שכח לאכול את האפיקומן, ונזכר אחר שנטל ידיו למים אחרונים או אחר שאמר הב לך ונברך, יאכל האפיקומן בלי ברכת המוציא. ואם כבר התחיל בברכת המזון ונזכר שלא אכל אפיקומן, יגמור את ברכת המזון, ויחזור ויטול ידיו (וכשאוכל מן המצה פחות מכביצה נוטל ידיו בלא ברכה), ויברך המוציא ויאכל האפיקומן, ויברך ברכת המזון על הכוס וישתה הכוס. והוא הדין בנזכר אחר ברהמ"ז קודם שבירך בורא פרי הגפן, שיטול ידיו ויברך המוציא ויאכל האפיקומן ויברך ברהמ"ז על הכוס ויברך בורא פרי הגפן וישתה הכוס. ואם נזכר אחר כוס שלישית, במקומותינו שנהגו לעשות שימור משעת קצירה, נוטל ידיו ויברך המוציא ויאכל האפיקומן, ויברך ברכת המזון בלי כוס. ואם אכל מצה שמורה אף בתוך סעודתו, אין צריך לחזור ולברך עבור האפיקומן. [ילקוט יוסף מועדים עמוד תח. חזון עובדיה על הלכות פסח עמוד קעט הערה ו']

אם אין המצה שהצניע לאפיקומן מספיקה לכל המסובים, יקח ממצה שמורה אחרת. ואם נוהגים לאכול ב' כזיתים, טוב שיתן תחלה לכל המסובין כל אחד כזית מן המצה של אפיקומן, כאשר יוכל שאת, ואחר כך יקח ממצה שמורה אחרת להשלים ב' כזיתים. ואם אבדה או נאכלה

91. אם לא היסב באפיקומן, אם עדיין לא בירך ברכת המזון, ואין האכילה השניה קשה עליו, יש לו לחזור ולאכול האפיקומן בהיסבה. ואם קשה עליו, אין צריך לדחוק את עצמו לחזור ולאכול בהיסבה, ויסמוך על המקילין. ואם כבר בירך ברכת המזון ואחר כך נזכר, אין צריך לחזור ולאכול בהיסבה. וסומך על מה שאכל בהיסבה את הכזית הראשון. [ילקוט יוסף מועדים עמ' תח. שו"ת חזון עובדיה ח"א כרך ב' עמ' תתו. שו"ת יביע אומר ח"י חאו"ח סי' לה אות כד]

המצה שהניח לאפיקומן, יקח מצה אחרת ויאכלנה לשם אפיקומן. [ילקוט יוסף מוועדים עמוד תח. חזון עובדיה הלכות פסח עמוד קעט ובהערה ג'. ובמהדורת תשס"ג עמוד קח]

יזהר לאכול האפיקומן קודם חצות, ובדיעבד יוצא ידי חובה גם לאחר חצות. [ילקוט יוסף על המוועדים עמוד תט. חזון עובדיה על הלכות פסח מהדו"ק עמוד קעט]

לא יאכל את האפיקומן בשני מקומות, ואפילו בחדר אחד בשני שולחנות, אלא אם כן היו פני המסובים אלו כנגד אלו, שאז נחשבים כמקום אחד. [ילקוט יוסף על המוועדים עמוד טז]

מי שישן באמצע אכילת האפיקומן והקיץ, אינו חוזר לאכול. אבל בני חבורה שישנו מקצתם באמצע אכילת אפיקומן, חוזרים ואוכלים. ישנו כולם וניעורו, לא יאכלו. נתנמנמו כולם יאכלו. [שו"ת חזון עובדיה סימן מו.]. ובשינת עראי (על אצילי ידיו, ועל השלחן) צריך נטילת ידים בלא ברכה, אבל אין צריך לברך המוציא. וראוי להחמיר בזה אף בישן פחות משיתין נשמי. [שו"ת חזון עובדיה חלק א' כרך ב' עמוד תתיז. ועל הלכות פסח סימן קעט, ובמהדורת תשס"ג עמוד קט]

מדת חסידות שלא ידבר כלל בדבר שאינו מענין הסעודה, משבירך על אכילת המצה עד אחר אכילת האפיקומן. [שו"ת חזון עובדיה חלק א' סימן מד עמוד תשצא]

אסור לאכול שום דבר אחר האפיקומן, ואם טעה ואכל פירות וכיוצא, חוזר ואוכל אפיקומן, כדי שישאר טעם מצה בפיו. ואם בירך ברכת המזון, אינו צריך לחזור ולאכול אפיקומן. ואם טעה ובירך ברכת הנהנין על איזה דבר מאכל, וטרם שטעם נזכר שאסור לאכול אחר האפיקומן, יטעם מעט כדי שברכתו תחול על דבר מועט, ולא תהיה ברכתו ברכה לבטלה. [ילקו"י מוועדים עמ' תט. חזון עובדיה הלכות פסח עמ' קפ. ובמהדורת תשס"ג עמ' קיב]

מותר לשותות מים אחר אפיקומן, ושאר משקים שאינם משכרים, אבל לא יין, או שאר משקים המשכרים, חוץ משתי כוסות שתקנו חז"ל. והיושב ועוסק בהלכות פסח

ובסיפור יציאת מצרים אחר הסדר, רשאי לשתות קפה או תה, (ואפילו עם סוכר), כדי להתעורר ולהפיג יינו. אבל בלא צורך אין להקל, ולאחר חצות יש להקל בזה יותר. וכן מותר לעשן סיגריות (על ידי הדלקה מאש לאש) לצורך הנ"ל, ולא חיישינן שעל ידי זה יפיג טעם המצה. [ילקוט יוסף מוועדים עמוד טט. שו"ת חזון עובדיה חלק א' סימן נ'. ובחזו"ע הלכות פסח מהדו"ק עמוד קפ]

ברך

יטול ידיו למים אחרונים ויברך ברכת המזון על הכוס, וישטוף הכוס וידיחנו אפילו הוא נקי. ומקבלו בשתי ידיו, וכשמתחיל לברך נוטלו בידו הימנית, בלתי סיוע ידו השמאלית, ויגביהנו מעל השלחן טפח, ונותן בו עיניו שלא יסיח דעתו. (שלחן ערוך סימן קפג ס"ד). וכל המסובים יתפסו הכוס בידם בעת ברכת המזון, וכן צריכים להזהר בכל הדברים שטעון כוס, כגון שלא יהיה כוסם פגום. [ילקוט יוסף מוועדים עמוד טט. חזון עובדיה חלק א' סימן מ. ובחזון עובדיה על הלכות פסח מהדו"ק עמוד קפב, ובמהדורת תשס"ג עמוד קיד]

יש להזהר שלא להסב בעת שמברך ברכת המזון, [ילקוט יוסף מוועדים עמוד טט. חזון עובדיה פסח עמוד קפג]

יתן לבו לומר **"יעלה ויבא"**, ואם טעה ולא אמרו, אם נזכר כשאמר ברוך אתה ה' לפני שיסיים בונה ירושלים, אומר למדני חקיק, וחוזר לומר יעלה ויבא. ואם לא נזכר עד שהתחיל לומר בונה ירושלים, אומר בין ברכת בונה ירושלים לברכת הטוב והמטיב, ברוך אתה ה' אלקינו מלך העולם אשר נתן וכו'. וחזרתם בא"י מקדש ישראל והזמנים. וכן אם התחיל בברכת הטוב והמטיב שאמר אמ"ה, ותיכף נזכר, יסיים אשר נתן ימים טובים לעמו ישראל וכו'. ואם לא נזכר עד שהתחיל לומר לעד האל וכו', חוזר לראש ברכת המזון, ואפילו נזכר בהלל, צריך לחזור ולברך ברכת המזון על הכוס, ודין **האשה** כדין האיש בזה. [ילקו"י מוועדים עמוד תי. שו"ת יביע אומר ח"ו סימן יח סק"ג. וח"ד סי' כה סק"ג חיו"ד. חזון עובדיה הלכות פסח עמוד קפג]

כשיסיים ברכת המזון יברך הגפן, ויכוין לפטור כוס רביעית, וישתה הכוס בהיסבה, ואם לא היסב חוזר ושותה בהיסבה. [חזון עובדיה על הלכות פסח עמוד קפג, ובמהדורת תשס"ג עמוד קטז]

אם רצה לשתות יין בין כוס שלישית לרביעית לא ישתה. [ילקוט יוסף מועדים עמוד תי. חזון עובדיה הלכות פסח עמוד קפג. ובמהדורת תשס"ג עמוד קטז]

הלל

יגמור ההלל בשמחה וחדוה, ומתחיל "שפוך חמתך" על כוס רביעית. ויאחז הכוס בידו כדי לגמור עליו את ההלל. ואם אינו יכול לעשות כן במשך כל ההלל, יוכל להניחו לפניו ודיו. ומכל מקום טוב לאחזו לפחות בברכת יהללוך. [ילקוט יוסף על המועדים עמוד תי. חזון עובדיה הלכות פסח עמוד קפג]

יש לעורר את כל המסובים שיאמרו ההלל בהתלהבות, ולא יקראו את ההלל והם מתנמנמים, ומכל שכן בשחוק וקלות ראש. אף לא במרוצה במשא כבד ויכבד ממנו, שהכל הולך אחר החיתום. ומותר לשבת בעת קריאת ההלל שקודם הסעודה ואחר הסעודה, ויש נוהגים לעמוד, והמחמיר תבא עליו ברכה. [חזון עובדיה הל' פסח עמ' קפד, ובמהדורת תשס"ג עמוד נט]

יחתום בהלל בברכת יהללוך, ברוך אתה ה' מלך מהולל בתשבחות. אבל בברכת ישתבח שהיא קודם לברכת יהללוך, אינו חותם, אלא כשאומר ומעולם ועד עולם אתה אל, מפסיק בה. ואם טעה וחתם בישתבח, אינו צריך לחתום בברכת יהללוך. [ילקוט יוסף על המועדים עמוד תי. חזון עובדיה על הלכות פסח מהדו"ק עמוד קפה]

כשחותם מלך מהולל בתשבחות, אינו מסיים "אמן", אף לדידן דנהגינן בעלמא לסיים באמן בברכת יהללוך, שהרי בליל פסח אין כאן אלא ברכה אחת להלל, והעונה אמן אחר ברכותיו הרי זה מגונה, כשהוא אחר ברכת אחת. [חזון עובדיה שם. ובמהדורת תשס"ג עמוד קיח]

מצוה לחזור בליל פסח אחר זימון, כדי שיאמר האחד לשנים הודו, והגדול שבהם אומר הודו, והאחרים עונים אחריו. והגדול יכול ליתן רשות לקטן, ויכול להצטרף לזימון לענין הלל, אף על פי שלא אכל עמהם. (סימן תעט). וכל זה לכתחלה, ולמצוה מן המובחר, אבל כשאי אפשר, יכול לצרף את אשתו ובניו הקטנים להלל. ולענין זימון לברכת המזון, דין ליל הסדר כמו כל שאר ימות השנה, שאין צורך כל כך לחזור אחר זימון. [ילקוט יוסף על המועדים עמוד תיא, חזון עובדיה על הלכות פסח עמוד קפן]

יש נוהגים בקריאת ההלל, שגדול הבית אומר הללויה הללו עבדי, והשומעים עונים: ה', והוא אומר הללו את שם, והם עונים: ה', וכן הלאה, ויש להם על מה שיסמוכו, אפילו כשאין אומרים עמו הפסוק בלחש, ומכל מקום טוב יותר לאומרו ביחד. [ילקוט יוסף מועדים עמוד תיא. חזון עובדיה על הלכות פסח עמוד קפט בהערה. ובמהדורת תשס"ג עמוד קכג]

יזהר לסיים את ההלל קודם חצות הלילה, וכן שתיית כוס רביעי, ומכל מקום אם נתאחר עד אחר חצות, לא יחתום ברכת יהללך, (וכן לא יברך על כוס רביעי ברכת הגפן, אף להנוהגים לברך תמיד). [חזון עובדיה על הלכות פסח עמוד קפח, ובמהדורת תשס"ג עמוד קכד]

ישתה הכוס בהיסבה, ולא יפחת משתיית רביעית, (אלא אם כן שתה רביעית בכוס השלישית), כדי שיברך ברכה אחרונה, ויתן לבו לשתות בהיסבה. ואם שכח ולא היסב, אם נשאר בכוס קצת יין, יחזור וימלאנו וישתה בהיסבה בלי ברכת הגפן. ואם לאו, ישתה כוס אחר⁹² ויברך עליו. [ילקוט יוסף מועדים עמוד תיא, על פי שו"ת חזון עובדיה ח"א סי' מט עמ' תתסח. ובחלק ההלכות מהדורא קמא עמ' קפט, ובמהדורת תשס"ג עמ' קכז]

92. ואף שיש חולקים וסוברים שלעולם לא יברך בורא פרי הגפן, מכל מקום המברך וסומך על פסק מרן השלחן ערוך, ינוחו לו ברכות על ראשו. ומיהו מי שירצה לחוש לסברת החולקים יברך בורא פרי הגפן בהרהור הלב.

נרצה

יש נוהגים **לומר פיוטים**, כגון חד גדיא, ואירע שאחד התלוצץ על פיוט זה, וחייבוהו נידוי, והצריכוהו שישאל מחילה. ועל כן יהיה מורא שמים עליו, וגילו ברעדה. ויישן מתוך קריאת שמע, שלימה משנתו. וירצה כקרבן אשה. [חזו"ע שם מהדו' תשס"ג עמו' קכו]

חייב אדם **לעסוק בהלכות פסח וביציאת מצרים**, ולספר בנסים ובנפלאות שעשה הקדוש ברוך הוא לאבותינו, עד שתחטפנו שינה. ואם הולך לישן קודם חצות, יברך ברכת המפיל בשם ומלכות, ואם ישן אחר חצות אין לברך ברכת המפיל אלא יקרא קריאת שמע ויאמר ברכת המפיל בלי שם ומלכות. ומנהגינו לקרוא בקריאת שמע שעל המטה, את כל ג' הפרשיות. [ילקוט יוסף על המועדים עמוד תיב. חזון עובדיה על הלכות פסח מהדורת שנת תשכ"ז עמוד קצב בהערה, ובמהדורת תשס"ג עמוד קכז] **אין** אומרים **תיקון חצות כלל בכל ימי הפסח**. [ילקו"י על הלכות השכמות הבוקר, מהדורת תשס"ד, עמוד קצט]

טו ניסן \ יום ראשון \ יו"ט דפסח

סדר תפילת שחרית ומוסף

מתפללים שחרית של יום טוב בשמחה ובניגון, ואומרים כל המזמורים הנאמרים בשבת. והמנהג לומר מזמור של פסח אחר מזמור יושב בסתר עליון. [חזון עובדיה על הלכות פסח תשס"ג, עמוד רלט. יביע אומר חלק ט' סימן כב אות ד']

בתפלת יום טוב חותם: "בא"י מקדש ישראל והזמנים", ואם חתם "מקדש ישראל" בלבד יצא. [ילקוט יוסף קצוש"ע אורח חיים סימן תקכט - תפלה ביום טוב ובחול המועד]

המתפלל ביום טוב **והשמיט את שם החג** בפרטות מהתפלה, וחתם מקדש ישראל והזמנים, יצא ידי חובתו. אבל אם טעה והזכיר חג אחר, לא יצא ידי חובת התפלה. [יביע אומר ח"ד סימן נא סקי"ד]

המתפלל ביום טוב, וכשהגיע לברכת מודים, **נסתפק אם כשסיים יעלה ויבוא סיים כהוגן, "והשיאנו",** וחתם הברכה כדת, או שאחר שסיים יעלה ויבוא המשיך "ואתה ברחמיך הרבים" וכו', כמו שרגילים בראש חודש ובחול המועד, ונמצא שלא חתם ברכת אתה בחרתנו, צריך לחזור ולומר "והשיאנו" וכו' ויחתום כדת, ואפילו אם סיים תפילתו, צריך לחזור לראש, ואין לומר בזה "ספק ברכות להקל". וטוב שיחזור להתפלל בתנאי דנדבה. [יביע אומר חלק ב' סימן ט אות יד. חזון עובדיה הלכות פסח עמוד קח]

מותר לאכל בתוך י"ב חודש לאב ואם להיות שליח צבור בימים טובים. [ילקוט יוסף על הלכות אבלות מהדו"ק עמ' קו. ירחון קול תורה סיון תשס"ג עמוד כד]

ניסן

הלל

93. וגומרים את ההלל, ⁹⁴ומברכים ⁹⁵עליו אשר קדשנו במצותיו וצונו לגמור את ההלל. [חזון עובדיה על הלכות פסח מהדורת תשס"ג עמוד רלט הערה ב]

93. נסתפק אם דילג כמו בראש חודש, אין צריך לחזור ולקרוא שוב את כל ההלל, דספק דרבנן לקולא. ואף שבירך בנוסח לגמור את ההלל, שהוא לשון גמר, מכל מקום יש לומר שהוא מלשון וגומרה עם הנץ, דהיינו לסיימה. אולם אם **דילג** בודאי, יחזור ויגמור את כל ההלל. אבל לא יברך שוב לפניה ולאחריה, דברכתו הראשונה שפיר חלה גם על קריאה זו. [חזון עובדיה על הלכות פסח מהדורת תשס"ג עמוד רמא בהערות]. אולם ספרדי שאינו מברך כלל על ההלל בראש חודש, וטעה באחד הימים שגומרים בהם את ההלל, וקרא את ההלל כמו שקורא בראש חודש, **בלא ברכה**, והשמיט לא לנו ואהבתי, ואחר כך נזכר, חייב לחזור ולגמור את כל ההלל כתקנת חז"ל, וכשהוא חוזר לגמור את כל ההלל, יברך עליו תחלה וסוף, כיון שלא בירך כלל. [חזון עובדיה על הלכות פסח מהדורת תשס"ג עמ' רמז סוף ד"ה ואחר]

94. יחיד שבירך על ההלל, ואחר שסיים ברכתו שמע אחר כך סיום הברכה מהשליח צבור, לא יענה אחריי אמן, משום הפסק בין הברכה למצוה. [חזון עובדיה פסח מהדורת תשס"ג עמ' רמז הערה ג]

95. אם גמר את ההלל ולא בירך עליו, יצא, שאין ברכות מעכבות. [ילקוט יוסף קצוש"ע אורח חיים סימן תקכט - תפלה ביום טוב ובחול המועד ה]

אסור⁹⁶ להפסיק באמצע ההלל, אלא דינו כדין קריאת שמע וברכותיה, שבאמצע הפרק שואל מפני היראה, דהיינו בשלום אביו או רבו שחייב במוראם, ומשיב שלום מפני הכבוד לאדם נכבד שהקדים לו שלום, ובבין הפרקים שואל בשלום אדם נכבד ומשיב שלום לכל אדם. וכן יש לו להפסיק לקדיש ולקדושה, אפילו באמצע הפרק. ואף לענין אמן דברכות יש לו להפסיק. [יביע אומר חלק ב' או"ח סימן לב. חזון עובדיה על הלכות פסח מהדורת תשס"ג עמוד רמז]

ספק אם קרא את ההלל, ספק לא קראו כלל, מן הדין אינו חוזר וקורא, וטוב שיחזור ויקראנו בלא ברכה. [חזון עובדיה על הלכות פסח עמוד מהדורת תשס"ג עמוד רמז]

אם קרא את הלל וגמר אותו באמירת לא לנו, אהבתי וכו', אבל לא בירך עליו, יצא, שאין ברכות מעכבות. [חזון עובדיה פסח מהדורת שנת תשס"ג עמוד רמה. מאמר מרדכי סי' תפח סק"ב. וראה ברמב"ם פרק ז' מהלכות תמידין ומוספים הלכה כ"ה, ובכסף משנה שם]

כל היום כשר לקריאת ההלל מהנץ החמה עד השקיעה, שנאמר ממזרח שמש עד מבואו מהולל שם ה' (מגילה כ ב). ובדיעבד אם קרא ההלל אחר עמוד השחר קודם הנץ החמה, יצא. ואם עבר יום טוב, אין תשלומין להלל. [ברכי יוסף סימן תרפז סק"א, שואל ומשיב תניא חלק ד' ס"ס קלה]

קריאת התורה

בהוצאת ספר תורה, אנו נוהגים שלא לומר י"ג מדות כלל, לא ברגלים ולא בימים הנוראים, מלבד ביום הכפורים. [חזון עובדיה, פסח, מהדורת תשס"ג עמוד רמה]

סדר קריאת הפרשיות בשבעת ימי הפסח, משך תורא קדש בכספא פסול במדברא שלח בוכרא. ביום טוב הראשון של פסח בפרשת בא, משכו וקחו לכם צאן למשפחותיכם

96. אם פסק באמצע ההלל אפילו לדבר הרשות, ואפילו שהה כדי לגמור את כולו, אינו צריך לחזור אלא למקום שפסק, בין ששהה באונס בין ברצון. [חזון עובדיה הלכות פסח עמוד רמז]

ושחטו הפסח⁹⁷. ביום השני בפרשת אמור, שור או כשב או עז כי יולד. ביום השלישי בסוף פרשת בא, קדש לי כל בכור. ביום הרביעי בפרשת משפטים, אם כסף תלוה את עמי. ביום החמישי בפרשת כי תשא, פסול לך שני לוחות אבנים. ביום הששי בפרשת בהעלותך, וידבר ה' אל משה במדבר סיני. בשביעי של פסח בפרשת בשלח, ויהי בשלח פרעה, עם פרשת השירה. ובחוף לארץ ביום השמיני בפרשת ראה, כל הבכור אשר יולד. (מגילה לא א). ובכל ימי חג הפסח מוציאים גם ס"ת שני לקרוא בו בפרשת פסח בסדר קרבנות היום. (הסדר הנ"ל ישתנה רק כשחל יום טוב ראשון של פסח ביום חמישי שאז מקדימים לקרוא פרשת "פסול" בשבת חול המועד, ומתחיל הקריאה מהפסוק "ראה אתה אומר אלי"). [חזון עובדיה פסח תשס"ג עמוד רמז]

ניסן

מותר להוסיף עולים ביום טוב על חובת היום, ולהעלות לספר תורה יותר מחמשה עולים. [חזון עובדיה על הלכות פסח עמוד רמז. יביע אומר חלק ט' אורח חיים סימן כז]

מוריד הטל

אומרים תיקון הטל ביום טוב הראשון של פסח, ופותרים בפיוט לשוני כוננת. וטוב להשמיט הנוסח "לך לשלום גשם ובא בשלום טל", שהרבה פעמים אנו צריכים עדיין לגשמי ברכה. (שו"ת בית דוד חאו"ח סימן רסה). והחל ממוסף של יום טוב הראשון של פסח מפסיקים לומר "משיב הרוח ומוריד הגשם", ואומרים "מוריד הטל". ואם טעה ואמר מוריד הגשם במקום מוריד הטל, וסיים הברכה ואמר בא"י

97. אם טעה השליח צבור ביום הראשון של פסח, וסיים עם העולה החמישי פרשת משכו בפסוק (יב. ג), ויעשו כל בני ישראל, ולא סיים הפסוק שאחריו שמסיים הוציא ה' את בני ישראל מארץ מצרים על צבאותם, יצא. ואין צריך לחזור ולקרוא עוד. (בית דוד חאו"ח סימן ס). **אם טעה השליח צבור וקרא ביום הראשון שור או כשב או עז, אין צריך לחזור ולקרוא פרשת משכו, שאין הסדר הנ"ל מעכב.** [שו"ת דבר משה חלק א חאו"ח סימן יד. וכתב שכן הסכימו עמו הגאון מר אביו רבי שלמה אמאירליו, והגאון מהר"ש פלורנטיין]

מחיה המתים, צריך לחזור לראש התפלה. ואפילו במקום שצריכים לגשמים אף בימות החמה אם הזכיר גשם במקום טל מחזירים אותו. [חזון עובדיה הלכות פסח מהדורת תשס"ג עמוד רמז]

אם ביום טוב ראשון של פסח חזר תשעים פעם, "מחיה מתים אתה רב להושיע מוריד הטל", כנגד תפלות של שלשים יום, מכאן ואילך אם נסתפק אם אמר גשם או טל, הרי הוא בחזקת שלא הזכיר גשם, ואינו צריך לחזור. (מרן בשלחן ערוך סימן קיד ס"ט). וטוב שיחזור מאה ואחת פעמים, כעין מה שאמרו בחגיגה (ט ב) אינו דומה שונה פרקו מאה לשונה פרקו מאה ואחת. וגם כדי לכלול תפלת המוספין של פסח ושבת וראש חודש אייר שבתוך שלשים יום. [שו"ת חתם סופר (חאו"ח סימן כ). וכ"כ בשו"ת זכרון יהודה (חאו"ח סימן יא). וע"ע בשו"ת דבר שמואל אבוב (סימן רכה). ע"ש. ועיין בשו"ת אור לי (סימן קיא) מה שהשיב על זה. ודו"ק. וראה עוד בחזון עובדיה פסח עמוד רמח הערה יב]

מוצאי יו"ט

סדר התפילה במוצאי יו"ט

מתפללים תפילה של חול ואומרים "אתה חוננתנו", ו"ברכנו" בברכת השנים. יעלה ויבוא. שכח ולא אמר "ברכנו" אלא "ברך עלינו", ינהג כדלקמן: לא אמר "ברוך אתה" - חוזר ל"ברכנו". אמר "ברוך אתה ה'" - יסיים "למדני חוקיך" ויחזור ל"ברכנו", וממשיך משם כסדר עד סוף התפילה. סיים "מברך השנים", עד "יהיו לרצון האחרון" - אם נזכר חוזר ל"ברכנו". אחר "יהיו לרצון האחרון" - חוזר לראש התפילה. טוב שיאמר במוצאי החג 90 פעם "רופא חולי עמו ישראל" "ברכנו", ואז אם הוא מסופק אם אמר, אינו צריך לחזור. לאחר העמידה, שובה ה' כבכל מוצאי שבת, קדיש תתקבל, "שיר למעלות אשא עיניי" וכו', עלינו לשבח. מתחילים לספור העומר. לפני הספירה קוראים סדר קצירת העומר 3 פסוקים מפרשת אמור (פרק כב, ט-יא);

"ובכן כך היתה קצירת העומר" (ממסכת מנחות), ומברכים על ספירת העומר: היום יום אחד לעומר, "הרחמן", "אנא בכח", "למנצח בנגינות". (יש הנוהגים לברך על העומר אחר קדיש תתקבל. ויש הנוהגים לפני עלינו לשבח).

הבדלה

מי שלא הבדיל במוצאי יום טוב, יש לו תשלומין ויכול להבדיל גם במוצאי יום אסרו חג. [שו"ת יביע אומר חלק ז'

תאו"ח סימן מז]

בן ארץ ישראל הנמצא בחוץ לארץ, ודעתו לחזור, ולא השיג יין להבדלה במוצאי יום טוב, יש לו תשלומין ויבדיל במוצאי יום טוב שני של גלויות. [שם]

ספירת העומר

מתחילים לספור את העומר, ודיניו יתבארו בהמשך.

מהלכות ספירת העומר

נאמר בתורה (ויקרא כא טו) "וספרתם לכם ממחרת השבת מיום הביאכם את עומר התנופה שבע שבתות תמימות תהיינה". וקיבלו רבותינו ז"ל, שפירוש "ממחרת השבת" היינו מחרת יום טוב הראשון של פסח שהוא יום שבתון. לפיכך מצות עשה לספור ספירת העומר החל מליל ט"ז בניסן עד סוף שבעה שבועות. [ילקוט יוסף מועדים עמוד תיב. חזון עובדיה על הלכות יום טוב עמוד ריב]

ומכל מקום הואיל ונאמר (דברים טז ט): "שבעה שבועות תספור לך מהחל חרמש בקמה תחל לספור שבעה שבועות", דהיינו משעת קצירת העומר, בזמן הזה שאין לנו קצירת העומר, ולא את קרבן העומר שהיה קרב בבית המקדש בט"ז ניסן, אין מצות ספירת העומר אלא מדרבנן, זכר למקדש. וכן היא דעת רוב הפוסקים ולפיכך יש להשמיט מנוסח "לשם יחוד" שלפני ספירת העומר את הנוסח: "הרינו באים לקיים מצות עשה של ספירת העומר

כמו שכתוב בתורה וספרתם לכם וכו', מאחר שספירת העומר בזמן הזה מדרבנן. [ילקוט יוסף על המועדים עמוד תיב. וראה בדעת מרן אם ספירת העומר מה"ת או מדרבנן, בילקוט יוסף במבוא לספר איסור והיתר כרך ב', ובילקוט יוסף מועדים עמוד תרטו. ובירחון קול תורה תמוז תשס"ג עמוד יד. חזון עובדיה על הל' יום טוב עמו' ריד]

צריך לברך קודם שיספור העומר: ⁹⁸ "ברוך אתה ה' אלהינו מלך העולם אשר קדשנו במצותיו וצונו על ספירת העומר". ומכל מקום אם ספר ספירת העומר בלי ברכה יצא ידי חובתו, שאין ברכות מעכבות. [ילקוט יוסף על המועדים עמוד תטו. חזון עובדיה על הל' יום טוב עמו' רטז]

מי שברך על ספירת העומר, ובעת ברכתו היה סבור שהיום הוא כך וכך לעומר, ולפני שספר נזכר מיד שהיום אינו כך וכך, ימשיך ויספור את העומר, ולא יחזור לברך. [ילקוט] על המועדים עמוד תיד]

במוצאי שבת סופרים העומר קודם ההבדלה. וכן כשחל יום טוב האחרון של פסח במוצ"ש, יספרו את העומר קודם ההבדלה. [ביע אומר ח"ד חלק אורח חיים סימן כג סק"ח]

מצות ספירת העומר בכל לשון שהוא מבין. ואף בלשון הקודש צריך לכתחילה **להבין הספירה**. ואם אינו מבין לשון הקודש, וספר בלשון הקודש לא יצא, ויחזור לספור בלשון שמבין בלא ברכה. [ביע אומר חלק ה' סימן יב סק"ד. חזון עובדיה על הל' יום טוב עמו' רלב]

נוסח הספירה הוא "לעומר" ולא "בעומר". וכשמגיע לשבעה ימים, אומר היום שבעה ימים לעומר, שהם **שבעה ימים**. [חזון עובדיה על הל' יום טוב עמו' ריט]

נשים פטורות ממצות ספירת העומר, הואיל ויש לה זמן קבוע. וכל מצות עשה שהזמן גרמא נשים פטורות. ואם רצו לספור בלי ברכה רשאות. אבל אינן רשאות לברך,

98. אין לברך שהחיינו על ספירת העומר, כיון שהספירה נתקנה זכר למקדש, וגם אין מברכים שהחיינו על מצוה שבדיבור. [חזון עובדיה על הל' יום טוב עמו' ריט]

שהיא ברכה לבטלה. ועל פי הסוד טוב שהנשים לא תספורנה כלל העומר אף בלי ברכה. [ילקוט יוסף מועדים עמוד תטז. חזון עובדיה על הלכות יום טוב עמוד רכ]

מצוה לחנך את הקטנים לספור את העומר בכל יום, ויש לחנכם לספור עם ברכה כדת. וקטן ששכח לספור איזה לילה בימי הספירה רשאי להמשיך לספור בברכה משום חינוך, כדי להרגילו לברך בכל שנה לכשיגדיל. [שו"ת יביע אומר חלק ב חאו"ח סימן יג אותיות ג-ד-ה. ע"ש. ובילקו"י על המועדים עמוד תיז. ילקוט יוסף על הלכות תפילין מהדורת תשס"ד, סימן לז. ובילקו"י דיני חינוך קטן מהדורת תשס"ג עמוד רלד. ובחזון עובדיה על הלכות יום טוב עמוד רכא]

ניסן

קטן שהגדיל באמצע ימי הספירה ונעשה בר מצוה, אינו רשאי להמשיך לספור ספירת העומר בברכה. ואף שעד אותו יום ספר מדי לילה בלילה בברכה, משום מצות חינוך, אף על פי כן עליו להפסיק מלברך הלאה על ספירת העומר ביום שהגיע ל"ג שנה ויום אחד, הילכך ישמע הברכה מהשליח צבור בכל לילה ולילה. ואחר כך יספור העומר עם הקהל. ומכל מקום אין למחות בקטן שהגדיל בימי הספירה אם ממשיך לספור גם אחר כך בברכה. [שו"ת יביע אומר חלק ג' סימן כז. שו"ת יחוה דעת חלק ג' סימן כט. וראה בילקוט יוסף על הלכות תפילין מהדורת תשס"ד סימן לז, ובילקו"י דיני חינוך קטן מהדורת תשס"ג, עמוד רלה, ובילקוט יוסף מועדים מהדורת תשס"ד עמוד תריז, תשובה ע"ד החולקים בזה. ועיין בחזון עובדיה על הלכות יום טוב עמ' רכא שסיים, דמכל מקום אין למחות ביד מי שמברך, דסו"ס איכא ספק ספיקא]

מצות ספירת העומר צריכה להיות⁹⁹ מעומד. ומכל מקום אם מנה מיושב יצא. [הרמב"ם סוף הלכות תמידין ומוספין. ש"ע סימן תפט ס"א ואחרונים. וכתב בכס"מ, דין זה שכתב בשם הר"י בן גיאת קבלה מפי רבותינו, ואסמכוה אקרא, וה"ד בא"א סק"ג]

99. זקן או חולה שקשה להם לעמוד רשאים לספור העומר לכתחלה כשהם יושבים, שכל שעת הדחק כדיעבד דמי. [ילקוט יוסף מועדים עמוד תיח. חזון עובדיה על הלכות יום טוב עמוד רכז]

מצוה על כל אחד ואחד מישראל לספור ספירת העומר בעצמו, שנאמר "וספרתם לכם", בלשון רבים, שתהיה ספירה בפי כל אחד. ומכל מקום אם¹⁰⁰ נתכוון לצאת בספירת שליח צבור, וגם השליח צבור נתכוון להוציאו, יוצא ידי חובתו בשמיעה, שהשומע כעונה. [ילקו"י מועדים עמוד תית. חזון עובדיה על הלכות יום טוב עמוד רכת]

זמן ספירת העומר בלילה, ואם שכח לספור בתחילת הלילה סופר והולך כל הלילה. ולכתחלה נכון לספור אחר צאת הכוכבים, והוא כשמונה עשר רגעים אחר שקיעת החמה. (והוא כשלש עשרה וחצי דקות זמניות אחר שקיעת החמה). וכן מנהג המדקדקים במצוות להמתין לצאת הכוכבים. ומכל מקום ציבור שסיימו תפלת ערבית מיד אחר השקיעה, ואינם ממתנים עד צאת הכוכבים, וקיים חשש שחלק מן הציבור ישכח לספור העומר, ויפסידו לגמרי מצות הספירה, יכולים לספור העומר בברכה בבין השמשות, שהואיל וספירת העומר בזמן הזה מדרבנן, ספקא דרבנן לקולא. (ועוד שיש לצרף סברת רבי יהודה שמפלג המנחה הוי כדין לילה). אבל כל עוד שלא שקעה החמה אין לספור העומר בברכה בשום פנים. ואפילו בערב שבת לאחר קבלת שבת אין לספור קודם השקיעה. [ילקוט יוסף על המועדים עמוד תכא. שו"ת יביע אומר ח"ו סימן לא. שו"ת יחווה דעת חלק א' סימן כג. חזון עובדיה על הל' יום טוב עמוד רלב]

100. הואיל ונחלקו הפוסקים אם מצות צריכות כוונה, כמבואר בבית יוסף (סימן ס וסימן תקפט), ולדברי האומרים שאין המצות צריכות כוונה, כל ששמע מהשליח צבור, או אדם אחר, את הברכה והספירה של העומר, אף על פי שלא נתכוון לצאת ידי חובה, נראה שיצא ידי חובה בשמיעתו, ולא יוכל לברך אחר כך כשיספור בעצמו. ואף על פי שההלכה היא שמצות צריכות כוונה כמבואר בשלחן ערוך (סימן ס ס"ד), מכל מקום בספק ברכות יש לחוש להאומרים שאין מצות צריכות כוונה. הילכך טוב הדבר שיאמר בפירוש בתחלת ימי הספירה, "אני מכין שבכל לילה מן הלילות של ספירת העומר בשנה זו, שלא לצאת ידי חובת הברכה והספירה של העומר בשמיעתי אותם מפי השליח צבור, או אדם אחר, אלא רק כשאברך ואספור העומר בעצמי". [חזון עובדיה על הלכות יום טוב עמוד רל]

יש אומרים שנכון לספור מיד אחר קדיש תתקבל של ערבית, אבל בירושלים נוהגים לספור העומר **אחר סיום עלינו לשבח**. [ילקוט יוסף על המועדים מהדורת תשס"ד עמוד תרכה. חזון עובדיה על הלכות יום טוב עמוד רלה]

אחר שסופרים העומר אומרים "הרחמן הוא יחזיר עבודת בית המקדש למקומה במהרה בימינו". והטעם לפי שאין לנו עתה אלא הזכרה לבית המקדש, אבל לשופר ולולב **יש עשייה**. [חזו"ע על יום טוב עמוד רלה]

נוהגים לומר **למנצח בנגינות מזמור שיר ואנא בכה**. [ילקוט יוסף על המועדים עמוד תכב]

ניסן

אם שכח או הזיד **ולא ספר ספירת העומר** **אפילו רק לילה אחד**, ¹⁰¹אינו יכול יותר לברך על ספירת העומר מהלילה שלאחר מכן והלאה, אלא יספור בלא ברכה. וכן אם טעה ומנה מספר אחר, ¹⁰²ולא נזכר עד הלילה השני, אינו יכול לספור עוד בברכה. ¹⁰³וכל זה כששכח לספור לילה ויום, אבל אם נזכר ביום יספור המניין של אותו יום בלא ברכה, ושוב יוכל לספור בלילות שלאחר מכן בברכה. והוא הדין אם שכח כמה לילות ובכל פעם נזכר ביום וספר (בלי ברכה), חוזר וממשיך לספור מכאן ואילך בברכה. [שו"ת יביע אומר חלק א' חלק יורה דעה סימן כא אות ו'. וחלק ג' סימן טז אות ז'. וחלק ד' סימן מג סק"ז. וחלק ג' סימן כח]

-
101. מי ששכח לספור ספירת העומר לילה ויום, שהדין הוא שאינו סופר עוד בברכה, ועמד כשליח ציבור בתפלת ערבית, אין לו לספור ספירת העומר להוציא אחרים ידי חובתם, שכל מי שאינו מחוייב בדבר אינו מוציא אחרים ידי חובתם. והדין כן אף באדם נכבד. [שו"ת יביע אומר ח"ח חלק אורח חיים סי' מו סק"ב. חזון עובדיה על הלכות יום טוב עמוד רמח].
102. ואם נזכר באותו ערב, אם הפסיק בינתים, או ששהה כשיעור "שלום עליך רבי", חוזר וסופר "בברכה". [חזו"ע יום טוב עמוד רנ]
103. הכותב במכתב בלילה "היום טו"ב לעומר", ושכח לספור העומר בפיו לילה ויום, סופר בשאר הלילות בברכה. [ילקוט יוסף מועדים עמוד תכו. חזון עובדיה על הלכות יום טוב עמוד רמג]
-

מנהג נכון בירושלים לספור העומר בבית הכנסת בשחרית
 בלי ברכה, שאם יש מי ששכח לספור בלילה, יספור
 בשחרית, ויועיל לו שמכאן ולהבא יספור בברכה. [ילקו"י
 מועדים]

מי שנסתפק אם ספר העומר בלילה הקודם, (וביום הקודם
 לא נזכר מספירת העומר כלל), או שנסתפק אם ספר
 אתמול את המספר הנכון או לא, (ולא ספר ביום את המספר
 הנכון), בכל זאת יוכל לספור מכאן ולהבא בברכה. [שו"ת יביע
 אומר ח"ב חו"ד סי' ב' סק"ג. וח"ד או"ח סי' מג סק"ג. ראה בזה בחזו"ע יום
 טוב עמוד רלח. ובילקו"י מועדים מהדורת תשס"ד עמוד תריז, ובירחון קול
 תורה סיון תשס"ג עמוד סא]

וכן אם היה עומד¹⁰⁴ בבין השמשות (אחר השקיעה), ונזכר
בבירור שלא ספר אמש ספירת העומר, וגם במשך היום
 לא נזכר מזה, יספור מיד הספירה של אמש בלי ברכה, ואחר
 צאת הכוכבים יספור בברכה. ונכון שבאופן כזה יזהר שלא
 יספור העומר בכל יתר הלילות אלא לאחר צאת הכוכבים,
 שלא יהיה כתרתי דסתרי [שו"ת יביע אומר ח"ד סי' מג. וח"י חאו"ח
 סי' לח עמוד סט. ושם דחה דברי מי שהצריך שיהיו ב' הספיקות שקולים.
 וראה עוד בחזון עובדיה על יום טוב עמוד רלח]

מי ששכח לספור ספירת העומר בליל ששי, ולמחרת
התפלל ערבית וקיבל שבת מבעוד יום, ונזכר לאחר
שהתפלל ערבית, וטרם שקעה השמש, יספור בלי ברכה,
ויוכל אחר צאת הכוכבים של שבת לספור בברכה את ספירת
העומר של שבת. וכן שאר הלילות ימנה בברכה. [יביע אומר
 חלק ד סימן מג סק"ח. חזון עובדיה על הלכות יום טוב עמוד רמב]

104. וכל זה דוקא באופן שנזכר בבין השמשות שלנו, שהוא שלש
 עשרה וחצי דקות זמניות אחר השקיעה, אבל אם נזכר לאחר מכן,
 אף על פי שהוא נוהג להחמיר במוצאי שבת כדעת רבינו תם, אין לצרף
 בזה סברת ר"ת וסיעתו להרשות לו לספור מכאן ואילך "בברכה". אלא
 מכאן ואילך יספור בלא ברכה. שספק ברכות להקל.

מיום שביעי ואילך צריך לספור גם שבועות, ונחלקו הפוסקים אם די בספירת הימים, או שספירת שבועות מעכבת, ואם ¹⁰⁵**ספר הימים ולא ספר השבועות, או שבועות ולא ימים**, אם נזכר באותו לילה יחזור ויספור בלא ברכה, ואם לא נזכר עד הלילה שאחריו ימנה משם והלאה בברכה. [ילקוט יוסף על המועדים עמוד תכד. חזון עובדיה על הלכות יום טוב עמוד רנא]

מי שמשופק כמה היום לעומר, ואינו יכול לברר, יספור מספק את ב' הספירות בזה אחר זה בלי ברכה, ולמחרת בלילה לאחר שיתברר לו המספר האמיתי, יספור מכאן ואילך בברכה. [שו"ת יביע אומר חלק ח חאו"ח סימן מה. ילקוט יוסף על המועדים עמוד תכד. חזון עובדיה על הלכות יום טוב עמוד רנג]

ניסן

אונן שמתו מוטל לפניו שפטור מכל המצוות שבתורה, (אפילו אם מסר את הטיפול בקבורה לחברא קדישא), ולכן לא ספר ספירת העומר בלילה, יספור ביום בלי ברכה לאחר קבורת המת, ואז יספור מכאן ולהבא בברכה. ואם לא ספר גם ביום, יספור מכאן ולהבא בלי ברכה. ואם האונן רואה שישאר באנינותו לילה ויום, כגון שבית הקברות רחוק מן העיר, וכיוצא בזה, יספור ספירת העומר בלי ברכה, בעודו אונן, (לאחר שנמסר המת לחברא קדישא), ויעיל לו לספור בשאר הימים בברכה. [ילקוט יוסף על המועדים עמוד תכה. ילקוט יוסף על הלכות אבלות מהדורת תשס"ד עמוד קצט, ובסוף הספר, ובירחון קול תורה קובץ ז', תשס"ה, עמוד צה. ושם דחה מ"ש בזה בחיים וחסד. וע"ע בחזון עובדיה על הלכות יום טוב עמוד רמד]

ספירת העומר צריכה להיות בדיבור בפיו ובשפתיו, אבל בהרהורלא יצא, שהרהור לאו כדיבור דמי. (משנה ברורה בבאור הלכה סימן תפט). ואם הרהר בלבד, יכול לברך אח"כ, ולספור ספירת העומר בבטוי שפתיים. (ועיין בשו"ת יביע אומר חלק ד' חאו"ח סימן ג אות יז). ולכתחלה צריך להשמיע לאזנו,

105. והוא הדין למי שטעה במספר הימים, ולא טעה במספר השבועות, או להיפך, שטעה במספר השבועות ולא טעה במספר הימים, שאם לא נזכר עד הלילה שאחריו, סופר מכאן ואילך בברכה.

ואם לא השמייע לאזנו יצא. [עיין בשו"ת יביע אומר שם סימן יח.
ודו"ק. חזון עובדיה על הל' יום טוב עמו' רמג]

מי ששאל אותו חבירו אחר השקיעה, כמה הלילה לספירת העומר? ישיבנו: אתמול היה כך וכך לספירה, ¹⁰⁶ שאם יאמר לו היום כך וכך (אפילו בלשון לעז) לא יוכל לברך אחר כך על ספירת העומר, משום דקיימא לן שאם מנה ולא בירך יצא. ומכל מקום אם ענה רק המספר של הלילה ההוא, ולא אמר תיבת "היום" יוכל לחזור ולספור בברכה. אבל אם אמר היום כך וכך, אפילו ענה בלשון לע"ז, אינו יכול לברך על העומר באותו לילה. וכן אם ענה לו "היום כך וכך לעומר", אף על פי שלא כיון בליבו לצאת ידי חובה, מכל מקום אין לו לחזור ולספור שוב בברכה. אך אם בשעה שאמר היום כך וכך נתכוון בפירוש שלא לצאת ידי חובה, חוזר וסופר בברכה. [ילקוט יוסף על המועדים עמוד תכה. יחזה דעת חלק ו' ס"י כט. חזו"ע על הל' יום טוב עמו' רמז]

מי שחבירו שאל אותו כמה הלילה לעומר, ואמר מחר יהיה כך וכך, נראה שיספור אחר כך בברכה. (ועיין בשו"ת ויען אברהם (סימן לה) מה שכתב בזה). וכל זה קודם שיגיע למספר שבועות, אבל אם היה משבוע אחד ואילך, והשיב ¹⁰⁷ רק מספר הימים בלא שבועות, חוזר וסופר בברכה באותו ערב. משום ספק ספיקא. [חזון עובדיה על הל' יום טוב עמוד רמז]

מי ששכח לספור את העומר בליל ל"ג בעומר, וביום אמר לחבירו "היום ל"ג בעומר", או שתקן את השליח ציבור

106. הלומד בשלחן ערוך אחר השקיעה (קודם צאת הכוכבים) בליל שמיני לספירה, לפני שספר את העומר, וקרא מה שכתוב בשלחן ערוך: וביום השמיני יאמר היום שמונה ימים לעומר שהם שבוע אחד ויום אחד, רשאי לחזור ולספור את העומר בברכה אחר צאת הכוכבים. [יחזה דעת ח"ו ס"י כט. ילקו"י מועדים עמו' תכו. חזון עובדיה על יום טוב עמו' רו. ומשמע דאם אירע כן אחר צאה"כ לא יברך]

107. ולכן אם אמר לחבירו אחר שקיעת החמה של יום ל"ב לעומר, אל תאמר וידוי כי הלילה ל"ג לעומר, יוכל לחזור ולספור בברכה, שהרי לא ספר שבועות. ועוד שלא ספר המספר רק בראשי תיבות, ובזה

כשבא לומר תחנון, ואמר לו "היום ל"ג בעומר", יוכל לספור אחר כך בברכה, על סמך זה. [ילקוט יוסף על המועדים עמוד תכו. חזון עובדיה שם]

בירך על דעת שהיום ארבעה ימים לעומר, וסיים את הברכה במחשבה שהם חמשה ימים לעומר, יצא, אפילו אם היה היום ארבעה ימים לעומר. וכל זה כשספר את מספר היום באופן הנכון, ורק בברכה חשב אחרת. ואם חשב בברכה שהיום ארבעה ימים לעומר, וספר שהיום חמשה ימים לעומר, יש אומרים שצריך לחזור ולברך, כי סוף סוף מספר שאינו נכון. ויש חולקים, ולמעשה יחזור ויספור בלא ברכה. [ילקוט יוסף מועדים מהדורת תשס"ד עמוד תרטו]

ניסן

בימי הספירה חצי שעה קודם שקיעת החמה לא יאכל סעודה של פת או עוגה יותר משיעור כביצה (בלי קליפתה), ואפילו התפלל כבר מנחה, כל עוד לא קיים מצות ספירת העומר. ואם התחיל בסעודה בהיתר, דהיינו קודם לכן, והגיע זמן ספירת העומר, אינו צריך להפסיק מסעודתו, לספור העומר, אלא יספור העומר כשיסיים סעודתו. אבל אם התחיל באיסור, כיון שאין טורח כלל להפסיק, פוסק מסעודתו וסופר ספירת העומר. ומותר לכתחלה לטעום פירות וכיוצא בזה לפני ספירת העומר. וכן פת או עוגה מותר עד שיעור כביצה, (בלי קליפתה, כחמשים גרם). [ילקוט יוסף מועדים עמוד תכו. חזון עובדיה על הלכות יום טוב עמוד רמה]

יום שני \ טז ניסן \ יום א' דחול המועד

סדר התפלות בחול המועד

בימי חול המועד מתפלל שחרית מנחה וערבית¹⁰⁸ כדרכו

יש לומר דלא יצא. ועוד שאין כוונתו לומר מנין ספירת העומר כלל, אלא לומר שהוא יום טוב כדי שלא יאמר וידוי (כנסת הגדולה). וכן עיקר. [עיין בשו"ת ויען אברהם סוף סימן לה. שו"ת יביע אומר חלק ד' סימן כג סק"ט. יחזה דעת חלק ו' סימן כט. חזון עובדיה על הלכות יום טוב עמוד רמה]

108. הטועה בתפלתו בחול המועד והתפלל תפלת יום טוב, לא יצא

בימי החול, ואומר **יעלה ויבוא** בעבודה. ואם לא אמרו, אם נזכר כשאמר ברוך אתה ה', כדי לחתום המחזיר וכו', יאמר שם למדני חוקיך, ויאמר יעלה ויבוא, רצה וכו'. ואם חתם המחזיר וכו', יאמר יעלה ויבוא קודם מודים, וימשיך מודים. ואם אמר תיבת מודים, וכן אם נזכר בברכות שלאחר מכן, חוזר לרצה. ואם סיים יהיו לרצון השני, אף שעדיין לא עקר רגליו, חוזר לראש. ואין הבדל בזה בין שחרית ומנחה, לערבית. [חזון עובדיה על פסח מהדורת תשס"ג, עמוד פט]

בשחרית - מתחילים כביום חול, אין מניחים תפילין, אומרים "מזמור לתודה", קוראים הלל בדילוג בלי ברכה. ומוציאים שני ספרי תורה, באחד קוראים 3 גברי בפרשת אמור (כב, כו עד כג, מד): "שור או כשב", עד "וידבר משה את מועדי ה' אל בני ישראל", אין אומרים חצי קדיש אחר ספר ראשון, אלא רק אחר העולה הרביעי. ובספר שני קוראים לרביעי בפרשת פנחס (כח, יט): "והקרבתם", עד "לא תעשו". חצי קדיש, "אשרי", "ובא לציון", "בית יעקב", "שיר המעלות", שיר של יום, מחזירים ס"ת למקומו. חצי קדיש, מתפללים מוסף של יום-טוב ואומרים "את יום מקרא קודש הזה". קדיש תתקבל, מזמור של חג, קדיש יהא שלמא, פטום הקטורת, קדיש על ישראל, עלינו לשבח.

מתפללים מוסף בחול המועד, ואומרים "את יום מקרא קודש הזה". וביום טוב אומרים את יום טוב מקרא קודש הזה. ומתפללים מוסף כמו ביום טוב הראשון, ואם אמר בחול המועד "את יום טוב מקרא קודש הזה" אין מחזירין אותו. [חזון עובדיה על פסח מהדורת תשס"ג, עמוד פט]

בימי חול המועד פסח, וכן ביום טוב אחרון של חג, אומרים **הלל בלא ברכה**, ובדילוג. וכן המנהג בארץ ישראל ואגפיה. [חזון עובדיה על פסח מהדורת תשס"ג, עמוד פט]

ידי חובתו, וצריך לחזור ולהתפלל שמונה עשרה עם יעלה ויבא. [יחזו דעת חלק ה' סימן לו. שו"ת יביע אומר חלק ט' חאו"ח סימן צא דף קסד ע"ב אות ה'. חזון עובדיה על הלכות יום טוב עמוד צ]

ביום טוב ובחול המועד מזכירין יעלה ויבוא בברכת המזון. ואם שכח ולא אמרו, אינו חוזר, מלבד ליל יום טוב ראשון של פסח (גם הנשים), וליל יום טוב של סוכות (לאנשים בלבד). [חזון עובדיה על פסח מהדורת תשס"ג, עמוד שז]

טוב לעשות דבר מיוחד בסעודה בט"ז בניסן, לזכר סעודת אסתר, שבו נתלה המן, כמו שנרמז בפסוק וישבות המן ממחרת הפסח. (של"ה מג"א, חק יעקב). [חזון עובדיה על הלכות פסח מהדורת תשס"ג עמוד רמח]

ניסן

¹⁰⁹**האוכל מצה בכל ימי הפסח, חוץ מלילה הראשון של פסח, אינו מברך אלא המוציא.** אבל אם בירך "אשר קדשנו במצותיו וצונו על אכילת מצה", הרי הוא נושא שם שמים לבטלה, ואסור לענות אחריו אמן. כי אכילת מצה בשאר ימי הפסח אינה מצוה גמורה אלא רשות, שאם ירצה לאכול אורז או פירות וכיוצא רשאי. [ילקו"י מועדים עמוד שפ. יחזה דעת ח"א סימן כב, שו"ת חזון עובדיה ח"א סימן לב. ובחזון עובדיה חלק ההלכות מהדורת שנת תשכ"ז עמוד רכא, ובמהדורת תשס"ג עמוד פה]

מדיני חול המועד

ימים שבין הראשון והשביעי של פסח נקראים חול המועד, ואסורים¹¹⁰ בעשיית מלאכה. וכן ראוי לכבד את ימי

109. מה שיש נוהגים שאינם אוכלים מצה אלא בליל יום טוב ראשון של פסח, ובשאר ימי הפסח אינם אוכלים מצה מחשש שהמצה לא נאפתה כראוי, לא יפה הם עושים, ובפרט בשבת ויום טוב שחובה לאכול בהם פת. ויש להסביר להם שאף על פי שהחובה באכילת מצה היא רק בליל פסח, מכל מקום יש אומרים שיש מצוה באכילתה כל שבעה, אך אם עושים כן מטעמי בריאות, יש להקל להם. [יב"א ח"ב סימן כג ס"ק טז. שו"ת חזו"ע ח"א סי' לב]

110. יש איסור גדול בשחוק וקלות ראש בחול המועד יותר מעשיית מלאכה בו, שכל כוונת התורה בנתינת המועדות להדבק בה בתורתו ובמצותיו. [ילקוט יסף מועדים עמ' תקה]

חול המועד בכסות נקיה, ומצות עשה מן התורה לשמוח בחול המועד, באכילת בשר (בהמה) ושתיית יין, ולשמוח הנשים בבגדי צבעונין ותכשיטין. וכן יש לכבדן במאכל ובמשתה. ולכתחלה טוב לאכול פת בסעודת הלילה ובסעודת היום של חול המועד. [ילקוט יוסף על מועדים עמוד תקב]

מצוה להרבות בהם בלימוד התורה, כי פקודי ה' ישרים משמחי לב. [חזון עובדיה על הלכות יום טוב]

מותר לעשות כל מלאכה על ידי ¹¹¹פועל עני שאין לו מה לאכול. ואין מחייבים אותו למכור כלי בית שלו להתפרנס מהם בחג. וכן אין מחייבים אותו להשיג הלואה לצרכי החג, אפילו אפשר לו לעשות כן. ולא רק לצורך עצמו מותר לו לעשות מלאכה. אלא אפילו לצורך אשתו ובניו הקטנים, וכל שסמוכים על שולחנו נחשבים לקטנים לענין זה. ואפילו יש לו לחם ומים אך אין לו לשאר צרכי החג נחשב כפועל עני שאין לו מה לאכול. מכל מקום אין לעשות מלאכה על ידי פועל עני שאין לו מה לאכול אלא בצינעא, אבל בפרהסיא לא. ופשוט שאם אי אפשר לו לעשות בצינעא מותר לו לעשות בפרהסיא. ואפילו אם עושה בפני גוים רבים מותר. ואפילו מלאכה שאין בה צורך המועד כלל מותר לעשותה על ידי פועל עני שאין לו מה לאכול. כדי להנותו שישתכר וירויח לצורך המועד. [ילקוט יוסף על המועדים עמוד תקח]

גילוח ונטילת צפרנים

אין מגלחים בחול המועד, אחד ראשו ואחד כל שיער שבו, אפילו אם נאנס ולא גילח בערב יום טוב. [ילקוט יוסף על

המועדים עמוד תקטז]

111. פועל עני שאין לו מה לאכול, והוא גבר לא יצלח למלאכה, וקרובו רוצה לעזור לו ואין באפשרותו לעזור לו אלא על ידי שיעשה מלאכה ויתן לקרובו מהריוח, יש להתיר לפועל זה לעשות מלאכה בחול המועד. ואף מותר לאחר לעשות מלאכה כדי שיהיה לחברו לשמחת החג. [ילקוט יוסף על המועדים עמוד תקט]

נטילת השפם מותרת אף על פי שאינו מעכב האכילה. [ש"ע]

היוצא מבית האסורים בחול המועד, מותר לו להסתפר ולהתגלח, אפילו היה חבוש ביד ישראל שהתירו לו לגלח בערב יום טוב. וכן **הבא ממדינת הים**, שלא היה ביישוב לפני החג. ולא דוקא ממדינת הים הרחוקה, אלא כל שבא מחוץ לעיר נקרא מדינת הים לענין זה. ואפילו הגיע לעיר בערב יום טוב, אלא שלא היה לו שהות להסתפר. וכל אלו יסתפרו בצינעא ולא בפרהסיא, ומותרים להסתפר על ידי ישראל, ואין צריך לחזור אחר גוי. [ילקוט יוסף מועדים עמוד תקיז. חזון עובדיה על הלכות יום טוב עמוד קצב]

ניסן

אבל על אביו או על אמו ששלמו שלשים יום של אבלו בתוך ימי חול המועד, וגערו בו, מותר לו להסתפר בחול המועד, [ילקוט יוסף מועדים עמוד תקיז. חזון עובדיה על הלכות יום טוב עמוד קצב]

מותר להתרחץ ולהסתרק ולחפוף ראשו בחול המועד, ואין לחשוש להשרת נימין. [שם]

קטן מותר לו להתגלח בחול המועד. ויש אומרים שכל זה אם יש לו שער הרבה ומצטער. ויש אומרים דבכל גווני שרי, כיון דלאו בר מצוות הוא. [ש"ע סימן תקלא סעיף ו. כה"ח ס"ק כה]

חולה שנתרפא בחול המועד, ולא נסתפר קודם החג מפני חוליו, וכובד השיער גורם לו נזק מותר לו להסתפר בחול המועד, כיון שאינו עושה אלא משום רפואה. [ילקוט מועדים עמ' תקכ]

מותר לגזוז צפורניו בחול המועד אפילו במספריים. [ש"ע]

כיבוס

אסור לכבס בגדים בחול המועד, אפילו לצורך המועד. ומי שאין לו אלא חלוק אחד מותר לכבסו, ואפילו לא כיבסו קודם יום טוב בפשיעה מותר לכבסו בחול המועד. [ילקוט יוסף מועדים עמוד תקיח. חזון עובדיה על הלכות יום טוב עמוד קצב]

מותר לכבס מגבות שמנגבים בהם ידים ומתלכלכים תמיד, וכן מגבות שמסתפגים בהם אחר רחיצה. ויש אומרים שכעת יש להחמיר בזה מכיון שגם בשאר ימות השנה אין מחליפים אותם אלא משבת לשבת. [ילקו"י על המועדים עמוד תקיט]

מטפחות אף מותר לכבס בחול המועד. [שם]

מותר לכבס את הסדינים ומצעי המטות בבתי מלון ובתי חולים, וכל שכן את **בגדי הרופאים** והצוות הרפואי.

אשה שהיא בתוך שבעה נקיים לספירתה, שעליה ללבוש בגדים תחתונים לבנים ונקיים ולהציע על מטהה סדינים לבנים ונקיים, ושאר כלי המטה, אם הוצרכה לכך, מותרת לכבס בגדים אלה בחול המועד. (המאירי בבית הבחירה מ"ק יד. עמוד עט)

מותר לכבס בגדי קטנים מפני שדרכם להתלכלך תמיד בעפר ובטיט, ומכל מקום אם מכבסם בידים, לא יכבסם אלא אחד אחד מה שנחוץ ביותר.¹¹² אבל כשמכבס בגדים וחיתולים של הפעוטות הרכים שמשתינים בהם ומוציאים בהם רעי, מותר לכבסם אפילו כמה בבת אחת, מפני שצריכים להרבה מהם בכל שעה. ואפילו בגדי שאר קטנים עד גיל שלש שנים (לערך), נוהגים להקל.

בזמנינו שיש הרבה הנוהגים להחליף הבגדים **הלבנים הסמוכים לבשר**, כמעט מדי יום ביומו, מפני שמתלכלכים תמיד על ידי זיעה, ובפרט במקומות החמים, ונתכבסו קודם המועד, ואין לו בגדים אחרים בחול המועד להחליפם, מותר לכבסם (במכונת כביסה) במועד. [כן משמע מדברי המג"א (סימן תקלד סק"ב). וכן פסק בשו"ת שרגא המאיר (ח"ז סימן מג אות ג)]

112. מותר לכבס בגדים של ילדים קטנים בחול המועד במכונת כביסה, יחד עם החיתולים של התינוקות, כל שהכביסה נעשית לצורך המועד. אבל שלא לצורך המועד אין להקל, אף על פי שהכל נעשה בבת אחת עם החיתולים שמותר לכבסם. ובגדי גדולים אין לצרפם לבגדי הקטנים והפעוטות ולכבסם במכונת הכביסה. [יביע אומר ח"ז סימן מוח]

כתם שנפל בחול המועד על בגדיו ונתלכלכו, מותר לנקותם
 בחומרי ניקוי, שאין זה בכלל כיבוס שאסרו חכמים. [כן
 פסק באגרות משה פ"ינשטיין חאו"ח חלק ה סי' לו אות א, ובשו"ת באר משה
 ח"ז סי' לג, וכן פסק בשמירת שבת כהלכתה חלק ב סי' סו סעיף עב]

היוצא מבית הסוהר ומהשבי, וכן הבא מחוץ למדינה, מותר
 לכבס בגדיו אם צריכים לכך. ומותר לישראל אחר
 לכבס הבגדים שמותרים לכבסם, ובלבד שלא יטול שכר,
 אלא אם הוא עני שאין לו מה לאכול. ויש מתירים לקבל
 שכר הואיל והכביסה נעשית לצורך המועד, ונכון להחמיר
 לבל יעמוד על המקח, אלא לאחר מלאכתו יעניקו לו שכר
 דרך הענקה ומתנה בעלמא. [שם]

ניסן

מי שנשרו כליו במים בחול המועד, מותר לשוטחן בחמה,
 ואין לחשוש מפני מראית העין, כמו שהחמירו בזה
 בשבת. [עמוק הלכה קמז]

מותר לגהץ בגדיו בחול המועד על ידי משהץ חם. [ילקוט יוסף
 על המועדים עמוד תקיח]

הדבר פשוט שמותר לנקות בגדים ומגבעות מן האבק שנפל
 עליהם על ידי מברשת, ואין בזה שום חשש איסור.
 [שמירת שבת כהלכתה שם סעיף עד]

מותר לצחצח נעליו במשחת נעלים בחול המועד לצורך
 המועד, ואין צריך להחמיר בזה, משום כבוד המועד.
 [שו"ת יביע אומר חלק א' סימן לב. שו"ת יחזקאל דעת חלק ד' סימן לד]

המנהג פשוט אצלנו להתיר הדחת ושטיפת הרצפה בחול
 המועד. [שו"ת יביע אומר חלק ג' סימן לא סק"ד]

מותר להביא מבית האומן לביתו כלים שהם לצורך המועד,
 כגון כרים וכסתות וצלוחיות וכיו"ב, אבל שלא לצורך
 המועד אין מביאים. (מרן בש"ע סימן תקלד ס"ג)

בזמן הזה מותר לפנות האשפה מן הבית או מן החצר,
 להובילם אל כלי האשפה שמחוץ לחצר, ואפילו אם
 יכול להחזיק האשפה בשקיות ניילון באופן שלא יהיה
 בביתו ריח, אף על פי כן מותר להוציאם החוצה אל כלי

האשפה. (וכן הורה הגרי"ש אלישיב זצ"ל, הובא בקובץ מבקשי תורה (סי' קו). ודו"ק). ומותר לעובדי העיריה לפנות הובל ולסלק פחי האשפה מצידי רשות הרבים, שזהו בכלל צרכי רבים שמותרים במועד.

תיקון מלבושים

אסור לתקן מנעלי שנקרעו בתוך המועד, על ידי אומן. ויש מתירים לתקן מנעלים שנקרעו הרבה אם הוא צריך ללכת בהם, מכיון שעל ידי זה יקרעו עוד יותר והוי דבר האבד. ומכל מקום מותר **לקנות נעליים חדשות** בחול המועד. [ילקוט יוסף על המועדים עמוד תקיח]

מי שצריך¹¹³ לתקן בגדו בחול המועד, והוא הדיוט שאינו מהיר במלאכת התפירה, יכול לתפור בגדו כדרכו מעשה הדיוט, ואם היה אומן במלאכת התפירה שיכול להוציא מלא מחט בבת אחת, יתפור כמעשה הדיוט, דהיינו שיעשה תפירות רחבות שאינן עשויות ביושר כדרך האומנים. [ילקוט יוסף קצוש"ע אורח חיים סימן תקמא]

משקפי ראייה שנשברו בחול המועד, מותר לתקנם אפילו על ידי מעשה אומן. (באר משה חלק ז ס"ס ז)

מותר לתקן פתילות בחול המועד להדלקת הנרות של שבת ויום טוב האחרון, (מנן הבית יוסף סימן תקמא), וכן המנהג פשוט להתיר. (ברכי יוסף, וכ"כ מהר"ש קמחי בספר מימי שלמה)

דבר האבד

דבר האבד שאם לא יעשהו בחול המועד יבוא לידי הפסד, מותר לעשותו בחול המועד בלי שינוי (ובלבד שלא יהיה בעשייתו טרחה יתירה). ואפילו בהפסד מועט יש להקל, ואפילו אם הדבר אצלו בספק אם יבא לידי הפסד, או שמא לא יבוא לידי הפסד, מותר לעשותו בחול המועד.

113. ותינוק הנולד סמוך לחג אסור לעשות לו בגדים חדשים במועד כדי להוציאו לברית מילה, אלא יעשה לו בגדים חדשים מעשה הדיוט, או יכרכנו בשיראים נאים.

ואם הסחורה שוה עתה הרבה, ואחר המועד תזול, נחשב כהפסד מן הקרן ומותר למוכרה בחול המועד. (עי' חזון איש סי' קל"ה (מו"ק י ב) בד"ה ודבר האבד). ואפילו אם הדבר אצלו בספק אם הסחורה תזול או לא, מותר לעשותו בחול המועד. [ילקוט יוסף על המועדים עמוד תקו. חזון עובדיה על הלכות יום טוב עמוד קעג]

בעל עסק או דפוס או בית חרושת שיש לו פועלים קבועים שעובדים אצלו, ומקבלים משכורתם מדי חודש בחדשו, ויש לחוש שאם יסגור את העסק שלו במועד, יתחייב לשלם להם משכורתם שלמה, על ידי ההסתדרות והשלטונות, אין לך דבר האבד גדול מזה. ולכן רשאי להעסיק את הפועלים במלאכתם. ורק ישתדלו לעשות זאת בצינעא כל כמה שאפשר. [ילקוט יוסף על המועדים עמוד תקי]

ניסן

פועל שעובד באופן קבוע אצל בית חרושת מסויים, ואם יתחמק מלעבוד בחול המועד קיים חשש שיפטר, והוא מותר לו להמשיך לעבוד בחול המועד, כל שאינו יכול לקבל חופשה על חשבון החופש השנתי המגיע לו, שמכיון שיש לחוש שיאבד כל פרנסתו על ידי כך, חשוב ודאי כדבר האבד. וכבר נתבאר שאפילו על ספק דבר האבד מותר לעבוד בחול המועד, כל שאין במלאכתו טירחא יתירה. [ילקוט יוסף על המועדים עמוד תקיב]

מותר¹¹⁴ להשקות שדה אילן, כשהאילנות רצופים וסמוכים זה לזה, אבל אם הם מרוחקים ונטועים רק עשרה

114. מי שכופים עליו לעבוד ולעשות מלאכה האסורה בחול המועד מצד הדין, רשאי להמציא תעודה רפואית או הנמקה אחרת אף אם היא אינה נכונה להשתחרר ממנה לבל יכפוהו הממונים עליו (שלא בצדק) לעבוד במועד עבודה האסורה. [ילקוט יוסף על המועדים עמוד תקיג]

115. **ירקות** שרוצה לאכלם במועד, יכול לדלות מים להשקותם כדי שיגדלו ויהיו ראויים יותר לאוכלם במועד, שכל שהוא צורך אוכל נפש התיירו אפילו על ידי טירחא יתירה, ואפילו מכשירי אוכל נפש כאוכל נפש דמי לענין זה. ואם אינו רוצה לאכלם במועד אם עושה כדי להשביחם אסור, אפילו בהמשכת הצנורות בלבד, אבל אם יש חשש

לבית סאה, (בית סאה חמישים על חמישים אמה, אמה ארבעים ושמונה ס"מ), אין להשקות את כל השדה, אלא אם כן היתה לחה, ובכל אופן מותר למשוך מים מאילן לאילן דהיינו לעשות חריץ מהחפירה שסביב האילן אל אילן אחר, כדי שימשכו המים דרך החריץ. [ילקוט יוסף על המועדים עמוד תקיד]

מותר להשקות פרחים ושושנים ושאר עצי בשמים, שאם לא ישקום בחול המועד יפסדו. והיינו על ידי המשכת צנורות או על ידי ממטרות, אבל לדלות מים ולהשקותם אסור, אלא אם כן לצורך המועד. [ילקוט יוסף שם. חזון עובדיה על הלכות יום טוב עמוד קפה]

מותר לחלוב הפרות והרחלות בחוה"מ, אפילו שלא לצורך המועד, משום צער בעלי חיים, וחשיב כדבר האבד. **מותר לצוד דגים** בחול המועד אפילו בפרהסיא כל מה שיכול בין לעצמו בין לאחרים, ואפילו יותר מצורך המועד, שאפשר שיאכל מהם במועד. (שלטי הגבורים ר"פ מקום שנהגו. ירושלמי מועד קטן פ"ב סוף ה"ה. מגן אברהם סק"ה)

מי שצריך לקנות ענבים לעשות מהם יין לצורך כל ימות השנה, בעת הבציר, ואם לא יקנה במועד לא ימצאם אחר המועד כמו שהוא מוצא עתה בחול המועד, נחשב דבר האבד, ומותר לקנותם, ולתקן החביות של היין ולזפתם, ובלבד שלא יכוין מלאכתו במועד. (שלחן ערוך סימן תקלט ס"ט) **אסור לכבוש כבשים** אלא אם כן יכול לאכול מהם במועד, אבל אם אינם ראויים עד לאחר המועד אסור, ואם הוא דבר שאינו מצוי לאחר המועד מותר לקנותו ולכובשו, וכן אם יש לו דבר שיש חשש שיתליע אם לא יכבשנו במועד מותר לכובשו, דהוי דבר האבד. [ילקוט יוסף על המועדים עמוד תקטו. חזון עובדיה על הלכות יום טוב עמוד קפז]

שיפסדו ויתקלקלו אם ימנע מלהשקות בחול המועד מותר על ידי המשכת הצנורות. [ילקו"י שם. חזו"ע יום טוב עמ' קפה]

לצורך אוכל נפש

כל דבר שהוא **לצורך אוכל נפש**¹¹⁶ מותר לעשותו בחול המועד, אפילו יש בו טורח גדול, כגון השוחט בהמה, שוחט ומפשיט העור, ומנתח האיברים, ומולח, ומדיח, ומבשל. ואם צריך לעצים להסקה תחת תבשילו, קוצץ הוא עצים מן המחובר לצורך אפיה ובישול. ומותר לעשות הכל כדרכו בלי שינוי, ואפילו במעשה אומן, שכל דבר שצריך לאכול במועד, אין לדקדק על טרחתו בין רב למעט. [ילקוט

יוסף שם. חזון עובדיה על יום טוב עמוד קפז]

אף על פי שאסרו חכמים **להפריש תרומות ומעשרות** מפירות וירקות בשבת ויום טוב, משום דהוי כמתקן, בחול המועד מותר, כיון שהם לצורך אוכל נפש. [תוספות

עבודה זרה נט. בד"ה בצר. חזון עובדיה על יום טוב עמוד קפז]

אסור לקצור שדהו בחול המועד, אלא אם כן יש חשש שתפסד התבואה אם ישנהג לאחר המועד, כגון שדה של שעורים. ואם אין לו תבואה בבית, אפילו הוא מוצא תבואה בשוק לקנות, אין מצריכים אותו לקנות מהשוק, וגם אינו צריך לשאול מחבירו, על מנת להחזיר לו אחר המועד, אלא קוצר ומעמר ודש וזורח ובורר כדרכו, כדי לאכול מתבואתו במועד. ואפילו אם כיון מלאכתו במועד מותר, שלצורך אוכל נפש לא גזרו בכיון מלאכתו במועד. [ילקוט

יוסף על המועדים תקטו. חזון עובדיה על הלכות יום טוב עמוד קפז]

116. ולכן מותר לתקן בחול המועד מקרר חשמלי שנתקלקל, וכן מותר לתקן הכיריים של הגז ותנור האפיה, וברז המים שבמטבח, אפילו על ידי טכנאי אומן, מכיון שהכל הוא צורך אוכל נפש. ומותר לפועל לקבל שכרו משלם חלף עבודתו במכשירי אוכל נפש, אם אין אנשים מצויים אצלו לעשות מלאכות אלו בחינם. [חזון עובדיה על יום טוב עמוד קפז]

להרכיב גז במחובר בחול המועד נראה שמותר, ואפילו מעשה אומן במקום צורך אוכל נפש, יש להתיר. ואין להחמיר בזה. [ילקוט

יוסף על המועדים עמוד תקכז]

סחורה

כל סחורה אסורה בחול המועד בין לקנות בין למכור, כל שאינה לצורך המועד. ואם יש לו סחורה שאם לא ימכרנה בחול המועד אפשר¹¹⁷ שיפסיד מהקרן מותר למכרה, אבל אם לא יפסיד רק מהריוח אסור למכרה. ומכל מקום אם הוא בענין שאם ימכרנה בחול המועד יהיו לו מעות בריוח ויוציא יותר לשמחת המועד מותר למכור. אבל אם הוא עשיר ויכול להוציא לשמחת יום טוב כרצונו אלא שאין בדעתו לבזבז כל כך, אין להתיר לו למכור סחורה כדי שיוציא יותר לשמחת החג. [ילקוט יוסף על המועדים עמוד תקיג]

אם הוא חייב לשלם איזה חוב, **ואם לא ימכור סחורתו לא יוכל לשלם חובו**, ואפשר שיגיע לו הפסד או נזק על ידי כך,¹¹⁸ מותר למכור סחורתו בחול המועד, שזה גם כן נחשב כדבר האבד. וכן מותר למכור סחורתו בחול המועד אם הגיע יום השוק בימי חול המועד. [שם]

מי שבא דבר סחורה לידו מותר **לישא וליתן** בצינעא בתוך ביתו בחולו של מועד, הואיל ואין זו מלאכה ממש, אלא דיבור בעלמא הוא. ויש מי שנוטה להחמיר בזה, והמיקל יש לו על מה שיסמוך. [ילקוט יוסף על המועדים עמוד תקיג]

מי שהלוה לחבירו מעות, מותר לתובעו בחול המועד. ומותר אפילו לתובעו בבית דין כדי שיפרע לו את חובו. ואם בית הדין סגור בחול המועד, אין לתובעו בבית משפט בלי היתר בית דין. [חזון עובדיה על הלכות יום טוב]

117. מותר להסתחר בבורסה בימי חול המועד, באופן שיש חשש שהדברים הנסחרים בבורסה ירדו מערכן הריאלי. אבל אם אין חשש כזה, אסור להסתחר בבורסה, שהוא ככל פרקמטיא שחז"ל אסרו בחול המועד. [ילקוט יוסף על המועדים עמוד תקיד]

118. וכמו כן אם באו תיירים בחול המועד ועומדים לעזוב את העיר תוך זמן קצר, וקיים חשש שיאבדו הסוחרים הזדמנות למכור סחורותיהם ברווח הגון, יש להתיר במקרים כאלה. והוא הדין לירידים הקבועים מזמן לזמן.

מותר לאדם פרטי **להלוות לגוי הלואה ברבית**, ולא חשיב פרקמטיא, ובלבד שהרבית של השבוע הראשון יקח ויוציאנו בחול המועד לצורך שמחת יום טוב.

מוכרי ירקות שאינם מתקיימים זמן רב, מותר להם לפתוח החנות שלהם בחול המועד ולמכור בפרהסיא, שהכל יודעים שהם לצורך המועד. אבל מוכרי פירות שמתקיימים אף לאחר המועד, כגון אגוזים וכיו"ב, מוכרים בצינעא, שאם היתה החנות פתוחה לרשות הרבים, פותח דלת אחת ונועל אחת, כדי שלא יחשדוהו שמוכר לצורך חול. וכן חנות מכולת שמוכר אורז וקטניות שמחזיקים מעמד זמן רב, יעשו כן. ובערב יום טוב האחרון של חג הסוכות או שביעי של פסח, מותר למכור בפרהסיא לכבוד יו"ט. (ש"ע סי' תקלט סעיף י' וי"א).

צרכי רבים

צרכי רבים מותר לעשותם בחול המועד אפילו על ידי מעשה אומן ובפרהסיא, ואפילו יש בהם טרחא יתירה, כל שיש בהם צורך המועד, כגון לתקן הדרכים והכבישים ולהסיר מהם המכשולות, לבל תקראינה תאונות דרכים. וכן מותר לבנות מקוואות לצורך המועד, ואפילו כיוונו מלאכתם והשאירום בכוונה תחלה לעשותם בחול המועד מותר. ויש אומרים שאם יש מנהיג ומפרנס שיכול לתקן ולעשות על דעת עצמו אסור לעשותם במועד. ויש מי שמתיר בכל ענין. והמיקל יש לו על מה שיסמוך. [לוקוט יוסף על המועדים עמוד תקן]

צרכי רבים שאין בהם צורך המועד אסור לעשותם על ידי מעשה אומן, ודוקא צרכי רבים הצריכים לגוף האדם במועד הותר לעשותם בחול המועד, אבל צרכי מצוה אסור לעשותם אלא על ידי אומן עני שאין לו מה לאכול בחג. ולכן אסור לעשות מלבושים לילד הנימול בחול המועד. וכן אסור לבנות בית הכנסת בחול המועד, וכמו שנתבאר. ואין לסייד את בית הכנסת ולא לצבוע את התיבה של בית הכנסת בחול המועד. אבל מותר לעשות ספסלים לבית הכנסת בחול המועד, כדי למנוע ריב ומחלוקת. [שם]

כתיבה

אסור ¹¹⁹לכתוב (בכתיבה אשורית) בחול המועד, ואפי' להגיה אות אחת ¹²⁰בספר תורה אסור, שכיון שאפשר להם לקרות בספר תורה אחר, הוא מלאכה שאינה לצורך המועד. ואם אין להם ספר תורה אחר מותר לתקנו בחול המועד, אפילו בכתיבת תיבה או יותר שחשוב כדבר האבד. [ילקוט יוסף על המועדים עמוד תקכ]

מותר לכתוב חשבונוותיו ולחשב הוצאותיו, מפני שאין אדם נזהר בתיקון כתבים אלו ונמצאו כמעשה הדיוט, ויש אומרים הטעם מפני שאם לא יכתבם שמא ישכחו ממנו והוא לה דבר האבד שמותר לעשותו בחול המועד, ולפי זה כל שאינו דבר האבד אסור, וגם לסברא הראשונה אין להתיר מפני שהוא מעשה הדיוט, אלא כשהוא לצורך המועד. אבל לסברא השניה שהוא דבר האבד מותר אפילו שלא לצורך המועד, ויש לסמוך גם על זה להקל בכתיבה שלנו. (ט"ז). ולכן אסור לסוחרים שחשבונוותיהם כתובים בפנקסיהם לסדר ולסכם החשבונוות בחול המועד, ומכל מקום מותר

119. מותר לכתוב במכונת כתיבה בחול המועד **אגרת שלומים**, או **חידושי תורה**, דחשיב כמעשה הדיוט. ויש להקל בזה גם לכתוב במחשב אלקטרוני בחול המועד, באופן שעיקר הכתיבה מותרת, כגון חידושי תורה או אגרת שלומים. ואין שום חשש איסור בהקלדה במחשב. ומותר גם לפתח במכונת לייזר, כל שעיקר הכתיבה מותרת. [יביע אומר ח"ח סימן כוח]

120. במה דברים אמורים שחסר בספר תורה אות או תיבה, אבל אם יש דיבוק באותיות שפוסל הספר תורה באופן שאפשר לתקנו על ידי גרידת הדיבוק והפרדת האותיות זו מזו, מותר לתקנו בחול המועד, שאין זה מעשה אומן. וכן אות שנמחקה ונטשטשה, ורשומה ניכר, מותר להעביר עליה קולמוס להכשירו, כי אין זה מעשה אומן. וכן **מחיקת אות יחידה** בסוף התיבה שבספר תורה, אינה חשובה מעשה אומן, ומותר לעשותה בחול המועד. [שם]

ספר תורה שגמרו הסופר קודם החג, ורשם התיבות "לעיני כל ישראל" סביב האותיות, והניח חלק באמצעיתם מותר לגמור הספר בחול המועד. [שם]

לכתוב לחברו אגרת שאלת שלום, ואפילו על דבר פרקמטיא
וסחורה שאינה אבודה. [ילקוט יוסף על המועדים עמוד תקכא]

מותר להצטלם בחול המועד, אבל פיתוח התמונה תיעשה
רק לאחר המועד. וכתיבה סטינוגרפית בחול המועד
דינה ככתיבת אותיות לכל דבר. [ילקוט יוסף על המועדים עמ' תקכג]

מותר להקליט נאומים או שירים על סרט של רשם קול
(טייפ רקורדר) בחול המועד, ואין בזה לא משום
כתיבה ולא משום מלאכה אחרת. [עיין בשו"ת יבי"א חלק ד' סימן
מה סק"ד. ושו"ת יחיה דעת חלק א סימן מה - עא]

מלאכה על ידי גוי

ניסן

כל מלאכות שאסור לעשותם בחול המועד, אסור לעשותם
אפילו על ידי גוי. שעשו חכמים דין חול המועד כדין
שבת ויום טוב לענין זה, **ואם עבר ישראל ואמר לגוי** לעשות
לו מלאכה האסורה בחול המועד, מותר בדיעבד ליהנות
מאותה מלאכה.

אם נתן לנכרי לעשות מלאכה **בחלוש** כגון לתפור לו בגד
וכיוצא בזה והגוי עשה בתוך ביתו בקבלנות, מותר.

נישואין

אין נושאים נשים במועד, לפי שמניח שמחת הרגל ועוסק
בשמחת אשתו, ועוד שאין מערבין שמחה בשמחה.
ומכל מקום הכל מותרים לישא אשה בערב הרגל, ולעשות
סעודה ראשונה ברגל, בין בתולות בין אלמנות, ואפילו
סמוך לחשכה מותר לישא בערב יום טוב, והסעודה מותר
לעשותה בליל יום טוב. [ילקוט יוסף על המועדים עמוד תקכג]¹²¹

121. אולם מותר לעשות סעודת **ברית מילה** ו**פדיין הבן** בחול המועד,
ואפילו בפדיין הבן שנעשה שלא בזמנו, מותר לעשות סעודה. וכן
מותר לעשות **סעודת חינוך הבית** בחול המועד. וכן מותר לסעוד בחול
המועד סעודת **בר מצוה**, וכן סעודת **סיום מסכתא**, דבכל הני לא שייך
הדין דאין מערבין שמחה בשמחה. [שם]

מותר לעשות שידוכין ותנאים בחול המועד, ומותר גם כן לכתוב התנאים. וכן מותר לעשות סעודה בשעת התנאים. [ילקוט יוסף על המועדים עמוד תקכה]

מותר להחזיר גרושתו מן הנשואין בחול המועד, ויש מי שמתיר גם לעשות סעודה בנשואין אלו. ויש מחמירים שלא לעשות סעודה בזה. [ילקוט"י שם. חזון עובדיה יום טוב]

אבילות

חול המועד אסור בהספד ותענית. (אבל מותר לעשות "השכבה" לנפטר אפילו ביום טוב, במשך השנה לפטירה). [חזון עובדיה על הלכות יום טוב]

מי שמת לו מת באמצע החג, אינו נוהג אבילות, אלא דברים שבצינעא, וכמבואר פירטי הדינים בילקוט יוסף על הלכות אבלות [במהדורא הראשונה בעמוד רמח. במהדורת תשס"ד בדיני אבלות ברגל, עמוד תרעג]. ואף הנשים אין נוהגות אבילות ברגל, שהרי הנשים חייבות בשמחת החג. [שו"ת יביע אומר חלק ד' סימן כה סק"ג]

מנהג ירושלים אף לספרדים, שלא לקרוע בחול המועד אלא על אב או על אם, אבל על שאר קרובים קורעים רק במוצאי הרגל, כשמתחילים לנהוג שבעת ימי אבילות. וביתר ערי הארץ יש לקרוע על כל הקרובים בחול המועד. וכל זה כשנקבר בחול המועד, אבל אם נקבר ביום טוב (על ידי גויים) אין לקרוע בחול המועד וכל שכן ביום טוב, וקורע אחר הרגל. [יביע אומר חלק ד' סימן כה חיו"ד]

מנהג ירושלים שאין עושים סעודת הבראה על מת בחול המועד, אלא על אב או על אם, ואז גם את שאר הקרובים הנמצאים יש להברות במועד, ויעשו סעודת הבראה בעוגות וקפה ולא בביצים ועדשים, כנהוג תמיד, מפני כבוד הרגל. אבל על מת משאר קרובים, נכון להברותם במוצאי הרגל. ואם אינם רוצים לעשות הבראה כלל, יש להם על מה שיסמוכו. וביתר ערי הארץ יש לעשות הבראה על כל הקרובים בחול המועד. וכל זה כשנקבר בחול המועד.

אבל אם נקבר ביום טוב (על ידי גויים) אין לעשות הבראה בחול המועד. [שו"ת יביע אומר חלק ד' חלק יורה דעה סימן כו]

י"ז ניסן \ יום שלישי \ יום ב' דחול המועד

התפילה וההלל כיום א' דחזה"מ. מוציאים 2 ס"ת קוראים באחד לשלושה גברי בפרשת בא: "קדש לי כל בכור" עד סוף הפרשה. בשני - לרביעי כאתמול "והקרבתם", חצי קדיש וכו'. סיום התפילה כדלעיל.

י"ח ניסן \ יום רביעי \ יום ג' דחול המועד

התפילה וההלל כיום א' דחזה"מ. מוציאים שני ס"ת, קורא באחד ל- 3 גברי בפרשת משפטים: "אם כסף תלוה את עמי" עד "לא תבשל גדי בחלב אמו". בשני - לרביעי כאתמול "והקרבתם". סיום התפילה כדלעיל.

י"ט ניסן \ יום חמישי \ יום ד' דחול המועד

התפילה וההלל כיום א' של חזה"מ. קריאת התורה בספר ראשון לג' גברי בפרשת כי תשא "פסל לך". בספר שני לרביעי כדאתמול "והקרבתם".

כ' ניסן \ יום שישי \ ה' דחול המועד

ערב שביעי של פסח

התפילה וההלל כיום א' דחזה"מ. מוציאים שני ס"ת, קורא בראשון ל- 3 גברי בפרשת בהעלותך "במדבר סיני", עד "ולאזרח הארץ". בשני - לרביעי כאתמול "והקרבתם". סיום התפילה כדאתמול. ע"כ.

כא ניסן \ שבת פרשת בשלח \ שביעי של פסח

בליל יום טוב אחרון מקדשים על היין, ואין אומרים שהחיינו, שאינו רגל בפני עצמו. ואומרים בתפלה

ובקידוש זמן חרותנו. [ילקוט יוסף קצוש"ע אורח חיים סימן תצ - סדר התפלות בחול המועד]

הואיל וחל יום טוב בשבת, צריך להזכיר באמצע ברכת אתה בחרתנו "את יום השבת הזה", וחותם: "ברוך אתה ה' מקדש השבת וישראל והזמנים". ואם טעה וחתם "מקדש ישראל והזמנים" ולא הזכיר "שבת" בחתימה, אם נזכר מיד בתוך כדי דבור (שהוא שיעור "שלום עליך רבי") חוזר ואומר "מקדש השבת וישראל והזמנים", ואם שהה יותר מכדי דבור, אינו חוזר, שהואיל והזכיר שבת באמצע הברכה יצא ידי חובה בדיעבד, וימשיך רצה עד סוף התפלה. וטוב שיכוין לחזרת הש"צ מתחלה ועד סוף. והוא הדין אם טעה וחתם "ברוך אתה ה' מקדש השבת", הואיל ובאמצע הברכה הזכיר יום טוב יצא ידי חובה בדיעבד. והוא הדין אם התפלל "אתה קדשת" ואמר "יעלה ויבוא", יצא. [ילקוט יוסף קצוש"ע אורח חיים סימן תקכט - תפלה ביום טוב ובחול המועד]

קריאת התורה: מוציאים ב' ספרי תורה בראשון קוראים בפרשת בשלח, ויהי בשלח פרעה, עם פרשת השירה. (ובחוץ לארץ ביום השמיני בפרשת ראה, כל הבכור אשר יולד). ומוציאים ס"ת שני לקרוא בו בפרשת פסח בסדר קרבנות היום. [חזון עובדיה פסח תשס"ג עמוד רמון]

הפטרה: וידבר דוד (שמואל ב כב)

שאר פרטי דיני סדר תפילות שחרית ומוסף נמצאים ביו"ט ראשון של פסח, קחנו משם.

כב ניסן \ יום ראשון \ איסרו חג

אין לקנות שום מצרך שיש בו ¹²²חמץ, לאחר הפסח, בין מאכל בין משקה (כגון בירה), אלא מבעלי מכולת וצרכניה שמכרו את החמץ שלהם לגוי, על ידי הרבנות המקומית כנהוג, או על ידי תעודה מתאימה, כדי שלא יכשל

122. יש אומרים שחמץ שעבר עליו הפסח, אסור גם להריח בו, אם נותן ריח. [ביע אומר ח"ו סי' לד סק"ד]

בחמץ שעבר עליו הפסח. [חזון עובדיה על הלכות פסח עמוד מד.
ובמהדורת תשס"ג עמוד ע'. שו"ת יחזה דעת חלק ג סימן כח]

מנהגי ימי ספירת העומר

נישואין

המנהג בכל תפוצות ישראל שלא¹²³ לשאת אשה בימי
הספירה מפסח ועד ל"ד לעומר, ומיום זה מותר
להם לערוך נישואין בכל יום ויום. ובשעת הדחק אפשר
לעשות הנישואין בל"ג לעומר בערב, אחר צאת הכוכבים
של ליל ל"ד. [ילקוט יוסף מועדים. חזון עובדיה על יום טוב עמוד רנה]
מותר להחזיר גרושתו מן הנישואין בימי העומר. [חזון עובדיה
על הלכות יום טוב עמוד רנח]

ניסן

בשנה זאת שחל ל"ג לעומר בערב שבת מותר להקדים
הנישואין בליל ל"ג בעומר, ליל ששי, לחתן שלא
קיים פריה ורביה, ובאופן שיש צורך להקדים הנישואין
לערב שבת. [ילקוט יוסף על המועדים עמוד תכח]

מותר לעשות אירוסין, הנקראים "תנאים" בימי הספירה,
וימנעו בשמחה, שיהיו רק משוררים בפה, ולא בכלי
שיר, ומותר לחלק מגדנות ומיני מתיקה. אבל ריקודים
ומחולות של רשות אסורים בימי הספירה. (מגן אברהם ריש סימן
תצג, ואחרונים שם. ובקובץ נועם כרך י"א עמוד קמ). ע"ש. [ילקוט יוסף על
המועדים עמוד תל. ובחומר ריקודים מעורבים ראה באוצר דינים לאשה ולבת
עמוד תשצז]

123. מעיקר הדין מי שלא קיים פריה ורביה, (דהיינו שאין לו בן ובת),
יכול לישא אשה בתוך ימי הספירה, ומכל מקום גם בזה נהגו שלא
לישא אשה כלל עד ל"ד לעומר, ואין לשנות המנהג. אולם אם יש שעת
הדחק גדול יש להסתמך על עיקר הדין ולהתחשב בזה בתור הוראת
שעה, כדי להתיר הנישואין. ואם אפשר טוב לעשות הנישואין בראש
חודש אייר. [שו"ת יביע אומר חלק ג' סימן כו סק"ד. חלק ה' סימן לח. חזו"ע על
יום טוב עמוד רנו]. ומותר לחתן להסתפר ביום חופתו בתוך ימי הספירה.
[שו"ת יביע אומר ח"ה או"ח סי' לח]

שירים

גם הנוהגים להקל בכל ימות השנה לשמוע שירי קודש המלווים בכלי נגינה, דרך הרדיו והרשם קול, נכון שיחמירו בימי הספירה שלא לשמוע בהם **שירים המלווים עם כלי נגינה**, או שמיעת כלי שיר מטייפ. ומכל מקום **שירה בפה** כשהיא דרך הודאה להשי"ת, בלי כלי נגינה, מותרת אף בימים אלה, ומכל שכן שמותר להשמיע נעימה בתפלה, או בשעה שעוסק בתורה, וכל שכן בשבתות שבתוך ימי הספירה, ואין להחמיר בזה כלל. ובשמחת מצוה כגון מילה (אפילו שלא בזמנה), או פדיון הבן (אפילו שלא בזמנו), או סיום מסכתא, או בר מצוה (ששלמו לו שלש עשרה שנה ביום זה), מותר לשמוע שירי קודש המלווים בכלי נגינה, שכל שהיא ¹²⁴שמחת מצוה יש להקל בדבר. [חזון עובדיה על יום טוב עמ' רנט]

בליל ל"ג בעומר ולמחרתו נוהגים להקל לשמוע שירים מכלי נגינה, וכל שכן מטייפ, לכבוד ההילולא של התנא רשב"י ע"ה. [חזון עובדיה על יום טוב מהדורת תשס"ג, עמוד רנח]

תספורת

פשט המנהג בכל ספרד **שלא להסתפר** בימי הספירה עד ¹²⁵יום ל"ד לעומר בבוקר, ואינם מסתפרים ביום ל"ג בעומר כמנהג האשכנזים, אלא בל"ד לעומר בבוקר. ולאחר

124. ולכן מותר להשתתף בתהלוכה ללוות **הכנסת ספר תורה** בימי הספירה, עם כלי זמר.

125. יש נוהגים שלא להסתפר ולא להתגלח אלא ביום מ"ט לעומר, ערב חג השבועות, ואפילו אם חל ברית מילה בתוך ימי הספירה אינם מסתפרים כלל. ומנהג זה הוא על פי תורת הקבלה, ואינו אלא למצניעים ההולכים תמיד על פי הסוד, אבל מנהג רוב הקהילות להסתפר ביום ל"ד בעומר. ומי שנהג כן ורוצה לבטל מנהגו ולנהוג כדברי מרן להסתפר ביום ל"ד לעומר, יעשה התרה על מנהגו, וישוב לנהוג כדעת הפוסקים. והוא הדין לענין תספורת ביום המילה. [ילקוט יוסף על המועדים עמוד תלא] **אף** למנהג המקובלים, כשחל שבת בערב חג השבועות מסתפרים בערב שבת, ולא יכנסו לרגל כשהם מנוולים.

מכן מותר להסתפר בכל עת שירצה. [יביע אומר ח"ג סימן כו. ויחזה דעת ח"ד סימן לב אות כ']

החרדים לדבר ה' נזהרים גם לגבי **גילוח הזקן**, שלא לגלח בימי העומר. ואמנם יש אנשים שהדבר קשה להם מאד להמתין כל כך לגילוח הזקן, ולכן נהגו היתר לגלח בראש חודש אייר. וסמכו על הגאון הרב"ז שהתיר בזה. והנהוגים לחוש לצואת רבי יהודה החסיד ואינם מסתפרים כלל בשום ראש חודש יכולים להתגלח בערב ראש חודש אייר. ובשנה שחל ראש חודש אייר ביום ראשון יכולים להתגלח בערב שבת שלפני זה. ויש אומרים שאם מצטער הרבה כשאינו מגלח זקנו בעומר, והוא במקום צורך גדול, יש להקל לו לגלח הזקן בכל ערב שבת לכבוד שבת, כי לא דיברו הפוסקים בגילוח הזקן כלל בזמנם. ומכל מקום טוב וראוי מאד להחזיק במנהג זה שלא לגלח גם הזקן. וכן נהגו כיום בני הישיבות ובעלי הבתים הקובעים עתים לתורה. [ילקוט יוסף על המועדים עמוד תלא. יב"א חלק ב' סימן טז חאהע"א. שו"ת חזון עובדיה חלק א' עמוד כב]

בשנה זאת **שחל ל"ג לעומר בערב שבת**, מותר גם לבני ספרד להסתפר בל"ג לעומר מפני כבוד השבת. ואם יש לו סיבה כל שהיא המונעת אותו מלהסתפר בערב שבת ביום, מותר להסתפר בליל ששי לכבוד שבת. [יחזה דעת חלק ד' עמוד קעט]

אם חל ברית מילה בתוך ימי הספירה, מותר לאבי הבן ולסנדק ולמוהל להסתפר ולהתגלח באותו יום, הואיל ויום טוב שלהם הוא. ואם יש סיבה המונעת את בעלי הברית מלהסתפר ביום המילה, יכולים להקדים ולהסתפר אף ביום שלפני המילה. וכן אם חל המילה ביום א' רשאים להסתפר ביום ו'. [חזון עובדיה על הלכות יום טוב עמוד רסד]

חתן בר מצוה מותר לו להסתפר לכבוד חגיגת הבר מצוה הנערכת עבורו בימי העומר.

אינן הנשים בכלל איסור התספורת בימי העומר. [חזון עובדיה על הלכות יום טוב עמוד רסא]

כל המותרים להסתפר בחול המועד (כגון היוצא מבית האסורים והבא ממדינת הים), מותרים להסתפר גם בימי הספירה.

מותר לגזוז צפרנים בימי הספירה. [חזון עובדיה על הלכות יום טוב עמוד רסג ד"ה ולענין]

מלאכה

נהגו מקצת נשים להמנע בימי הספירה מעשיית מלאכה, כגון סריגה ותפירה וכיוצא בזה, משקיעת החמה ואילך, לאות אבל על תלמידי רבי עקיבא. ויש אומרים שאין לאסור להן אלא עד אחר ספירת העומר. ונשים שנהגו לסרוג או לארוג או לתפור בזמנים אלו אין למחות בהן, כי אין בזה חיוב כלל רק מנהג בעלמא. ומי שלא נהג לא נהג. ומכל מקום, אין להחמיר על נשים המתפרנסות ממלאכת סריגה ותפירה וכיו"ב. [ילקוט יוסף מועדים עמוד תלג]

ברכת שהחיינו

יש להקל לברך שהחיינו על **פרי חדש** בימי הספירה, בין בחול בין בשבת. ואף מי שנהג להחמיר שלא לברך שהחיינו בימי הספירה על פרי חדש, יוכל לבטל מנהגו אף בלי התרה, אפילו אם היה יודע שהוא חומרא. [ילקו"י שם. חזון עובדיה על יום טוב עמוד רנט]

אולם לענין לבישת בגד חדש בימי הספירה, טוב לחוש ממדת חסידות למה שכתב בספר יוסף אומץ (יוזפא, סימן תתמה), שמיום ראש חודש אייר ואילך נוהגים להחמיר שלא ללבוש בגד חדש. וכשיש צורך, יש להדר ללבוש הבגד החדש בשבת שבתוך ימי הספירה, ויברך עליו שהחיינו. ובמקום שמחת בר מצוה או ברית מילה בימי הספירה, יש להקל בזה בפשיטות. ואפילו **לתקן ולתפור בגדים חדשים** נוהגים איסור. ויש מקילין בזה, ¹²⁶וטוב לחוש לזה ממדת חסידות. [בי"א ח"ג סי' כו. יחיד א' סי' כד]

126. גם במקומות שנהגו איסור לתפור בגדים חדשים בימי הספירה,

מי שנזדמן לו להכנס לדירה חדשה בימי הספירה, מותר לו להכנס ולדור בתוכה. ואין להקפיד לדחות כניסתו עד אחר ל"ג לעומר. ואפילו בדירה לשם הרווחה. וכן רשאי לסייד ולצבוע הדירה, או לעשות טפטים לנוי בימי הספירה, בטרם יכנס עם משפחתו לדירה. ויכול לעשות סעודה של חנוכת הבית בימי הספירה, ויאמרו שם דברי תורה, והלימוד של חנוכת הבית, שאז הוא סעודת מצוה, וכל שכן בארץ ישראל שהיא מצוה מצד עצמה. ויכול לברך שהחיינו בימי העומר על כניסתו לדירה החדשה, בלבישת בגד או פרי חדש, אולם בעת חנוכת הבית אין לשמוע שירים מכלי שיר, אף מטיפ, עד ל"ד בעומר. [יחזקאל דעת ח"ג סימן ל']

תיקון חצות: אין אומרים תיקון רחל. [ילקו"י על הלכות השכמת הבוקר, מהדורת תשס"ד, עמוד קצט]

ניסן

בח ניסן \ שבת פרשת שמיני

הפטרה: ויסף עוד (שמואל ב ו)

כט ניסן \ יום ראשון \ ערב ראש אייר

דיני ומנהגי ערב ראש חודש התבארו בערב ראש חודש כסלו, קחנו משם.

מותר לתקן ולתפור ולקנות מלבושים חדשים בימי הספירה **לחתן** העושה נישואין בל"ד בעומר למנהג ספרד. וכל שכן אם החתן לא קיים מצות פריה ורבייה. ואין בזה מנהג להחמיר. [יביע אומר חלק ג' חלק אורח חיים סימן כו סק"ד. חזון עובדיה על יום טוב עמ' רסא]

אייר

חודש אייר

המולד: יום שני ל' אייר, שנה 8:47 ו-6 חלקים

ל' ניסן \ יום שני \ א' דראש חודש

דיני ומנהגי ראש חודש מבוארים בראש חודש חשון, קחנו משם.

ה' אייר \ שבת פרשת תזריע-מצורע

הפטרה: וארבעה אנשים (מלכים ב ז)

ז' אייר \ יום שני

תחילת זמן ברכת הלבנה: בערב. דיני ומנהגיו התבארו בחודש חשון.

יב אייר \ שבת פרשת אחרי מות-קדושים

הפטרה: ויהי דבר (יחזקאל כ)

יד אייר \ יום שני

הוא יום ההילולא דרבי מאיר בעל הנס זיע"א, אין אומרים בו תחנון.

סוף זמן ברכת הלבנה: עד שעה 3:09 בלילה.

טו אייר \ יום שלישי \ פסח שני

מותר לאכול צלי בליל ט"ו באייר (פסח שני). ומכל מקום טוב להחמיר שלא לאכול גדי מקולס בליל ט"ו

באייר. [חזון עובדיה פסח עמ' קעו]

אייר

יז אייר \ יום חמישי \ ל"ב בעומר

¹אין אומרים וידוי במנחה.

יח אייר \ יום שישי \ ל"ג בעומר

יום ל"ג בעומר הוא יום שמחה וחדוה לכבוד התנא רשב"י. שהוא יום ההילולא של רשב"י. ויש לזה סימוכין בפוסקים, ולכן נוהגים לערוך לימוד בליל ל"ג בעומר במנין, וללמוד שבחי רשב"י המפוזרים בש"ס ובזוה"ק. ומנהג יפה הוא. ויש נוהגים ללכת על קבר רשב"י במירון, וההולכים למירון יתרחקו מקלות ראש וכדומה, ובמקום גילה שם תהא רעדה. ובזמננו טוב יותר לבקר אצל ציון קבר רשב"י בזמן אחר, כי בעוה"ר בזמן האחרון אין הצניעות נשמרת במקום זה בל"ג בעומר. [יביע אומר חלק ג' סימן יא. יחווה דעת חלק ה' סימן לה]

אין אומרים וידוי ותחנונים ביום ל"ג בעומר.

בשנה זאת שחל ל"ג לעומר בערב שבת, מותר גם לבני ספרד להסתפר בל"ג לעומר מפני כבוד השבת. ואם יש לו סיבה כל שהיא המונעת אותו מלהסתפר בערב שבת ביום, מותר להסתפר בליל ששי לכבוד שבת. [יחווה דעת חלק

ד' עמוד קעט]

יש נוהגים לקחת את ילדיהם הקטנים שהגיעו לגיל שלש שנים למירון בל"ג לעומר כדי שיסתפרו **תספורת ראשונה** בשמחה ובשירים סמוך לקברי התנאים הקדושים רבי שמעון בר יוחאי ורבי אלעזר בנו. ויש סמוכים למנהג זה מדברי המקובלים. ואף בבית הכנסת מותר לעשות כן. ברם, בזמן האחרון שאין הצניעות נשמרת במקום הקדוש אשר במירון, בל"ג לעומר, שומר נפשו ירחק מהם, ושב ואל תעשה עדיף. [יחווה דעת ח"ה סי' לה]

1. בכל יום שאין אומרים בו וידוי, כגון בל"ג לעומר, אין בו וידוי ונפילת אפים גם במנחה שלפניו, דהיינו מנחה של ערב ל"ג לעומר.

[ילקוט יוסף קצוש"ע אורח חיים סימן קלא לה]

יט אייר \ שבת פרשת אמור \ ל"ד בעומר

הפטרה: והכהנים הלויים (יחזקאל מד)

מהיום נפסקה האבילות על תלמידי רבי עקיבא, ולכן מותר לעשות **נישואין** וכיוצא באלו.

כו אייר \ שבת פרשת בהר-בחוקות

הפטרה: ה' עוזי (ירמיה טז)

כח אייר \ יום שני

יום זה הוא גם ההילולא של **שמואל הנביא**. נוהגים לעלות לקברו ולומר תפילה מיוחדת.

אייר

כט אייר \ יום שלישי \ ערב ראש סיון

דיני ומנהגי ערב ראש חודש התבארו בערב ראש חודש כסלו, קחנו משם.

נוהגים להתפלל **תפילת השלי"ה** הקדוש, על חינוך הילדים.

סיון

חודש סיון

מולד: ליל רביעי א' סיון שעה 21:31 ו-7 חלקים

א' סיון \ יום רביעי \ ראש חודש

דיני ומנהגי ראש חודש התבארו בחודש חשוון. קחנו משם **מנהג** הספרדים שלא לומר **תחנון ונפילת אפים**, ומזמור **יענך ה' ביום צרה**, ומזמור **תפלה לדוד**, מיום ר"ח סיון עד יום י"ב בו, ועד בכלל, מפני שחג השבועות יש לו **תשלומין כל שבעה**. [ילקוט יוסף על המועדים עמוד תמו. חזון עובדיה יום טוב עמוד שכט]

ד' סיון \ שבת פרשת במדבר

הפטרה: והיה מספר (הושע ב)

בתפילת מנחה ¹אינן אומרים "צדקתך צדק"

סיון

ה' סיון \ יום ראשון \ ערב חג שבועות

ערב חג

בששה בסיון חל יום חג השבועות, לאחר ימי ספירת העומר שנמשכו ארבעים ותשעה ימים, שהם שבעה שבועות, ולכן נקרא חג השבועות². [ילקוט יוסף על המועדים עמוד תלן]

1. הואיל והם ימים שאין אומרים בהם וידוי, אין אומרים בשבת המנחה צדקתך צדק. [ילקו"י מהדורת תשס"ד, תפלה כרך ב, סימן קלא הערה כו עמוד תלז]
2. וכמו שנאמר: "שבעה שבועות תספור לך וכו'", ועשית חג שבועות לה' אלהיך". ואמרו חז"ל: למה תלה הכתוב יום חג שבועות בספירה, מה שאין כן בשאר מועדות, לפי שכאשר נתבשרו ישראל לצאת ממצרים נתבשרו שהם עתידים לקבל התורה לסוף חמשים יום ליציאתם, שנאמר בהוציאך את העם ממצרים תעבדון את האלקים על ההר הזה, נ' יתרה של "תעבדון" במקום תעבדו, לרמז שמקץ נ' יום לצאתם יקבלו התורה בהר חורב, ובצאת ישראל ממצרים מרוב חיבה היו מונים בכל

נוהגים לשטוח עשבי בשמים ושושנים בבתי הכנסת
ובבתים לכבוד חג השבועות, זכר למה שאמרו
חז"ל (שבת פח ב) כל דיבור שיצא מפי הקדוש ברוך הוא
נתמלא כל העולם כולו בשמים, שנאמר "שפתותיו שושנים
נוטפות מור עובר".

וכן נוהגים להעמיד ענפי אילנות בבית הכנסת ובבתים,
לרמוז למה שאמרו חז"ל (ראש השנה טו א) בעצרת נידונים
על פירות האילן. ואף על פי שיש מפקפקים על מנהג זה,
הנח להם לישראל שמנהגם תורה, ובפרט שמנהג זה קדום
ונזכר בדברי חז"ל. [שו"ת יביע אומר חלק ג' סימן כד חיו"ד. יחווה דעת
חלק ד' סימן לג]

מדיני הדלקת נרות יום טוב

מצוה להדליק נרות בליל יום טוב, וצריך לברך לפני
ההדלקה: "ברוך אתה ה' אלהינו מלך העולם אשר
קדשנו במצותיו וצונו להדליק נר של יום טוב". וגם ביום
טוב הברכה קודמת להדלקה. וכן ראוי להנהיג. [שו"ת יחווה דעת
ח"א סימן כז]

נשים שנהגו לברך שהחיינו בעת הדלקת הנרות של יום
טוב, אין למנהגם זה כל יסוד בהלכה, ומן הראוי
שיפסיקו לנהוג כן, ויכוונו לצאת ידי חובת ברכת שהחיינו
בקידוש של יום טוב כתקנת חכמים³. [שו"ת יביע אומר ח"ד סי'
כד סק"י. שו"ת יחווה דעת ח"ג סי' לד. חזו"ע הלכות פסח עמוד קלב]

יום ויום: הרי עבר יום אחד, הרי עברו שני ימים, וכן הלאה, מפני שהיה
נראה להם כזמן ארוך מתוך חיבתם הגדולה לתורה, והיו מצפים
ומייחלים לקבלת התורה, לכך נקבעה הספירה לדורות.
3. ומכל מקום אין למחות בחזקה בנשים המברכות "שהחיינו", רק
שיברכו ברכה זו אחר שידליקו לפחות נר אחד, כדי שלא יהיה הפסק
בין ברכת הדלקת הנרות למצות ההדלקה. וכן יזהרו שלא יענו "אמן" אחר
ברכת "שהחיינו" ששומעות בקידוש מפי בעליהן, משום הפסק בתיבת
"אמן" בין ברכת "בורא פרי הגפן" של הקידוש, לטעימה מכוס הקידוש,
הואיל וכבר יצאו ידי חובה של ברכת "שהחיינו" בעת הדלקת הנרות.

יש מהדרים להדליק נרות של יום טוב מערב יום טוב, כשם שצריכים להיזהר להדליק נרות שבת מבעוד יום, אבל לא נהגו להקפיד על זה, אלא המנהג **להדליק נרות יום טוב אחר שתחשך**⁴ לפני הקידוש שעל הכוס, ויש להם על מה שיסמוכו. והרוצות להחמיר ולהדליק הנרות⁵ מבעוד יום, תבוא עליהן ברכת טוב. [שו"ת יחזק דעת חלק א' סימן כח]

גם בנר של יום טוב לכתחלה יש להדליקו במקומו, ולא להדליקו במקום אחד ולהעבירו למקום אחר.

גם ביום טוב נוהגים להדליק ב' נרות, ואף דזכור ושמור שייך בשבת, מכל מקום נוהגים כן גם ביום טוב. [ילקו"י שבת כרך א']

פ"ה החג

פשט המנהג לקדש על הכוס אף מבעוד יום, ומ"מ לכתחילה נכון להמתין מלקדש עד לאחר שעברו עשרים דקות מהשקיעה, ובפרט במקומות אלו שאפשר לחשוש לדברי האחרונים ולהמתין עד הלילה, שנכון לעשות כן⁶. [יחזק דעת חלק ו' סימן ל. שו"ת חזון עובדיה חלק א' סימן א'. יביע אומר חלק ה' או"ח ס' ו' סק"ה. הליכות עולם חלק ב' עמוד ג']

סיון

4. אשה הנוהגת להדליק הנר בליל יום טוב, סמוך לקידוש, נכון להכין את הנרות בפמוט או במנורה מבעוד יום, שהרי אסור לחמם נר שעוה להדביק בפמוט או במנורה ביום טוב, משום איסור ממרח. ואם לא הכינו הנרות שעוה מבעוד יום בפמוט, תדליק בנר שמן עם פתילות מוכנות, או שיתנו את הנרות בפמטות או בשפופרת חלולה. [חזו"ע יום טוב עמוד סא]

5. וכשחל יום טוב ביום ראשון, יש להזהיר את ההמון לבל ידליקו נר של יום טוב מבעוד יום, שעדיין הוא שבת, אלא ידליקו הנר רק אחר צאת הכוכבים של ליל יום טוב, על ידי הדלקה מאש לאש, כדין יום טוב. [ילקו"י שבת כרך א']

6. ובשעת הצורך הרוצה לסמוך על המקילים, ולקדש על הכוס מבעוד יום ולהוסיף מחול על הקודש יש לו על מה שיסמוך. שכן הוא מעיקר הדין, וגם המנהג כן. וגם זה גורם הפרעה לסדר לימוד הלילה בספר קריאי מועד, כפי שנוהגים על פי הזוהר הקדוש והאר"י ז"ל, שיש

מותר להתפלל ערבית מבעוד יום לפני הלילה, כנהוג בכל יום, ואין צריך להזהר בזה להתפלל רק לאחר צאת הכוכבים. שרק לגבי הקידוש טוב להחמיר כנזכר. [שם]

הדבר ברור שמי ששכח לברך ברכת שהחיינו, אינו יכול לברך ברכה זו לאחר החג, אף לא בתוך שבועה ימים שאחר החג. [חזון עובדיה על הלכות פסח עמוד קלד]

בליל חג השבועות, מותר לאכול הפת עם סלט ירקות ומיני חמוצים. ואין בזה קפידא. [יחזק דעת חלק ד' סימן לו סק"ג]

סדר לימוד הלילה ופרטיו

פשט המנהג בכל תפוצות ישראל להיות נעורים כל הלילה בליל חג השבועות ולעסוק בתורה, עד עלות השחר.⁷

[ילקוט יוסף על המועדים עמוד תלח]

אין מנהג זה אלא לאנשים ולא לנשים. [שו"ת רב פעלים חלק א' בסוד ישירים סימן ט]

מהיות טוב נכון לחוש לדברי רבותינו המקובלים, וללמוד את התיקון ונסדר על פי הזהרה והמקובלים, ונדפס בספר קריאי מועד לחג שבועות, בכנופיא ובחבורה, ולהעדיף סדר לימוד זה על פני לימוד בתלמוד ובפוסקים. ומכל מקום אברכים ובני ישיבות שחשקה נפשם לעסוק

להקל להם לקדש ולסעוד מבעוד יום. ואם אפשר טוב שימתינו עד תחילת השקיעה, באופן שהשמש מתכסית מעינינו, ואז יקדשו ויסעדו. וטוב שיאכלו כזית לחם בצאת הכוכבים, ועליהם תבוא ברכת טוב.
7. וכמ"ש בזהר הקדוש: "חסידים הראשונים לא היו ישנים בלילה הזה, והיו עוסקים בתורה, ואומרים: בואו לנחול מורשה קדושה לנו ולבנינו בשני העולמות". וכן אמרו עוד בזה"ק: "כל אלו שמתקנים התיקון בלילה הזאת ושומחים בו, כולם יהיו רשומים וכתובים בספר הזכרונות, והקב"ה מברך אותם בשבעים ברכות וכתרים של עולם העליון".
והסבירו האחרונים, שהטעם למנהג זה בליל חג השבועות, לפי שבשעת קבלת התורה היו ישראל נרדמים כל הלילה, והוצרך הקדוש ברוך הוא להעירם משנתם על ידי קולות וברקים שהיו לפני מעמד הר סיני. ולכן צריכים לתקן הדבר על ידי שנעמוד על המשמר בלילה הזה ונעסוק בתורה כל הלילה.

בגמרא בלילה הזה בשקידה ובהתמדה, אין למחות בידם, שיש להם על מה שיסמוכו. ויש שנהגו ללמוד בספר המצוות להרמב"ם. ואם רוב הציבור קוראים התיקון אין ראוי ליחידים לפרוש מהם וללמוד תלמוד או רמב"ם. [ילקוט יוסף על המועדים עמוד תלט. יחווה דעת חלק ג' סימן לב]

יש להזהר מלדבר דברים בטלים בלילה הזה, ולא יאבד זמן יקר זה בשיחה בטילה. ויושב בטל כישן דמי. ועל פי הקבלה אין לקרות משנה בלילה זו.

לפני נקודת חצות הלילה יש לקרות קריאת שמע, בפרט אלה שהתפללו ערבית מבעוד יום.

אם יש תלמיד חכם בין החבורה טוב ונכון שיבאר לקהל דברי הגמרא והמדרש ותרי"ג מצות, דבר דבור על אופניו, בדברי אגדה המושכים את הלב, כדי שלא יבואו להתנמנם. [ילקוט יוסף על המועדים עמוד תמ]

סיון

העוסקים בתורה בלילה, ומגישים להם מדי פעם בפעם במשך הלילה תה או קפה, אפילו שהו בינתים יותר משעה ומחצה, שיש בזה יותר מכדי שיעור עיכול המזון, אינם צריכים לחזור ולברך על כל כוס וכוס, אלא די בברכה אחת, והיא פוטרת את הכל. וטוב שיכוין דעתו לפטור בברכתו הראשונה כל מה שיביאו לפניו לאחר מכן. ואם יצא לחוץ מפתח בית הכנסת או בית המדרש, אפילו הניח מקצת חברים, ואחר כך חזר, צריך לחזור ולברך, ששינוי מקום נחשב להיסח הדעת.

אין אומרים **תיקון חצות** כלל בליל שבועות [ילקו"י על הלכות השכמת הבוקר, מהדורת תשס"ד, עמוד קצט]

ו' סיון \ יום שני \ חג שבועות

מדיני עלות השחר

אין לברך ברכות התורה אלא עד אחרי עלות השחר, שהוא שיעור מהלך ארבע מילין לפני הנץ החמה, דהיינו שבעים ושנים דקות קודם הנץ, ושיעור זה משערים בשעות

זמניות⁸. [ילקוט יוסף חלק א' עמוד קלו. שארית יוסף חלק א' עמוד תפב]

מנהגינו שגם הניעורים בלילי שבועות מברכים ברכות התורה. ויש מתחסדים לשמוע ברכות התורה ממי שישן בלילה שינת קבע, אבל המנהג הפשוט שאף הניעורים כל הלילה מברכים ברכות התורה אחר עלות השחר, ובמקום מנהג אין לומר "ספק ברכות להקל". [יביע אומר חלק ה' סימן ו. יחזה דעת חלק ג' סימן לג]

מנהגינו לברך כל ברכות השחר, חוץ מברכת על נטילת ידים ואשר יצר. ואם הוצרך לנקביו מברך אשר יצר. (אבל לא ברכת על נטילת ידים). [ילקוט יוסף על המועדים עמוד תמא]

סדר תפילת שחרית

יתגבר כארי בתפלת שחרית לבל יתן שינה לעיניו ולעפעפיו תנומה, שלא יצא שכרו בהפסדו אם יישן בשעת קריאת שמע ותפלה. (ואסור ללכת לישן תוך חצי שעה לפני עמוד השחר והלאה (שו"ת בנין עולם סימן א'). ע"ש)

במקומות שנוהגים בחג שבועות לחלק בשמים של ריח טוב אחר שהצבור התחיל ברוך שאמר, אינו מנהג טוב. [כה"ח סי' תצד אות נז]

וכן יזהר בשעת קריאת התורה, שהיא פרשת עשרת הדברות, לבל תחטפנו שינה, וכבר אמרו חז"ל: אמר הקדוש ברוך הוא לישראל, בני היו קוראים פרשת עשרת הדברות בכל שנה ושנה (בחג השבועות), ואני מעלה עליכם כאילו אתם עומדים לפני הר סיני ומקבלים את התורה. (שבאותו יום זמן מתן תורה מתעוררת אותה הארה קדושה של המעמד הנשגב והנורא של אבותינו במעמד הר סיני. קל וחומר ממה שאמרו במדת פורענות בתוספות סוטה יד.). [וראה בילקוט יוסף מועדים הלכות שבועות]

8. ומה שנכתב בלוחות מסוימים שיעור אחר על זמני עמוד השחר, אינו מכוון לדעת מרן והפוסקים שאנו הולכים בעקבותיהם. ואכמ"ל

יש הנוהגים לעמוד על רגליהם בשעת קריאת עשרת הדברות,⁹ ואין זה מנהג נכון, כי יש לחוש פן יאמרו שדוקא תורה זו מן השמים ולא השאר חס ושלום, ונותנים יד לפושעים בזה. ויש למחות בנוהגים כן, ומכל שכן במקום שיש שם תלמידי חכמים שיושבים בשעת קריאת עשרת הדברות, שיש למחות במי שעומד, משום יוהרא. [ילקוט יוסף מוועדים שם. חזון עובדיה על הלכות יום טוב הלכות שבועות]

תלמוד תורה כנגד כולם

ישתדל לעסוק בתורה ביום החג, וכמו שאמרו (בפסחים סח ב) חציו לה' וחציו לכם. ויש להזהיר את ההמון שלא יעבירו את היום בשינה, ויקבעו זמן ללמוד גם ביום טוב עצמו, אחר שינוחו מהלימוד של הלילה. ומנהג ישראל לקרות אזהרות שיסד מהר"ש בן גבירול וכיוצ"ב. ויותר נכון ללמוד בספר המצות של הרמב"ם, מצות עשה ומצות לא תעשה, דסלקי אליבא דהלכתא (ברכי יוסף סימן תצד ס"ק י')

סיון

ישתדל לחדש איזה חידוש בתורה בביאור דברי הראשונים, והוא סימן טוב להתחיל לחדש ביום מתן תורה לכל השנה. ואם אינו בר הכי, ישתדל לשמוע חידוש שלא ידע קודם. [ילקוט יוסף מוועדים שם]¹⁰

9. אם העולה לתורה בפרשת עשרת הדברות הוא אביו או רבו, ועומד לכבודם, יעמוד מיד עם עלותם לקרות בתורה, שעל ידי כך ניכר הדבר שעמידתו אינה משום עשרת הדברות, אלא משום כבוד אביו או רבו, ובזה אין כל חשש.

וכן מי שנמצא בבית כנסת שהקהל עומדים על רגליהם בשעת קריאת עשרת הדברות, ואם ישאר לשבת אע"פ שעושה כדין מ"מ יש חשש שמא יראה כמזלזל ח"ו, נראה שיש להורות לו להקדים ולעמוד מתחילת הקריאה של העולה לעשרת הדברות, ונמצא שאין כאן פתחון פה למינים, כיון שכבר הקדים לעמוד בכמה פסוקים קודם עשרת הדברות. **ואין לגבאי העורך את מכירת המצוות להכריז במכירה** "שזו פרשה חשובה". [יביע אומר חלק ב' סימן טז סק"ג חו"ד. יחזו דעת חלק א' סימן

כט. וחלק ו' סימן ח]

10. הנותן ספר תורה לבית הכנסת ביום חג השבועות, הרי הוא כאילו מקריב מנחה חדשה לה' בזמנה. ומותר להוציאו מרשות היחיד

מאכלי חלב

נוהגים לאכול מאכלי חלב בחג השבועות, וכן יש נוהגים לאכול דבש וחלב, לרמוז על מתן תורתנו שנמשלה לדבש וחלב, שנאמר דבש וחלב תחת לשונך.¹¹

צריכים להזהר שלא לאכול מאכלי חלב אחר בשר כי אם כעבור שש שעות, וכתורה יעשה, וגם בחג השבועות יש ליזהר בזה, ודלא כמי שכתב שבחג השבועות יכולים להקל יותר. ומנהגינו לאכול תחלה מאכלי חלב, ואחר קינוח והדחה כמשפט, אוכלים מאכלי בשר. [ילקוט יוסף איסור והיתר כרך ג' סימן פט]

שלו, להעבירו ברשות הרבים, בשמחה וברוב עם אפילו במקום שאין שם עירוב לרשות הרבים, הואיל ויש בזה צורך מצוה. וטוב שיקראו בו בבית הכנסת לפחות פסוק אחד, כדי שתהיה ההוצאה לצורך. [ילקוט"י שם. חזו"ע יום טוב עמ' שכא]

11. ויש נותנים טעם למנהג מאכלי חלב בחג השבועות, מפני שבעשרת הדברות נתגלו לאבותינו כל חלקי התורה ומצותיה, וכמו שכתב רב סעדיה גאון, שבעשרת הדברות כלולות כל מצוות התורה, וכשירדו מאצל הר סיני אל בתיהם לא מצאו מה לאכול תיכף, זולת מאכלי חלב, כי לבשר היו צריכים הכנה רבה, לשחוט בסכין בדוק בלי פגם כאשר צוה ה', ולנקר החלב וגיד הנשה, ולמלוח הבשר ולהדיחו, ולבשל הבשר בכלים חדשים, כי הכלים שהיו להם מקודם, שבישלו בהם תוך מעת לעת, נאסרו מפני המאכלים שנתבשלו בהם קודם מתן תורה, שלא היו כשרים לאכילה לאחר מתן תורה. ובלאו הכי לכולי עלמא תורה ניתנה בשבת [המועדים בהלכה]. ולכן היו זקוקים למאכלי חלב. ואנו עושים זכר לזה. (משנה ברורה סימן תצד ס"ק יב). ובספר תורת חיים (לבבא מציעא פו ב) כתב הטעם שאוכלים מאכלי חלב ביום מתן תורה, על פי האגדה, שכשבא הקדוש ברוך הוא ליתן את התורה לישראל קיטרגו עליהם המלאכים, כי רצו לקבל את התורה לעצמם, אמר להם הקדוש ברוך הוא בכולהו זמנין מקטרגין עליהון, ואתון בשעתא דאתיתו לגבי אברהם אכילתו בשר וחלב, שנאמר "ויקח חמאה וחלב ובן הבקר אשר עשה", ואילו תיגוק של ישראל אינו אוכל בשר וחלב ביחד, מיד הלכו להם בפחי נפש. ולכן נוהגים לאכול מאכלי חלב ביום מתן תורה, ואחר קינוח והדחה אוכלים בשר, שיראו המלאכים שאנו נוהרים יפה בדיני בשר וחלב וכו'. וכן כתב בספר בגדי שש. [וע"ע בשו"ת נודע ביהודה תניא חיו"ד ס"ס סד. ובילקוט הגרשוני. ובשו"ת ברכת יוסף לנדא סימן כ. ילקוט יוסף מועדים עמ' תמד]

בשר בחלב

נאמר בתורה ג' פעמים "לא תבשל גדי בחלב אמו". ודרשו בגמרא אחד בא לאיסור אכילה, ואחד לאיסור בישול, ואחד לאיסור הנאה. ולכן אף שלא מצינו בתורה איסור לבשל שאר איסורים, בבשר בחלב האיסור הוא גם בבישול, ואף אם אינו למטרת אכילה. [ילקוט יוסף איסור והיתר כרך ג' עמוד עב]

כשאינו בדרך בישול, כגון שנתן בשר בתוך חלב ושהה שם מעט לעת, או שמלח בשר וגבינה יחד, אינו אסור באכילה אלא מדרבנן. [איסור והיתר כרך ג' עמוד פ]

לא אסרו ¹²חכמים כבישה ומליחה בבשר בחלב אלא באכילה, אבל מותרים **בהנאה**, ולפיכך בשר שנפל לתוך חלב ושהה שם עשרים וארבע שעות, או שנתן בשר וגבינה בתוך מים צוננים ושהו שם עשרים וארבע שעות, מותר למכור התערובת לגוי או להשליך התערובת לכלב.

ולכן מעיקר הדין מותר לכבוש בשר וחלב יחדיו, או בשר בתוך חלב, מעט לעת, על מנת ליהנות מהם, וכגון ליתנם לפני כלב או למוכרו לגוי. (אבל באכילה בודאי שנאסרים). וכן מעיקר הדין מותר למלוח בשר וגבינה יחדיו, לצורך גוי או בהמתו. ומכל מקום המחמיר שלא לעשות כן לכתחלה, תבוא עליו ברכה, ובפרט כשרוצה לחוש למראית העין. [ילקוט יוסף איסור והיתר כרך ג' עמוד פו]

אף על פי שאם כבש בשר בחלב בכלי עשרים וארבע שעות, הבשר והחלב נאסרו מדרבנן, מכל מקום **קדרת בשר ששהו בתוכה חלב צונן עשרים וארבע שעות, ואחר כך שוב שהו בתוכה בשר עשרים וארבע שעות, יש להתיר התבשיל.**

[איסור והיתר כרך ג' עמוד קלז]

מי שאכל כזית בשר וחלב כאחד, (לאחר שנתבשלו ביחד) לוקה. והיינו, אף אם היה חצי כזית בשר וחצי כזית

12. ולכן בספק כבוש, הבשר והחלב מותרים על ידי שטיפה בצונן, דכיון שהוא מילתא דרבנן, הוה ליה ספק דרבנן ולקולא. [איסור והיתר

כרך ג' עמוד פב]

חלב, או אפילו רבע כזית חלב וג' רבעי כזית בשר, ובשניהם יחד יש כזית, לוקה משום איסור אכילת בשר וחלב. [ילקוט יוסף איסור והיתר כרך ג' עמוד צח]

יש מי שאומר שהמבשל בשר עם גבינה, אינו עובר משום בישול בשר בחלב מן התורה, שאין הגבינה בכלל חלב אמו. ויש חולקים, וכן עיקר לדינא. [איסור והיתר ג' עמוד קיד]

יש אומרים שאין איסור בישול בשר בחלב בטיגון, ואינו אלא מדרבנן. והיינו טיגון בשמן או בשומן, בלא אמצעות מים. ולדבריהם אם טיגן בשר וחלב, מותר למכור את התערובת לגוי. ויש חולקים ואומרים שטיגון הוי בכלל בישול ואסור מן התורה. ולדינא לא יצא הדבר מידי ספק, אם טיגון הוי בכלל בישול או לא. ולכן רק בצירוף עוד ספיקות יש להקל. וכן בהפסד מרובה ושעת הדחק יש לסמוך על האומרים שאינו דרך בישול, והוי רק בשר בחלב דרבנן, ומותר בהנאה. [איסור והיתר כרך ג' עמוד קיז]

יש אומרים שאם הבשר נתבשל לבדו, והחלב נתבשל לבדו, וחוזר ומבשלם יחד, יש **בישול אחר בישול** בבשר בחלב, דבבישול השני מקבלים טעם אחד מהשני ונעשים נבילה. אבל בשר וחלב שנתבשלו יחד, וחוזר לבשלם, אין בישול אחר בישול בבשר בחלב. וכן עיקר. [איסור והיתר כרך ג' עמוד קמג]

המבשל בשר וחלב בין על האש ממש, בין בתנור חשמלי שיש בו גופי חימום, בין על פלאטה, בכל זה עובר משום לא תבשל גדי בחלב אמו. [איסור והיתר כרך ג' עמוד קסג]

המבשל במיקרו - גל, (בלי גופי השחמה), יש להסתפק אם עובר על איסור תורה של לא תבשל גדי בחלב אמו. ונפקא מינה לעניין אם עברו ובישלו בשר וחלב במיקרו גל ביחד, אם מותר למוכרו לגוי. [ילקוט יוסף איסור והיתר כרך ג' עמוד קסג]

הרוצה להשתמש במיקרו - גל הן למוצרי חלב והן למוצרי בשר, ראשית דבר יש להבחין בין שני סוגי מיקרו

- גל המצויים כיום, כי יש כאלה שיש בהם גופי השחמה, ואז דינם כדין תנור חשמלי רגיל. אך בתנורי מיקרו - גל שאין בהם גופי השחמה (גוף חימום), ופועלים רק באמצעות קרינה, אם משתמשים במיקרו גל לצורך בישול, או לחימום אך בשימוש תדירי, באופן שהדפנות מגיעות לחום שהיד סולדת בו, יש לנהוג להכשירם על ידי ניקוי היטב, ולהניח שם חצי כוס מים עם מעט חומר ניקוי (אמה), וירתיחו את המים במשך כעשר דקות, עד שדפנות התנור יספגו מהמים, ואחר כך ינקו היטב את הזיעה שבדפנות, וישתמשו תמיד במיקרו גל באמצעות קופסא סגורה היטב. והתנור כשר למאכלי בשר ולמאכלי חלב בזה אחר זה. וכן הדין לעניין הכשר המיקרו גל בפסח. והצלחת של הזכוכית שהמאכל בתוכה לדידן די לה בשטיפה היטב. [איסור והיתר ג' עמוד קסז]

כיוור (קערת המטבח) שנסתם משיירי מאכל, ויתכן שיש בנקב הכיוור שיירי שומן ושיירי גבינה, (כאשר יש בבית רק כיוור אחד) ורוצה לשפוך מים ורתחים מכלי ראשון על פתח הכיוור כדי להמיס את השומן ולגרום למים שיזרמו כתיקנן, יש אומרים שלכתחילה אין ראוי לעשות כן, מחשש לבישול בשר בחלב. ויש מקילין בזה, וכן הוא מעיקר הדין. וכיום שחומרי ניקוי חריפים מצויים בכל בית, והחומרים גורמים לפגימה גדולה בשיירי המאכל, וגם מכלים את השיירים, ועל ידי כך הסתימה נפתחת, לכתחלה עדיף לעשות כן, וגם עדיף שלא ישפוך להדיא על השיירים, אלא בצד. אולם מעיקר הדין מותר לערות רותחין לפתח הכיוור, ובפרט כשידוע שיש שם שיירי עוף ולא בשר. [ילקוט יוסף איסור והיתר כרך ג' עמוד קעד. יביע אומר חלק ה' חלק אורח חיים סימן לג אות ד]

מותר לכבס מגבות שהשתמשו בהם בארוחה בשרית, יחד עם מגבות שהשתמשו בהם בארוחה חלבית, ואין לחוש בזה שיבשל את שיירי השומן והגבינה יחד [שם עמ' קעט]

יש אומרים שאם מבשל בשר בחלב ובשעה שהמוצר מתחמם הוא כלה ונשרף ומתבער מן העולם, אין בזה איסור בישול בשר בחלב. ויש חולקים. [איסור והיתר ג' עמוד קצה]

קדרה שהרתחו בה חלב ביום ראשון בבוקר, וביום שני בבוקר טעו ובישלו בה בשר, ויש ספק אם עברו עשרים וארבע שעות משעה שהחלב הרוחת היה בקדרה, או לא, העיקר להתיר מטעם ספק ספיקא, שמא הלכה כרבינו תם וסיעתו שלינת לילה בלבד פוגמת, ואין צריך מעת לעת, ושמא עבר מעת לעת בין החלב לבשר, והוא ליה נותן טעם לפגם שמותר. [יביע אומר חלק ז' חיו"ד סימן ו', ושלם כמ"ש בשו"ת רב פעלים להחמיר בזה]

בשר בחלב, אסור לאוכלן אפילו שלא כדרך אכילתן, ולכן אין להקל לחולה שאין בו סכנה לקחת תרופות העשויות מתערובת בשר בחלב, אפילו אם מערב בהם דבר מר ופוסלם לאכילה. ואם התערובת נפגמה מאכילה קודם שעירבו בתוכה שומן וחלב, יש להקל. [ילקוט יוסף איסור והיתר כרך ג' עמוד רכט]

אף על פי שנאמר בתורה לא תבשל "גדי" בחלב אמו, גדי לא דוקא, אלא הוא הדין שור שה ועז, שאסור לבשלם בחלב. ודיבר הכתוב בהווה. [איסור והיתר כרך ג' עמוד רלז]

מותר לשתות חלב סינטטי אחר ארוחה בשרית. וכן גלידה מחלב סינטטי, וכל שכן גלידה פרווה הדומה לגלידה חלבית, לאחר ארוחה בשרית, ואין לחוש בזה למראית העין. ולכן מה שנוהגים בבתי מלון הכשרים להגיש לאורחים אחר מאכלי בשר כוס חלב סינטטי, או קפה המזוג בחלב סינטטי, ואין בהם שום תערובת של חלב טבעי כלל, אין לאסור זאת עליהם, והנח להם לישראל, שמאחר שאין האיסור ניכר ממש בשעת האכילה והשתיה, אין לחוש לאסור משום מראית העין, ואין צורך כלל לתת שקדים עם החלב הצמחוני הזה, כדי שיהיה היכר בדבר, והנח להם לישראל. [ילקוט יוסף איסור והיתר כרך ג' עמוד רסט. יביע אומר חלק ו' חיו"ד. יחזה דעת חלק ג' סימן נט עמוד קפח]

מותר לבשל דגים או חגבים בחלב ואין בזה איסור משום בישול בשר בחלב, שאין דגים וחגבים בכלל בשר. [איסור והיתר ג' עמוד רעב]

יש להמנע מלאכול **דגים בחלב**, או עם גבינה, משום חשש סכנה. אבל ¹³הנוהגים לאכול דגים בחמאה רשאים להשאיר במנהגם. [איסור והיתר כרך ג' עמוד שח. הליכות עולם ח"ז עמוד כ'. יחזק דעת חלק ו' סימן מוח עמוד רנו]

מותר לטגן דגים בחמאה, שדי לנו להחמיר בחלב ודגים כמבואר בבית יוסף, והבנו דלא להוסיף עלה. [שו"ת יביע אומר ח"י בהערות לרב פעלים חלק ב' חיו"ד סימן י']

דגים שעברו ובישלו אותם בחלב, או עם גבינה, אין הדגים או החלב נאסרים באכילה, אפילו אם שיעור ששים כדי לבטל את הדגים או החלב, שדי לנו להחמיר לכתחלה שלא לאכול דגים עם חלב, אבל בדיעבד אם נתבשלו כבר בחלב, מותרים באכילה. [ילקוט יוסף איסור והיתר כרך ג' עמוד שיד]

אין שמחה אלא בבשר ויין

מצוה לאכול ביום טוב בשר בהמה לקיים בזה מצות שמחת החג, שאין שמחה אלא בבשר בהמה, ואף על פי שעיקר המצוה בבשר בהמה, מי שאינו יכול לאכול בשר בהמה מטעמי בריאות או כשרות, יכול לקיים מצות שמחה בבשר עוף. וכן ישתה יין לשמחת החג. אבל לא ימשך יותר מדאי אחר הבשר והיין,

וימנע משחוק וקלות ראש, לפי שאין השחוק וקלות ראש שמחה אלא הוללות, ולא נצטוינו אלא על שמחה, שיש בה עבודת היוצר יתברך שמו. (הרמב"ם הלכות יום טוב פ"ו ה"כ, ומרן בשלחן ערוך סימן תקטס סעיף ב' וסעיף ג'). [יחזק דעת חלק ו' סי' לג]

ושימח את אשתו

מצוה לשמח את הנשים בראוי להן, דהיינו בגדים ותכשיטים נאים. ואת הקטנים בראוי להם, בקליות ואגוזים מגדנות וממתקים.

13. ויוצאי אשכנז נוהגים להקל בכל זה, ויש להם על מה שיסמוכו. ונהרא נהרא ופשטיה.

(פטירת דוד המלך ע"ה)

מגילת רות

תענית

ז' סיון \ יום שלישי \ אסרו חג

תענית

אסור להתענות ביום אסור חג של שבועות, וכן אסור להספיד בו. (כן כתב בכף החיים (סימן תצד ס"ק מה) בשם תשובה מאהבה.) ויש אומרים שהוא הדיו בכל אסור חג.

עשיית מלאכה

יש מקומות שנוהגים שלא לעשות מלאכה ביום אסרו חג. והרי זה כדברים המותרים ואחרים נהגו בהם איסור שאין אתה רשאי להתירם בפניהם. אבל במקומותינו נהגו להקל בזה.

סעודה

נוהגים להרבות קצת באכילה באסרו חג. (סוכה מה: והרמ"א בהגה סוף סימן תכט)

תחילת זמן ברכת הלבנה: בערב משעה 21:31. דיניו ומנהגיו התבארו בחודש חשון.

יא סיון \ שבת פרשת נשא

הפטרה: ויהי איש (שופטים יג)

בתפילת מנחה ¹⁴אין אומרים "צדקתך צדק".

יד סיון \ יום שלישי

סוף זמן ברכת הלבנה: כל הלילה.

יח סיון \ שבת פרשת בהעלותך

הפטרה: רוני ושמחי (זכריה ב)

כה סיון \ שבת פרשת שלח לך

הפטרה: וישלח יהושע (יהושע ב)

14. הואיל והם ימים שאין אומרים בהם וידוי, אין אומרים בשבת המנחה צדקתך צדק. [לקוט יוסף מהדורת תשס"ד, תפלה כרך ב, סימן קלא

הערה כו עמוד תלז]

בט סיון \ יום רביעי \ ערב ראש חודש תמוז

דיני ומנהגי ערב ראש חודש התבארו בערב ראש חודש
כסלו.

תמוז

חודש תמוז

המולד: יום חמישי ל' סיון שנה 10:15 ו-8 חלקים

ל' סיון \ יום חמישי \ א' דראש חודש

דיני ומנהגי ר"ח התבארו בחודש חשון.

ב' תמוז \ שבת פרשת קרח

הפטרה: ויאמר שמואל (שמואל א יא)

ז' תמוז \ יום חמישי

תחילת זמן ברכת הלבנה: ברב. דיני ומנהגי התבארו בחודש חשון.

ט' תמוז \ שבת פרשת חקת

הפטרה: ויפתח הגלעדי (שופטים יא)

יד תמוז \ יום חמישי

סוף זמן ברכת הלבנה: עד שעה 4:37 בלילה.

טז תמוז \ שבת פרשת בלק

הפטרה: והיה שארית (מיכה ה)

הכרזת תענית

בשבת קודם תענית י"ז בתמוז ו' בטבת השליח צבור מכריז לפני תפילת מוסף על הצום שחל ביום פלוני, אבל על שאר תעניות לא נהגו להכריז מפני שהם ידועים ומפורסמים.

יז' תמוז \ יום ראשון \ תענית י"ז בתמוז

דיני ומנהגי התענית התבארו בצום עשרה בטבת.

המתענה תענית צבור צריך לומר עננו, בין בשחרית בין במנחה, באמצע שומע תפלה. ובמקומות שנוהגים לומר "עננו" בשומע תפלה בכל התפלות, גם בערבית של ערב התענית, אף שאין מתענים מהערב, מנהגם נכון על פי ההלכה. [יביע אומר א / כא חיו"ד. יחו"ד ח"ג סי' מא]

אין להוציא ספר תורה בתענית צבור לקריאת פרשת ויחל אלא אם כן יש ששה או שבעה מתענים בבית הכנסת, מתוך המניין של עשרה, בין בשחרית בין במנחה. ואם אין יותר מחמשה מתענים בבית הכנסת וחל תענית צבור בשני וחמישי, קוראים בפרשת השבוע שלשה אנשים. ואם חל התענית בימי א. ג. ד. ו. אין להוציא ספר תורה כלל, ואפילו בשחרית שעדיין לא טעמו, כל אלה שחושבים שלא להתענות אינם מצטרפים לרוב מנין להוצאת ספר תורה ולברכת עננו. [ילקוט יוסף על המועדים עמוד תקמז]

תפילת שחרית

מוסיפים לאחר חזרת הש"ץ וידוי ונפילת אפים, וסדר סליחות כמובא בסידורים לתענית יז בתמוז, ולאחר הווידוי יאמר הש"ץ חצי קדיש.

בתענית צבור כשאומר השליח צבור הסליחות, יעמדו שנים אחד מימינו ואחד משמאלו, לומר עמו הסליחות. ובזמנינו שכולם אומרים הסליחות עם השליח צבור אין צריך להעמיד אצלו. [שם]

תפילת מנחה

פשט המנהג בארץ ישראל שמניחים **תפילין** בתעניות צבור בשחרית בלבד. ויש שנהגו להניח תפילין גם במנחה של תעניות צבור (והיינו בעשרה בטבת, י"ז בתמוז, צום גדליה, ותענית אסתר), כדי להשלים מאה ברכות, אך לא ראינו כיום שנהגו כן בארץ ישראל, והנח להם לישראל [יחו"ד ח"ב סי' סז]

1. כמו בשנה זו הנוכחית.

מדיני בין המצרים

נישואין

יש נוהגים שלא לערוך נישואין כלל מיום י"ז בתמוז עד תשעה באב, שהם ימי בין המצרים. אך מנהג הספרדים ועדות המזרח לערוך נישואין מ"ז בתמוז עד ראש חודש אב, ונמנעים מלישא אשה מליל ראש חודש עד אחר תשעה באב. והמנהג להימנע גם אם הוא בחור שעדיין לא קיים פריה ורביה. [שו"ת יביע אומר ח"ו סי' מג. ושו"ת יחזה דעת ח"א סי' לו]

שמיעת שירים מכלי שיר

אף על פי שמותר מעיקר הדין לשמוע בשאר ימות השנה שירי קודש המלווים בכלי נגינה, וכמבואר, מכל מקום בימי הספירה וימי בין המצרים יש להימנע מלשומעם. אפילו דרך הרדיו או טייפ וכדומה. אך בשמחת מצוה הנעשית בזמנה, כגון ²מילה או פדיון הבן, או בסעודת חתן וכלה בתוך שבעת ימי חופתם, או בסעודת בר מצוה הנערכת ³ביום הגיעו למצוות, מותר לשמוע שירי קודש, המלווים בכלי נגינה. וכן מותר להשמיע כלי נגינה בסעודת פדיון הבן, או בסעודת סיום מסכת.

תמוז

ושירה בפה כשהיא דרך הודאה לה' יתברך, בלי כלי נגינה, מותרת אף בימי בין המצרים. ומכל שכן שמותר להשמיע נעימה בתפלה, או בשעה שעוסק בתורה ומנגן בדרך לימודו, ובפרט בשבתות שבתוך ימי בין המצרים. ואמנם שירה בפה בהתלהבות ובא לידי שמחה, יש להמנע בבין המצרים. [שו"ת יחזה דעת ח"ו סי' לד]

ישראל שמתפרנס על ידי השמעת קול מכלי נגינה בפני אנשים, אם אינו יודע מלאכה אחרת, ועושה כן אצל גוים, וגם אינו עושה כן לשמחה, אלא מפני שאין לו

2. אבל בסעודה שעושים בלילה שלפני המילה, אין להתיר להשמיע כלי נגינה.

3. אבל אם מקדימים או מאחרים במספר ימים את סעודת הבר מצוה, ראוי להחמיר שלא להשמיע כלי נגינה בסעודה זו בימי בין המצרים.

מה לאכול (דהיינו פת ולפתן), יש להתיר לו לנגן בכלי שיר גם לאחר ראש חודש אב. אולם אם עושה כן אצל יהודים, יש לאסור בכל ענין מיום שבעה עשר בתמוז, ואפילו עושה כן בפני יהודים שאינם שומרי תורה ומצוות, מפני שנמצא מכשילים בשמיעת כלי שיר בימים אלו. [ילקוט יוסף על המועדים עמוד תקנד. הליכות עולם ח"ב עמוד קלז]

ברכת שהחיינו

נוהגים להיזהר שלא לאכול פרי חדש בימים אלה, מליל י"ז בתמוז עד אחרי תשעה באב, כדי שלא יצטרכו לברך עליו "שהחיינו". ומותר לברך "שהחיינו" על פרי חדש **בשבתות** שבינתיים, ובפרט שיש צורך בדבר משום כבוד שבת. אולם לאחר ראש חודש אב, אין ללבוש בגדים חדשים אף בשבת. [יחזקאל דעת חלק א סימן לז]

מי ששכח בימי בין המיצרים שפרי זה הוא חדש, וטעה **ובירך עליו בימות החול ברכת הנהנין, ולפני שטעם נזכר שהוא פרי חדש, יברך שהחיינו ויאכל מהפרי.** [יבי"א ח"ב יו"ד סי' ה' סק"ו]

מי שטעה ואכל פרי חדש בבין המיצרים בלי ברכת שהחיינו, לא יאכל עוד ממנו, ולאחר ט' באב יברך שהחיינו על פרי חדש אחר, ויכוין לפטור גם אותו הפרי. [ילקוט מועדים עמ' תקנז]

אבי הבן כשמברך שהחיינו על המילה, יכול להתכוין בברכתו לפטור פרי חדש, אף בימי החול, ואף על פי שבדרך כלל מנהגינו להקדים ברכת הפרי לשהחיינו. ומכל מקום לכתחלה שב ואל תעשה עדיף. [ילקוט יוסף על המועדים עמוד תקנו]

פרי חדש שיתכן שלא יהיה בנמצא אחר ט' באב, מותר לברך עליו שהחיינו בימי בין המיצרים, ואם אפשר יברך עליו בשבתות שבינתיים. וכן אם יפסד טעם הפרי אחר ט' באב, מותר לברך עליו שהחיינו.

וכן חולה רשאי לברך שהחיינו על פרי חדש, אף בימי החול של ימי בין המיצרים, כי הפירות פותחים תאבוננו לאכול דברים טובים לבריאותו.

וכן אשה מעוברת שראתה פרי חדש ויש לחוש שאם תמנע עצמה ממנו יגרום לה או לעובר נזק, רשאית לברך עליו שהחיינו אחר ברכת הנהנין ולאוכלו.

וכן קטן שאינו יכול להבחין כל כך בין ימים אלו לשאר ימות השנה ומתאווה לפרי חדש, מותר לתת לו לברך עליו שהחיינו. [שו"ת יחוה דעת חלק א' סימן לז]

כג תמוז \ שבת פרשת פנחס

הפטרה: דברי ירמיהו (ירמיה א)

כח תמוז \ יום חמישי

חסידים ואנשי מעשה נוהגים להתענות בערב ראש חודש, ואם חל ראש חודש ביום ששי או ביום⁴ שבת או ראשון, מקדימין להתענות ביום חמישי. שאר דיני תענית ערב ראש חודש מובאים בחודש חשון.

תמוז

4. כמו בשנה זו הנוכחית.

אב

חודש אב

המולד: ליל שבת שעה 22:59 ו 9 חלקים

א' אב \ שבת פרשת מטות-מסעי \ ראש חודש

דיני ומנהגי ראש חודש מובאים בראש חודש חשון, קחנו משם.

מדיני ראש חודש שחל בשבת

מוציאין ב' ספרי תורה, וקורין בראשון שבעה בסדר היום, ובספר תורה השני קורא המפטיר וביום השבת ובראשי חדשיכם עד סוף הפרשה. [שו"ת יחווה דעת חלק ג' סימן מב, וחלק ד' סימן לה. ילקוט יוסף קצוש"ע אורח חיים סימן תכה - דיני ראש חודש שחל בשבת ב]

אין אומרים במוסף תכנת שבת, אלא יש לומר נוסח **"אתה יצרת"**, כדי לפרסם שהוא ראש חודש. וחותמים מקדש השבת וישראל וראשי חודשים. ואם טעה וחתם מקדש השבת בלבד, יצא. אבל אם חתם בשל ר"ח בלבד, לא יצא. [ילקוט יוסף שבת א' עמו' שעד]

כשחל ראש חודש בשבת אין צריך לאכול עוד כזית בשביל כבוד ראש חודש, ומה שאוכל לכבוד שבת עולה לו גם לכבוד ראש חודש. [ילקוט יוסף קצוש"ע אורח חיים סימן תכה - דיני ראש חודש שחל בשבת ה]

1. אם טעה בשבת וראש חודש והתפלל **"תכנת שבת"** וחתם מקדש השבת, נכון שיאמר ברצה (בלי חתימה): ונעשה קרבנות חובותינו לפניך, תמידין כסדרן ומוספין כהלכתן, את מוסף יום ראש החודש הזה וכו', ואחר כך יאמר יעלה ויבוא, ואתה ברחמיך הרבים וכו'. ואם נזכר אחר שסיים תפלתו, והזכיר יעלה ויבוא ברצה, יבקש מהשליח צבור שיכוין עליו, ויכוין גם הוא לצאת ידי חובת תפלת מוסף, ויענה רק אמן אחר סיום הברכות. ואם התפלל ביחידות לא יחזור להתפלל מוסף, ויסמוך על מה שהזכיר ר"ח ברצה. [שם עמ' שעה. וילקו"י שבת ה' עמ' שיא]

הפטרה: בשנה שחל ראש חודש אב בשבת, נוהגים אצלנו להפטיר שמעו דבר ה' כפי המקובל להפטיר בשבתות בין המיצרים, בתלתא דפורענותא, ואחינו האשכנזים חלוקים בזה במנהגם, ובכל מקום יעשו כמנהגם. ונכון שבסיום ההפטרה יאמר המפטיר פסוק ראשון ופסוק אחרון מהפטרת "השמים כסאי" (ישעיהו סו) שיהיה היכר ברור גם לראש חודש. [יחז"ד ח"ד ס"י לה]

מדיני תשעת הימים

משנכנס אב ממעטים בשמחה.

וישראל שיש לו דין ודברים ותביעה משפטית עם גוי, יתחמק מלהתדיין עמו בימי פורענות אלה, ולאחר עשרה באב יתדיין עמו. ומי שצריך לעבור ניתוח, והוא ניתוח שאפשר לדחותו עד אחר תשעה באב, כדאי שידחה הניתוח. [ילקוט יוסף קצוש"ע אורח חיים סימן תקנא - דינים השייכים מראש חודש אב]

מראש חודש אב עד התענית ממעטים במשא ומתן של שמחה, כגון קניית צורכי חופה, ותכשיטי כסף וזהב, ותפירת בגדים חדשים, ובמיוחד לצורך נישואין. וכל זה כשאפשר להכין ולקנות צרכי חופה הללו לאחר תשעה באב, אבל אם יום הנישואין נקבע מיד לאחר תשעה באב, מותר, אם הוא בחור רווק שטרם קיים מצות פריה ורביה. ואפילו אם יש שהות לקנות צורכי חופה ולהכיןם לאחר תשעה באב, אם יש חשש שיתייקרו לאחר מכן, מותר לקנותם בימים אלו. והוא הדין לרהיטים חדשים שנקנים לצורך הנישואין. [ילקוט"י מועדים עמ' תקנח]

אפילו שלא לצורך נישואין היה נכון למעט בפרקמטיא ושאר משא ומתן, אלא שהמנהג להקל בזה. [ילקוט יוסף על המועדים עמוד תקנט]

כבר נתבאר, שאין לאסור מן הדין שירה בפה בימי בין המיצרים, ומכל שכן בשבתות שבימים אלה שיש

להתפלל בנעימה. וכן מותר לומר פזמונים ושירות ותשבחות בניגון ערב, אפילו בתשעה באב שחל בשבת ונדרחה ליום ראשון. ומכל מקום טוב להמנע מלשורר בפה בימות החול, מי"ז בתמוז עד ט' באב, כל שהדבר מביאו לידי שמחה יתירה.² [ילקוט יוסף מועדים עמ' תקסא]

רחיצה

יש נוהגים שלא להתרחץ במים חמים מראש חודש אב, ויש שאינם נמנעים, אלא בשבוע שחל בו תשעה באב, וגדולי רבני ספרד כתבו כדעה שניה, ולכן יש להתיר לספרדים לרחוץ כל הגוף בחמין מיום ראש חודש עד שבוע שחל בו תשעה באב. וכל שכן שמותר להם להתרחץ בערב שבת חזון כל גופם, ולחפוף הראש בסבון ללא כל הגבלה. וקל וחומר שמותר לטבול אפילו במים חמים לכבוד שבת. [שו"ת יביע אומר ח"ה או"ח סי' מא. שו"ת יחזק דעת ח"א סי' לח]

יש מקומות שנוהגים שלא לשטוף ולהדיח רצפת חדרי הבית מראש חודש אב והלאה. ורק בערב שבת חזון מתירים לכבוד שבת. ואנו נוהגים להקל גם באמצע שבוע שחל בו תשעה באב. ויש להקל בזה בכל חדרי הבית. [שו"ת יביע אומר חלק ג' סימן לא סק"ד]

אב

בגדים חדשים

אסור לתפור ולגזור בגדים חדשים בשבוע שחל בו תשעה באב, ויש³ להחמיר בזה מראש חודש אב. וכן אסור

2. וכן בכתי ספר או בגני ילדים לכתחילה לא ילמדו את הילדים שירים ומנגינות בימים אלה, באופן שבאים לידי שמחה יתירה, אף שמעיקר הדין מותר שירה בפה.

3. והטוות צמר למחיתן מותרות לטוות גם אחר ר"ח אב. [יב"ח ח"י בהערות לרב פעלים סימן כט]. וכן מי שהוא חייט אומן, והוא עני, ואם לא ימשיך בעבודתו לא יהיה לו מה לאכול (דהיינו פת ולפתן), מותר לו לתפור בגדים חדשים בימים שאחר ראש חודש אב, לצורך פרנסתו. ונראה שאפילו ביום ט' באב עצמו יש להתיר. [ילקו"י מועדים עמ' תקסו. הליכו"ע ח"ב עמ' קמנ]

לסרוג סוודר וכדומה בימים אלו. אבל מותר לתפור בגד שהותרה תפירתו בשבוע שחל בו תשעה באב, וכן מותר לתפור טלאי על הבגד. [ילקוט"י מועדים עמ' תקסז]

אסור לסנדלר⁴ לעשות נעלים חדשות בשבוע שחל בו תשעה באב וגם בזה יש להחמיר מראש חודש, ומכל מקום מותר לתקן נעלים שנקרעו, או להתקין להם סוליא. [ילקוט"י מועדים עמ' תקסז]

אסור⁵ לקנות בגדים חדשים ונעלים חדשות, אבל נעלי גומי לצורך תשעה באב, מותר לקנות וללובשן בתשעה באב, אך טוב שינעלם קצת קודם שבוע שחל תשעה באב. [ילקוט"י מועדים עמ' תקסז]

חלוק ואנפילאות חדשים אסור **ללובשם** בשבוע שחל בו תשעה באב, אבל קודם לכן מותר. ובגדים חשובים שטעונים ברכת שהחיינו, בלאו הכי אי אפשר ללובשן כבר מי"ז בתמוז. [ילקוט יוסף על המועדים, עמוד תקסז]

בנייה ושיפוץ

וכן ממעטים בבנין של שמחה, מראש חודש אב עד תשעה באב, כגון הבונה בית חתנות לבנו, ויש שהות לבנותו אחר תשעה באב. והוא הדין לכל בנין שאינו לצורך מקום מגורים אלא **ליופי ולהרווחה** בעלמא שאסור לבנותו בימים אלה. וכן ⁶אסור לבנות בנין מצוייר ומכוויר. אבל מותר לבנות בית חתנות לבנו כשהוא לצורך דירת החתן והכלה,

4. בעלי בית חרושת של נעלים או של תיקון בגדים חדשים שיש להם פועלים, ואי אפשר לבטלם בשבוע שחל בו תשעה באב, ויצטרכו לשלם מכיסם לפועלים משכורתם שלימה, יש להתיר שיעשו בצינעא ככל האפשר.

5. ומותר לקנות בד לתפור בגד אחר תשעה באב. [הליכו"ע ח"ב עמוד קמט]
6. ומכל מקום קבלן שקיבל עבודה של ציור וכיור מלפני ראש חודש אב, ואם לא יסיים מלאכתו יהיה צפוי להפסד ממון, יש מקום להתיר לו להמשיך בעבודתו, אך יעשה שאלת חכם בכל מקרה. [ילקוט יוסף על המועדים עמוד תקנט]

אם הנישואין עומדים להתקיים מיד אחר תשעה באב, והחתן עדיין לא קיים מצות פריה ורביה. [שם]

יש להחמיר שלא ⁷לסייד או לצבוע את חדרי הדירה מראש חודש אב, עד התענית. [ילקוט יוסף על המועדים עמוד תקנט]

מותר לקנות קורות עצים ⁸לרהיטים או לבנין בימים שאחר ראש חודש אב. [הליכות עולם ח"ב עמוד קמט]

מותר להתחיל בבניית בנין לצורך דירה, גם אחר ראש חודש אב, וגם קבלני בנין שבונים דירות ושיכונים, מותר להם להתחיל לבנות גם אחר ראש חודש אב, עד התענית, אף שעושים זאת כדי להרויח ממון מהבניה⁹.

אירוסין ונישואין

אף על פי שמן הדין מותר לערוך נישואין למי שלא קיים מצות פריה ורביה, אפילו אחר ראש חודש אב, מכל מקום כבר נתבאר שאין נוהגים לישא אשה מראש חודש עד אחר תשעה באב. וראש חודש עצמו בכלל האיסור, שאין זה סימן טוב לישא אשה דוקא בימים אלה שהם ימי אבל וצער לכלל ישראל.

אב

ובחוץ לארץ במקומות שנוהגים לעשות **קידושין** אף שלא בשעת החופה, מותר לקדש בימים אלה, בלי סעודה. ויש מתירים בזה למי שלא קיים פריה ורביה גם בסעודה. וטוב להחמיר. ופירות ומגדנות ומיני מתיקה מותר בודאי. ואפילו אם עושים תנאים על ידי קנין בלבד, וכמנהגינו שאין מקדשים אלא בשעת החופה, נכון להמנע מסעודה.

ואסור לעשות **ריקודים ומחולות** ולנגן בכלי שיר לכבוד

7. בנין בית כנסת. אפילו בציור וכיור מותר, כיון שהוא לצורך מצוה דרבים. [שם]

8. ויש נוהגים להחמיר שלא לקנות עצים להסקה בימים אלו.

9. מותר לבנות **מעקה** אפילו ביום תשעה באב, הואיל ויש בו מצוה למנוע סכנה. [רוח חיים סימן תקנא אות ב]. ואפשר לברך על המעקה.

[כמבואר בילקו"י שובע שמחות חלק א' מהדורת תשס"ד]

האירוסין, אבל לשורר בפה שירים ותשבחות להשם יתברך מותר¹⁰.

אכילת בשר ושתיית יין

המנהג בעיר הקודש ירושלים ת"ו הוא, ¹¹ שאין אוכלים ¹² בשר מיום ראש חודש אב עד יום עשרה באב, ¹³ ויום העשירי בכלל האיסור. ומנהג הספרדים להקל באכילת בשר ביום ראש חודש אב עצמו. ויש מחמירים גם בראש חודש. [שו"ת יחווה דעת חלק א' סימן מא]

יש להתיר לשחוט בהמה בימים אלה, כשיש חשש שמא יבואו לאכול נבלות וטרפות במסעדות לא כשרות. ויש מחמירים בזה. [יביע אומר ח"א חאו"ח סי' ל אות ט"ז. וע' בנהר מצרים הל' ט"ב ס"ח]

10. וכשיש ברית מילה בימים אלה, מותר להביא מנגנים בכלי שיר, ואפילו בשבוע שחל בו תשעה באב, וכן בשעת הסעודה. אבל בלילה שלפני יום המילה שעושים לימוד "ברית יצחק", אין להתיר זולת שירה בפה, החל מ"ז בתמוז. [ילקוט יוסף מוועדים עמוד תקס]

11. אדם בריא ששכח וברך על בשר מראש חודש אב, יטעם משהו מהבשר, כדי שלא תהיה ברכתו ברכה לבטלה. [שו"ת יביע אומר חלק ב' חלק יורה דעה סימן ה']

12. מותר לישראל בעל מסעדה כשרה, לספק מאכלי בשר ללקוחותיו גם אחר ראש חודש אב, אף על פי שמנהג ארץ ישראל להימנע מאכילת בשר כבר מראש חודש אב, ובפרט אם יש מקום לתלות שהלקוח אינו בקו הבריאות כל כך, ואין בזה משום "לפני עיור לא תתן מכשול", שאם ימנע בעל המסעדה לספק מאכלי בשר, יהיה לו הפסד, שיעזבוהו לקוחותיו וירעו בשדה אחר. ואם אפשר לו להגיש בשר עוף, עדיף יותר מאשר להגיש בשר בהמה. ויש להקל לרבנות לתת הכשר למסעדה המספקת בשר מראש חודש אב, שאם לא כן יש חשש שיבואו לאכול נבילות וטרפויות במסעדות לא כשרות. [שו"ת יחווה דעת חלק ג' סימן לח]

13. ובבגדאד נהגו להקל באכילת בשר במוצאי תשעה באב, ומכל מקום נכון להחמיר גם להם לאחר שזכו לעלות לארץ. [ילקוט יוסף על המוועדים עמוד תקע"ד]

מותר לאכול בשר אחר ראש חודש אב ¹⁴ בסעודת מצוה, כגון בסעודת ¹⁵ ברית ¹⁶ מילה, סעודת פדיון הבן, או סעודת שבע ברכות, או סעודת בר מצוה הנערכת ביום הגיע הנער לגיל שלש עשרה שנה ויום אחד. וכל הקרובים של בעל הברית ריעיו ואוהביו הקרואים לסעודה רשאים לאכול שם בשר. אבל סתם בני אדם שהולכים שם אך ורק למטרה זו של אכילת בשר למלאת תאותם, הרי הם כעושים מצוה הבאה בעבירה. [ילקוט יוסף מועדים שם]

תלמיד חכם שרגיל לעשות תמיד סעודה כש**מסיים** ¹⁷ מסכת, מותר לו לאכול בשר בסעודת הסיום כשסיים המסכת בשבוע שחל בו תשעה באב. ורשאים כל ¹⁸ הקרואים משום קירבה או ריעות לאכול שם בשר, מפני שהיא סעודת מצוה. ואפי' מי שלא למד עמו יכול להשתתף בסעודה. וכל שכן המחזיקים בידו בממונם והוצאות הסעודה. [יחזק דעת חלק א' סימן מ]

14. יש נוהגים שלא לאכול בשר בסעודת מצוה, אלא דגים וכיוצא. וכשאין מנהג ידוע יש להקל. [ילקוט יוסף על המועדים עמוד תקסט]
15. המוהל והסנדק ואבי הבן רשאים לאכול בשר בכל סעודותיהם שביום המילה, אפילו כשאוכלים לבדם בביתם. ובליל המילה אין הסעודה נחשבת לסעודת מצוה שיהיה מותר לאכול בה בשר. [ילקוט יוסף מועדים שם]

16. מילה שלא בזמנה שנעשית מיד כשהתינוק נתרפא ונתאפשר למולו, מותר לאכול בשר בסעודת המילה, אבל אם לאחר שנתרפא התינוק דחו את המילה בכוונה לאחר ראש חודש אב, כדי שיוכלו לאכול בסעודה בשר, הואיל ועבירה היא בידו של אבי הבן שהשעה את הברית, אין לאכול בשר באותה סעודה. [ילקוט יוסף מועדים שם]
17. המסיים מסכת משניות עם פירוש רבנו עובדיה, בהבנה ובעיון, יש להקל לאכול בשר בסעודת הסיום, רק למי שלמד בעצמו מסכת המשניות, בין יחיד בין ציבור שלמדו המסכת. אבל יחיד שלמד מסכת משניות, אין ראוי להזמין גם אחרים שיאכלו עמו בשר וישתו יין. [שו"ת יחזק דעת חלק א' סימן מ]

18. המשתתפים בסעודת סיום או סעודת מצוה, אינם צריכים לעשות התרה על מנהגם הקודם, שהרי אין כוונתם לבטל מנהגם כליל, אלא רק במקום סעודת מצוה. [שו"ת יביע אומר חלק ב' סימן ל' סק"י]

תלמיד חכם שאינו רגיל לעשות סעודה כשמסיים מסכת, ורק בשביל אכילת בשר בשבוע שחל בו תשעה באב עושה סעודה, אין להקל לאכול בשר או עוף בסעודה זו. והרוצה להקל למהר בלימודו כדי שיספיק לסיים המסכת בימים שאחר ראש חודש אב, ולאכול בשר בסעודת סיום המסכת, יש לו על מה שיסמוך. וכן הרוצה להתעמק בלימודו, וללמוד לאט לאט כדי שיגיע לסיום המסכת בימים שאחר ראש חודש אב, יש לו על מה שיסמוך. אבל אין לסיים המסכת ולהשאיר בכוונה קטע לתוך שבוע שחל בו תשעה באב. [שם]

בשר שנשאר מסעודות שבת חזון, או סעודות ראש חודש אב, יש אומרים שמותר לאוכלו לאחר מכן. ויש אוסרים. ואין למחות במקילים שיש להם על מה שיסמוכו, שמעיקר הדין בשר זה מותר באכילה אף לגדולים, דהואיל ואשתרי אשתרי. ובפרט אם אוכל את שיורי הבשר בסעודה רביעית, והוא רגיל לאכול בשר בסעודה רביעית. ובלבד שלא יערים לבשל יותר מדי לשבת בכוונה להותיר לצורך החול. [יביע אומר חלק ג' חושן משפט סימן ז'. וחלק י' חאו"ח סימן מ'. ובהערות לרב פעלים סימן ו'. ובהליכות עולם חלק ב' עמוד קמז]

מותר לתת לילדים קטנים שלא הגיעו למצות מאכלי בשר גם אחר ראש חודש אב, עד התענית, ובפרט אם הילד רזה וחלש, ומכל מקום אם הילד הגיע למופלא הסמוך לאיש, שהוא גיל שתים עשרה שנה ויום אחד, טוב להחמיר עליו ולמנוע ממנו מאכלי בשר מיום ראש חודש עד התענית, וכמנהג ירושלים. [שו"ת יביע אומר חלק ט' סימן נ. ודלא כמ"ש בהליכות עולם ח"ב עמוד קמז, וכ"ה בילקוט יוסף מועדים עמוד תקע] **בשר עוף** הרי הוא כבשר בהמה, ואין לאכול ממנו מיום ראש חודש אב עד עשירי באב. ומי שאי אפשר לו בלי בשר מטעמי בריאות, על כל פנים יאכל בשר עוף, שלא היו מקריבים ממנו בבית המקדש, ועוד שאין שמחה אלא בבשר בהמה. [ילקוט יוסף על המועדים עמוד תקעא]

בשר שימורים שבקופסאות וכן **בשר מלוח וקפוא** דינם כבשר טרי לענין זה. אבל דגים מותרים. [ילקוט יוסף על

המועדים עמוד תקעא]

תבשיל שנתבשל בו בשר שאין בו שומן, מעיקר ההלכה מותר, אבל נהגו להחמיר¹⁹.

בערב שבת חזון מותר לטעום התבשיל אף על פי שיש בו בשר ושומן, הואיל ויש מצוה בטעימת התבשיל לכבוד שבת. והמחמיר תבוא עליו ברכה. [שם]

20 חולה אף על פי שאין בו סכנה²¹ מותר לו לאכול בשר בשבוע שחל בו תשעה באב, שבמקום חולי לא גזרו חכמים. ויולדת תוך שלשים יום גם כן מותרת באכילת בשר. וכן **מינקת** שהתינוק שלה חלש ואם תימנע מאכילת בשר בימים אלה יוכל הדבר להשפיע על בריאות התינוק לרעה, יש להתיר לה לאכול בשר. ואפי' במקום קצת חולי אפשר להתיר אכילת בשר. [ילקוט יוסף על המועדים עמוד תקעב]

מעוברת שסובלת הרבה בהריונה, יש להתיר לה אכילת בשר, והוא הדין למינקת שסובלת מחולשה, וכן **חולה נפש** שמתרפא והולך מותר לו לאכול בשר בימים אלה. וכל הבא לשאול בימים אלו שאינו יכול לסבול בלי בשר מפני איזה מיחוש וקצת חולי, מורים לו להיתר בזה.

[ילקוט יוסף על המועדים עמוד תקעג]

יש נוהגים שלא לשתות בשבוע שחל בו תשעה באב, ויש מוסיפים מיום ראש חודש עד התענית. ומכל מקום מותר

19. תבשיל שנתבשל בקדירה של בשר בת יומא ואין בשר בתבשיל עצמו, מותר. ואפי' לכתחילה מותר לבשל בקדירת בשר בת יומא

ולאכול מהתבשיל. [שם]

20. חולה שכבר נתרפא, ועל פי עצת הרופאים יצא למקום הבראה, מותר לו לאכול בשר בימים אלה. ועל כל פנים אם אפשר לו להסתפק בדגים, שאינם בכלל האיסור, אין לו להקל באכילת בשר. [שו"ת

יחווה דעת חלק ה' סימן מא]

21. חולה האוכל בשר לפי היתר אין צריך התרה. [ילקוט יוסף על המועדים

עמוד תקע"ג]

לשתות יין של הבדלה במוצאי שבת, ואפילו יש בכוס יותר משיעור רביעית מותר לשתותו כולו, ושכר או בירה ושאר משקאות חריפים מותרים, אבל בכמה קהילות ספרד נהגו להקל בשתיית יין אף בשבוע שחל בו תשעה באב, וכן הוא מנהג ירושלים ת"ו להקל, והמחמיר תבוא עליו ברכה. [ילקוט יוסף על המועדים עמוד תקעד]

ב' אב \ יום ראשון

בשבוע שחל בו תשעה באב ישנם מנהגי אבילות נוספים על ימי תשעת הימים. אולם בשנה זו שחל ט' באב ביום ראשון אין 'דיני שבוע שחל בו', ולכן גם בשבוע זה ממשיכים לנהוג את דיני 'ימי בין המצרים' ו'תשעת הימים' שהתבארו לעיל.

ז' אב \ יום שישי

יש נוהגים שלא **להתרחץ** במים חמים מראש חודש אב, ויש שאינם נמנעים, אלא בשבוע שחל בו תשעה באב, וגדולי רבני ספרד כתבו כדעה שניה, ולכן יש להתיר לספרדים לרחוץ כל הגוף בחמין מיום ראש חודש עד שבוע שחל בו תשעה באב. וכל שכן שמותר להם להתרחץ בערב שבת חזון כל גופם, ולחפוף הראש בסבון ללא כל הגבלה. וקל וחומר שמותר לטבול אפילו במים חמים לכבוד שבת. [שו"ת יביע אומר ח"ה או"ח סי' מא. שו"ת יחזה דעת ח"א סי' לח]

ח' אב \ שבת פרשת דברים \ ערב תשעה באב

הפטרה: חזון ישעיהו (ישעיה א)

יש מקומות שנהגו לומר **קינה** בשבת חזון, וראוי לבטל מנהגם זה, כי בזה מראים אבילות בפרהסיא בשבת, וכן המנהג פשוט בארץ ישראל. [ילקוט יוסף מועדים עמוד תקסו]

תשעה באב שחל במוצאי שבת, אין אומרים צדקתך צדק במנחה בשבת. [ש"ע]

לא יטייל בערב תשעה באב. וכן ההולכים לכותל המערבי מערב תשעה באב, צריך שתהיה כוונתם לצורך התפלה, ולא לשם טיול ומפגש. [ילקוט יוסף על המועדים עמוד תקעו]

יש נוהגים להחמיר שלא **ללמוד** בערב תשעה באב אחר חצות היום, אלא בדברים המותרים ללמוד בתשעה באב, כגון מדרש איכה, הלכות תשעה באב, הלכות אבלות, וכדומה. ויש מחמירים בזה אף בערב תשעה באב שחל בשבת. וכן בתשעה באב שחל בשבת ונדחה ליום ראשון. ולענין תשעה באב או ערב תשעה באב שחלו ²²בשבת, מעיקר הדין יש להקל בזה. ²³והמחמיר ללמוד דוקא בדברים המותרים ללמוד בתשעה באב, תבוא עליו ברכה. [ילקוט²⁴ מועדים עמ' תקעו. הליכו"ע ח"ב עמ' קנ]

בשבת חזון אפילו חל בו תשעה באב ונדחה ליום ראשון, אוכלים בשר ושותים יין, ואפילו **בסעודה שלישית** שמסתיימת סמוך לשקיעה, אוכלים בשר ושותים יין, ומעלה על שולחנו כסעודת שלמה המלך בשעת מלכותו. ואסור להמנע מאכילת בשר בסעודה זו מטעם אבילות, [שלחן ערוך סימן תקנט]. ורק מי שאינו רגיל לאכול בשר בסעודה זו בכל שבת מטעמי בריאות וכדומה, יכול להמנע גם בשבת זו. [ילקוט יוסף על המועדים עמוד תקסח]

תשעה באב שחל במוצאי שבת

מותר להשאר עם הנעלים גם לאחר יציאת השבת, עד לאחר אמירת ²⁴ברכו שלפני תפלת ערבית של מוצאי שבת.

22. ובתשעה באב שחל בחול, אם יש לו צער כשאינו לומד כדרכו בכל ימות השנה, רשאי ללמוד בערב תשעה באב אחר חצות במקום שלבו חפץ.

23. ובכל ענין יזהר שלא יבטל כלל מלימודו מחמת כן.

24. כשחולצים הנעלים לאחר אמירת ברכו של ערבית, יחלוץ נעליו מן הרגל האחת ברגל חבירתה, ולא יגע במנעליו. וכן יוכל לחולצם בנגיעה בשוון נעליו בלבד, שאז אין צריך נטילת ידיים. [שו"ת יביע אומר חלק ה' סימן א' סק"ה]

ואינו צריך להסיר את הנעלים שברגליו מיד עם שקיעת החמה של יום שבת.

ראוי להכריז בבתי הכנסת ולהודיע לצבור שתפלת ערבית במוצאי שבת שחל בו תשעה באב, תהיה רק לאחר חצי שעה מזמן שקיעת החמה, ולא קודם, ובכך תהיה אפשרות לקהל להחליף בגדי שבת בבגדי חול, ולחלוץ נעלי העור שברגליהם כשליש שעה אחר השקיעה, ויבואו להתפלל בליל תשעה באב, במוצ"ש, בבגדי חול ובמנעלי בד המותרים בתשעה באב. [שו"ת יחווה דעת ח"ה סי' לח]

אין אומרים ויהי נועם. [ש"ע]

תשעה באב אסור באכילה ושתייה ורחיצה וסיכה ונעילת הסנדל ותשמיש המטה, ולילו כיומו לכל דבר. ואין אוכלים אלא מבעוד יום של ערב תשעה באב. **ובין השמשות** שלו אסור כיום הכפורים. [ילקוט יוסף על המועדים עמוד תקעז]
אם קיבל עליו בפירוש בשפתיו שלא לאכול אחר סעודה המפסקת אסור לו לאכול יותר אפילו עודנו יום. אבל אם קיבל עליו בהרהור בלב אינה קבלה. [ילקוט יוסף שם]

סדר תפילת ערבית

לפני התפילה קוראים בפרשת האזינו. בעמידה מוסיפים אתה חוננתנו ועננו. ו"נחם" בברכת בונה ירושלים, וחותם "מנחם ציון בבנין ירושלים". אחר העמידה אומרים שובה ה', ויהי נועם, מברכים ברכת מאורי האש. (יש אומרים קדיש תתקבל). קינות ומגילת "איכה" בלי ברכה. (הקינות, יש נוהגים בתחילה ויש בסוף). "אתה קדוש". קדיש דהוא עתיד לחדתא. מכבים האורות ומכריז החזן בקול בוכים מנין השנים לחורבן ביהמ"ק השנה (תשפ"א) לפי מנהג הספרדים היא 1951 לחורבן בית-המקדש) שיבנה בכי"א. שיר המעלות, קדיש יהא שלמא, עלינו לשבת.

הבדלה

בתשעה באב שחל במוצאי שבת, אחר צאת השבת, קודם

קריאת מגילת איכה, מברכים על הנר בורא מאורי האש, ואין מברכים על הבשמים. ואם שכח לברך על הנר, יברך אחר כך במשך הלילה. [ש"ע]

הואיל ואי אפשר להבדיל במוצאי שבת, **מבדילים במוצאי יום ראשון**, שהוא מוצאי הצום. [שו"ת יביע אומר חלק ו']

סימן מח אות י"ג]

חולה האוכל בו לפי ההלכה, צריך להבדיל קודם אכילתו על הכוס, שאין לאכול עד שיבדיל על הכוס. ויכול החולה להוציא ידי חובה את בני ביתו בהבדלה זו, אף על פי שהם מתענים ואינם אוכלים עד הערב. ואחר שהבדיל החולה על הכוס, יתן הכוס לתינוק שהגיע לחינוך כדי שישתה ממנו מלוא לוגמיו. ואם אין שם תינוק, ישתה בעצמו מהכוס מלוא לגמיו. ואם אי אפשר לו אינו צריך לדחוק את עצמו, ודי בטעימה כל שהוא. [שו"ת יחווה דעת חלק ג' סימן מ. ושו"ת יביע אומר חלק ה' סימן מ' סק"ה]

מי שהיה קטן ביום שבת ט' באב, ונעשה לבר מצוה במוצאי שבת ליל התענית, (דהיינו שנולד ב' אב, ובמלאת שלש עשרה שנה ויום אחד נעשה לבר מצוה בליל י' באב), יש אומרים שכיון שהיה פטור מהתענית בשבת, אחר שטרם הגיע לבר מצוה, פטור מלהתענות ביום ראשון, ויש אומרים דמאחר ובליל י' אב נעשה חייב במצוות, צריך להתענות. [ילקו"י תפלה א' עמוד תקפד]

נהגו לא לישון על מיטתו הרגילה, וכן לשים אבן למראשותיו מתחת לכר.

ט' אב \ יום ראשון \ תענית תשעה באב

מדיני יום תשעה באב

החייבים בתענית

הכל חייבים להתענות בתשעה באב, ואסור לפרוץ גדר, ואפילו מעוברות ומניקות שפטורות משאר צומות של

דברי קבלה, מתענות ומשלימות בתשעה באב. אך מעוברות ומניקות שיש להן חולי, אפילו אין בו סכנה אין להם להתענות בתשעה באב. ואם יש להן חולשה רבה, יעשו שאלת חכם. ונכון לעשות שאלת חכם בכל מקרה. [ילקו"י]

[מועדים עמ' תקעז]

25 חולה, אפילו אין בו סכנה פטור מלהתענות בתשעה באב, וחולה שנתרפא ועודנו חלוש ומצטער מאד בתעניתו, מותר לו לאכול, ואין צריך אומד, רק שלא יאכל למעדנים. ומי שהוא חולה שאינו יכול להתענות אלא אם כן יאכל בלילה, יש אומרים שמותר לו לאכול בלילה, ויתחיל לצום עם עמוד השחר, והעושה כן יש לו על מה לסמוך. [שם]. וכן **זקנים** תשושי כח שהתענית צער גדול להם, והרופא אומר שמזיק להם התענית, מותר להם לאכול. ויולדת או חולה האוכלים בתשעה באב, אין צריכים לאכול פחות פחות מכשיעור, כמו ביום הכפורים, אלא יאכלו כרגיל. [יביע אומר חלק י' חאו"ח סימן לט]

אולם מינקת צריכה להתענות בתשעה באב אף אם היא מיניקה בפועל. אך אם התינוק חולה והרופא אומר שתענית יגרום לילד נזק, מותר לה לאכול בשביל התינוק. וכל שכן אם יש חשש שעל ידי תעניתה יופסק החלב לגמרי מן הולד, שיש לה לאכול שלא יחסר חלב האם מן הולד. [ילקוט יוסף מועדים שם. יביע אומר חלק י' חאו"ח סימן לט עמוד עא]

הילדים פטורים מלהתענות בתשעה באב כל שאינם בני מצוה, ואין בזה חינוך, שאנו מאמינים בביאת המשיח. אבל אל יאכילו אותם מעדנים. [ילקוט יוסף מועדים הלכות תשעה באב]

25. אדם בריא שמתענה, אך עליו **לבלוע גלויות וכדורים** נגד מיחוש ראש וכדומה, מותר לו לבלוע התרופה בלי מים, כל שאין בה טעם ערב לחיך. וכן מותר לשתות תרופות שאין החיך נהנה מהם. אבל אם החיך נהנה מהם אין להתיר. אולם במקום חולי פנימי אין להחמיר. ויש אומרים שכל זה בשאר תעניות, אבל ביום הכפורים ובט' באב אין להקל בזה אלא למי שבלאו הכי אוכל לפי היתר. [ילקו"י על המועדים עמוד תקלה]

יולדת תוך שלשים יום ללידה, פטורה מלהתענות בתשעה באב, ותאכל מיד בבוקר. וכל שכן שיכולות המעוברות ומניקות, וכן יולדות, להקל באופן שחל תשעה באב בשבת, והתענית נדחתה לאחר השבת. ומכל מקום ראוי שהיולדת תוך שלשים יום לא תאכל להתענג, אלא כדי קיום. [שו"ת יביע אומר חלק ז' סימן מט]

חולה או מעוברות ומניקות הסועדים בתשעה באב, וכן כל שאר הפטורים מתענית תשעה באב, אין להם **לומר "נחם" בברכת המזון**, שלא נתקן לאומרו אלא בתפלה. [יחווה דעת חלק א' סימן מו. וחלק ג' סימן מו]

חולה שיש בו סכנה האוכל בתשעה באב, צריך **ליטול ידיו** כל פרק היד עד הזרוע, ואם אוכל שיעור כביצה בתוך כדי אכילת פרס, יברך על הנטילה. [ילקו"י הלכות ברכות עמוד פה. ילקו"י מועדים עמוד צו. חזון עובדיה ימים נוראים עמוד שח]

ראוי ונכון להחמיר שלא לעשן סיגריות בתשעה באב. ובפרט יש להחמיר בעת קריאת איכה וקנינות בבית הכנסת. אבל לצורך קצת, כגון למי שרגיל מאד בעישון, ויש לו צער גדול במניעתו מעישון סיגריות, יש להתיר לו לעשן בתשעה באב בצינעא בתוך ביתו וכדומה, אבל לא יעשן בפרהסיא בתשעה באב, ובשאר צומות אף הנוהגים לעשן ביום טוב, על ידי הדלקה מאש לאש, דחשיב אצלם לענין זה כאוכל נפש דשרי ביום טוב, אפילו הכי מותר לעשן בתענית. [שו"ת יביע אומר ח"א סי' לג. שו"ת יחווה דעת ח"ה סימן לט]

מי ששכח ואכל בתענית צבור, ונזכר לאחר מכן, צריך להשלים תעניתו. ומן הדין אינו צריך להתענות ביום אחר, אלא אם כן עושה כן לכפר על שגגתו, וכגון שהוא בריא ויכול לצער עצמו בתענית שאינו חובה. (באופן שהדבר לא יגרום לו לביטול תורה). ואם נזכר לפני שאכל כזית והפסיק מיד, יכול לומר עננו בתפלת המנחה, אבל אם אכל כזית אף על פי שהשלים תעניתו אינו אומר עננו בתפלת מנחה. [ילקו"י קיצושו"ע או"ח תקנ כה]

רחיצה

רחיצה אסורה בתשעה באב בין בחמין בין בצונן, ואפילו להושיט אצבעו במים אסור. ובשחרית נוטל ידיו עד סוף קשרי אצבעותיו בלבד, ולאחר שניגבם ועדיין לחות קצת מעבירם על עיניו. ואם היה לכלוך על גבי עיניו ודרכו לרחצם במים, רוחץ ומעבירו ואינו חושש. [ילקוט יוסף מועדים הלכות תשעה באב]

מי שהיו ידיו מלוכלכות בטיט ובצואה, מותר לרחוץ להעביר הלכלוך, ולא יטול כל ידיו אלא לפי הצורך להעביר הלכלוך. [ילקוט יוסף מועדים שם]

כהן שנוטל ידיו לברכת כהנים, נוטל עד סוף הפרק כמו בשאר ימות השנה, שכל שאינו מכוין להנאת רחיצה מותר. אבל היוצא לשירותים נוטל עד קשרי אצבעותיו, שדי בזה. אלא אם כן ידיו היו מלוכלכות שאז נוטל ידיו כדי להעביר הלכלוך. [ילקוט יוסף מועדים]

הנכנס לבית הכסא לעשיית צרכיו, מותר לרחוץ ידיו עד סוף קשרי אצבעותיו, וכל שכן כשהוא רוצה להתפלל, שיש בזה משום "הכון לקראת אלהיך ישראל". [ילקוט יוסף קצוש"ע אורח חיים סימן תריג ב]

נשים המבשלות ומדיחות הירקות במים, אף על פי שידיהם נוגעות במים אין לחוש על זה כלל. וסיכה אינה אסורה אלא של תענוג.

מי שיש לו חטטין בראשו סך כדרכו ואינו חושש. [ילקוט יוסף על המועדים עמוד תקעח]

נעילת הסנדל

נעילת הסנדל אסורה בין לאנשים בין לנשים, ודוקא בנעלים של עור, אבל של בגד ועץ וגומי, מותר, שהרי קושי הארץ מגיע לרגליו ומרגיש שהוא יחף, ואפילו לובש גרבים ונועל עליהם נעלי עור אסור. [ילקוט יוסף על המועדים עמוד תקעט]

אסור ללבוש נעלים כל היום עד מוצאי תשעה באב בצאת הכוכבים, והגאונים החמירו בזה בתוקף.

נעלי עץ שיש להם רצועה של עור (קבקב) יש מתירים ללובשן. [ילקו"י מועדים עמוד תקעט]

אם שכח לקנות נעלי גומי לפני תשעה באב, רשאי לקנות לאחר מכן, אך נכון לכתחלה שיחדש אותם איזה זמן קודם שבוע שחל בו תשעה באב.

יש אומרים שאסור **לילך יחף** בתשעה באב, ובשאר ימי החול. ויש אומרים שבארץ ישראל מותר לילך יחף שעפרה קדוש. [שארית יוסף חלק א' עמוד כד]

מלאכה

מנהג ישראל בכל מקום אשר שמענו שמעם שלא לעשות מלאכה בתשעה באב. וכל העושה מלאכה שלא בהיתר בתשעה באב אינו רואה סימן ברכה מאותה מלאכה. ואם הוא **עני** שאין לו מה לאכול לערב, מותר לו לעשות מלאכה בצנעא בתשעה באב, ולא יתפרנס מן הצדקה. [ילקוט יוסף על המועדים עמוד תקפא]

מותר למכור מצרכי מזון מכולת וירקות במשך כל היום, אבל שאר פרקמטיא יש להחמיר. ויש מתירין לאחר חצות. [שם]

מלאכת דבר האבד מותר בתשעה באב כדרך שהתירו בחול המועד. [ש"ע סי' תקנד סעיף כג]

אין לטייל ברחוב בתשעה באב, פן יבא לידי שחוק וקלות ראש. [שלחן ערוך סימן תקנח]

לימוד תורה

ביום תשעה באב אסור לקרות בתורה נביאים וכתובים. וכן אסור לשנות בו במשנה ומדרש וגמרא בהלכות

26. מותר לחלוב את הבהמה בתשעה באב, מפני שהיא מלאכת דבר האבד. [הליכות עולם חלק ב' עמוד קנד]

ובאגדות, שנאמר פקודי ה' ישרים משמחי לב. אבל קוראים באיוב ובדברים הרעים שבירמיה, ומדלג פסוקי נחמה שביניהם. וכן מותר ללמוד פרק אלו מגלחים, ופירוש על איכה ופירוש על איוב, וידלג עניני שמחה שבהם, כגון חד מאתינס אתי לירושלים וכו'. וכן מותר ללמוד בספרי מוסר המעוררים לתשובה. [יביע אומר חלק ב' סימן כו סק"י חיו"ד]

אסור ללמוד תורה גם על ידי **הרהור**, כיון שהכל תלוי בשמחת הלב. ומכל מקום כשמהרהר בדברי תורה, ואינו מבין מה שמהרהר, כגון שמהרהר בזוהר הקדוש בתשעה באב, וכדומה, אפשר שאין בזה איסור, דאיכא תרתי לטיבותא. [יביע אומר ח"ד סימן ח סק"ז]

עצם חיוב לימוד התורה שייך גם בתשעה באב, ולכן חייב כל אחד לקבוע זמן ללמוד ביום זה כפי כחו. [ילקוט יוסף על המועדים עמוד תקפ]

מי שנתחדשו לו חידושי תורה בתשעה באב, וחושש שאם לא יכתבם מיד ישכח עד הערב, שפיר דמי לכותבם. [ילקוט יוסף על המועדים עמוד תקפא]

תינוקות של בית רבן בטלים בו, ויש אומרים שמותר ללמוד עם התינוקות בדברים הרעים הנזכרים לעיל, ויש מחמירים, ואפשר לסמוך על המתירים במקום חשש ביטול תורה. [ילקוט יוסף על המועדים עמוד תקפא]

מותר לקרות כל סדר היום בתפלה, כולל שירת הים, פרשת הקרבנות, איזהו מקומן וברייתא דרבי ישמעאל, וברכת כהנים. [שו"ת יביע אומר חלק ד' סימן לב חיו"ד]

אין לקרוא תהלים בתשעה באב, והמיקל בזה יש לו על מה לסמוך, אבל **חק לישראל** וסדר מעמדות יש להחמיר שלא לקראם בתשעה באב, אפי' אם הוא רגיל בהם בכל יום. ואומרים בסוף התפלה שיר של יום ואין כאלהינו ופטום הקטורת כמו בכל יום. [ילקוט"ש]

אין שאלת שלום בתשעה באב, ועם הארץ שאינו יודע, והקדים לו שלום מותר להשיב בשפה רפה ובכבוד ראש. [שלחן ערוך]

ט' באב אף שאסור בתשמיש המיטה מ"מ מותר למסור דבר מידו ליד אשתו שאינה נדה בתשעה באב. וכן מעיקר הדין אין צריך להזהר בשאר דיני הרחקות בתשעה באב, וכן מעיקר הדין אין צריך להזהר שלא לגעת באשתו בתשעה באב. [הליכות עולם ח"ב עמוד קנג]

מותר לישב על גבי כרים וכסתות, או ספסל נמוך, שאין גבוהים טפח. ואם הוא זקן ותשוש כח אפשר להקל גם בספסל נמוך קצת שאין בגבהו שלשה טפחים. [ילקו"י מוועדים עמו' תקפב]

תפילת ערבית

ליל תשעה באב ויומו יושבים בבית הכנסת²⁷ **לארץ** עד זמן תפלת מנחה, כמו אבל שיושב על גבי קרקע כל ימי אבלות ויש להקל לישב על גבי קרקע מרוצפת ואין בזה משום חששת המקובלים שלא לישב על גבי קרקע משום רוח רעה. ומכל מקום היכא דאפשר טוב להפסיק בכבוד. [ילקוט יוסף מוועדים הלכות תשעה באב]

אין מדליקין נרות בלילה כי אם נר אחד לומר לאורו איכה וקינון, ויאמרם בבכיה ובדמעות שלישי ככל אשר יוכל שאת, עד יחונן ה' צבאות. וכיום שגם הקהל קוראים קינון יכולים להדליק כפי הצורך. [ילקוט יוסף מוועדים הלכות תשעה באב]

בשעת הקינון אסור לדבר ולצאת לחוץ, כדי שלא יפסיק ויסיח דעתו מן האבל. [ש"ע]

נוהגים שלא לומר קדיש תתקבל בליל תשעה באב, שאינו דומה לאבל האומר תתקבל. אבל ביום נוהגים לאומרו בהרבה בתי כנסת. [שו"ת יביע אומר ח"ד חיו"ד סימן לב סק"]

27. מותר לישב על גבי כרים וכסתות, או ספסל נמוך, שאין גבוהים טפח. ואם הוא זקן ותשוש כח אפשר להקל גם בספסל נמוך קצת שאין בגבהו שלשה טפחים. [ילקו"י מוועדים עמו' תקפב]

נחם ה' ותחינת עננו

בערבית ליל תשעה באב אומר היחיד ²⁸תפלת "נחם" בברכת בונה ירושלים, וכן מנהג ירושלים לומר נחם בכל התפלות, ערבית שחרית ומנחה. וגם השליח צבור צריך לומר נחם בקול רם בשחרית ובמנחה בחזרת השליח צבור. אולם אם לא אמרו נחם, אין חוזרים. וחותם ברוך אתה ה' מנחם ציון בבנין ירושלים, ואם חתם בונה ירושלים שפיר דמי. ואם שכח לומר נחם יכול לאמרו בשומע תפלה, ויאמר עננו קודם לנחם. ואם שכח גם שם יאמרנו ברצה במקום יעלה ויבוא. ואם שכח גם שם יאמרנו בסוף התפלה אחר אלהי נצור קודם יהיו לרצון האחרון. [שו"ת יחוה דעת חלק א' סימן מד. שו"ת יביע אומר חלק ו' חיו"ד סימן לח סק"א]

יחיד המתענה עם הצבור בתשעה באב צריך לומר עננו באמצע ²⁹שומע ³⁰תפלה, בכל התפלות, בערבית שחרית ומנחה, וכן המנהג פשוט בכל קהלות ספרד. וחותם לאחר עננו כי אתה שומע תפלת כל פה ברוך אתה ה' שומע תפלה, ³¹ולא כמו שנדפס באיזה סידורים החתימה ליחיד

28. אסור לשנות מנוסח תפלת נחם הנאמרת בתפלות תשעה באב כי מקום המקדש וסביבותיו נתונים ביד זרים ומלאים גילולי עכו"ם, ובפרט שגם הרוחניות של ירושלים היא בעוונותינו הרבים בשפל המדרגה, בהרס חומת הצניעות וחלולי שבת, ה' ירחם. וכל המשנה ידו על התחתונה. [שו"ת יחוה דעת חלק א' סימן כג]

29. אם שכח ולא אמר "עננו" עד שאמר "ברוך אתה ה'" כדי לחתום "שומע תפלה", אינו רשאי לסיים "למדני חקין" כדי שיוכל לחזור ולומר "עננו", אלא יסיים תפלתו ויאמר "עננו" בלי חתימה בסוף "אלהי נצור". אבל בין ברכת שומע תפלה לרצה, אין לומר "עננו", דהוי הפסק. [לקו"י קיצושו"ע או"ח תקן ל']

30. **יחיד שמתפלל תפלת שמונה עשרה עם חזרת השליח צבור,** אף שאומר עמו כל סדר הקדושה, אינו אומר עמו "עננו" בין גואל לרופא, אלא ב"שומע תפלה" יאמר שם עננו, אף על פי שעל ידי כך יפסיד אמירת מודים עם הצבור. וישתחוה באמצע הברכה באמירת "מודים" של השליח צבור. [לקו"י מועדים עמ' תקלו, קיצושו"ע או"ח תקן לב]

31. הטועה בתשעה באב בשומע תפלה, וחתם העונה לעמו ישראל בעת צרה, במקום שומע תפלה, אין צריך לחזור, אך אחר שיסיים תפלת

"ברוך וכו' העונה לעמו ישראל בעת צרה". ורק שליח צבור האומר עננו בין גואל לרופא, חותם בחתימה זו. ומי שטעה ולא אמר עננו, אינו חוזר, ונכון שיאמר עננו בסיום תפלתו אחרי אלהי נצור. [ילקו"י קיצושו"ע או"ח תקנ כז. שו"ת יחווה דעת חלק ג' סימן מא]

בארבע תעניות צבור, המוזכרות בפסוק, שהם י"ז בתמוז, תשעה באב, צום גדליה, ועשרה בטבת, אומר **השליח צבור** "עננו" בתפלת החזרה, בשחרית ובמנחה, בין ברכת גואל ישראל לברכת ³²רפאנו. וחזרת: "העונה לעמו ישראל בעת צרה". [ילקו"י מועדים עמ' תקלז]

תפילת שחרית

נוהגים לברך בשחרית את כל ברכות השחר, כולל **ברכת "שעשה לי כל צרכי"**. [ילקוט יוסף הלכות פסוקי דזמרה מהדורת תשס"ד עמוד טז. וזה דלא כמ"ש בתחלה בשו"ת יביע אומר ח"ב

העמידה מהיות טוב יחזור להתפלל שנית, בתורת תנאי דנדבה. [ילקו"י מועדים עמוד תקפג, ומה שכתבנו "מהיות טוב" כן הוא ביביע אומר ח"ז סי' יג]

32. שליח צבור שאינו מתענה בתענית צבור מאיזו סיבה שהיא, לא יתפלל לפני התיבה, כי אינו יכול לומר בחזרה "עננו". ואם אין שליח צבור אחר, רשאי שליח צבור זה להתפלל כדי שלא יבטלו מעניית קדיש וקדושה וברכו. ולא יאמר עננו ברכה בפני עצמה, אלא אומר עננו בשומע תפלה, ויחתום שומע תפלה. ואף שליח צבור שמוכרח לעבור לפני התיבה שחרית בתענית צבור, מפני שאין שליח צבור אחר, ואינו יודע אם יוכל להתענות או לא, מפני שמרגיש חולשה וכיוצא בזה, לא יאמר עננו בחזרה ברכה בפני עצמה, אלא אומרה בשומע תפלה. [ילקוט יוסף על המועדים עמוד תקמז]

33. אם טעה השליח צבור ושכח לומר "עננו" לפני ברכת רפאנו, אם נזכר באמצע ברכת רפאנו, חוזר ואומר השליח צבור "עננו" ברכה בפני עצמה, וממשיך ברכת רפאנו וכו'. אבל אם לא נזכר עד שחתם "ברוך אתה ה'" של ברכת רפאנו, אינו חוזר לומר "עננו" ברכה בפני עצמה, אלא כוללה באמצע ברכת שומע תפלה כיחיד. וחזרת "ברוך אתה ה' שומע תפלה". ואם לא אמר "עננו" אף בשומע תפלה אינו חוזר. וטוב שיאמרנה בסיום תפלת שמונה עשרה, ויחתום בלי הזכרת ה', "ברוך שומע תפלה". [קיצושו"ע או"ח תקנ לד]

סימן כה אות ט"ו. ובשו"ת יחווה דעת ח"ו עמו' קצה. ובילקוט יוסף ח"א מהדורת תשמ"ה, עמוד נא]

מנהג ירושלים להתפלל שחרית בתשעה באב עם הצבור בבית הכנסת בטלית³⁴ **ותפלין**, ומנהג זה יסודותו בהררי קודש, ואין לשנות מהמנהג. ואלו הרוצים לנהוג כן, ולהחזיר עטרה ליושנה, יפה עושים. ויש מקומות שנהגו להתפלל שחרית בתשעה באב בלא ציצית ותפלין, ורק במנחה נהגו להתעטף בציצית ולהניח תפלין בבית הכנסת, והנוהגים כן טוב שינהגו שכל אחד יתעטף בציצית ויניח תפלין בביתו קודם תפלת שחרית, ויקרא עמהם קריאת שמע (אחר שבירך ברכות התורה), ואחר כך יפשוט הטלית ויחלוץ התפלין וילך לבית הכנסת להתפלל שחרית, ובתפלת המנחה יחזור ויתעטף בציצית ויניח תפלין בברכותיהם. ובדבר זה אין לשנות מן המנהג מפני המחלוקת. אבל לא יהיו חלק מהקהל עושים כך וחלק עושים כך, אלא יסכימו וישתוו ביניהם במנהגם לבל יעשו אגודות אגודות. ומברכים על הציצית והתפלין כשלובשים אותם בתשעה באב.

יש נוהגים לומר שירת האזינו במקום שירת הים, וכבר נזכר מנהג זה בראשונים, אבל אנו נוהגים כהרמ"א לומר שירת הים. וכן הכהנים נושאים כפיהם בשחרית ובמנחה. ואומרים סדר קדושה כרגיל נקדישך ונעריצך וכו'. [ילקוט יוסף על המועדים עמוד תקפד]

34. המניחין תפלין דרבינו תם בכל יום, צריכים להניח תפלין של רבינו תם גם בתשעה באב, ואם נוהגים במקומם להניח תפלין בתשעה באב בשחרית, יניחו אף תפלין של רבינו תם בשחרית. ואם נוהגים במקומם להניח תפלין בתשעה באב במנחה, ראוי שיניחו תפלין של רש"י ושל רבינו תם בביתם קודם תפלת שחרית, ויקראו עמהם קריאת שמע, ויחזרו ויניחו תפלין של רש"י בתפלת המנחה בבית הכנסת. [שו"ת יחווה דעת חלק ב' סימן סז. וחלק ו' סימן ב. הליכות עולם חלק ב' עמוד קנח]

סדר התפילה

בתפילת העמידה אומר היחיד "עננו" בשומע תפילה, והש"ץ בין גואל לרופא. הכהנים עולים לדוכן כמנהג א"י בשחרית ובמנחה. (יש נוהגים שהכהנים אינם עולים לדוכן ואומרים או"א ברכנו בברכה וכו'). אומרים הקינות של פתיחת ההיכל. אלו שמניחים תפילין אינם אומרים קינות, מלבד "על היכלי". קוראים 3 גברי המתענים בפרשת ואתחנן: "כי תוליד בנים" והשלישי אומר חצי קדיש ומפטיר בניגון של קינות. הפטרת ט' באב (ירמיהו ח' יג, עד ט כג): "אסוף אסיפם". בברכות הפטרה מברך לפניה ואחריה, ומסיים "מגן דוד". אשרי, קדושת ובא לציון מתחילים מ"ואתה קדוש" וכו', קדיש תתקבל, מסיימים התפילה כבכל יום, חולצים תפילין, קוראים מגילת איכה בלי ברכה, ואומרים אחר כך קינות. קדיש דהוא עתיד לחדתא.

קריאת התורה וסיום התפילה

קוראים בתורה שלושה אנשים **בפרשת כי תוליד בנים**, והשלישי הוא המפטיר. והמנהג **להפטיר** בתשעה

באב גם בשחרית וגם במנחה. [הערות מרן אאמו"ר בספר נהר מצרים]

חולה שאוכל בתשעה באב, יש אומרים שעולה לספר תורה בשחרית, מפני שזו קריאה של חובת היום. ויש חולקים. [רעק"א. חת"ס. משנת יעבץ מועדים. ילקוט יוסף מועדים הלכות תשעה באב. חזון עובדיה על ימים נוראים עמוד שמט]

אין אומרים **קדיש** אחר קריאת התורה אלא לאחר סיום הפטרה, אחר שחתם מגן דוד בסיום הברכות שלאחר ההפטרה. וכן מנהג ירושלים. וכן במנחה לא יאמר השלישי קדיש בין קריאת התורה להפטרה, אלא יאמר הקדיש אחר ברכות ההפטרה. ואחר כך יחזירו הספר תורה ויאמרו הפסוקים יהללו את שם ה' וכו', ואחר כך שוב יחזרו לומר קדיש לפני העמידה. [ילקוט יוסף על המועדים עמוד קיא]

אם יש מילה בתשעה באב, יש אומרים שנכון לאחרת עד אחר חצות, דקודם שש שעות עדיין שעת אבילות.

כשחל מילה בתשעה באב, יש לברך על הכוס ולהטעימו לתינוק הקרוב לחינוך כבן שש שנים, שמבין ויודע למי מברכים, ואין שום איסור בזה אפילו אם אינו צריך לשותות באותה שעה. אך אסור לעשות המצוה בתשעה באב וביום הכפורים ביין ושאר משקים, אלא מצוה בפה בלבד. **אין** אומרים **וידי ונפילת אפים** בתשעה באב, כי תשעה באב נקרא מועד, שנאמר קרא עלי מועד.

אחר ההפטר בשחרית אומרים אשרי ובא לציון, ומדליגין **ואני זאת בריתי** וכו' עד ואתה קדוש, ומסיימים התפלה עם הקדישים כנהוג, ואחר כך קוראים איכה וקנינות. [ילקו"י מועדים עמוד תקפה]

אם בסוף הקינה יש פסוקי נחמה צריך לדלגם, אך שליה צבור שאומרם אין גוערים בו. [שם]

תפילת מנחה

במנחה יושבים על ספסלים כמו בשאר ימות השנה.

המנהג שהג' העולים שקראו בשחרית, הם העולים **לקריאת התורה** במנחה. [שם]

הכהנים נושאים כפיהם בתענית צבור גם במנחה. ³⁵ולכתחלה יקבעו זמן תפלת שמונה עשרה של מנחה בתענית צבור, לא לפני ארבעים דקות לפני השקיעה, כדי שעד שיגיע השליח צבור בסוף החזרה לברכת כהנים יהיה בתוך חצי שעה לשקיעת החמה. [ילקו"י מועדים עמוד תקנ]

35. ואם התפללו **מפלג המנחה** ואילך, דהיינו שעה ורבע בשעות זמניות קודם צאת הכוכבים, לכתחלה לא יעלו לדוכן, ואם עלו לא ירדו. ובמקום שנהגו שהכהנים עולים לדוכן אחר פלג המנחה, יש להם על מה שיסמוכו. אבל אם מתפללים בעוד היום גדול, **לפני פלג המנחה** אין לכהנים לישא את כפיהם. ואפילו במקום שנהגו לעלות לדוכן יש למחות בידם ולהנהיג שלא יעלו, וכדין מנחה של יום הכפורים שאין בה נשיאות כפים מפני שמתפללים מבעוד יום. ואם מתפללים מבעוד יום, כשם שאין נושאים כפים כך אין השליח צבור אומר בחזרה "אלהינו ואלהי אבותינו ברכנו בברכה המשולשת וכו'".

כהן שאינו מתענה לא ישא את כפיו, ויצא לחוץ בעת נשיאת כפים. [ילקו"י מועדים תקנא]

אם נמשכה תפלת מנחה לאחר השקיעה, רשאים הכהנים לישא את כפיהם תוך זמן של בין השמשות שהוא שלש עשרה דקות וחצי (בשעות זמניות) אחר השקיעה. אבל אחר צאת הכוכבים, אין לכהנים לישא את כפיהם. [ילקו"י קיצושו"ע או"ח תקנ מט]

נוהגים שלא להכין צרכי סעודה למוצאי תשעה באב עד אחר חצות. [ש"ע]

סדר תפילת מנחה

מי שלא התעטף בציצית והניח תפילין במנחה, מתעטף ומניח בברכה. וקוראים ג' גברי בפרשת "ויחל", לא אומרים קדיש, ומפטירים בנביא בברכות לפניו ואחריה כמו בשחרית (הושע יב, ב) מ"שובה ישראל" עד "ופושעים יכשלו בם" ומוסיפים מספר מיכה (פרק ד, יח): "מי א-ל כמוך", עד הסוף. בעמידה אומרים "נחם" בבונה ירושלים, וחותרם "מנחם ציון בבנין ירושלים", ו"עננו" בשומע תפילה. הש"ץ אומר "עננו" בין גואל לרופא, ו"נחם" בבונה ירושלים. אם מתפללים מנחה קטנה, מברכים ברכת כוהנים. אחר חזרת הש"ץ אומרים "פסוקי דנחמתא" כנהוג.

אב

י' אב \ יום שני

סיום הצום

אחר כעשרים רגעים משקיעת החמה (בערך) מותר לאכול במוצאי תשעה באב, ובתשעה באב אין צריך להחמיר להמתין לזמן ר"ת, שאין מחמירים בזה אלא באיסורי תורה. [ילקוט יוסף על המועדים עמוד תקפו]

ברכת הלבנה

מקדשים הלבנה במוצאי תשעה באב, אבל צריך להמתין עד שיהיה חושך (צאת הכוכבים) באופן שתהיה

הלבנה ראויה ליהנות מאורה. וטוב שיטעמו איזה דבר קודם הברכה. ולכן אם אפשר טוב שיקבעו זמן לברכת הלבנה אחר הסעודה, ויברכו עם מנעלים בשמחה. אך אם יש חשש שחלק מהקהל ישכחו לברך ברכה זו, יברכו אחר ערבית.

ולכתחלה אין לברך ברכת הלבנה קודם תשעה באב, [ילקו"י שבת כרך ה' עמ' שמב]. ואף שרואה הלבנה, לא יברך עד מוצאי ת"ב. ואין בזה איסור משום אין מעבירין על המצוות. [לאפוקי מו"ש בספר ברכת ה' פ"ד עמ' רפח, שמיד שרואה הלבנה צריך לברך, דאין מעבירין על המצוות. ע"ש].

אולם כאשר כוונתו לקיימה באופן מהודר יותר מותר לעכב הברכה לברכה במצו"ש. ועיין בתרומת הדשן סי' לה, דמותר לדחות ברכת הלבנה כשיש סיבה, "ואשרי המחכה מלברך ברכת הלבנה כדי לברכה במוצ"ש". ע"ש. והן אמת דגם בברכת השבח אמרי' אין מעבירין וכו', כדמשמע מהריטב"א שבת כג. אך עיין בריטב"א תענית ו: דמניחין ברכת אל ההודאות להלל, כדי לאומרה ברוב עם, דכל כיו"ב רשאים להשהותה וכו'. ע"ש. והיינו דכשיש סיבה לאומרה באופן מהודר יותר לא שייך האיסור אין מעבירין וכו'. ועיין בפתח עינים סוטה כב].

שאר דיני ברכת הלבנה מבוארים בחודש חשון, קחנו משם. **הבדלה:** תשעה באב שחל להיות ביום ראשון, הואיל ואי אפשר להבדיל במוצאי שבת, מבדילים במוצאי יום ראשון, שהוא מוצאי הצום³⁶. [שו"ת יביע אומר חלק ו' סימן מ"ח אות י"ג]

מנהגי אבילות

המנהג הכשר שבלייל עשירי באב אין אוכלים בשר ולא שותים יין.

כל המבואר לעיל הוא לענין אכילת בשר, אבל לענין רחיצה ותספורת לא נהגנו להחמיר בזה. [שו"ת יחווה דעת ח"ה סי'

36. רק על היין, בלי נר ובשמים.

מא. והנה מרן בש"ע ס"ס תקנח כתב, שמנהג כשר שלא לאכול בשר ולשתות יין בליל עשירי ויום עשירי. וכתב במאמר מרדכי שמלשון מרן משמע שהמנהג כן רק לגבי בשר ויין, ולא לענין רחיצה ותספורת. וכ"כ בשיורי כנה"ג. וכתב בביאור הלכה דקשה להקל בזה שכמה אחרוני זמנינו העתיקו להחמיר בזה. ע"כ. אולם אין זה אלא לאשכנזים, אבל אצלינו העיקר להקל בזה כדעת מרן]

יג אב \ יום חמישי

סוף זמן ברכת הלבנה: כל הלילה.

טו אב \ שבת פרשת ואתחנן \ שבת נחמו

יש הנוהגים לעמוד על רגליהם בשעת קריאת עשרת הדברות,³⁷ ואין זה מנהג נכון, כי יש לחוש פן יאמרו שדוקא תורה זו מן השמים ולא השאר חס ושלום, ונותנים יד לפושעים בזה. ויש למחות בנוהגים כן, ומכל שכן במקום שיש שם תלמידי חכמים שיושבים בשעת קריאת עשרת הדברות, שיש למחות במי שעומד, משום יוהרא. [ילקוט יוסף מועדים שם. חזון עובדיה על הלכות יום טוב הלכות שבועות]

הפטרה: נחמו נחמו (ישעיה מ)

יום ט"ו באב הוא כיום טוב, ואין אומרים בו וידוי ונפילת אפים. ולכן אין אומרים **צדקתך**. וצריך להוסיף בעסק התורה בלילה, כי הלילות מאריכים והולכים, ובזכות התורה

אב

37. אם העולה לתורה בפרשת עשרת הדברות הוא אביו או רבו, ועומד לכבודם, יעמוד מיד עם עלותם לקרות בתורה, שעל ידי כך ניכר הדבר שעמידתו אינה משום עשרת הדברות, אלא משום כבוד אביו או רבו, ובזה אין כל חשש. וכן מי שנמצא בבית כנסת שהקהל עומדים על רגליהם בשעת קריאת עשרת הדברות, ואם ישאר לשבת אף על פי שעושה כדן מכל מקום יש חשש שמא יראה כמולול ח"ו, נראה שיש להורות לו להקדים ולעמוד מתחילת הקריאה של העולה לעשרת הדברות, ונמצא שאין כאן פתחון פה למינים, כיון שכבר הקדים לעמוד בכמה פסוקים קודם עשרת הדברות. ואין לגבאי העורך את מכירת המצוות להכריז במכירה "שזו פרשה חשובה". [יביע אומר חלק ב' סימן טז סק"ג חיו"ד. יחזה דעת חלק א' סימן כט. וחלק ו' סימן ח]

נזכה לגאולה שלמה אמנ. [ילקוט יוסף קצוש"ע אורח חיים סימן תקנט - סדר התפלות בתשעה באב]

י"ט באב \ יום רביעי

ארבעים יום לפני ר"ה. יש נוהגים לעשות בו התרת נדרים.

כב אב \ שבת פרשת עקב

הפטרה: ותאמר ציון (ישעיה מט)

כז' אב \ יום חמישי

תענית ערב ר"ח מוקדם

חסידים ואנשי מעשה נוהגים להתענות בערב ראש חודש, ואם חל ראש חודש ביום ששי או ביום שבת או ראשון, מקדימין להתענות ביום חמישי. ותלמידי חכמים שהתענית עלולה לגרום למיעוט בלימודם, אין להם להתענות בערב ראש חודש, שאין לך דבר גדול יותר מלימוד התורה. [ילקוט יוסף שבת ה' עמ' רנג. ושם בהערה אם קוראים פרשת ויחל כשאין עשרה מתענים, ואם מתענים בערב ר"ח טבת, ובערב ר"ח אייר, ועד מתי זמן התענית]

אם חל ערב ראש חודש בשבת, הנוהגים לעשות **יום כפור** קטן מקדימין אותו ליום חמישי. כמו שמקדימין את התענית ליום חמישי, כשחל ראש חודש ביום שישי או שבת או ראשון. [ילקוט יוסף שבת כרך ה' עמ' רנז]

שאר דיני ומנהגי ערב ראש חודש ויום כיפור קטן מבוארים בחודש חשון, קחנו משם.

כט אב \ שבת פרשת ראה

הפטרה: עניה סוערה (ישעיה נד), וב' פסוקים ממחר חדש (שמואל א כ)

³⁸אין אומרים 'צדקתן צדק' במנחה.

38. הואיל והוא יום שאין אומרים בו וידוי (כיון שהוא ערב ר"ח), אין אומרים בשבת המנחה צדקתן צדק. [ילקוט יוסף מהדורת תשס"ד, תפלה כרך ב, סימן קלא הערה כו עמוד תלז]

אלול

חודש אלול¹

המולד: יום ראשון ל' אב שעה 11:43 ו-10 חלקים

ל' אב \ יום ראשון \ א' דראש חודש

דיני ומנהגי ראש חודש מובאים בראש חודש חשון, קחנו
משם.

מהלכות חודש אלול

זמן תשובה

חודש אלול הוא הזמן המתאים לפשפש במעשיו ולהרבות
בתורה ובמעשים טובים לשוב בתשובה הן ממעשים
רעים והן ממדות אשר לא טובות.²

כתב רבינו יונה בספר היראה משנכנס אלול עד מוצאי יום
הכיפורים יהיה ירא תמיד וחרד מאימת יום הדין.³

נוהגים שהכותב מכתב לחבירו בחודש אלול כותב בתחילת
המכתב 'לשנה טובה תכתבו ותחתמו'.⁴

הוספות בתפילה

האשכנזים תוקעים בכל חודש אלול אחר שחרית ויסודתם
בהררי קודש לעורר העם בתשובה ככתוב
'היתקע שופר בעיר ועם לא יחרדו'.⁵

מנהג יפה לומר אחר תפילת שחרית מראש חודש אלול עד
הושענא רבא מזמור 'לדוד ה' אורי וישעי ממי אירא,

1. הלכות חודש אלול הם מן ילקוט יוסף מועדים כרך הלכות הימים
הנוראים מהדורת שנת תשע"ו.

2. עמ' קטו סעיף ד

3. עמ' קכה סעיף י

4. עמ' קכה סעיף ט

5. עמ' קט סעיף א

וכמו שדרשו 'אורי' בראש השנה, ו'ישעי' ביום הכיפורים, כי 'יצפנני' 'בסכה' רמז לסוכה. ואף על פי שמנהג זה לא פשט אצל כל קהילות הספרדים מכל מקום טוב להנהיג כן גם אצלנו הספרדים ועדות המזרח.⁶

בדיקת תפילין ומזוזות

מנהג חסידים ואנשי מעשה לבדוק את התפילין והמזוזות בחודש אלול, ומ"מ אין חיוב מעיקר ההלכה לבדוק. ואם התפילין נכתבו בידי סופר מומחה אינו צריך לבדוק אפילו לאחר כמה שנים. ובמזוזות מעיקר ההלכה חייב לבדוק פעם אחת בכל שלש שנים ומחצה, ומנהג חסידות להחמיר לבדוק בחודש אלול מידי שנה בשנה.⁷

נישואין בחודש אלול

מותר לעשות נישואין בכל ימי חודש אלול ואין בזה כל חשש לא מצדה הלכה ולא מצד המנהג והמחמיר בזה אינו אלא מן המתמיהים. ואמנם בן ישיבה ישתדל מאד להקדים את נישואיו לערב ראש חודש אלול כדי שלא לגרום הפרעה בסדרי הישיבה בחודש אלול. אך אם לא עלה בידו להקדים לא ידחה החתונה לאחר הימים הנוראים.⁸

מדיני הסליחות

זמן אמירת סליחות

נוהגים לקום באשמורת הבוקר לומר סליחות החל מיום ראש חודש אלול עד יום הכיפורים. וביום ראש חודש עצמו אין מנהגינו לומר סליחות וכן בלילי שבת ובלילי ראש השנה אין לומר סליחות⁹

6. עמ' קי סעיף ב

7. עמ' קב סעיף ו

8. עמ' קכד סעיף ח

9. עמ' מא סעיף א.

הזמן הראוי ביותר לאמירת סליחות בימים אלה הוא באשמורת הבוקר, שאז הוא עת רצון, אך בחצי הראשון של הלילה אסור לומר סליחות ושלש עשרה מידות. ואחר חצות רשאים לומר סליחות וי"ג מידות.¹⁰

זמן חצות לילה יש לחשב באופן כזה שיחשוב תחילה השעות שבין הזריחה לשקיעה והחצי הוא זמן חצות היום שאז החמה באמצע הרקיע, ולאחר מכן יוסיף שתיים עשרה שעות על חצות היום ואז הוא חצות לילה בדיוק. (דהיינו בסוף שש שעות זמניות מזריחת החמה עד שקיעתה)¹¹.

בני חוץ לארץ טוב שימתינו לאמירת סליחות לפי הזמן שלהם אף שבארץ ישראל כבר הגיע חצות. ומ"מ המקילין לומר סליחות ביחד עם תושבי ארץ ישראל וכגון כשאומרים סליחות באמצעות הלויין המצוי כיום יש להם סימוכין בהלכה ורשאים לומר סליחות יחד עם בני הארץ. אבל אם הם יכולים לארגן סליחות לפי זמן חצות שלהם עדיף טפי¹².

ציבור בחוץ לארץ הרוצים להצטרף לסליחות הנאמרים במוצאי שבת דרך הלויין אף שאצלם עדיין אינו חצות לילה אף על פי כן יש להתיר להם לומר סליחות עם הלויין שמאחר ויש כאן ברוב עם בזה יש לסמוך על הסברא שהם כטפילים לבני ארץ ישראל ויכולים לומר י"ג מידות קודם חצות.¹³

מי שלא השכים לסליחות באשמורת הבוקר ורוצה **לומר סליחות קודם התפלה** רשאי ואין לומר שצריך להתפלל קודם מטעם שהתפילה היא תדיר ותדיר קודם.¹⁴

10. עמ' מג סעיף ב.

11. עמ' מז סעיף ג.

12. עמ' מז סעיף ד.

13. עמ' נז סעיף יא.

14. עמ' קו סעיף לו.

קהל ועדה שאי אפשר להם להשכים לסליחות בעוד לילה יכולים לומר סליחות בשעות הבוקר המוקדמות לפני תפילת שחרית או לפני תפילת מנחה אחר חצות היום (עד צאת הכוכבים) וטוב שאז החזן שאומר סליחות יתעטף בציצית.¹⁵

מי שקם בבוקר בימי הסליחות וחושש שיפסיד קריאת שמע בזמנה או תפילה בציבור, יקדים שחרית לסליחות.¹⁶

ציבור שנתאספו לומר סליחות בחצות הלילה יכולים להתחיל באמירת אשרי יושבי ביתך והקדיש וכמה פסוקים שאחריהם סמוך לחצות וכן פיוט מה לך נרדם וכו' כדי שאת אמירת י"ג מידות יאמרו בחצות.¹⁷

בישיבות קדושות שרובם אשכנזים, תלמידי הישיבה הספרדים יתארגנו לקום מוקדם לפני שחרית לומר הסליחות. ואם אינם יכולים לקום מוקדם או שחוששין שאם יקומו מוקדם הדבר יפריע להם בריכוז הלימוד בשעת הסדר יאמרו סליחות אחר חצות לילה או היום וכו"ל. ולא יסתפקו באמירת סליחות כמנהג האשכנזים ד' ימים קודם ראש השנה בלבד.¹⁸

הקם באשמורת הבוקר לומר סליחות יתאזר בעז ותעצומות שלא ינום ולא יישן בקריאת שמע וברכותיה ובתפילה עד גמירא ומכל שכן שהוא מעוטר בתפילין שאסור להסיח דעתו מהן וצריך לשמור עצמו בקדושה ובטהרה ומי שאינו עושה כן והוא מתנמנם בתפלתו עם התפילין או בתפילה ובקריאת שמע יוצא שכרו בהפסדו. ויותר טוב שיתפלל כראוי מאשר לומר סליחות בהשכמה באופן שכזה.¹⁹

15. עמ' מח סעיף ה

16. עמ' מט סעיף ו

17. עמ' נח סעיף יב

18. עמ' סא סעיף טו

19. עמ' עג סעיף יח

מי שלא אמר סליחות בכל ימי חודש אלול על כל פנים מיום כה באלול ואילך יקום כגבור וכארי יתנשא לומר סליחות. ולכל הפחות ישתדל לקום כמנהג האשכנזים.²⁰

דינים קודם אמירת הסליחות

צריך להזהר לברך ברכות השחר עם ברכות התורה לפני הסליחות.²¹

הקמים משינתם לומר סליחות ונטלו ידיהם באמצע הלילה קודם שהגיע עמוד השחר, בעמוד השחר יטלו ידיהם שוב בלי ברכה. אלא שאין צריך להפסיק באמצע אמירת הסליחות אלא יעשו כן אחרי גמר אמירת הסליחות. וכמו כן אין צריך להקפיד על נגיעה בעינים וכדו' קודם נטילת ידיים זו.²²

הקמים באשמורת הבוקר לאמירת סליחות וחלש לבם ורוצים לטעום מיני עוגה ופירות, יש להזהר שאם עלה עמוד השחר אסור להם לטעום, מלבד כוס תה או קפה (אף עם סוכר). ועל פי הזהר הקדוש כל שישן בלילה וניעור אפילו קודם עמוד השחר לא יטעם כלום רק מים או קפה ותה.²³

הפטורים מאמירת סליחות

חולה פטור מאמירת סליחות, וכן מי שהוא זקן ותשוש כח. וכדי להשתתף עם הציבור יאמר סליחות או קצת סליחות בביתו וידלג מה שבלשון ארמי.²⁴

אברכים ובני ישיבה וכן תלמידי חכמים שאי אפשר להם לקום יום ביום בחודש אלול באשמורת הבוקר לאמירת הסליחות מפני שדרכם לעסוק בתורה בשעות

20. עמ' ס' סעיף יד

21. עמ' קג סעיף לד

22. עמ' קד סעיף לה

23. עמ' קיא סעיף ג

24. עמ' מט סעיף ז

הראשונות של הלילה ואם ישכימו לסליחות להתבטל מסדר לימודם ביום, על כל פנים ישתדלו לקום²⁵ במקצת לילות של חודש אלול כדי לשתף עצמם עם הציבור באמירת סליחות ותחנונים או בימי שני וחמישי של חודש אלול. וכן יתאזרו בכל עוז להשתתף עם הציבור באמירת הסליחות בעשרת ימי תשובה שבין ראש השנה ליום הכיפורים. או שיאמרו סליחות בהפסקת צהרים אחר חצות היום. ואם גם זה לא יכלו לעשות אינם צריכים לומר סליחות ביחיד וימשיכו בסדר לימודם הרגיל.²⁶

והוא הדין למלמדי תינוקות שם ישכימו קום לסליחות לא יוכלו לעשות מלאכתם באמונה בלימוד התלמידים שרשאים להמנע מלקום יום יום בחודש אלול וכנ"ל. והוא הדין **לפקידים ולפועלים שכירים** שאם ישכימו קום לסליחות לא יוכלו לעשות מלאכתם באמונה.²⁷

אמירת סליחות דרך הרדיו או הלוויין

השומע סליחות וי"ג מידות או קדיש מהשליח ציבור דרך הרדיו בשידור ישיר אחר חצות, עונה י"ג מידות ואמן. וכן השומע סליחות **דרך ה'לוויין'** מצטרף עמהם ועונה אמן וי"ג מידות. ואם השידור הוא מהקלטה אינו עונה.²⁸

בעת שהציבור אומר סליחות בלוויין ונתאספו ציבור של עשרה באיזה בית הכנסת שיש שם לוויין עדיף לומר הסליחות יחד עם הלוויין דברוב עם הדרת מלך לומר סליחות עם רבבות אלפי ישראל.²⁹

25. תלמידי חכמים ובני ישיבות שאינם קמים יום יום לסליחות, אם הולכים לישון אחר חצות לילה, מה טוב שיאמרו קצת סליחות לפני שישנו, אפילו ביחידות, וכן יאמרו תיקון חצות קודם השינה, ומעלת תיקון חצות חשובה יותר מאמירת סליחות עם הצבור. [חזון עובדיה על

ימים נוראים עמוד י']

26. עמ' נח סעיף יג

27. עמ' ס סעיף יד

28. עמ' נ סעיף ט

29. עמ' נז סעיף י

נוסח הסליחות

אין לספרדי לשנות את נוסח הסליחות לאמרם בנוסח אשכנזי אלא יש לומר את הסליחות כל אחד כפי מנהגו. ולכן **בן ישיבה ספרדי הלומד בשיבה אשכנזית** יאמר סליחות עמהם אך בנוסח הספרדי. ומכל מקום ספרדי שאמר את הסליחות בנוסח האשכנזים וכן להיפך אשכנזי שאמר סליחות בנוסח הספרדים אין צריך לחזור באותו יום ולומר את הסליחות בנוסח של אבותיו, שבדיעבד יצא ידי חובת המנהג לומר סליחות בימים אלה.³⁰

אחר הסליחות אומרים קדיש תתקבל.³¹ ואם היו עשרה בסליחות ויצא אחד מהם לא יאמרו קדיש תתקבל אחר הסליחות.³²

יש לדעת שיש כמה וכמה **דקדוקים בנוסח הסליחות** והנם נמצאים בספר ילקוט יוסף עמ' פא סעיף כד ובעמ' צ' ואילך.

אופן אמירת הסליחות

עיקר אמירת הסליחות צריכה להיות בכוונה ובנחת ובמיתון **ובהכנעה יתירה**, ובפרט שלש עשרה מדות, ולהבין מה שמוציא מפיו, בלב נשבר ונדכה, ולכן הנוהגים לומר "עננו אבינו עננו" ו"עשה למען שמך" במהירות רבה ובחפזה לא יפה עושים.³³

אלה שאונסים עצמם מן השינה **ובאים לבית הכנסת להשמיע במרום קולם, בקול רנה, ואומרים הסליחות בקול רם ונשא כדרך ששרים פיוטים ונגינות**, הרי הם יורשים תרתי גיהנם, שמאבדים שינתם ללא תועלת, ואדרבא יוצא שכרם בהפסדם, כי הלא זה שמם "סליחות" ולא

30. עמ' סב סעיף טז

31. עמ' קא סעיף ל

32. עמ' קג סעיף לב

33. עמ' עג סעיף יט

“צעקות”, יב והחי יתן אל לבו בעת אמירת הוידוי והסליחות, לפשפש במעשיו ולחזור בתשובה שלמה ולהוסיף מצות ומעשים טובים, בהתקרבו ליום הדין שאז שוקלים זכויותיו ועונותיו של כל אדם.³⁴

אין היחיד יכול לומר שלש עשרה מדות של פסוק ויעבור בדרך תפלה ובקשת רחמים, מפני שנחשב כדבר שבקדושה, אבל אם בא לאומרם דרך קריאה בעלמא בטעמי המקרא רשאי. ³⁵ ומ”מ מותר ליחיד לומר אל מלך יושב וכו’ אף על פי שאומר בו ‘זכור לנו היום ברית שלש עשרה’.³⁶

מי שהתחיל לומר י”ג מידות עם הציבור רשאי לסיימן אף ביחידות כל שיש רוב מנין שעוד לא סיימו אמירתו.³⁷

אין צריך היחיד לסיים ונקא לא ינקא עד סוף הפסוק, אלא די לומר עד ונקא.³⁸

הסליחות שנתקנו בלשון ארמית (תרגום), כגון “רחמנא”, “מחי ומסי”, “דעני לעני ענינן”, “מרנא דבשמיא”, אין ליחיד לאומרם, מפני שאין מלאכי השרת מכירין בלשון ארמי, ורק אם יש מנין בבית הכנסת אומרים אותם, שהציבור אינו זקוק לעזרת מלאכי השרת, שהשכינה עמהם.³⁹

34. שם

35. עמ' עה סעיף כ

36. עמ' עח סעיף כב

37. עמ' קג סעיף לג

38. עמ' עז סעיף כא

39. ולכן כשעדיין לא באו עשרה להשלים מנין, ידלג השליח ציבור רחמנא ושאר קטעי סליחות הנ”ל, וכשיבואו עשרה יאמרם, ונכון לנהוג כשטרם באו עשרה לבית הכנסת לסליחות, לומר אחר שבט יהודה בדוחק ובצער “רבנו של עולם אתודה על עבירות” וכו’, והוידוי ושאר תחינות שבלשון הקודש, וכשיופיע העשירי לסליחות יחזרו ל”אל מלך יושב על כסא רחמים”, ויעבור, רחמנא, אנשי אמונה, ושאר הסליחות שדלגו, ואם הזמן מצומצם בכל זאת יאמרו אל מלך יושב על כסא רחמים, ויעבור, אנשי אמונה וכו’, וידלגו “אם אפס רובע הקן” ויתחילו

כשאומר ויעבור ישחה מעט ויזקף בויקרא ויחזור וישחה
קצת כשאומר ה' ה', וכאשר השליח ציבור אומר
תיבות ה' ה' יש לכפוף קומתו קצת בשחייה.⁴⁰

יש נוהגים להרים עקביהם מהקרקע כשאומרים ה' ה', כדרך
שעושים בקדושה, אך העיקר הוא שאין צריך.⁴¹

יש אומרים שהציבור שותקים בשעה שהשליח ציבור אומר
חמש תיבות של 'ויעבור ה' על פניו ויקרא' ומתחילים
עם השליח ציבור לומר ה' ה' אל רחום וחנון וכו'. אבל
המנהג הוא שכל הציבור אומרים חמש תיבות אלו בלחש,
ואח"כ אומרים בקול רם מתיבות ה' ה' אל רחום וחנון.⁴²

נחלקו רבותינו במנין י"ג מידות הרחמים שבפסוק ויעבור
מהיכן מתחיל מנינם ומה הוא סדרן ומכיון שאין
בידינו להכריע בדבר אין לנהוג למנות המידות באצבעותיו
אלא יאמרם בסתם.⁴³

יש הנוהגים לתקוע תשר"ת תש"ת תר"ת בעת שהציבור
אומר י"ג מידות. ועדיף יותר לומר עם הציבור י"ג
מידות מאשר לתקו. בפרט אם יש מי שבלאו הכי תוקע.
ולכן התוקע יודרו לומר י"ג מידות ואח"כ יתקע.⁴⁴

יש נוהגים שהשליח ציבור מתעטף בטלית קודם תחילת
אמירת הסליחות אף שהוא קודם אור היום. ואם הוא
כשעה קודם נץ החמה, יכולים לברך על הטלית. אבל קודם
לכן אין לברך. ובלאו הכי אין מנהג הספרדים בכך. ומכל

אלול

זכרון לפניו בשחק"ן וכן ידלגו "בזכרי על משכבי" וכן "אליך ה' נשאתי
עיני" כפי הצורך, כי ברור שמעלת אמירת שלש עשרה מדות עולה על
חשיבות הסליחות הללו. עמ' עח סעיף כג.

40. עמ' פב סעיף כה

41. שם

42. שם סעיף כו

43. וקמי שמיא גליא ורחמנא לבא בעי. שם סעיף כז.

44. ויש ליזהר שלא תהיה על ידי זה הפרעה לשכנים המטפלים
בתינוקות רכים שישנים אז ויתעוררו משינתם בבהלה. עמ' פד
סעיף כח.

מקום אם אומרים הסליחות ביום, טוב להתעטף, ובפרט אם השליח ציבור לובש חליפה.⁴⁵

צריך לבחור לאמירת הסליחות ש"צ הגון כדי שתקובל תפלתנו ברצון (ויתבאר בהמשך). ויש נוהגים שהמתפלל סליחות מתפלל כל היום ואין מנהג זה אצלנו.⁴⁶

חתן או בעל ברית בבית הכנסת

כשנמצא חתן (בתוך שבעת ימי המשתה) או אחד משלשה בעלי ברית (אבי הבן או סנדק או מוהל) בתוך הציבור שאומרים סליחות, יש אומרים שהציבור רשאים לומר וידוי ונפילת אפים. וגם החתן רשאי לומר עמהם. ויש אומרים שצריך לדלג וידוי ונפילת אפים.⁴⁷

אבל לצאת מביתו לאמירת סליחות

יש אומרים שהאבל אסור לו לצאת מביתו כדי לומר סליחות עם הציבור בכל שבעת ימי אבלות. אולם אם אינו משיג מנין בביתו מותר לו ללכת לבית הכנסת לשמוע סליחות ולומר ויעבור עם הציבור. ואם יש לו מנין בביתו יאמרו הסליחות ולא הוידוי.⁴⁸

שליח צבור

שליח צבור צריך ⁴⁹שיהיה הגון, ⁵⁰ריקן מעבירות, ושלא יצא

45. עמ' פח סעיף לג

46. עמ' פט סעיף לד

47. עמ' קז סעיף לח

48. עמ' פט סעיף לה

49. ולכן ידקדקו אנשי הקהל והגבאים לחזור אחר שליח צבור יותר גדול בתורה ובמעשים טובים, והיותר הגון שאפשר למצוא שיתפלל בימים הנוראים ולומר סליחות.

50. צריך לדקדק מאד שלא יהיו בניו והנלוים אליו עוברי עבירה, המתחנכים בבתי ספר שאינם מחנכים ליראת שמים, או בבתי ספר בחינוך מעורב בנים ובנות ח"ו. ושליח צבור ששולח את בניו ובנותיו לבתי ספר חילוניים, שהמורים שלהם מינים ואפיקורוסים, פסול להיות שליח צבור ואפילו באקראי.

עליו שם רע אפילו בילדותו, וצריך שיהיה עניו ומרוצה לקהל, ומעביר על מדותיו, וקולו ערב, ורגיל לקרות בתורה ובנביאים ובכתובים. וצריך שתהיה לשונו צחה לבטא את כל האותיות ⁵¹כתקנן. ואם אין הגון כמותו לשמש ש"צ, מותר למנותו, ורק ישתדל להרגיל עצמו לבטא האותיות כהוגן.

[ילקו"י פסוד"ז ר"ס נג. שו"ת יביע אומר ח"ו תאו"ח ר"ס יא]

לכתחלה היכא דאפשר אין למנות שליח צבור רווק לעבור לפני התיבה בימים הנוראים, ויש לחזור אחר שליח

צבור ⁵²נשוי, והוא מבן שלשים שנה ומעלה. אולם אין זה לעיכובא. ולכן אם נודמן חזן שהוא בן תורה, העוסק בתורה וירא ה', ואין לו שלושים שנה וגם אינו נשוי, ויודע להיות שליח צבור, ולעומתו יש איש פשוט ונשוי והוא למעלה משלושים שנה, ברור שהבן תורה קודם. [ילקו"י מועדים עמוד יט]

וכן שליח צבור שתבע את ישראל חברו לבית המשפט של הערכאות, ולא פנה לבית דין לדונו בדין תורה פסול הוא להיות שליח צבור. ואפילו הלך לערכאות רק פעם אחת, אסור למנותו שליח צבור לימים נוראים.

אדם שעובר עבירה, כגון שמגלח זקנו בסכין, או בתער, אסור למנותו לשליח צבור, וכל שכן אם הוא מחלל שבת, ואפילו לתיאבון, שהוא ⁵³פסול להיות שליח צבור. ואמנם אם חזר בתשובה, מותר למנותו כשליח צבור, שאין לך דבר שעומד בפני התשובה.

51. אבל אם קורא אות ח' כמו אות כ' רפויה, או אות ע' כמו אות א', ואות ק' כמו אות כ' דגושה, אין ראוי למנותו לשליח צבור.

52. שליח צבור שנתאלמן מאשתו, וקמו מערערים עליו שלא יהיה שליח צבור בימים הנוראים, מכיון שאינו נשוי, העיקר לדינא, שאין להעבירו ממשרתו, דשאני בחור רווק שאינו נשוי, דתקיף יצירה, מה שאין כן אלמן שכבר נשא אשה ולא תקיף יצירה כולי האי.

53. ואם גבאי בית הכנסת אינם דתיים כראוי וממנים איש כזה לשליח צבור, מוטב שכל אחד מהקהל יתפלל בביתו ביחידות מלהתפלל בבית הכנסת עם שליח צבור עברייני כזה. והקולר תלוי בצואר הגבאים, ועתידים הם ליתן את הדין.

שליח צבור שיש לו **קול ערב**, ומסלסל בקולו הערב והנעים בתפלתו, ומכוין לשם שמים, ושמח בלבו על שנותן הודאה להשי"ת בנעימה, ⁵⁴תבא עליו ברכה, ובלבד שיתפלל בכובד ראש ובענוה, באימה וביראה. אבל אם השליח צבור משמיץ קולו כדי שישבחוהו העם על קולו הנעים, הרי זה מגונה, על זה נאמר נתנה עליו בקולה על כן שנאתיה. [ילקוט יוסף על הל' פסד"ז תשס"ד סי' נג]

שליח צבור **שלא נתמלא זקנו** אינו ראוי להיות שליח צבור בראש השנה ויום הכפורים, או באופן קבוע, מפני כבוד הצבור. אך אם הצבור מוחלים על כבודם ואינם מקפידים על זה, וכן אם אין שם שליח צבור אחר אלא הוא, רשאי לירד לפני התיבה. [ילקוט יוסף מועדים עמ' יט]

יותר טוב ליקח שליח צבור **בשכר** מאשר בחנם, בכדי לגדור בפני אנשים שאינם מהוגנים שקופצים בראש, וגם במקום שהשליח צבור הוא קבוע ומקבל שכר, הוא מקפיד לבוא להתפלל בזמן, וגם מתבונן ונזהר יפה בתפלתו, ואין שום אחד שאינו הגון רשאי לעבור לפני התיבה, אין פרץ ואין צוחה. ואילו היה הדבר בחנם, כל הבא לקפוץ קופץ והרשות נתונה לכל. [ילקוט יוסף על המועדים עמוד יט. חזון עובדיה על הימים נוראים עמ' לט]

ב' אלול \ יום שלישי

מהיום מתחילים לומר סליחות, וכמו שנתבאר לעיל.

ו' אלול \ שבת פרשת שופטים

הפטרה: אנכי אנכי (ישעיה נא)

54. ומכל מקום לא יאריכו שליחי הצבור בתפלתם מפני טורח הצבור, ואמרו בלשון מליצה: ברנה יקצורו.

ז' אלול \ יום ראשון

תחילת זמן ברכת הלבנה: בערב. דיניו ומנהגיו התבארו
בחוודש חשון.

יג אלול \ שבת פרשת כי תצא

הפטרה: רוני עקרה (ישעיה נד)

יד אלול \ יום ראשון

סוף זמן ברכת הלבנה: כל הלילה.

כ' אלול \ שבת פרשת כי תבוא

הפטרה: קומי אורי (ישעיה ס)

כה אלול \ יום חמישי

יש שנהגו ללמוד ביום כ"ה באלול פרשת בראשית עד ויהי
ערב ויהי בוקר יום אחד, וביום כו פרשה שניה עד יום
שני, וכן על דרך זה בכל יום עד יום ראש השנה שתהיה בו
פרשת יום השישי שבו נברא העולם.⁵⁵

כז אלול \ שבת פרשת נצבים

הפטרה: שוש אשיש (ישעיה סא)

כ"ט אלול \ יום שני \ ערב ראש השנה

אין תוקעים בשופר, גם בסליחות. נוהגים לקום מוקדם
(יותר מהרגיל בחודש הסליחות). אין אומרים תחנון
ואין נופלים על פניהם בתפילת שחרית. ולאחר התפילה
עושים "התרת נדרים" כנהוג (עיין לעיל בתשרי). מסתפרים,
רוחצים וטובלים, ועושים הכנה רבתי בתשובה ומעשים
טובים ליום הדין הבעל"ט.

55. עמ' קלד סעיף טז

מהלכות ערב ראש השנה

מעלת היום

מעלת יום ערב ראש השנה גדולה מאד ויזהר בו האדם ביותר שלא לאבד אפילו רגע אחד וישתדל בו הן בלימוד התורה הן בתפילה בכוונה, הן בקיום המצוות. כי יש בכח יום זה לכפר על כל עוונותיו של כל השנה. וטוב לקרוא בתורה מהחומש פסוקים מתחילת פרשת כי תבוא עד והגר אשר בקרבך.⁵⁶

טוב להרבות צדקה לעמלי תורה ועניים בערב ראש השנה. וטוב שיתן צדקה עבור כל בני ביתו. ויש נוהגים לעשות בו פדיון נפש על פי הסוד (בנתינת ק"ס פרוטות שהם 4 גרם של כסף) ומפרישין כן בערב ראש השנה ובערב יום הכיפורים. וכמו כן יחשוב מחשבות כיצד יוכל להועיל ולהיטיב עם כלל ישראל, שכלל ישראל מובטחים שיצאו זכאים בדין, ולכן טוב להיות איש שהציבור צריכים לו.⁵⁷

עריכת חשבון למעשר כספים

יש נוהגים לקבוע את ערב ראש השנה לזמן עריכת החשבון למעשר כספים, מפני שבאחד בתשרי מזונותיו של אדם נקצבים. ואצלינו הספרדים ענין המעשר כספים ה

וא תורת מנהג חשוב ולדעת הרמ"א הוא מעיקר הדין. ועיקר המעשר הוא מסך שבא ממסחר ולא מקבלת דמי נזיקין או פיצויים או מתנות של חתונה וכל כיו"ב.⁵⁸

ללוש עיסה

טוב ללוש עיסה בערב ראש השנה כדי שעור חלה (שהוא 1560 גרם, וממדת חסידות טוב להפריש חלה בלי ברכה משיעור קילו וחצי לערך מחשש שמא הקמחים שלנו קלים

56. עמ' קכח סעיף יב

57. עמ' קכו סעיף יא

58. עמ' קכט סעיף יג

יותר), לעשות מהם לחמים לבצוע עליהם ביום טוב, וגם כדי לקיים מצות חלה בערב ראש השנה שיש בזה תיקון של חטא חוה שהיה בראש השנה, ויוסיף לו זכויות ליום הדין.⁵⁹

גם אשה שאינה נוהגת לאפות פת בכל ערב שבת תשתדל אחת בשנה לקיים מצות הפרשת חלה. ולכל הפחות בערב ראש השנה או בעשרת ימי תשובה. וכמו כן האיש.⁶⁰

תענית

יש נוהגים להתענות בערב ראש השנה. והוא מנהג טוב, אך אין בזה חיוב, ואף על פי כן צריך שלא ימעט כלל מלימודו מחמת התענית. ואם בגלל התענית ימעט בלימודו עדיף שילמד ולא יתענה.⁶¹

מי שנוהג להתענות, ורוצה לאכול קודם עלות השחר, אם לא ישן בלילה מותר לאכול במשך כל הלילה. אבל אם ישן צריך שיעשה תנאי קודם שישן שבדעתו לאכול, ואז מותר לאכול ולשתות קודם עמוד השחר. ואם רגיל לשתות בכל לילה בדיעבד רשאי לשתות אף אם לא התנה. (ואלה הנוהגים תמיד לאכול בערב ראש השנה כדי שלא יראה כחוקות הגויים שנהגו להתענות בערבי חגיהם, יכולים לאכול ולשתות בלי שום תנאי מאחר שכן נהגו). ולדעת הזוהר הקדוש והקובלים אסור לאדם לאכול בקומו משנתו אפילו קודם עלות השחר, ורק לשתות מים או קפה או תה מותר. ואין מועיל לזה שום תנאי. ונכון להחמיר בזה.⁶²

אם נוהג להתענות בערב ר"ה והתענית קשה לו ביותר אם לא יאכל קודם עלות השחר ולכן רוצה לבטל מנהגו לגמרי או לנהוג קולא בדבר מוטב שיעשה התרה על מנהגו זה.⁶³

59. עמ' קלב סעיף יד

60. אבל בדרך כלל מצות חלה לכתחילה מוטלת על האשה. עמ' קלד סעיף טו

61. עמ' קסב סעיף א.

62. עמ' קסז סעיף ב

63. שם

וכמו כן מי שנהג להתענות בערב ראש השנה ועשה כן ג' שנים ורוצה לבטל מנהגו לגמרי מטעמי בריאות וכדומה צריך לעשות התרה על מנהגו הקודם. אבל אם אינו מבטל מנהגו לגמרי אלא רק לאותה שנה בלבד אין צריך לעשות התרה כלל.⁶⁴

המתענים בערב ראש השנה ואירע להם סעודת מילה וכיוצא בזה, רשאים לאכול, וכל שהוזמן על ידי בעל הברית רשאי לאכול שם ואינו צריך התרה וגם לא לפרוע תעניתו.⁶⁵

סדר התפילה

אין אומרים וידוי ונפילת אפים בשחרית כמו בשאר ערב יום טוב. אבל באשמורת הבוקר בסליחות אומרים אפילו הגיעו אל הוידוי אחר עלות השחר קודם הנץ החמה.⁶⁶

כמו כן אין אומרים מזמור יענך ה' ביום צרה ומזמור תפילה לדוד וכמו שנוהגים כן בכל ערב יום טוב.⁶⁷

אין תוקעים בשופר בערב ראש השנה, ובמיוחד בבית הכנסת. ואם עדיין צריך התוקע להתלמד לתקוע יעשה זאת בחדר סגור.⁶⁸

הליכה לבית הקברות

יש נוהגים ללכת בערב ראש השנה לבית הקברות להשתטח ולהתפלל על קברי הצדיקים. והמנהג בירושלים ללכת לבית הקברות על קברי אבותיו בערב ר"ח אלול נוסף על ימי פקודת השנה.

אף שיש מצוה להשתטח על קברי הצדיקים היינו דוקא באופן שאינו מתבטל מעבודת ה' ומלימוד התורה

64. עמ' קסח סעיף ג

65. עמ' קסט סעיף ד

66. עמ' קע סעיף ה

67. שם

68. שם סעיף ו.

ויזהר שלא ישים מגמתו אל המתים אלא יתפלל שהשם יתברך יתן לנו רחמים בזכותם ושהנפטרים יהיו מליצי יושר עלינו.⁶⁹

יש להזהיר את הכהנים שאסור להם בהחלט להשתטח על קברות הצדיקים.⁷⁰

לחסתפר וללבוש בגדים מכובסים

מנהג ישראל להסתפר בערב ראש השנה לכבוד החג. ולובשים בגדים מכובסים ומגוהצים לכבוד יום טוב להראות שאנו בטוחים בחסדי השי"ת שיוציא לאור משפטינו לחיים טובים ולשלום.⁷¹

טבילה במקוה

נוהגים לטבול במקוה בערב ראש השנה לכבוד החג.⁷² **טבילה** זו אינה מן הדין אלא מנהג חסידות ומנהג יפה בלבד, ולכן אין צריך לדקדק בה שכל גופו ושער ראשו יהיו נקיים מדברים החוצצים בטבילה. ולכן אסור לברך על טבילה זו, והמברך עון ברכה לבטלה בידו.

שליחי ציבור העוברים לפני התיבה בראש השנה וביוה"כ וכן **התוקע בשופר** להוציא את הרבים ידי חובתן מצווים ביתר שאת מתורת מנהג לטבול במקוה טהרה להוציא את הרבים ידי חובתן בטהרה.⁷³

נכון לטבול אחר שעה חמישית ולכל הפחות אחר שיאיר השחר.⁷⁴

מי שקשה לו לטבול רשאי להקל בזה בשב ואל תעשה.⁷⁵

69. שם סעיף ז

70. עמ' קעה סעיף ח

71. עמ' קפ סעיף ט

72. עמ' קפג סעיף יא

73. עמ' קצא יד

74. עמ' קפג יא

75. שם

ונכון שישפוך על גופו תשעה קבין מים, והוא לערך שתיים עשרה ליטר ושש מאות גרם. ואפשר לעשות זאת גם על ידי מקלחת שיעמוד תחת הסילון של המקלחת כשהברז פתוח עד שישער שכבר נשפכו על גופו מים בשיעור ט' קבין.⁷⁶

אם גם זה אינו יכול לעשות, טוב שיטול ידיו ארבעים פעם. וכך הסדר יערה תחילה על יד ימין פעם אחת וכן פעם אחרת על יד שמאל ועוד יערה פעם שניה על יד ימין וכן פעם שניה על יד שמאל וכן על זה הדרך עד עשר פעמים, ויחזור ויערה עשרה פעמים זה אחר זה על ימין ויערה אחר כך עשר פעמים בזה אחר זה על שמאל נמצא סך הכל ארבעים פעמים.

אשה שהיא בתוך שבעה נקיים, וכן הבתולות לא יטבלו.⁷⁷

התרת נדרים

נוהגים לעשות התרת נדרים ביום ערב ראש השנה ובערב יוה"כ.⁷⁸

כשעושים התרת נדרים בערב ראש השנה, נוהגים להדר ולהושיב **עשרה אנשים** להתרת נדרים. וטוב שיהיו עשרה ששונים הלכות. ומכל מקום אם אין עשרה שי בשלשה.

התרה זו מועילה רק לנדרים **שלא זכרו אותן**. או אם **קיבל על עצמו על ידי שנהג איזה דבר ג' פעמים** ולא אמר בלי נדר.

מי שנדר ולא זכר תוך כדי דיבור של הנדר שביטל כל הנדרים שעתיד לנדור, אף על פי כן התרת נדרים שעושים בערב ראש השנה מועילה לו.⁷⁹

אין צריך התרה **בהפסקת מנהג לזמן** כשאינו מפסיקו לגמרי.

76. עמ' קפח יב

77. עמ' קצ יג

78. עמ' קצא טו

79. עמ' רא טז

ולכן אשה שנהגה לשמוע שופר בכל ראש השנה, ובשנה אחת יש לה אונס שאינה יכולה לשמוע שופר, רשאית לבטל מנהגה באותה שנה אף בלא התרה, אחר שאין כוונתה לבטל המנהג לגמרי אלא לאותה שנה.

כיון שיש נשים שאינן באות לבית הכנסת בליל כיפור לאמירת כל נדרי, לכן רצוי שכל אדם ילמד את אשתו ובנותיו וכן את בניו הקטנים למסור מודעה בתחילת השנה על ביטול נדרים. וימסרו מודעה על ביטול מנהגי מצוה שלא יתחייבו לעשות כן לעולם מתורת נדר אלא כל מה שעושים הוא בלי נדר. וטוב שהבעל יכוין על אשתו בהתרת נדרים שעושים בערב ראש השנה.⁸⁰

**בִּיאָקְמָא שְׂכִינְתָא מֵעֵפְרָא דְאַרְעָא
וְלַעִילּוּי שְׂכִינְתָא עֻזִּינוּ**

**לְהַצִּלָּחַת כָּלל יִשְׂרָאֵל
וּבִכְלָלָם לְתוֹרְמִים וְלִמְסִייעִים
וּבְנֵי מִשְׁפְּחוֹתֵיהֶם**

**וְלִרְפוּאָה שְׁלִימָה לְחוּלֵי יִשְׂרָאֵל
וּבִכְלָלָם...**

**לַעִילּוּי נִרְנַח"י דְּמַתִּי יִשְׂרָאֵל
וּבִכְלָלָם...**

זה השער לה' צדיקים יבואו בו

ברכת תודה והוקרה מעומק לב

להורי היקרים

אשר מתוך לבם הרחב כאולם

כל נפשם ומאודם נתנו לי

ומשחר נעורי

גידלוני על ברכי התורה והיראה

ונטעו בי אהבת תורה וחכמיה

את חיי אני חב להם

יזכר ה' לראות נחת מכל יוצאי חלציהם

מתוך בריאות ושמחה

לאורך ימים ושנים טובות

צבי רוט

בזכרון עולם בהיכל ה'

**הספר יוצא לאור לע"נ הטהורה של
איש החסד והשלום כשמו בן הוא
רודף צדקה וחסד
מר סבי**

שלום בן בהייה בתיה ז"ל

נלב"ע ב' מר חשון תשנ"ט

**"אוהב שלום ורודף שלום"
אשר לא חסד מאוננו והוננו למען השלום**

ת.נ.צ.ב.ה.

זה השער לה' צדיקים יבואו בו

להצלחה

יאיר בן שרה
סיגלית בת רוזה

והילדים

נריה, ליאור שי,
יהונתן יצחק ושמחה

למשפחת פוזאלוב (פז)

הוקדש להצלחה ברו"ג

ע"י ידידו צבי טחלוב

זה השער לה' צדיקים יבואו בו

להצלחה בגו"נ

**צבי בן מרים
רונית בת אסתר**

והילדים

**אבישג, רחלי,
איתי ואושרי**

למשפחת טחלוב

לְעִילּוֹי נִשְׁמָת

דְּנִיאל טַחְלוֹב בֶּן מוֹרְדְּכַי וְרַחֵל (רַעִי'ה)

ת.נ.צ.ב.ה.

הוֹקְדֵשׁ ע"י בְּנוֹ
צְבִי טַחְלוֹב

לְרַפּוּאָה וְהַצֻּלָּחָה

מֵרִים טַחְלוֹב בֶּת אֵלִיָּהוּ וְחַנָּה תַחִי'

הוֹקְדֵשׁ ע"י בְּנָה
צְבִי טַחְלוֹב

תזכרון עולם בהיכל ה'

לעילוי נשמת מרת אמי
האשה הגדולה אשת חיל רבת הפעלים
שתרמה את כל חייה לעזרה לזולתת בסתר
מרת **מרים בת רחל חטיבאשווילי ז"ל**
נלב"ע י' כסליו תשס"ט

לעילוי נשמת מר אבי
הולד תמים ופעל צדק ודובר אמת בלבבו
לא רגל על לשונו לא עשה לרעהו רעה וחרפה לא נשא על קרובו
איש עניו וצנוע באדם
מר **משה בן מלכה חטיבאשווילי ז"ל**
נלב"ע י"ד אלול תשס"ה

ת.נ.צ.ב.ה.

ולעילוי נשמת סבי וסבתי
מר **אהרון בן מנשה הנולד מן רחל ז"ל**
מרת **רחל בת דוד הנולד מן אביגיל ז"ל**
נפשם בטוב תלין וזרעם ירש ארץ

נדבת

מר **גרשון חיטמן (חטיבאשווילי) הי"ו**
הוא, אשתו, בניו ובנותיו וכל בני משפחתו אוהבי התורה ולומדיה

יהי רצון שיאריך ימים ושנים בטוב ובנעימים
מתוך בריאות ונהורא מעליא, ויזכה לראות נחת
מכל יוצאי חלציו, גדולים בתורה ובמעשים טובים,
חתנים צדיקים וכלות הגונות, דור ישרים מבורך
שובע שמחות וכל טוב

אמן

זה השער לה' צדיקים יבואו בו

הלוח יצא לאור בסיוע
מרכז רוחני אור יצחק ב"ב

בנשיאות מרן הראש"ל
רבינו יצחק יוסף שליט"א

ובראשות הרה"ג
ר' יניב עזיז שליט"א

להצלחת
משה יאיר בן אסתר ובני ביתו

לע"נ

יוסף ממיה בן סלחה ז"ל

נלב"ע י"ט סיון מר חשוון תשמ"ג

ת.נ.צ.ב.ה.

לע"נ

בהרה יששכר בת בתיה ז"ל

נלב"ע ל' מר חשוון תשנ"ט

ת.נ.צ.ב.ה.

נר ה' נשמת אדם

לע"נ הבחור

רענן בן עופרית ז"ל

נלב"ע ט' בכסליו תש"ע

ת.נ.צ.ב.ה.

לע"נ

מאיר כוזם בן רג'ינה ז"ל

נלב"ע י"ז בסיון תש"פ

ת.נ.צ.ב.ה.

נר ה' נשמת אדם

לעילוי נשמת

רבי חנניא בן אסתר

לורט בת עיש'ה

ת.נ.צ.ב.ה.

זה השער לה' צדיקים יבואו בו

כולל

"היכל מרדכי"

לכבוד הצדיק המקובל

רבי מרדכי שרעבי זצוק"ל